

მეფისძეობა

რეცენზია

652
2000

... და წავალ ქარში, როგორც მოცარტი...
ვადოკციონი

ივერტყუი

ბჭბბ

დაარსებულია 1958 წელს

რა მუშენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მომავალი, კმირფასი ბადით...
ქალაქი - ჩვენი ქვეყნის ზანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

ბათუმი

ნოემბერი, №-11

2000

საქართველოს მფრალთა საერთო-ეროვნული კავშირისა და
აჭარის ორგანიზაციის სალიტერატურო-საზოგადოებრივი
უზრნალი

მთავარი რედაქტორი
სანდრო ბერიძე

სარედაქციო საბჭო: გურაბ გორგილაძე (რედაქტორი),
ანგორ კულბა (განყოფილების ვაჟი), ბენრიბა ქუთათელაძე
(პასუხისმგებელი მდივანი), ხათუნა შუშანიძე (მხატვრული რედაქტორი),

საკონსულტაციო საბჭო: ვახტ ბ ახვლედიანი, ნური
ვერკაძე, შოთა გოიძე, ღვინთ თელორძე, რეზა იოსელიანი,
ღვინთ მჭედლური, ალექსანდრე სამსონია, რამაზ სურგანიძე,
თამაზ წიგნიშვილი, ამირან ხაბაზი, ზრიდონ ხალვაში, ჯემალ ჯაყელი

რედაქციის მისამართი: მელიქიშვილის ქ. №21

ტელ: 7-03-64

პროზა, პოეზია

ჯემალ ჯაყელი

კაუზის ღამის სათელი

მთავარ საბრძოლო ადგილას, გავმაგრდი ორ მთას შორის ულრანს ტყეში. გუმანით მივხვდი, აქ გამოივლიდა მტერი. შესასვლელი ვიწროები ჩავხერგე და ამ ერთადერთი გასასვლელის იმედი მოვუსპე. შეხედე, რა ვიწრო გასასვლელია!

- ვხედავ, სულო ნათელი. ჰო, როდის იყო ესა?
- ათას ას ოცდა ერთი წლის თორმეტ მარიაშობასა.
- დალოცოს ღმერთმა ეს დღე. ბრძოლა გაძნელებოდა.

- მეტისმეტად. ხერხი სჯობია ღონესაო, უთქვამთ ჩვენს ძველებს. აი, იმ ვიწროებში ვუხელოვ. ხედავ?

- დიახ, ვხედავ, სულო ნათელი. სწორედ მოხერხებამ და ნიჭმა, ქვეყნის სიყვარულმა და გამარჯვების წადილმა მოიგო ალბათ ეს ომი, - დასძინა აბიბომ და მოხერხებისა და ნიჭიერების ნეტარებით გაბრუებულმა თავის ფიქრებში თავი დაჰხარა. გაიტრუნა. თითქოს მოგზაურობით დაიღალაო, ჩაფიქრდა. როცა შემობრუნდა და პირი აღაღო სიტყვის სათქმელად, ნათელი სულს თავის საბრძანისში წაბრძანებულყო.

- დიდება შენდა, სულო ნათელი! ამ შუა გზაზე რატომ მიმატოვე...

ცოტაც და ზრდის ჟრუანტელი იგრძნო. მოეჩვენა, საიდნაღაც ასხლტა და ციცაბოდან გადავარდა. სწორედ ამ მოულოდნელობის გამო საოცრად შეკრთა, თითქოს კუნთებში გაიშალა და... სწორედ ახლა მიხვდა, რომ რამდენადმე გაიზარდა აბიბო.

სად იყო და სად არა, იღუშმალს ხმა ჩაესმა. აბიბოს ეგონა, რომ ეს იყო სული ნათელი. შეცდა. ეს იყო ხმა იღუშმალის:

- აბიბო, იპოვე რასაც ეძებდი?
- აბა, რას ვეძებდი, თუ გახსოვს? - დაიბნა აბიბო.
- სიყვარულის ნიჭსა და... ნამცეცობიდან თავის დაღწევის გზას.
- მართალია. ვიპოვიდი შენი აზრით?
- ამბობენ, ეძიებდე და პპოვებდე.

- პირველს, სიყვარულის ნიჭს, მე ამ მოგზაურობისას ვერ მოვიპოვე, ვიცი. იმას სხვადასხვაგვარი მოგზაურობა სჭირდება. შემეწევა ღმერთი და მაგასაც ვიზამ... ჯერ არ დამიმთავრებია მოგზაურობა. მე იგი ახლახან დავიწყე.

- რაღამც სიტყვა „მაგასაც“ წარმოთქვი, რაღაცა გიპოვია, თუ არ ვცდები.

- მართალია, ხმაო იღუშმალს, ნათელი სულის ხმას მაგონებს შენი ხმა: ვიპოვე, უფრო სწორედ ვპოულობ გზებს ნამცეცობიდან თავის დაღწევისას. ჩემში ახლა რაღაცა ხდება, - სიამაყის გრძნობა მეუფლება. შეუძლებელია, იყო ამაყი და თავისთავი მდოგვის მარცვლისოდენად წარმოიდგინო. სიამაყის გრძნობა მომანიჭა იმ სილიადემ ჩვენი წინაპრებისა, რომელთა შარავანდელი ყველა დროსა და ყველა ეპოქაში ერთნაირი

ძალით ბრწყინავს. იცი, რა გითხრა? ...ჰო, სადა ხარ, ხმაო იდუალო. ალბათ მიხვდი, რომ ცალ მხარეზე ჩემი ასე ხანგრძლივად წოლა დამეცაცვლია. განმერიდე, რომ მოვისვენო, არა? ო, ჯერ ვერ ავდგები, ფიქრი ნისლივით მეძალება. უნდა დაველოდო ნათელ სულს. ჩვენ ჯერ ბევრი გვაქვს სამოგზაურო და სასაუბრო. მე კი აქა ვარ და ფიქრებში სამოგზაუროდ ვემზადები. ბედნიერი ვარ ამ მოგზაურობით.

... და მობრძანდა იგი, - სული ნათელი.

- ბედნიერი ვარ თქვენი წვევით, სულო ნათელო.

- მიხარია, რომ სასმენელნი და სახედველნი შენნი მზად არიან გულით მიიღონ და გაიმუდმივონ ამაგნი იგი, რაც ქნეს მამათა ანუ წინაპართა. აბა, მოემზადე წავიდეთ ანუ... ჩაფიქრდი და გონების თვალი გაადევნე სანახებს.

- წვევა თქვენი ციხე გახსნასა ჰგავს, სულო ნათელო. მე მზადა ვარ, მომატარე, მომატარე ის ადგილები, სადაც განდიდდა შენი სახელი.

- რაც იხსნება, იხურება კიდევ... დროზე უნდა ჩაუთქვა.

- ხომ არ გინდათ დამიძვირდეთ, განმერიდოთ და გული მატკინოთ, სულო ნათელო? ხმაში მოწყენას გამჩნევთ.

- არა, შეჭირვება შენი არაფრად მჭირდება. ერთი კია, უკვდავების წყალს რომ დაღევ, ფიალა უნდა გადადგა... იგი სხვასაც დასჭირდება მე ამ შეხვედრით ვამთავრებ შენთან ერთად მოგზაურობას. არ ვიცი, მერმედ როდის ინებებს უფალი და როდის მამცნობს შენი თეთრი სიზმარი მშვიდი ალიონისა, გეწვიო. ისე კი ვგრძნობ, დროა ფიალა გადავდგათ...

- ანისი და შირვანი მომეზმანა წუხელ. უნდა მანახო.

- ანისი და შირვანი ერთ გაწევაზე მოვიგდე ჩემსკენ. ეს ათას ას ოცდაოთხი წელია. ანისი და შირვანი იყო ბოლო და გემრიელი ლუკმა, რომლის შემდეგაც ქვეყანა ჩემი ერთმთლიანეყავი საბედნიეროდ თაობათა. სხვა ამბავია, თუ როგორ მოუარეს ამ დიდებულ საქმეს, როგორ დაიცვეს. არასოდეს დამავიწყდება ანისი, მდინარე არფა - ჩაის ანუ ახურიანის მარჯვენა პირი. ყარსი იხრებოდა მისკენ მეტწილად... აქ მერვე საუკუნეში დამთავრდა კანაკანების მფლობელობა. მერვე საუკუნიდან არაბთა ამირამ ხელჰყო და თავის სახალ ფატოში განამწესა. ვის ხელში არ გადასულა ეს თვალმარგალიტი: აქეთ სომხებისაო, იქით ბაგრატ მეოთხისო, მესამედ - ბიზანტიამ დაიმორჩილაო. კვალად ამისა, სელჩუკებმა დაიპირეს და ააოხრეს. ათას ას ოცდაოთხი წელს ხელვჰყავი და ბედნიერეჰყავი ანისი, იგი დავუბრუნე ჩემს ქვეყანას შირვანთან ერთად და საბოლოოდ გავაერთიანე სამშობლო. ხედავ, რა ლამაზი გასამზირებია, რა ლამაზი მხარეა. ჰო, რაც გითხარი, ეს ასე იც

მერმედ... ბევრი, ბევრი რამ მოვიმოქმედე.

მანამდე - ავაშენე გელათის აკადემია და ტაძარი.

სამოცი დიდი ომი მოვიგე და, აქაც მინდა მორიდებით ვთქვა: ვერ დამძლია ვერცერთმა მტერმა, მომიგო ერთმა ძალამ, - სიკვდილმა, მაგრამ ვერც ამან დაავიწყა ჩემს ერს ჩემი საქმენი, - ტაძრად ყოველ ეპოქაში შევა ქართველი. შესასვლელში იგი... დამადგამს ფეხს გულზე. გავახსენდები და შეერთება.

- სულო ნათელო, არ მიმატოვო. თორემ სადღაც დავიკარგები.

- ნუ გეშინია, შენს ქვეყანაში არსად არ დაიკარგები. მეჩქარება, მე ახლა უნდა მიგატოვო! შენ ცხოვრების დიდი გზა გაქვს გასავლელი. უნდა იმოძრაო. უნდა იარო, იშრომო, იბრძოლო, აკეთო... კარგია მოგზაურობა თავისთავში. ახლა ადექი და თუკი მაინც იგრძნო სიმცირე შენი, დაელოდე ახალი ალიონის მაგიურ ხილვას,

განფენილს თეთრ სიზმარში. იგი მოგვერის ნათელ სულს იმისას, ვისაც ინებებს უფალი. მშვიდობით!

- გმადლობთ სულო ნათელო. ალბათ ესეც ღვთის ნება იყო, თორემ ჩემისთანა ბედოვლათს როგორ გამოეცხადებოდი ესოდენ დიდის დიდებით, რუდუნებითა და შთაგონებით. ნეტა იცოდე რამდენი რამ გააკეთე საუკუნეების იქით და კიდევ რამდენს გააკეთებ ამ უკიდევანო მომავალში აქ დარჩენილი სახელით.

მიიღე ჩემი თაყვანი.

მიიღე ჩემი მადლობა, რომ განმადიდე. უღირსობიდან ღირსებისკენ დასძარი სული ჩემი, სმენა ჩემი, სახედველნი ჩემი და არსება ჩემი.

- მადლობთ!

აბიბო გადაბრუნდა. გაჯორკილი ტახტის უცნაური ღრუბრები რომ მიწყდა, მისი დახტული თვლების ნათელი უცებ შეიბინდა, გამუქდა, გაცუდდა, დაბნელდა და ამ სიბნელეში ცეცხლისფრად აღანძული არსება მოელანდა. ეს არსება იყო ბანჯგვლებიანი, კულიანი, ყურებიანი, რქებიანი და... აბიბოს ჩაესმა:

- გამარჯობა, აბიბო!

- ვინა ხარ? - შეეპასუხა შემკრთალი აბიბო.

- მე ვარ...

- ჰო, ვინ?

- ვინც სანთელი აგინთო და ჩემს ნებას ისე დაემორჩილა, რომ კალაშმაც ვერ ჩააქრო. ახლა გასაგებია ვინცა ვარ?

- სატანა!..

- დიახ, დიახ, გამოიცანი, ნიჭიერი კაცი ხარ.

- რა გინდა ჩემთან სატანავ?

- მინდა გგკითხო ვის უხდის ესოდენ დიდ მადლობას?

- ნათელ სულს, რომელმაც ოცნებით გასაოცარი ადგილები მომატარა და ნამცეცობიდან ისე გამზარდა და გამაამაყა, ლამის არის...

- გაგზარდა, არა?

- დიახ, სატანავ.

- გაგაამაყა, არა?

- დიახ, დიახ, სატანავ.

- გიხარია, რომ იმ ნათელი სულების შთამომავალი ხარ, არა?

- დიახ, დიახ, დიახ, სატანავ. მიხარია და მემამაყება.

- ამ სიამაყით თავი რომ არ შეიწუხო, როგორმე პატივს მოგაგებ... და დაგამცრობ.

- როგორ?

- შენ წინაპართა დიდი საქმეების წინაშე თავი მდოგვის მარცვლისოდენად ზომ წარმოიდგინე?

- დიახ, სატანავ.

- იმავე ნათელ სულთა ღირსებებმა გაგზარდა და გაგაამაყა, თავისთავზე უკეთესი არავინ არ გგონია, ასე არ არის განა?

- არა, სატანავ. ალბათ სხვებსაც ეამაყებათ თავისი ქვეყნის შვილობა. მე ჩემი მემამაყება. სხვისი სხვამ იკითხოს.

- შენი ქვეყანა რაღაც დიდი მეტეორის ან უსახელო პლანეტის მონახეთი მცირე სხეულია, ძალიან დიდის, რღაც უსაშველოდ დიდის მონახეთი, თორემ ამ შენს პატარა ქვეყანაში ამხელა სიჭარბული და ამხელა სიძულვილი ერთდროულად ვერ

იბოგინებდნენ. იმ ზღაპრულად დიდი რაღაცის მონახეტიკა, იქედან აქვს წამოღებული ამხელა სიყვარულის და ამხელა სიძულვილის გრძნობა. იგი მთელ გალაქტიკას ეყოფოდა.

- რომელი უფრო მეტია სატანავ?

- თანაბარნი არიან. რამხელა სიყვარულიც სუფევს შენს ქვეყანაში, იმხელა სიძულვილი ბოგინობს.

- იქნებ ამიხსნა მიზეზი სატანავ.

- რათ გინდა, გული გეტკინება, შენ ისედაც ტანჯვისათვის ხარ გაჩენილი.

- მაინც გთხოვ, ამიხსნა.

- კარგი, რალამც მასეა, გეტყვი. - ღმერთის წილხვედრად რომ თვლიან შენს ქვეყანას, ეს იმიტომ...

- მერე რაა ამაში ცუდი სატანავ.

- ის, რომ ეგ ჩემთვის შეურაცხყოფელია. მე ღმერთს ტოლს არაფრით ვუდებ, მეც მისოდენა ვარ - და რალა მის წილხვედრად მიიჩნევენ შენს ქვეყანას. ბარე ისიც თქვან, რომ იმავე ღმერთის თანაფარდ სატანას წილხვედრიაო. მე რითი ნაკლები ვარ მასზე?

- შხამი შენს პირს, სატანავ, რა თქვი ეგ. თანაფარდიო, ღმერთის თანაფარდიო. ნუთუ არ გესმის, რომ ღმერთის თანაფარდი არა არსებობს რა ამ ტიალ ქვეყანაზე. ან რითი ხარ ღმერთის თანაფარდი სატანავ. იქნებ ალალო პირი და მაუწყო ან მომწყდე თავიდან და გამშორდე, სატანავ!

- ქვეყნად რამდენი აღმართიცაა, იმდენი დაღმართია, ხომ სწორია? იქვი ხომ არ გეპარება?

- სწორია.

- ორი საწყისი არსებობს ქვეყნად, ორივე თანაბარია.

- რა არის ეს საწყისები, სატანავ?

- ბოროტი და კეთილი, ანუ... - სატანა ჩაფუჭილია.

აბიბომ ველარ მოითმინა და ნერვიულად ჰკი ზა:

-ანუ?... რატომ გაჩუმდი?

- ანუ... ორმუხდი და არიმანი, ოსირისი და სეთი ანუ ტიფონი, მარდუკი და ურჩხული, ბნელი და ნათელი. ისინი ერთმანეთის წინააღმდეგ მარადიულ მიტევებაში არიან, მე - სატანა და ხოშა ღერბეთი ანუ დიდი ღმერთი ერთმანეთს სულ ვებრძვით, მან ერთხელ მითხრა, მოსავალი გირჩევნია თუ მიწაო. მე. რა თქმა უნდა, მოსავალი ავირჩიე. მან მითხრა: შენია მოსავალი, სადაც გინდა, იქ წაილე და წადი, მიწა ჩემია. მიწაზე ფეხი არ დააბიჯო და ჩემს ხალხს არაფერი დაუშაო. მე ისინი ჩემს ხატად შევქმენიო.

- მაგ ბრძოლაში დაუმარცხებხარ ღმერთს. - შესძახა აბიბომ, - შენ თვითონ ხომ აირჩიე მოსავალი! მიწაზე რალად ბოგინებ. აიკარი გულა ნაბადი და წადი.

- მე მაშინ წავალ მიწიდან, როცა ღმერთის ხატი, ადამიანი წავა მიწიდან და აბრძანდება ცაში. დედამიწაზე ყველა ადამიანი რომ აღესრულოს და ყველა ერთად წავიდეს ღმერთთან, მე ამ მიწაზე ფეხს არ დავადგამ. წავალ... ადამიანთა წამების უნი მაქვს, რადგან ისინი ღმერთის ხატები არიან. ადამიანის მარცხენა მხარზე ვზივარ, ყოველ წამში მასთან ვარ და ის სულში მათურობებს. სანამ ადამიანი ბოგინობს მიწაზე, არ მოვშორდები. რაც მინდა, იმას ვუზამ: ფეხს მოვტეხ, კისერს მოვტეხ, ტანად დავამცრობ, განვადიდებ უფრო დიდი ტანჯვისათვის...

- განვედ, სატანავ ჩემგან. მე ძალიან ბევრი საქმე მაქვს. მე ახალი ხმები მიხმობენ, ახალი ბასიანი, დიდგორი... მიხმობს.

- თავად ხომ მიგაჩნია, რომ ნათელი სულების ღვაწლის წინაშე მღოგვის მარცვლის ოდენა ხარ.

- დიას,

- სულების ამაგით შთაგონებული უკვე გავიზარდეო, ხომ ამბობ?

- დიას.

- რალამც ასე მიგაჩნია, დასტურ მუხლის სიმაღლეს გაუფთანებრებ შენს სიმაღლეს. გაწყობს? ნამდვილ, ზომით სიმაღლეს.

- მე ეს - წარმოდგენებში... მხოლოდ წარმოდგენებში მაწყობს.

- მე სწორედ ისა ვარ, რომელიც წარმოდგენებს სინამდვილედ ვაქცევ, ვამართლებ! შენ მღვრიე ალიონის შემობრძანებისთანავე გახდები კრეტინის კრეტინი, ქონდრისკაცის ქონდრისკაცი, სულ რაღაც ადამიანის მუხლამდე სიმაღლისა. შენს საყვარელ გეას მხოლოდ მუხლებამდე მიწვდები.

- სატანავ, გეყოფა ყბედობა, განვედ ჩემგან!

- მეცოდები, ღვთის ხატო, თორემ ახლავე მოგცილდები.

- ქონდრისკაცად გადაქცევას მიპირებ - არ გეცოდები და სხვა მხრივ როგორღა შეგეცოდები?!

- იგივე შეი ნათელი სულები დაგსჯიან, ცეცხლად გადაიქცევიან და დაგწვანენ.

- რატომ, სატანავ?

- იმიტომ, რომ შენ მხოლოდ წარმოდგენებში გრძნობ მათი ამაგის წინაშე თავს მღოგვის მარცვლის ოდენად. სიტყვა ერთია და საქმე მეორე. მთავარია საქმე. ცარიელი თანაგრძნობა არაფერია. ამიტომ დაისჯები.

- სიტყვა იყო პირველი, სატანავ.

- რა ქნა ამ „პირველმა“?

- სიტყვა იყო ღმერთი, სატანავ!

- ის, რაც ღმერთის სახელს უახლოვდება: სიტყვა, მისი ხატი, მადლი, იმედი, მომავალი... ყველა ამათი დაუძინებელი მტერი ვარ. მე ვიბადები ადამიანის დაბადებასთან ერთად და ვრჩები მარადიულად... საკმარისია ყბედობა, მღვრიე ალიონი ახლოვდება, მოემზადე.

- მოიცათ, სატანავ...

- რაღა მოცდისა არის, გათენდა. - თქვა, სატანური ქმედებით აბიბოზე ლამის მომაკვდინებლად იმოქმედა და წავიდა.

- აბიბომ საოცარი ფიზიკური ტკივილები იგრძნო, გულის ტკივილის მეტასთაზები ელვის უსწრაფესად გადაეცა ხელებს, ფეხებს, კუნთებს, უჯრედებს, სხეულის ყველა ნაწილს და... გათენდა თუ არა, ნახა; რომ მართლაც დაპატარავებულა, ქონდრის კაცის ოდენა გამხდარა, დამცრობილა და დამცირებულა.

გათენდა, მაგრამ ვაი ასეთ გათენებას.

დასრულდა კაეშნის ეს ღამეც.

ჩაქრა კაეშნის ღამის სანთელიც.

აბიბოს თვალებში აიმღვრა ალიონი და მთელი სამყარო. ყველა საგანს დაედო ერთი ფერი - მღვრიე ალიონის ფერი, ბაცი ფერი, უხილვადობა... აბიბო ქონდრის კაცად გადაიქცა...

აბსუს, ქონდრის კაცად გადაიქცა ეს ტანადი, ლამაზი ბიჭი... ქონდრის... ქონდრისკაცად გადაიქცა... ტანად დაპატარავდა, დაიმცრო...

აბიბომ წამოდგომისას იგრძნო პირველი უბედურება, - საწოლიდან იატაკამდე ფეხები ვერ ჩამოუწვდინა...

- რა შეგცოდნე ასეთი, ღმერთო! - წარმოთქვა და აჭვითინდა. ტირილით გული რომ მოიჭერა, საწოლიდან ბავშვით ჩამოხტა, გასწორდა, თავი დახარა და თავისთავს მზერა აღმა შეაყოლა. მხოლოდ ტანით დაპატარავდა, თავი დარჩა ისეთივე, როგორიც იყო. ფიქრში, აზროვნებაში, ოცნებაში ვერავითარ სხვაობას ვერ ხედავს, ერთაა, რომ ტანად მეტად დამცირდა, დაპატარავდა, სასაცილო ქონდრისკაცად გადაიქცა. ტანსაცმელი ვერ მოირგო. შარვლის ტოტები გადახია და ჩაიცვა. თითქოს მთავარი საქმე გაკეთებულია, შარვალი აცვია, თუმცა კაცი არ არის, კაცუნაა. დიდხანს იტირა და.. იცინა. შეშლილივით იხარხარა! საოცარი სანახავი იყო, - ქონდრის კაცი ხარხარებს, თანაც სწორედ იმავე ხმით და ისევე, როგორც - მანამდე.

თავისი ფარღალალა სახლის სახელურს ვერ მიწვდა, ცერებზე აიწია და კარი გამოაღო. ყველაფერი თითქოს შეიცვალა: მთები, ხეები, მინდვრები, ყვავილები. ყველაფერს სხვა იერი ადევს. „შეიცვალა“ კარები, ფანჯრები, მაგიდა, სკამები... ყველაფერი თითქოს გიგანტებისთვის დამზადეს, ტანად მალეუბისათვის. თვითონ კი მეტად, მეტად დაბალია. სადღაც ამოკითხული გაახსენდა ან იქნებ ნათელი სულის მონათხრობი მოაგონდა - ოდესღაც მისი ქვეყანა მეტად დამცრობილი, დაპატარავებული, შეძრწუნებული იყო. ქვეყანა თუ ადამიანებითაა, მაშინ ადამიანები შეიძლება დაემსგავსონ ქვეყანას ადამიანური ბედით. აბიბო ახლა დამცრობილია და არავითარი იმედი არა აქვს, რომ იგი ისევ გაიზრდება. იგი ახლა თავის ქვეყანას გავს.

აბიბომ უნებურად მწარედ გაიცინა და თავისთვის იმედიანად თქვა. - ქვეყანა ოდეს გაზრდილა და გალომგულეულა. თუკი ქვეყანა ადამიანებითაა, თუკი ქვეყანას თავისი ბედი და ავტობიოგრაფია ანუ ისტორია აქვს, ადამიანსაც უნდა ჰქონდეს იგი. ოდეს მეტისმეტად გაზრდილა ქვეყანა... მასაც იმედი ჩაესახა, - ოდესმე გაიზრდება. დღეს უნდა წასულიყო გეგასთან და ეხარებინა მისთვის, რომ ყველაფერი რიგზეა, ის მხოლოდ თავის შესხედულ კბაში გრძნობდა თავს ნამცევად წინაპართა საქმესთან შედარებით. ყველა საშუალებით უნდოდა მოემოქმედა ისე, რომ გეას მისკენ გამოეხედა, შემოებრუნებულიყო, მიეცა აბიბოს უშუალოდ სურვილი, მაგრამ, ვაგლახ, ახლა როგორღა წავა, როგორღა დაენახება გეას. ის ხომ ახლა მართლაც მცირეზე მცირეა. მართალია, მდოგვის მარცვალზე გაცილებით დიდია, მაგრამ მაინც მცირეა, ქონდრისკაცია.

...და ფარღალალა სახლის ჭუჭრუტანიდან დაინახა გეა მისკენ მოდიოდა! მოდიოდა, რომ ერთხელ კიდევ დარწმუნებულიყო აბიბოს პიროვნებაში, - კიდევ აქვს ღრუბნები თუ სინამდვილეს უყურებს გააზრებით. დაინახა და შეკრთა. ვერასდროს წარმოიდგენდა აბიბო, რომ გეა თავისი ინიციატივით მასთან შეხვედრას მოისურვებდა და... თვითონ კი დაიმალებოდა.

დიახ, როგორც კი გეა ფარღალალა სახლის კარებს მიუახლოვდა, აბიბო მეორე ოთახში გაიძურწა და ჩაიკეტა.

გეამ კარებზე დააკაკუნა.

- შემოებრძანდით, - მოესმა გეას სადღაც შორიდან და დაელოდა კარის გაღებას. ფარღალალა სახლი მიწაზე სათავსოსავით იდგა და კარებიც ლამის მიწას ეხებოდა. წიბერის სახურავიდან ჩამონაწვეთს მიწა ისე ამოეჭრინა, ფიქს დაემსგავსებინა. იქვე ამოსულიყო ქისრიბა და ბილანცრა, სუროც საკმაოდ მოურიდებლად შეპარულიყო ფარღალალა კედლებზე, ასულიყო და იქაურობას დაპატრონებოდა: ფანჯარასაც

შემოხვეოდა და კარებსაც. თითქოს სახლში შეპარვას ცდილობსო. ორიოდ ლერწი ოთახისაკენ წაპარულიყო, მაგრამ კარების გაღება-დახურვას ამ ლერწების ბუსუსოებიანი წვეროები მოეჭიჭკა და წაეწყიტა. ეს ფარდალა სახლი ჰგავდა მწვანე უიღბლო სავანეს.

გეა დგას კარებთან და ელოდება აბიბოს, - მოვა და გამიღებს კარსო, აბიბო კი მეორე ოთახშია ჩაკეტილი და პირველი, მისავალი კარების გაღებას არ აპირებს, რადგან არ უნდა დაენახოს გეას.

ერთხელ კიდეც გაუბედავად დააკაკუნა გეამ და გაიფიქრა, თუ კარებს არ მოაფართქალდა აბიბო და არ გამიღო, წავალ და არც არასოდეს მოვიხედავ ამ სახლისაკენ.

- მობრძანდით! - შემოესმა გეას მშვენიერი, ზვეწილი ხმა. ეს იყო აბიბო, რომელიც ყელს ზემოთ სრულიად შეუცვლელი, ჯანსაღი და კეთილად მოაზროვნე იყო. ყელს ქვევით კი - არსაცნობი. - მობრძანდით, მობრძანდით, კარები არაა დაკეტილი, შემოალეთ და შემოდით...

გეამ კარები გააღო, შევიდა და მიმოიხედა. ოთახში არავინ. იყო ხმა შემოესმა: - ძვირფასო გეა, მოხდა ისე, რომ მე აქ, მეორე ოთახში ჩავიკეტე, - იცრუა აბიბომ. - კარებს ვეღარ ვაღებ. აი, ქლიბი მიჭირავს ხელში, საკეტური უნდა გავქლიბო, ამას მთელი დღე დასჭირდება. ღმერთმა მადირსა შენი მოსვლა და... სატანამ ამიკრძალა შენთან შეხვედრა.

აბიბოს ხმა გაეზარა და გეა მიხვდა რომ იგი ატირდა. შეეცოდა და დაუყვავა: - ნუ გეფიქრება. ზვალამდე გაჭრი მაგ საკეტურს.

ამის გაგონებაზე კიდეც უფრო ასლუჯუნდა აბიბო, რადგან მას გასატყრელი არაფერი არა ჰქონდა, მას სხვა უბედურება სჭირდა. არ შეეძლო ჩვენებოდა გეას მისი ქონდრისკაცობის გამო, თორემ საკეტურის გაჭრა რა არის, მართლაც, რომ ჩაკეტილი იყოს, რკინას კბილებით გაღრმავდეს, ოთახიდან ხელებგაშლილი გავარდება, გეას მიაფართქალდება და თავისთავს უბედნიერეს ადამიანად ჩათვლის.

გეა შეურიგდა მდგომარეობას, რომ მას დღეს კარებს ვერ გაუღებენ. აბიბო რომ ვერ დაინახა, ცოდვა გამხელილი სჯობია, - ეწყინა. არა და სულ ორჭოფობდა - მივიღე თუ არაო მასთან. ახლა კი ხმა რომ ესმის და პირადად მას რომ ვერ ხედავს, თავის ორჭოფობაზე გაეცინა. - კიდეც და კიდეც უფრო მოეძალა შეხვედრის სურვილი, რომ ბოლოსდაბოლოს კარგად გაიგოს, - აბიბო კიდეც ისე უცნაურად ფიქრობს, ისევე ისე ქონდრისკაცად მიაჩნია თავი წინაპართა ღვაწლის წინაშე, თუ ცოტა მაინც „გაიზარდა“.

- აბიბო, - შემოესმა გეას ხმა გულდამწვარ ბიჭს. - როგორა ხარ, აბიბო?

აბიბომ თავს ძალა დაატანა, ხმა ჩაისწორა, თვალებიდან ღაპა-ღუპით ჩამომდინარე ცრემლები შეიშრო და გაეპასუხა:

- კარგადა ვარ, გეა. შენმა მოსვლამ დამარწმუნა, თურმე ადამიანი თავის ფიქრებში ისე შეიძლება გაიზარდოს, რომ ცას ხელი მიუწვდინოს.

- ასე ფიქრობ ახლა შენ? - სიხარულისაგან ოდნავი მღელვარება შეეპარა ხმაში.

- ვფიქრობ! - დაუდასტურა აბიბომ. - ვფიქრობ და ძალიანაც მიხარია, რომ ასე ვფიქრობ.

- აბიბო, შემოგველე, მაშ შენ თავისთავს აღარ თვლის მდგომარეობის მარცვლის ოდენად, მაშ, შენ კარგად ფიქრობ, მაშ შენ ისეთი ბრძენი, ჭკვიანი, გულიანი, ტანადი აბიბო ხარ, როგორიც გაგიცანი და შეგიყვარე? მაშ, შენ ქვეყნის ბედზე

ისეთივე გადაგებული, ახოვანი აბიბო ხარ?... ა? რატომ გაჩუმდი. აბიბო, ხმას რატომ არ მაძლევ, რატომ არაფერს მეუბნები?

სიტყვები „ტანადი“ და „ახოვანი“ რომ გაიგონა, აბიბო ისევ ატირდა. ოჰ, როგორ აუღდულდა გული, როგორ ძლიერად იგრძნო ცეცხლის კიდება?!

- აბიბო! - ისევ გაიგონა გეას ხმა.

- აქა ვარ, გეა.

- რა დაგემართა, ტირი?

- არა! - იცრუა აბიბომ.

- ხმა გაგებზარა და სლუკუნებ.

- არა, ასე გეჩვენება. ვწუხვარ, რომ შენ აქა ხარ და მე ვერ გხედავ, და ეს მაშინ, როცა სიზმრად გხედავდი, გელაციცებოდი და მეორე დღეს შენით ვიყავი საგეს, შენით ვიყავი გაჭერებული სულში და გონებაში... ღმერთმა ინება შენი მოსვლა და...

- როგორ თქვი წაღან? ღმერთმა გაღირსა ჩემი მოსვლა და... სატანამ აგიკრძალა ჩემი ნახვა? ასე არ თქვი განა?

- ჰო, ასე ვთქვი.

- რა შუაშია სატანა.

აბიბომ ძალიან კარგადაც იცოდა, რა შუაშიც იყო სატანა, მაგრამ ამაზე ზომ კრინტსაც ვერ დაძრავდა. ღმერთმა ნუ ქნას, რომ გეამ დაინახოს ქონდრისკაცად გადაქცეული აბიბო. გულს ზომ სამუდამოდ აიყრის მასზე.

სიტყვა „სატანას“ ხსენება ახლა ისე არ უნდოდა აბიბოს, როგორც ზღარბის გადაყლაპვა, მაგრამ მაინც მთრთოლვარე ბაგეებით წარმოსთქვა:

- ესეც ადამიანური ბედია, უფრო - სატანური.

გეამ ყველაფერი ისე გაიგო, როგორც შეიძლება გაიგოს თანამგრძნობმა ადამიანმა, - თუმცა ვერ წარმოედგინა, რომ აბიბოს მიმართ სატანა რაიმე „შუაში“ იქნებოდა.

- ნახვამდის, აბიბო, მე ვატყობ, გაცდენ, გიყვანებ თავისუფლებას. აქამდე ალბათ საკეტურს სანახევროდ გახეხავდი.

- მიდიხარ გეა? - თქვა გულის საოცარი ტკივილით და მიაყურადა გეას სიტყვებს:

- მივდივარ. ზვალ თუ ვერ მოვედი, არ გეწყინოს, მალე გეახლები, ზეგ მაინც გნახავ...

- კარგი, კარგი, ზვალ ნუ მოხვალ! - და უნდოდა ეთქვა, - საერთოდ ნუ მოხვალ, ჯობია, ამ ჩემს დარდს ბოლომდე გადაყვე, შენს სიყვარულში ამომძვრეს სული, ვიდრე მნახო, შემიძულო, მიმატოვო... ჩემი ხელით გავითხარო საფლავი და შიგ ჩავწვე სულის განტეგების მოლოდინში.

გეა წავიდა.

აბიბო გამოვიდა „ჩაკეტილი“ ოთახიდან, მივარდა იმ ოთახს, საიდანაც ელაპარაკებოდა გეა, მივარდა ფარღალა კედლებს და ჭუჭრუტანიდან ჭურღულად გაიხედა, რომ თვალი მოეკრა მიმავალი გეასათვის.

დაინახა, მიდის გეა.

მიდის ტანმალალი, ტანლამაზი, ალერსიანი, სანდომიანი გოგო და ტანის ნარნარ რხევაზე უკან გადაყრილ მაჯისიმსხო წყვილ, გრძელ ნაწნავებს საოცარი მიმზიდველობით მოარხევს.

მიდის გეა.

მიდის.

აბიბო კედელს მოსცილდა, უკან გამოიწია და გაჯორკილ ტახტზე საწოლის ზურგით დაეცა.

ასე გაუწმრევლად იწვა აბიბო თვალდახუჭული და ტიროდა მის სიმცირეს, მის ქონდრისკაცობას, იმას, რომ ქნა ღმერთმა, გეამ მისით მოვიდა, მოინახულა და თვითონ კი დაემალა. ანდა როგორ უნდოდა შეხვედროდა?

ქვეყნებს თავისი ისტორიები აქვთ, ადამიანებს – საკუთარი ავტობიოგრაფიები. აბიბო ახლა გავდა მის იმ დროის ქვეყანას, რომლისთვისაც კაცს ფურთხიც კი არ გაემეტება. – დამცირებული, გაპარტახებული, უნიათო ქვეყანას...

დადამდა.

აბიბოს კიდევ ერთი კაეშნის ღამე დაუდგა. კიდევ ერთი კაეშნის ღამის სანთელი აუწოთო სატანამ. „რაი არსო ნათელი, რომელსაც სიბნელე სჯობსო“, – გაიფიქრა.

გათენდა.

როგორც იქნა გათენდა!

ახლა სწორედ სატანასთანაა საჭირო მისვლა. ხვალამდე, ზეგამდე მაინც, უფრო სწორედ გეას მოსვლამდე ის თუ იმადე არ გადაიქცა, რაც იყო, უბედურება დატრიალდება. ცოცხალი თავით არ დაენახვება გეას. მოისპობს სიცოცხლეს და ამით დამთავრდება ყველაფერი. უნდა შეეხვეწოს სატანას, უნდა თხოვოს სატანას, უნდა ყველაფერი გააკეთოს სატანასათვის, ოღონდ დაიბრუნოს თავისი ღირსება, ტანადობა, ახოვანება. დიახ, ყველაფერი უნდა გააკეთოს, თუნდაც... ო, არა, სატანას სული არ უნდა მიყიდოს. უნდა დარჩეს ზრდილ, პატიოსან, უღალატო, ჰუმანურ კაცად. დიახ, უნდა დარჩეს! თუმცა... თუკი არ დაიბრუნა თავისი თვალ-ტანადობა, თუკი გეას ვეღარ დაენახვა, იგი დარჩა ისეთად, როგორიც არის, აუცილებლად საწამლავს დალევს და მორჩა!.. ვის რას არგებს ასეთი პატიოსნება, სატანაზე სულის მიუყიდობა...

სატანა!..

სატანა შემოვიდა ფარღალალა სახლში და ტაბლასთან მდგარ აბიბოს მიესალმა. აბიბოს მხოლოდ თვალები მოუჩანდა, მთელი ტანი ტაბლის უკან სიცარიელეში იყო „ჩაძირული და ჩაყინებული“.

– გამარჯვება, აბიბო!

– არგამარჯვება შენი, სატანა! რა გამარჯვებისაა!..

სატანამ დემონურად გადაიხარხარა. ცოტა ხნის შემდეგ დამცინავად, ნიშნისმოგებით ჰკითხა აბიბოს:

– ბოლოსდაბოლოს სტუმარი ვარ. შემოვედი ოთახში და ვდგავარ. შენ კი ზიხარ და სკამს არ მთავაზობ. ფეხზე ამდგარიყავი მაინც. ეს ზრდილობის

საქმეა.

- დამცინი ხომ?

- რატომ დაგცინი. მე - სტუმარი ვდგავარ, შენ მასპინძელი კი არხეინად ზიხარ და ასე მელაპარაკები.

- შენი აზრით, მე ახლა ფეხზე არ ვდგავარ?

- ჰო კარგი, კარგი, გენუშრე, წუხელ გეა მესიზმრა...

- განვედ, სატანავ. შენ რა უფლება გაქვს გეა დაგესიზმროს, ის ხომ მშვენიერების უკიდევანო სივრცეა, სიყვარული და სიცოცხლეა, შენ მხოლოდ სატანა ხარ. რა უფლება გაქვს მისი დასიზმრებისა?!

- დიახ, ის უკიდევანო სივრცეა, - გაიმეორა სატანამ, - ეს სივრცე შენთვის მხოლოდ სიცარიელეა და მეტი არაფერი. მე კი... მე უკიდევანო ვარ სულთ, საქმით, ბუნებით. მე ტანდაც დიდი ვარ, ძალიან დიდი, სახელოვანი. მე ღმერთზე დიდი თუ არა, მისი ტოლი მაინც ვარ, ჩემთან არ შეიძლება ასე უთავბოლოდ ლაპარაკი. მე ყოვლისშემძლე ვარ!

- ასე გგონია, დიდი ხარ შენ, სატანავ?

- მგონია და ასეც არის.

- მასეთივე დიდი წარმოდგენა ქონდა თავისთავზე სიკვდილის მთავარ ანგელოზს, გაბრიელს, მაგრამ მას ღმერთმა სასტიკად დასცინა... გაამაყებულმა ღმერთს თხოვა, ერთხელ მაინც მომეცი უფლება დავინახო თავისთავი, ჩემი ახოვანებით, სიძლიერით, უტეხობით, სიმკაცრითა და სიდიდით დავტყუე! მე ხომ ისევე დიდი ვარ, როგორც ქვეყანა. ერთდროულად ამ ქვეყანაშიც ვასრულებ ჩემს მოვალეობას და სხვა ქვეყანაშიც. მსოფლიოში რომელ მხარეში ყოფნაც კი გულში გამივლის, იმწამს იქა ვარ. მეამაყება და... გთხოვ, ღმერთო, დამანახე ჩემი სიდიადე და სიდიდე.

- **გერე?** - **იკითხა სატანამ.** - **რითი დასაჯა?**

- უთხრა, ამა და ამ ადგილას, ამა და ამ ქოხში ცხოვრობს ესა და ეს ადამიანი, მიდი მასთან და კითხე, რამოდენა ხარ. იგი გეტყვის და კიდევ დაგანახებს შენს სიდიდესო. მივიდა ამ ჩოფურა გლეხთან გაბრიელ მთავარანგელოზი და უთხრა, - მე ღმერთმა შენთან გამომაგზავნა იმის გასაგებად, თუ ტანად რამოდენა ვარ.

- რა უთხრა გლეხმა?

- დაეთანხმა, - კი ბატონო, ოღონდ მაგი დედაჩემს უნდა კითხოთ, იგი გეტყვით, რამოდენა ხართო.

- სად არის შენი დედა? - კითხა გაბრიელ მთავარანგელოზმა.

- აქვეა, ბატონო, ამავე ოთახში... აბა გაიხედე იმ კედლისაკენ, იქ რომ კალათაა ჩამოკიდებული, ხედავ?

- კი, - ბატონო ვხედავ.

- დედაჩემი ისე პატარა ქალია, რომ სკამზე ვერ ჯდება, ვერ ისვენებს და კალათში ჩავსვი. იქ ვაქმევ ჩემი ხელით და იქ ვასმევ წყალს, იქ ვუვლი.

- მეტად პატარა ყოფილა შენი დედა.

- დიახ, პატარაა, მაგრამ იგი ისე დიდია, როგორც დედა!

- რა ქვია?

- იმას ქვია დედა. მას სხვა სახელი არა აქვს. კითხე, რაც გინდა და იგი გეტყვის. გაბრაზებული მთავარანგელოზი კედელს მიუახლოვდა და ქალს კითხა:

- ჰეი, შენ, მითხარი, რამოდენა ვარ მე!

ქალმა ხმა არ გასცა. მთავარანგელოზმა კითხვა გაუმეორა.

- ჰეი, ქალო, ღმერთის გამოგზავნილი ვარ, მითხარი, რამხელა ვარ, - გაბრიელ მთავარანგელოზი ვარ მე!..

ქალმა არა უპასუხა რა. გაბრაზებულმა მთავარანგელოზმა კითხვა ისევ და ისევ გაუმერა, ოღონდ მიმართვის ფორმა შეცვალა:

- დედავ, რამხელა ვარ მე?

ქალმა ხმა ამოიღო:

- იცი რა? მე სმენანაკლული ვარ, მოდი აქ, აი, აქ, ჩემი ყურის ბიბილოზე ჩამოვჭე და მითხარი, რა გინდა, რომ იქნებ გავიგონო ის, რასაც მეკითხები.

- სად ჩამოვჭდე? - გაცეცებით შეეკითხა გაბრიელ მთავარანგელოზი და სმენად იქცა.

- აი, აგერ, ჩემი ყურის ბიბილოზე.

- რა ვქნაო, რა თქვი?

- მოდი და ყურზე ჩამომიჭე, რომ გამაგონო, რა გინდა, რისთვის მოსულხარ. გაბრიელ მთავარანგელოზი მიხვდა, რომ ღმერთმა მას ძალიან დასცინა, ამ ქვეყნად დედა ძალიან დიდია და თვითონ კი ღმერთის წინაშე არარაობაა, ნამცეცაა. გლეხის ქოხს გასცილდა გულდაკოდილი, სიამაყე მომძლავრებული და შერცხვენილი. ამის შემდეგ მას თავისთავის სიდიადეზე, სიამაყესა და სიდიდეზე აღარ უფიქრია. მთავარანგელოზმა კარგად გაიგო, რატომ მოაჩვენა ქალი ესოდენ პატარა! - სატანამ უსმინა, უსმინა, უსმინა და წასვლა დააპირა. წასვლისას ყსიდად კითხა:

- რისი თქმა გინდა მაგ არაკით?

- ჯერ ერთი, ეს არაკი არ არის, მეორეც, მე ტაბლის უკან ვიდექი. შენ იცოდი, რომ მე არა თუ ვიჭედი, არამედ ვიდექი. შენ დასცინე ჩემს სიმცირეს და თქვი, - ადექი ფეხზე, სტუმარი მოვედიო. მე მგონი ამით თავისთავს უფრო დასცინე. შენ გარდამაქციე ქონდრისკაცად და შენვე დამცინე. ეს იმას გავს, ოსტატმა თოჯინა გააკეთოს და დასცინოს, ვაი, ეს რა მცირე ხარ, ნამცეცა ხარო.

სატანას ხასიათი გაუფუჭდა, მიხვდა, რომ იგი ამ ქონდრისკაცმა კაი მაგრად დასაჯა იმ გაბრიელ მთავარანგელოზის მაგალითითაც და ამ ბოლო სიტყვითაც. მეტი რაღა გზა ქონდა, გადაწყვიტა იქაურობას უსიტყვოდ გასცლოდა, წასვლა დააპირა.

- მოიცა, სატანავ! შენთან საქმე მაქვს. ხვალ ან ზეგ ჩემთან უნდა მოვიდეს გეა. მე თუ ის ამ მდგომარეობაში დამინახავს, ჯერ ერთი, მას გული გაუსკდება და მოკვდება, მეორეც, მე ნამდვილად მოვიკლავ თავს. ყველაფერი უნდა იღონო, გადაგვარჩინო.

- რატომ, რა დამსახურების გამო?

- იცი, სატანავ, აქ ორი ადამიანის სიცოცხლეზეა ლაპარაკი. სიცოცხლის ხელყოფა შენი საქმე არაა, იგი გაბრიელ მთავარანგელოზის მოვალეობაა. შენი მოვალეობაა ადამიანის დაცვნა, სწორი გზიდან აცდენა, მასხრად აგდება. შენ შენი საქმე უნდა აკეთო, გაბრიელ მთავარანგელოზმა კი - თავისი. დღესვე, აი, ახლავე უნდა გარდამქმნა იმადვე, რაც ვიყავი, გთხოვ.

- სამაგიერო?

- რასაც ინებებ.

- გამიხდები მოკავშირედ.

- ეს რას ნიშნავს.

- რასაც დაგვალებ, იმას გააკეთებ.

- რას დამავალებ?

- ადამიანის ჩაშვებას... დაცინვას, მასხრად აგდებას...

- ეს რას ნიშნავს, სატანავ?

- უღანაშაულოს, მართალს, საეტაკს აცდუნებ, ვთქვით, ჯიბეში ისეთ რასმეს ჩაუღობ, რაც კანონით იკრძალება, მერე დააბეზღებ, ამასა და ამას ჯიბეში ესე და ეს უძევსო. მოვლენ, აღმოუჩენენ, დაიჭერენ, დასცინებენ, დააშინებენ, ჩასვამენ, რაც უნდათ, იმას უზამენ... იგი დაიწყებს იდაყვების ქნევას და მტკიცებას, რომ მას დანაშაული არ ჩაუღენია. მაგრამ „ჯიუტ ფაქტს“ ვერსად გაექცევა. ადამიანი უნდა გასწირო ბოლომდე, აი, ესაა საქმე. რატომ ჩაფიქრდი. რაა აქ ჩასაფიქრებელი ან გასაკვირი. ესაა ცხოვრება. ასეთი ცხოვრებით იცხოვრა ათასი წლის წინ მეფემ და ძალოსნებმა, ასეთი ცხოვრებით იცხოვრეს შენი ქვეყნის ყველა დიდმპყრობელმა თუ მცირე მოხელემ, შენმა პაპამ და იმ შენი პაპის მეთათვე პაპამ, მემილიონე პაპამ. შენ რაღა გამონაკლისი ხარ? ადექი, მართალი კაცი გასწირე, ამაღლდი, წელში გასწორდი, დაიბრუნე შენი აზოვანება და მშვენიერება, მკვლავზე გაიგორე შენი გეა, ჯერ მოეფერე, მერე ჩაიხუტე, მერე - აკოცე, მერე - შენი მხურვალე სუნთქვა ფუმფულა მკერდზე მოუწიავე, მუხლებსა და მოსაქანში აკეცე - ჩამოკეცე და მერე „პლანეტა ვენერას ბორცვად“ წოდებულ ადგილის ქვემოთ შენი გენების მხურვალეობა მიაცხუნე, იხილე მისი ჯადოსნური სიღრმე. ხელებით ჩაეჭიდე მიწისძვრასავით გადაბრუნებულ-გაბმობრუნებულ ფუმფულა მკერდს და...

- გაჩუმდი, სატანავ! შე წყულო! მე საკოცნელადაც არ შემეტება გეა.

- რა ცეცხლი გიკიდია ახლა შენ, რა გაფიქრებს, ის რომ ოცნების სინამდვილედ გადაქცევა შეუძლებელია და აქ ამაოა ყველაფერი თუ ის ყველაფერი ახლო რელობაა და ოცნების გეას შენი ფიზიკური მდგომარეობის გამოვერც ხედები. აგერ შენ, აგერ მე. დამპირდი, რომ ჩემი თანამზრახველი იქნები, მომყიდი შენს მოსიყვარულე სულს და... ოცნების სინამდვილედ გადააქცევ. ყველაფერს თავის სახელს დაარქმევ. რად გინდა ზავერდოვანი, მოსიყვარულე, მართალი სული, თუკი იგი ქონდრისკაცის სხეულში იქნება ჩაბუღებული, არავის არ გამოადგება, არც - შენ. პირიქით, იგი გაგინადგურებს ყველა ოცნებას, დაგიმსხვრევს ბედნიერებას! ბევრი ფიქრი არაა საჭირო, ჰო... მომყიდე შენი სული, გარდმოსახე, ხვალ შეხვდი შენს გეას და როგორც გითხარი, ისე გააკეთე, ოღონდ იცოდე, ქალისთვის ყველაზე მთავარია ნდობის დამსახურება, ალერსი და კიდევ ის...

- კიდევ რა? კიდევ რას მოიგონებ? რაა საჭირო?

- თავში - ჭკუა, შარვლის იქეთ-აქეთა ჯიბეებში ოქრო, ხოლო ჯიბეებს შორის - „რკინა“. ჰა, გადაწყვიტე. საბრალო ხარ შენ, აბიბო, გადაწყვეტილების მიღება არ შეგიძლია და კაცი ვარო, ამბობ... კარგი, რაღამც ასეა, ხვალისთვის გადადევით ეგ საქმე, ხვალ მომყიდე სული. ამელამ მოიფიქრე. რაც შენთვის სჯობდეს, ისა ქენი.

სატანამ ჯიბიდან ამოიღო პატარა ნიჟარა და უთხრა, -

აი, ეს ნიჟარა ამ ქვეყნად ყველაზე უფროსია. იგი ბეგრავზე უფროსია, სიტყვაზეც, ცეცხლზეც, ამ მთებზეც, ადამიანებზეც. ეს ნიჟარა გაჩნდა ადამიანის გაჩენამდე, წყლისა და წყლის ბინადართა გაჩენისას. შენ თუ მოისურვებ სულის მოყიდვას, ამ ნიჟარაში ჩავაწვეთებ შვიდი ნაკიანი წყლის შვიდი სახლის სახურავის შვიდ წვეთს, დაგალევიან და... მორჩა! რა თქმა უნდა, ყველაფერი ისე ადვილად არ წავა, როგორც გგონია. - ჯერ შვიდჯერ შეგაჟრჟოლებს. შვიდჯერ გაგათენთავს, შვიდჯერ ელვისკვეთების ჟრუანტელს მომგვრის, შვიდჯერ იგრძნობ შინაგან ტკივილებს, შეკრთები და... დაიბრუნებ პირვანდელ მდგომარეობას, ეს ქვეყნაც შენი იქნება და გეაც. ვერავინ

ვერ მიგივითვებ - შეხედეთ, ქონდრისკაცი მოდისო, ვერავინ ვერ დაგცინებს. გეას მოკიდებ ხელს, მკვლავზე გაიგორებ, მოეფერები, აკოცებ და... იხილავ იმ სიღრმეს, რომელიც იხილა ენჭიდუმ, შამხათის მეშვეობით და ეს ტყუური ლომკაცი ადამიანურ ცხოვრებას დაუბრუნა. პო... გადაწყვიტე. რათ უნდა ამდენი გვემა ტვინისა! გეყოფა ამდენი დუმილი. ნერვები მეძაბება. პა, პა.. კარგი, ხვალ. აი, ხვალ მოვალ. შენი კარის ზღურბლთან თუ დავინახე - მოკლული გველი აგდია, დავრწმუნდები, რომ ღმერთმა ინება შენი თანხმობა ანუ შენ თანახმა ხარ მომყოლო სული. ასეთ შემთხვევაში უმაღლეს ტანად კაცად გაქცევ და წავალ. ჩემი მოსამსახურე კი იქნები მთელი შენი სიცოცხლის მანძილზე, მაგრამ ამასთანავე ბედნიერი იქნები გეას სულის სისუფთავით და ხორცის მხურვალეობით. სიტყვა სიტყვაა. წავედი...

სატანა წავიდა.

აბიბო თავისთავთან მარტო დარჩა...

რას იზამს აბიბო, სატანას მიჰყიდის სულს?

* * *

დაღამდა.

აინთო კაეშნის ღამის სანთელი.

აბიბო თავისთავს ისე განიცდის, როგორც არასოდეს. ის თავისთავში თითქმის მთლიანად გაქრა, აღარ არსებობს. არსებობს მხოლოდ მოგონება თავისთავზე: - დილით როგორ არხეინად წამოდგებოდა, ვარჯიშით კუნთებს გაიხალისებდა, წვერს გაიპარსავდა, პირს დაიბანდა, გახამებულ თეთრსაყლოიან პერანგს ჩაიცვამდა, ამ ქვეყანაზე თავმოწონებით გაივლიდა.

ნეტავი ეს ყველაფერი მისი ოცნება იყო თუ იგი მართლაც ასე იქცეოდა? ქვეყანა? კი, მაგრამ სად ქონდა ქვეყანა? ის, რაც მას ქონდა, სამშობლო იყო? ის თუ სამშობლო იყო, სამშობლოს შვილები ერთმანეთს რატომ კლავდნენ, ყველაფერს რატომ ყიდდნენ: სინდისს, ნამუსს, პატიოსნებას, ზრდილობას, ტრადიციებს, სიყვარულს, ქალს რატომ ამეძავებდნენ და მეძავეობით მიღებული კეთილდღეობით რატომ ქეიფობდნენ ან თავს რატომ იწონებდნენ, - შეხედეთ, რა ხელგაშლილი მოქეიფე, რა დამრტყმელი, რა მკვლეელი, რა მოღალატე, რა ჩამშვები და დამშინებელი ვარო? „ო, არა, აქ რაღაცაში არის საქმე. ეს ყველაფერი დღევანდელობაა, მე კი წარსულში ვცხოვროდი. არა და... წარსულშიც იყო ასეთები ანუ უზარმაზარი სიძულვილი და უზარმაზარი სიყვარული ერთ პატარა ქვეყანაში, მაგრამ, არა! მაშინ ბასიანის ომს იგებდნენ, დიდგორის ომს იგებდნენ, რაღაცას აშენებდნენ... დიდი სიძულვილის და დიდი სიყვარულის ერთმანეთზე მიტევაში დიდი დანაკარგის ხარჯზე დიდი სიყვარული იმარჯვებდა. დღეს მხოლოდ დიდი სიძულვილი იმარჯვებს ყველასა და ყველაფერზე. წამალივით საჭიროა სიყვარულის ნიჭის მოპოვება, წამალივით, რომ მომაკვდავ ადამიანივით სარეცელს მიჯაჭვული მომაკვდავი ქვეყანა მორჩეს. სიყვარულის ნიჭი! ო, სად ხარ სიყვარულის ნიჭო“, - მწარედ გაიფიქრა აბიბომ და საწოლში გასწორდა, თავი ოდნავ წამოსწია და სანთლის გულგრილ შუქზე თავისი საწოლის ბოლოსაკენ თვალი ჩააპარა, - რამოდენა ვარო - ინტერესით გაიფიქრა. რაღაც ნახევარი ადლის სიმაღლეზე იყო საბანი ამობურცული, იქედან საწოლის ბოლომდე კი სულ „ცარიელი მინდორ“ იყო. შესძულდა ლოგინიც, საბანიც, თავისთავიც და თვალი ცივად მოღაცლა ცეც სანთლისკენ გაეჭვა. იმ სანთელს ცივი და მღვრიე ალიონი მოჰყავდა, ბურუსით მოცული დილა მოჰყავდა. კაეშანს კაეშანი ემატებოდა, სანთლის პატრუქი

კითხვის ნიშანივით მოხრილი იყო და იწვოდა, იწვოდა აბიბოს გული. ვერა მოეფიქრებინა, ვერაფერი გადაწყვიტა, არ იცოდა რა ექნა, სატანისთვის სული მიეყიდა თუ არა. მართლაც და რად უნდა სუფთა, ღამაში, ხავერდოვანი სული, თუკი ამით ბედნიერი არ იქნება. რად უნდა გამოიყენოს ის? მთავარია გვა გვერდით ყავდეს და ჯანდაბას სხვისი ბედნიერება. მეტად ადვილია ადამიანის ჩაშვება, დაცინვა, განადგურება. ამისათვის ბევრი არაფერი არაა საჭირო, უბრალოდ უნდა ადგე, მიხვიდე სატანასთან და უნდა უთხრა, ეს კაცი ზედმეტი ამ ქვეყანაზე. მორჩა! იგი თუნდაც ძალიან საჭირო იყოს. ამხელა ქვეყანაზე ერთი კი არა ათასი კარგი კაცის ჩაშვება, თუ გნებავთ, აღსრულება, არაფერს არ შეცვლის. შენ კი იცხოვრებ ბედნიერად!...

იმ ღამეს ალბათ მესაყვრ მოიცვალა მხარი აბიბომ. მესაყვრ გადაბრუნდა და გადმობრუნდა. თვალს რული არ მიკარებია. ეს ღამე იყო მეტად მძიმე კაენის ღამე. ამ ღამის სანთელი იყო მეტად ცივი, ამაზრუნნი და დამცინავი.

„მოდი, დილავე ჩქარა! მოდი, ოღონდ მალე მოდი და მარგუნე რაც გინდა ის. მომბეზრდა ამ უბედური კაენის ღამის სანთელზე მზერა. გათენდი, მალე გათენდი, და მალე გადამარჩინე ამ არაადამიანური გვემისაგან. სული ამტკივდა, სული,“ – წარმოთქვა და კედლისაკენ გადაბრუნდა, რომ ცივი ნათელი კაენის ღამის სანთლის თვალებს დამცინავად არ დასდებოდა. გადაბრუნდა და... დაქანცულს ჩასთვლიმა.

ჩასთვლიმა აბიბოს და... გაიგონა იდუმალი ხმა:

„აბიბო, სატანაზე სულმინაყიდი იგივე სატანაა. ხილული, ამქვეყნიური სატანა. გვა სიცოცხლე, როგორც მიწის გარეშე არ შეიძლება ცხოვრება, ასევე გვას გარეშე შენი სიცოცხლე წარმოუდგენელია. გადი ეზოში, ქუჩაში, ხალხში. შენი შესაფერისი საქმე აკეთე. დაგცინავენ? ერთხანს გაუძელ. მერე ჩვენ ისევ შევხვდებით, დამიჯერე, ასეა საჭირო. მე სხვა არა ვარ, მე შენი ხმა, შენი გუმანი, შენი სულის თვისება ვარ!...“

აბიბო შეკრთა და წამოდგა.

ფანჯრას მობრჯენოდა მღვრიე ალიონი.

შორს ბურუსიანი მთები ჩანდნენ.

ისინი მიწას დარდის კუზებად დასდგომოდნენ.

მიწა ადამიანივით დარდიანია.

მთა მიწის დარდის მოუცილებელი კუზია.

სადა ხარ, მზეო.

„მზეო, ამოდი, ამოდი, ნუ ეფარები გორასა.“

გორა მიწის დარდის კუზია.

მიწის დარდს ნუ ეფარები. მზეო. ადამიანს მიუნათე.

მიწას დაადექი დედასავით, გული გაუთბე და გაუნათე, მზეო. შენ ხომ ყველა და ყველაფერს ერთნაირად ათბობ და ანათებ.

* * *

აბიბომ გადაწყვიტა საშველად ისევ იმ ნათელი სულის ხმებს მიაშუროს, რომლებმაც ის ჯერ „დასცეს“ და დააკნინეს, შემდეგ კი შინაგანად აღაზვეეს და გაამაყეს. მიაშუროს, მიაკითხოს და უთხრას, რომ ახლა სრულიად სხვა, განსხვავებული დროა, განსხვავებული შეხედულებებია სამშობლოს ბედსა და მდგომარეობაზე, თავდადებასა და მამულიშვილობაზე. სულ სხვა! ეს ის დროა, რომლის „შარვალი“ არ მოერგება სხვა

დროს. ნათელი სულების დროის „ანაფორა“ არაფრით არ მოერგება ახალ დროს. ვინც „ანაფორის“ მორგებას შეეცდება, დაისჯება ისე, როგორც დაისჯა თვითონ აბიბო. წინაპართა საქმეების წინაშე თავისი დამსახურება ნამცეცის ოდენად რომ წარმოიდგინა, ხალხმა და, ასე განსაჯეთ, მისმა ღმერთივით ამალმებულმა სიყვარულმაც კი დასცინა და ამით დასაჯა. ამავე საქმეებით რომ გაამაყდა, სატანამ დასაჯა და იგი მართლაც დაამცრო. ტანად დაამცრო, ქონდრისკაცს გაუტოლა და თვალნათლივ ხალხის დასაციინი გახდა.

აბიბომ ვერაფერი უშველა ამ შეუსაბამობას, აუტანელ სიჭიუტეს თავისი დროის სინამდვილისას და ისევ და ისევ ნათელი სულების ღმერთს მიაშურა.

აბიბომ იმ მაგიურ ქვას მიწა გადააცილა, ხელის თრთოლვით გადაწმინდა, ფრთხილად გადმოაბრუნა და მარადისობის უკვდავ სივრცეს მიაყურადა, გულის ფანცქალით დაელოდა ნათელ, ხვედრდოვან ხმას. მისთვის სულ ერთი იქნებოდა, რომელი ხმა გაეპასუხებოდა, პირველი კაცი, მეორე, თუ მესამე...

უცებ რაღაცამ ჩქამი მოიღო და აბიბომ სუნთქვა გაკმინდა, დუმილი ჩამოწვა.

მეტად ამაღელვებელი იყო ეს დუმილი.

აბიბომ იგრძნო, ჰა და ჰა, გაიგონებდა ხმას...

და შემოესმა: - რაი არს სიკუდილ, ყარიბო?

- სიკვდილი, სოფლისაგან, საკუთარი ხალხისაგან გაქცევა, მისგან დამალვა, სულო ნათელო. სიკვდილზე უფრო მეტია, როცა ხალხი არ მიგიღებს, დაგცინებს.

- მე არა ვარ სული ნათელი. მე ნათელ სულთა საბრძანისის გამრიგე ვარ, ვით არის წესრიგგამრიგე. რაზე გარჯილხარ ყარიბო?

- ნათელ სულთა უნაპირო ღირსებამ ჯერ დამამცრო, მერე გამამაყა. ორივე შემთხვევამ გამაუბედურა. ნუთუ არ მაქვს უფლება დიდთა საქმეთა წინაშე თავისთავი ვიგრძნო მცირედ. ამასთანავე შინაგანად ავმალდე, რომ მე იმ ქვეყნისა და იმ წინაპრების შვილი ვარ, რომელთა სახელი დიდისდიდებით მოიხსენიება.

- სიმცირე და სიდიადე ორი დიდი უკიდურესობაა. შენ ახლა გჭირს ამ ორი უკიდურესობის სენი. ეს სენი არის სასჯელი შენი სულისა. შენ უნდა მიეცე კაეშანს. სხვა გამოსავალი არა გაქვს.

ხალხს ვემალება, ასე დამცირებული რომ ვარ. სიყვარულს ვემალება ასე დამცირებული და შეურაცხყოფილი რომ ვარ.

- ნათელ სულთა მაგალითი ზღაპრულად ლამაზი პანორამაა. მას ყველა თავისებურად ხედავს და განიცდის. ზოგი ცდილობს მიბაძოს, ზოგი თავითავში ვერ პოულობს ძალას და გაურბის. როცა სიყვარული და რწმენა ძლიერია, ადამიანი ყველაფერს იტანს: დაცინვას, დამცირებას, შეურაცხყოფას, ტანის დამახინჯებას, ყველაფერს... შენ შეგიძლია უგულვებელჰყო ნათელ სულთა ამაგი და იცხორო არხენად, შეგიძლია არ უგულვებელჰყო და მიეცე მარადიულ გვემას. ჩვენი მარადიული სიმშვიდის სამყარო ვერც ერთს დაგავალებს და ვერც მეორეს. ამ ორი გზიდან ერთერთი ყველამ თავისი შეხედულებებით უნდა აირჩიოს.

- მადლობთ მარადიული სიმშვიდის სამყარო, მადლობთ, ნათელ სულთა საუფლოს წესრიგგამრიგე წამებას მივეცემი თუ ნეტარებას, თვითონ გადავწყვეტ, რაკი ასეა საქმე, მართალი ბრძანდებით. საკმარისია, სატანას სული მივყიდო და... გავხვდები ბედნიერი. მადლობთ... მადლობთ... მადლობთ! - წარმოთქვა, მძიმე, მაგიური შემწეობის ლამაზი ქვა თავის ადგილას დადო, კვლავინდებურად მიწა წააყარა წამოდგა.

საბრალო იყო აბიბო.

შესაცოდებელი იყო აბიბო.

შემწეობა სჭირდებოდა აბიბოს.

ძალა სჭირდებოდა აბიბოს.

იმედი სჭირდებოდა აბიბოს.

შემწეობაც, ძალაც და იმედიც თავისთავში უნდა მოეძებნა აბიბოს.

ჩაფიქრდა აბიბო.

შეეშინდა, აქ არავინ დამინახოსო და თავისი ფარღალა სახლისაკენ წავიდა საკმაოდ გაუგებარი დიდი კითხვის ნიშნის წინამძღოლობით, მწარე ღიმილით და ტკივილიანი მოგონებებით...

სიყვარული თუ თხოულობს ხარკს, მზადაა აბიბო.

სიყვარული თუ თხოულობს შესაწირს, მზადაა აბიბო.

ოღონდ ერთია, - ღმერთს ძლიერისაგან ურჩევნია შესაწირი, რაც არ უნდა იყოს იგი.

რათ უნდა ღმერთს უძლურის, გლახის შესაწირი.

რათ უნდა ღმერთს უიმედოს შესაწირი.

რათ უნდა ღმერთს ქონდრისკაცის შესაწირი.

ღმერთო!

რა დაგიშავე, ღმერთო.

ჩააგონე სატანას, ერთხელ მაინც ქნას სიკეთე, გარდმომაქციოს, მქმნას იმადვე, რაც ვიყავი, რომ მომეცეს ქმედების, სიკეთის ქმნის ძალა, რომ ღმერთმა ინებოს ჩემი შესაწირი, რომ... რომ.. და რომ დამიბრუნდეს ადამიანური სიამაყის გრძნობა!

აბიბო, სახლისაკენ უნუგეშოდ მიმავალი აბიბო ასე რომ თვითსიტყვაობდა, ვერ წარმოედგინა, რომ მას ამჯერად უჩინარი სატანა უკან მისდევდა, ყველაფერი ესმოდა და გუნებაში იცინოდა: „ვაი, შე ბრიყვო აბიბო, როდის იყო, რომ სატანა სიკეთეს ქმნიდა. ღმერთს, ჩემს მოპირისპირესა და წინააღმდეგს, ჩემთვის მიუღებელ ღმერთს ევედრები, „ღმერთო, ჩააგონე სატანა, ერთხელ მაინც ქმნას სიკეთე, გარდმომაქციოს, მქმნას იმადვე, რაც ვიყავი“. რატომ ვერ ხვდები ბრიყვო აბიბო, რომ მე შენ იმადვე თუ გაქცევ, რაც იყავი, განადიდებ შენს წარსულს, გამწყაზრებულს ნათელი სულების არნახულად დიდი სიბეჭითით. ისევე გამწყაზრებ შენს დღევანდელობას და ამით შემძირწუნებელ, სატანათა საბრძანისში ჩემი საქმიანობა, ჩემი პირდაპირი მოვალეობა არარაობად ჩაითვლება, ვეღარ გავამართლებ ჩემს არსებობას ამ ქვეყნად. ჩემი მოწოდება საქმე და მოვალეობა ისაა, რომ სიკეთის ეტლს გაციბრუტებულ ბორბალში უჩინარი კეტი გავუყარო და მისი წაღმა სვლა შევანელო უკან დაქანების მიზნით. შევანელო და შევაჩერო! მხოლოდ წაღმა მავალი შეიძლება შედგეს და დაქანდეს. ზემოდან ქვემოთ ვარდნილი არასოდეს არ შეჩერდება, სანამ იგი მიწაზე არ დაეცემა. დიახ, აღმავალი შეიძლება შედგეს, დაღმავალი კი არასოდეს. ეს მისია თუ ვერ შევასრულე, ჩემს არსებობას არავითარი გამართლება აღარ მიეცემა. შენ ერთდროულად ორ ცოდვას ჩადიხარ, აბიბო; ჯერ ერთი, ჩემს მოწინააღმდეგეს ევედრები, მეორეც - ჩემგან სიკეთეს ითხოვ. ეს ჩემთვის მეტად შეუურაცხყოფელია და მე შეი ამას არ გაპატიებ“.

სატანამ თავისთვის ეს სიტყვები ჩაათავა თუ არა, აბიბოც თავის ფარღალა სახლში მივიდა, მიმოიხედა, ხომ არავინ მხედავსო ასე დამცრობილს, და კარები შეაღო.

სატანამ იცოდა, რომ იმ დღეს აბიბოს უნდა სწევოდა გეა. იცოდა და... მეტად

მზაკვრული ოინი ჩაიფიქრა ბიჭის უფრო სათრევად და დასაძინად. ეს კი იმის გამო, რომ არ იქნა და ვერ გადაათქმევინა ნათელ სულთა სიყვარული, მათი ნაამაგართ გაცემა და ნატვრა, - იმოქმედოს ისე, როგორც ეს მოეთხოვება ჭეშმარიტ მამულიშვილს.

მაინც რა ჩაიფიქრა სატანამ?

* * *

იმედგაცრუებული აბიბო საწოლზე ჩამოჩდა. ფანჯარას ღამის ბინდი მოსწოლოდა. აბიბო დაწვა...

ვრსკელავის დანახვა რა დიდი სანატრებელია. მაგრამ არსად ვარსკელავი არ ჩანდა. ვერ დაინახა და ცუდად ენიშნა.

ტაბლისაკენ გაექცა თვალი.

ის დასაწვავი სანთელი თავისით ანთო.

„ვიცი, ვის ემსახურები შენ, სანთელო, მაგრამ მაინც მადლობელი ვარ შენი. უშენოდ ალბათ თავს ისე ვიგრძნობდი, როგორც საფლავში - ცოცხალი კაცი.“

მაინც მადლობა შენ, სანთელო! - წაიბუტბუტა აბიბომ და ტანთაუხდელად დაწვა.

მეტად გრძელი, ეკლიანი და აუტანელი აღმოჩნდა კაეშნის ეს ღამეც.

როდის, როდის...

როდის გათენდა, აღარ ახსოვს.

თითქოს ერთი გაუთენებელი წელია, რაც წევს.

კი, ასე მოეჩვენა აბიბოს.

არა, მაინც რა ოინი ჩაიფიქრა სატანამ აბიბოს წინააღმდეგ, რომელსაც ამ დილიანად გააკეთებს?...

* * *

სატანამ წინაღობით დაინახა, აბიბოს ეზოში მოკლული გველი არ აგდია. გამოდის, რომ აბიბო სატანაზე სულის მიყიდვას არ აპირებს.

გაჯავრდა სატანა.

ერთი გაჯავრება ახლაც გაჯავრდა: - როგორ გაბედაო აბიბომ ღმერთზე შევედრება, სატანამ სიკეთე მიყოსო. როგორ გაბედა!

და... სატანა თავისი მაგიური მაქციობით გადაიქცა... გეად.

ღიას, მთლიანად, სულ-ხორციანად, თვალტანადობით გადაიქცა გეად. გადაიქცა და... ეწვია აბიბოს, ეწვია და საკმაოდ ჭიჭურად, გაბედულად, დაუკითხავად შეადო ფარღალა სახლის კარები და მოულოდნელად თავს წაადგა დასევდიანებულ აბიბოს.

ღიას, დაუქახებლად, გაუფრთხილებლად და მოულოდნელად, რომ აბიბო სირცხვილისაგან კვლავინდებურად მეორე ოთახში არ „ჩაეკტილიყო“.

- გამარჯვება, აბიბო! - თქვა გეად გადაქცეულმა სატანამ, - შესახედად სრულქმნილმა გეამ.

- გამარჯობა, სულო ჩემო! - თრთოლვით წარმოთქვა აბიბომ და გაფითრდა. თავისთავს ტერფებამდე ჩააყოლა დაფეთებული, მწუხრით მოცული მზერა და ისევ დამწუხრდა, ისეთი შთაბეჭდილება ქონდა, თითქოს უსაშველო დანაშაუზე წაასწრეს. - ელოდნ სრულქმნილი სიმაღლისა და ახოვანი გარეგნობის აბიბოს და ხელში შერჩათ ქონდრიკაცი, რომელიც გეას მუხლებამდე თუ წვდებოდა.

შეწუხდა და შეძრწუნდა აბიბო.

გვა - სატანა გუხნებაში იცინოდა.

აბიბოს თვალბეჭეში ცრემლები ჩაუდგა:

- მაპატიე, გვა! - თქვა ამ ქონდრისკაცმა და ქვემოდან „დამწვარი“ თვალბეჭით ამოხედა ტანაშოლტილ, უღამაზეს „გვას“.

- აბიბო...

- გისმენს შენი უბედური აბიბო.

- რამ გაგაუბედურა ასერიგად?

- ორმა უბედურებამ... მაგრამ არა უშავს რა. ის, რამაც გამაუბედურა, ღირს მისთვის გაუბედურება, თავის დადება.

- რა არის ეს, აბიბო?

- გარდასულ თაობათა ღვაწლი. მისი დაფასებისა და სიყვარულისათვის ღირს გაუბედურება...

- ჩემს სიყვარულს რაღას ეუბნები, აბიბო.

- თავისთავს მირჩენიხარ, გვა, ჩემს საკუთარ სიცოცხლესა და თვალბეჭს, ყველაფერს მირჩენიხარ.

- მაშ, რატომ არ გარდმოიქცევი?

- ოხერი სატანა მიშლის. სული მომყიდე და გარდმოიქცევიო, ასე მეუბნება. სული როგორ მივყიდო სატანას?!

- რას გულისხმობს სულის მიყიდვაში, აბიბო?

- შენს სიძულვილს, გარდასულ დროთა ღირებულებებისა და ფასეულობების სიძულვილს. ყველაფრის, რაც ერთიანობით არის ღამაში, იმის დაშლას, დაქუცმაცებას, გულგრილობას.

- მერ, შენ რა?

- არ შემიძლია.

- არც ჩემი ხატობით, ჩემი სიყვარულით მაინც - არ შეგიძლია სული მიჰყიდო და კვლავაც გარდმოიქცე?

- ხომ გითხარით, სიცოცხლეს მირჩენიხაროთ მეტე.

- მეგონა შენ მეხუმრებოდი, როცა მიმტკიცებდი, რომ პატარა ვარ, მდოგვის მარცვლის ოდენა ვარო...

- ასე წარმოვიდგენდი თავს.

- ტანადაც რომ დამცირებულხარ?

- აკი გითხარი, სატანამ დამამცრო მეტე, რადგან სული არ მიყიდე.

- აილე და მიყიდე სული. რათ გინდა ისეთი სული, რომელიც გაგაუბედურებს. გააკეთე ისე, როგორც გეუბნება სატანა და მორჩი. შენც გაბედნიერდი და მეც გამაბედნიერე. დაფიქრდი, დაფიქრდი! თუმცა აქ დასაფიქრებელი არაფერია. თუ თავი გიყვარს, ისე უნდა ქნა, როგორც გეუბნებიან, თუ გვა გიყვარს, მხარი უნდა გაუსწორო.

აბიბო ძალიან შეწუხდა.

დაიბნა.

თვალი ფანჯრისაკენ გაექცა.

ღია ფანჯარას შორით მოსდგომოდა მიწაზე გართხმული, უფრო სწორად, - მიწიდან მუხლებზე ამოუწვევლი აგავა, რომელიც მთელი სიცოცხლის მანძილზე ერთხელ აყვავილდება და... ხმება. თითქოსდა ისჯება, რატომ აყვავილდებოდა... მის გვერდით იდგა ალვის ზე და ამაყად შრილებდა. აგავა და ალვა დგანან ერთად. ერთს „მუხლები“

მიწიდან ვერ წამოუწევია, მეორეს ტანი აუყრია და ლაჟვარდებს ელაციცება. აგავამ მაინც სხვანაირად გაკენწლა გულში. – ერთხელ იგრძნო ბედნიერება, ერთხელ აყვავდა და... მისი სულის თვისებიდან გამომდინარე, გახმა. რა ახმაობს მას, ალვის სიმაღლე თუ ბედი? ერთიც და მეორეც, ალბათ!

ამ შედარებამ გული ატკინა აბიბოს და იქაურობას საჩქაროდ თვალი მოაცილა, გაიხედა სადღაც შორს, შორს, რომ მსგავს გაუწონასწორებელ ხილვადობას გაქცეოდა, მაგრამ ამაოდ. შორეული ჰორიზონტის ხაზი გაერღვია და მწვერვალთა ლაჟვარდოვან ცას მისწვდნოდა მთა თეთრობი. მის წინ ამ წერწეცა და ამაყი მწვერვალის წინ მიდგმული იყო პატარა ბორცვი, რომელიც „თეთრობს“ მუხლებამდეც ვერ წვდებოდა და მისი მშვენიერებით დატკობის მიზნით ქვემოდან შესცივინებდა.

ამ საოცარ გასამზიარლსაც თვალი უცნაურად მოსწყეცია აბიბომ და უნებურად გეას ახედა. გეად გადაქცეული სატანა გუნებაში იცინოდა. ერთიც მოხდა ისე, რომ მილიონ სატანურ ნაპერწკალში ერთი სიბრაღელის ნაპერწკალი აინთო აბიბოს მიმართ, მაგრამ... სატანა აბა რისი სატანაა, ამ თანაგრძნობის ნაპერწკალს წამში თუ არ ჩააქრობდა. დიახ, ჩააქრო და გუნებაში აბიბოს მიმართ სატანურად ჩაიქირჩილა. ერთიც ცერად გადმოხედა საბრალო ქონდრისკაცს და განგებ უთხრა:

– ჩემო სიყვარულო, გული არაფერზე გაიტეხო. ისე, ხომ არ სჯობდა გასეირნება? აბიბო „გეიმ“ დააზუსტა:

„გეიმ“ დააზუსტა:

– ეხედავ, არა ხარ გუნებაზე და ამიტომ გითხარი. წამო, ცოტა გავიარ-გამოვიაროთ, გავისეირნოთ. გულს გადააყოლებ.

აბიბო გეასთან ერთად ჯოჯოხეთშიც სიამოვნებით წავიდოდა. მაგრამ... როგორ გაისეირნოს ამ ტანაშოლტილ გოგონასთან ერთად ამ ქონდრისკაცმა. ამ გასეირნებით ხომ კიდევ უფრო გაამახვილებს მისდამი ხალხის ყურადღებას, გამოიწვევს ერთეულებისაგან თანაგრძნობას. შეურაცხყოფელ თანაგრძნობას, მაგრამ მრავალთაგან – ღვარძლიან დაცინვას. იცოდა. გეას გვერდით აბიბოს ფუტოხის ღირსადაც არ ჩათვლიდნენ. გაიცინებდნენ და დამწვარ გულს დაუმდუღრავენ. დამწვარს დამდუღვრა რაღაზე სჭირდება!

– წამო, აბიბო! – ხმა დაიტეხო „გეიმ“.

აბიბომ მცირე დუმილის შემდეგ უთხრა:

– აი, ამ წუთში... მოვემზადები და წამოვალ...

აბიბო გავიდა მეორე ოთახში, გამოიტანა კარგად ალესილი დანა, მიაწოდა გეას და უთხრა:

– დამდე პატივი ჩემო უკვდავებავ...

– რაშია საქმე, – გაიკვირვა „გეიმ“.

– დამკარ ეს დანა და გამათავე.

– რამ მოგათუქებინა ეგ, აბიბო?

– ჩემმა საშინელმა ფიზიკურმა მდგომარეობამ... შენი სახელისადმი გაფრთხილების დიდმა გრძნობამ. – ეს ქონდრის კაცი ამ მზეთუნახავი გეას საქმროაო. შენზე სხვათა ქილიკს, დაცინვას ვერ ავიტან. ვერავის ვაპატიებ და მირჩევნია უწინამც დღე დამელიოს.

– შენს სიმცირეს თუ აიტან, ჩემი რა სათქმელია?

– აკი გითხარი, ჩემს სიცოცხლეზე მეტი ხარ ჩემთვის მეტქი. შენს მიმართ ჩემი მიზეზით ძვირის თქმა ჩემთვის სიკვდილია. მიყვარხარ, რამეთუ... უნდა მეტქვა სიტყვა „მიყვარხარ“ მეტქი.

– რატომ?

- ენამ თქვა, მე ისეთ სიყვარულს რა ვუთხრა, რომელსაც ჩემი დახმარება სჭირდებაო. სიყვარულზე არ ლაპარაკობენ. სიყვარულს გრძნობენ.

- სულ შენს ფიზიკურ მდგომარეობაზე უნდა ჩივოდეს?

- რა გქნა. ასე მაიძულა სატანამ.

- გინ არის ეს ოხერი სატანა ამისთანა ან რა უნდა შენთან და, საერთოდ, ადამიანებთან? - გამომცდელად იკითხა „გეა“ - სატანამ.

- ორივეზე ცალკ-ცალკე გიპასუხებ. ოღონდ დაჯექი, გეა, სულ დგახარ.

- გეა დაჯდა საკმაოდ დაბალ სკამზე.

- აბიბო დგას და მჯდომარე გეას მხრებამდეც კი ვერ წვდება. გული უტირის, გულში ცეცხლი უნთია.

- სატანა არის ლიუციფერი. ღმერთმა ანგელოზები თავის ირგვლივ რომ შემოიკრიბა, ლუციფერმა პირველი ადგილი დაიჭირა. მუდამ სჭირდა და იმხანადაც დაემართა განდიდების სენი. ეს ყველაფრამდე დიდი და უპირველესი იყო, მაგრამ სიამაყე შეიპყრო. სიამაყე ცოდვათა შორის პირველ ცოდვად მოიხსენიება. ღმერთმა ბევრი რამ აპატია და ბოლოს დაავალა პატივი ეცა ადამისადმი. სატანა - ლიუციფერმა ადამის მიმართ პატივისცემაზე უარი განაცხადა და თქვა, - მე უფრო ძველი და უფროსი, მე უფრო ადრინდელი და მშვენიერი ვარ, ვიდრე ადამი. დაე, მან მცეს პატივიო.

- მერე? - დაინტერესდა „გეა“ - სატანა.

- ღმერთმა არ აპატია და მიწაზე ჩამოაგდო. თუმცა იგი თავისუფლად დაფრინავს. გულში რაც გაუფლის, იმას აკეთებს. ასეთია ეგ ოხერტიალი.

„ოხერტიალი“ - აბიბოსადმი სიძულვილით გაივლო გულში სატანამ და გეას სახით საკმაოდ ალერსიანად კითხა:

- ადამიანს რატომ ერჩის?

- იმიტომ, რომ ადამიანი ვერ ხედავს და მაინც მასზე ლოცულობს, სატანას ხედავს ან გრძნობს და სულში აფუროთხებს. ფეხი რომ წაიკრას, იმასაც სატანას აბრაღის და გაგულისებით ამბობს, - თუფი, ეშმაკ! აი, ხედავ? იგი ბოროტი საწყისია, არა და მასზე დიდი ბოროტი საწყისი არ არსებობს.

- ადამიანში რას ებრძვის აბიბო?

- სულს, სულო ჩემო. უფრო სწორად, ადამიანის სულის გახრწნას ლამობს, ადამიანის ურწმუნოებას ესწრაფვის, რომ ღმერთს მისგან ლოცვა მიაკლდეს, ჯავრდება, როცა ადამიანი ღმერთს განადიდებს, ლოცულობს მასზე, ასრულებს ლოცვის ყველა წესს. რამდენჯერ უცდია ადამიანისათვის შეეძულებინა ღმერთი, მაგრამ ამაოდ. საბრალო იობი მაგან რა დღეში არ ჩააგდო, მაგრამ ღმერთის სიძულვილი მაინც ვერ ათქმევინა.

- შენ? შენ რატომ გერჩის, აბიბო?

- მე მერჩის წინაპართა უკვდავი ნათელი სულებისადმი სიყვარულის გამო. ყველაფერს აკეთებს იმისათვის, რომ მე ის ნეტარი სულები არ მიყვარდეს, ღმერთი არ მიყვარდეს, ჩემი მიწა-წყალი არ მიყვარდეს, ჩემი გეა არ მიყვარდეს... სული მომყიდევო, მირჩევს. აბა, სატანას სული როგორ უნდა მივყიდო ესოდენ ამაყმა ჩემი დიდი წარსულით. მას ხომ სხვისი სიამაყე აშფოთებს! ასე მიაჩნია, რომ თუ კი ვინმე არის ამაყი, ეს უპირველესად თვითონაა. იცის, ღმერთმა სწორედ ამ სიამაყის გამო დასაჯა და მიწაზე გადმოაგდო, მაგრამ მაინც თავისას არ იშლის.

- შენ რას აპირებ, აბიბო?

- არაფერს. რა შემიძლია. უნდა გავუძლო, სანამ პირში სული მიდგას. უნდა

შევხვეწო, გარდმომაქციოს ისევ. დამიბრუნოს ჩემი ტანსრულობა...

- გაგზარდოს, არა?
- დიახ.
- რომ გაგზარდოს, ყველაფერს აპატიებ?
- სატანის პატიება არ შეიძლება. სატანა ადამიანის სულის მტერია, მის გახრწანას და განადგურებას ესწრაფვის.
- მაინც როგორ ახერხებს ამას?
- ხშირად ხილვებს მოუვლენს და ჩააგონებს, გააკეთოს ასე და ასე, ანუ - როგორც მას მოეპრიანება.

- აკი ხილვებს ღმერთი მოუვლენს ადამიანსო?
- ისიც მოუვლენს... აქ ადამიანი თუ დაიბნა, დამარცხდება.
- ო, შენ რამდენი რამე გცოდნია, აბიბო.
- დიახ.
- ჯანდაბა მაგ ოხერ სატანას, - თქვა გამომწვევად „გეა“ - სატანამ.
- ჯანდაბა და სიკვდილი. - დაუმატა აბიბომ.
- მაშ, ჩემთან ერთად არ წამოხვალ გასასეირნებლად? აბოზენ დღეს თურმე ძაღლების შეჯიბრებაა გამართული მინდორში. ეს საინტერესო იქნება.
- მაღლობთ. მე უკვდავებად ისიც მეყოფა, რომ შენ მოხვედი ჩემთან, დამიჯექი და მესაუბრები. მაღლობთ, მე როცა შენთან ერთად გასეირნებაზე უარს ვამბობ, ეს აღუღებულ კუბურში ნებაყოფლობით შეცურების თანაფარდია.

- ხილვები ხშირად მოგდის?
- არც ისე.
- გისურვებ კარგ ხილვებს... ადრე დაწექი და დაიძინე. შენ დაღლილი ხარ, დამშვიდდი...

მაღლობთ.

- არაფერზე იდარდო. მე ისე ვარ ჩაგონებული, შენ უახლოეს დროში გარდმოიქცევი. ეს თუ ბედნიერებაა, გექნება ასეთი ბედნიერება. ნახვამდის!...

„გეა“ წავიდა.

როგორც კი „გეა“ ორლობეს გასცდა, „მშვენიერი ქალიშვილი“ წამსვე გარდაიქცა სატანად.

მიღის ის „ჩვეულებრივი სატანა“ და გუნებაში იცინის, - კარგად ვათრიეო ღმერთის, ქვეყნის და გეას სიყვარულით დაყურსული აბიბო. გზადაგზა იმასაც ფიქრობდა, თუ რაოდენ სძულებია აბიბოს სატანა. რაც მან „გეას“ ანუ ქალიშვილად ქცეულ სატანას ელაპარაკა იმავე სატანის შესახებ, მისთვის მოულოდნელი იყო. მთელი სიძულვილი „გადმოაფრქვია“ იმ უსახურის მიმართ.

„ამ სიძულვილს განაღებ აბიბოს“- ჩაილაპარაკა თავისთვის და გაუჩინარდა.

აბიბო კი ამ დროს ფიქრობდა:

„აუტანელია, როცა აუტანლად გძულს და შველას მაინც მისგან ელოდები. ამ საზიზღარმა სატანამ თუ არ გარდმომაქცია, გეას აღარ დავენახები, ცოცხლად ჩავწევი მიწაში“.

მიწაში ჩაწოლამდე აბიბო ლოგინში ჩაწვა. პირქვე ჩაემხო ეს ერთი მტკაველა ქონდრისკაცი და აქვითინდა. თვალი რომ გაახილა, მოკიაფე, ცინიკურად მოფარფატე სანთელი დაინახა. მიხვდა, კიდევ ერთი სანთელი ანთებულია კაეშნი. დამისა. კიდევ ერთი კაეშნის ღამე მოსწოლია ფანჯრებს და წკვარამში ჩაუძირავს აბიბოს ფარღალალა სახლი.

რალა დროისა, უნდა დაელოდოს მღვრიე ალიონს.
და აბიბო თვალდაუქუთული ელოდება გათენებას.
როგორი იქნება მეორე დღე, რას მოუტანს იგი აბიბოს?

* * *

რატომღაც წყალი მოწყურდა ამ უთენია.
ადგა აბიბო და წყალი დალია.
ჩაფიქრდა.

„მარადიულია წყალი. იგი ყველაზე უფროსია, ადამზეც, ევაზეც, ნოეზეც... პირველი იყო შიმშილი, ნადირობა, შინაგანი მღვდმარეობის გამოხატვა? კირქვითა და საჭრეთლის კლდეზე გავლებული ხაზები, მოძრაობის შინაარსი, ცეცხლი!..

პირველი იყო სიყვარული, სურვილი, მონატრება, იმედი...

პირველი იყო ? ყველაზე მოწესრიგებული ტვინი, გონება, ცოდნა... გონიერება ადამიანისა.

დიახ, პირველი იყო ცოდნა.

ადამიანმა გაიგნის დღიდან ბევრი რამ იცოდა „დაცემამდე“.

ადამიანის ტვინის ყველა უჯრედი „მუშაობდა“ პრეისტორიულ ხანაში. ღმერთს ღამის თავი გაუტოლა მისმა ხატმა - ადამიანმა, ყოვლის ცოდნის გამო. ესმოდა და ხედავდა ყველაფერში ყველაფერს, იმას თუ - რაი არს რისად...

ღმერთმა დასაჯა ადამიანი მისი „დაცემით“. - დაავიწყა ყველაფერი ის რაც უტოლდებოდა ღმერთს. ჩამოიყვანა იმ სიმაღლემდე, რა სიმაღლეზეც იგი დგას დღეს. დამთავრდა ერთი დიდი პრეისტორიული ეპოქა ამ „დაცემით“. ვაი თუ ღმერთთან ანგარიშსწორებისათვის დაიწყო ბაბილონის გოდოლის მშენებლობა.

ამაოდ.

დარჩა იგი ცასა და მიწას შორის გაკიდებული.

„დიახ, ასეა ეს“ - დამთავრა უცნაური ფიქრი და ამოიოხრა აბიბომ. მან იცის რომ ადამიანის ტვინის უმცირესი ნაწილია „დასაქმებული“. ესაა მისი დიდი უბედურება. „დაცემამდე“ რომ ყოფილიყო აბიბო, ეცოდინებოდა ყველაფერი - რაი არს რისად!... სად და რაშია უკვდავების წამალი, რისგანაა ზრდა და დამცრობა, როგორ იპოვოს გარდასულ დროთა მოხეტიალე ლანდები! ვაი, რომ წინათგრძნობა იმათ შერჩათ, რომელთა მეტყველება დაუნაწევრებელია, ვინც უტყვის: პირუტყვი, მწერი, ამფიბია!...

ნატრობს, იცოდეს საიდუმლოება ძალისა, რომლის საშუალებით ის გარდმოიქცევა, დაიბრუნებს თავის აზოვანებას, თვალთანადობას, შეირგებს სიყვარულს, რომელსაც ასე ეკრძალება, ხედავს და ენატრება, ხელით ეხება და მაინც აუტანლად შორსაა...

ყოველივე ამის ცოდნა იმიტომ უნდა აბიბოს, რომ როგორმე სატანაზე არ იყოს დამოკიდებული. იგი მეტისმეტად ძულს და რამდენადაც ძულს, იმდენად უჭირს შეხვეწნა, - მიშველე, გარდმომაცქიე, დამიბრუნე ადამიანური ბედნიერებაო. სიკვდილივით ეჯავრება შეხვეწნა. ხვეწნის დროს ადამიანს სახეზე სინათლის სსხივები უთამაშებ, ნატვრის პრიზმაში გარდატეხილი. თვლებში სურვილის ჭინკა უკიაფებს. წარბს ხსნის. შეკრული წარბებით ვერავენ ვერავის შეხვეწეწება. შუბლგახსნილმა როგორ შეემუდაროს სატანას, როცა იგი ძულს, როცა მისი სახელის გაფიქრებაზე სახეზე კანი ებურცება, ტანზე კანი თრთის და იწევა, ბეწვები „ფეხზე ღებებიან“... ამჯერად სატანის წინაშე ხვეწნა - მუდარა თავის დამცირებად მიაჩნია. თუკი მაინც შეეხვეწა, ეს იმას ნიშნავს, რომ იგი თამაშობს. აბიბოს კი „თამაში“ სასირცხო საქმედ მიაჩნია და...

მეტი გზა არა აქვს, უნდა შეგხვდეთ და ერთხელ, ცხოვრებაში ერთხელ სხვისი თამაშით ითამაშოს...

„ჰე, სადა ხარ ახლა სატანავ, ოხერ-ტილო! ერთხელ კიდევ წავალ სურვილის ღინების საპირისპიროდ თავისთავის წინააღმდეგ და შეგეხვები დამაბრუნო ადამიანურ ცხოვრებაში, გარდმომაქციო, გამზარდო“...

დიახ, გამზარდო! – მეტად ხმამაღლა წარმოთქვა ეს ბოლო სიტყვა და ნათლად გაიგონა სატანის ხმა?

აბიბოს თავს წამომდგარმა სატანამ იგივე გაიმეორა:

– გამზარდო?

– დიახ, სატანავ. ოღონდ მე, მე გამზარდო შენ.

– გაგზარდო შენ?

– ჰო, მე გაგზარდო შენ. ერთხელ მაინც წადი ადამიანის მიმართ დათმობაზე.

– ჩემთვის მადლს და ცოდვას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, რატომ მოგემსახურო, რა გაქვს სამაგიერო?

– არაფერი. – დასძინა აბიბომ.

– აქაც ტყუი, აბიბო, სული გაქვს, სული. ადექი და მომყდე მაგი სული და იცხოვრე ამქვეყნად ბედნიერად. მაინც რატომ გიყვარს ღმერთი, ადამიანი, წინაპრის ნათელი სული?

– არ ვიცი,

– რატომ გძულვარ მე?

– არ ვიცი.

– რატომ მიფურთხებ სულში, როცა ჭეზზე ფეხს წაიკრავ? ყველა შემთხვევაში მე რატომ გგონივარ ყველაფერში დამნაშავე?

– არ ვიცი. ის კი ვიცი, რომ რაღამაც არსებობს სიძულვილი და სიყვარული, ადამიანი ვალდებულია ბოლომდე ეზიაროს მას. რაღაცა ან ვიღაცა უყვარდეს, რაღაცა ან ვიღაცა სძულდეს. ამ ნიშნით დაიბადა ადამიანი. მეც ადამიანი ვარ და ამ ნიშნით დავიბადე. ასე, რომ არ მოვიქცე, არ შეიძლება. რაღამაც ადამიანი ვარ, ეს ზეგარდმოული გრძნობა უნდა ვატარო. მე რომ მარტოოდენ მიყვარდეს, მაშინ ღმერთი ვიქნები, მარტოდენ რომ მძულდეს, მაშინ სატანა ვიქნები.

– ასე გამოდის, შენ ორივეს ნიშნებს ატარებ.

– იქნებ...

– მაშინ ჩემი ნათესავი უნდა იყო. კაცი, რომელსაც შეუძლია მისი მძულვარი მოატყუოს, გააცრუოს, იმავდროულად არის ეშმა, სატანა.

– იმიტომაცაა, რომ მე უნდა მძულდე, მაგრამ სული არ უნდა მოგყიდო...

– ჩვენ ერთმანეთის არ გვესმის, აბიბო.

– გარდმომაქციე სატანავ და იქნებ მაშინ უფრო გაგუგებოთ ერთმანეთს. შენ ბოროტების ღმერთი ხარ, სიკეთის ღმერთის ტოლი. ბოროტებაში ქვეყნად შენზე დიდი არავინაა და მე, რომ მეჭიბრები, ასე მგონია, ეს ვეებერთელა არსება მე, ადამიანს, გამითანაბრდი. რატომ კადრულობ ამას? ამოდენა არსება მე, მომაკვდავს, რატომ მიტოლებ თავს, რატომ მიტოლებ. რაგა, ჩემი ტოლი ხარ განა?

სატანას ეს უკანასკნელი სიტყვები ცოტა არ იყოს ესიამოვნა, დარწმუნდა, რომ ადამის ძეს იგი მიაჩნია ღმერთის ტოლად, ძლიერ, მარადიულ ბოროტ არსებად. უნდა იყო დიდი, ძალიან დიდი და... ბოლოს, იყო ვინც გინდა ისა. საკვარია შენს საქმეში იყო დიდი, პირველი, მთავარი...

– აბიბო, ჩათვალე, რომ შენი თხოვნა შეწყალებულია. თუმცა ბოლომდე მაინც

ვერ გაბატონებ ჩემდამი ზიზღს. შენ მე ძალიან გაძულვარ და გეჯავრები. დიდი შეუგნებლობაა ეს. რატომ არ გინდა ვაიგო, რომ ამქვეყნად ჩემი არსებობა განპირობებულია ყველა დროისა და ყველა ეპოქის მაგიური წესრიგგამრიგეს მიერ. ამასთანავე მე ვარ მარადისობა. შენ, როგორც ადამის ძე - ზორციელი ამქვეყნად დროებითა ხარ, შენ ამქვეყნად სტუმარი ხარ შენი წუთისოფლისა. შენი არსებობის წუთისოფელი წუთია, ჩემი კი - მარადისობა. რატომ ვერ შევიგნია, რომ ჩემი წილი ქვეყნიერება ჩემთვის კანონიერი და მარადიულია. ღმერთის მარადისობას რომ აღიარებ, ჩემმა რა დაგიშავა. იქნებ იმან, რომ მე ბოროტების მეუფე ვარ?! ვაი, შენს თავს უბედურს, ასე გონებით ბეცი როგორ ხარ! საკმარისია, ამქვეყნად მოისპოს ბოროტება, კეთილი იმავდროულად მოისპობა. დაისადგურებს ქაოსი. სწორედ მოპირდაპირე ძალების ერთიანობა ანუ მათი ერთად ყოფნა და ურთიერთმიტევება არის განვითარება. ხან კეთილი შეუტევს ბოროტს და დროებით მიაგდებს ერთ კუთხეში, ხან ბოროტი შეუტევს კეთილს... საპირისპიროთა არსებობა არის საფუძველი განვითარების. სიცოცხლე იზადება ორი საპირისპირო არსების ურთიერთობის შედეგად. ეს ურთიერთობა ზოგჯერ აშკარა ბრძოლაა, ზოგჯერ შინაგანი წინააღმდეგობა. მე კანონიერი და მარადიული მფლობელი ვარ მისწისა, შენ კი - დროებითი. თავი მოგწონს იმით, რომ ადამის ძე ხარ. მეც მაქვს თავი მოსაწონებელი, - მე ორი დიდი საწყისის ერთერთი წარმომადგენელი ვარ. რამდენადაც დიდია კეთილის საწყისი, იმდენად დიდია ბოროტი საწყისი. სიდიდეებში ისნი ერთმანეთს არ ჩამოუვარდებიან. შენ მე ამპარტავნობის გამო ედემიდან გამოძევებულს მეძახი და გავიწყდება, რომ შენც გამოძევებული ხარ ადამის სახით. რადიით ვერ ურიგდები ჩემს არსებობას და მოვალეობას?...

აბიბომ სატანას უსმინა, უსმინა და ბოლოს თქვა:

- კეთილი, სატანავ! დღეიდან გალიარებ, ოღონდ ვერ შეგიჯვარებ და სულს ვერ მოგყდი, ჩემი სული მთლიანად ეკუთვნის ძალას, რომლის მეშვეობითაც უნდა მოვიპოვო სიყვარულის ნიჭი ადამიანთათვის, ხალხებისათვის! დიახ, მოვიპოვო და დავურიგო ადამის ძეთა, რომ მათ უყვარდეთ ერთმანეთი, უყვარდეთ ოჯახი, უყვარდეთ ქვეყანა და წინაპართა ღვაწლი... ჩემი სული ეკუთვნის იმ ძალას, რომლის მეშვეობითაც გეა არის სწორად იმ ერთი ღმერთის ტოლი, რომელსაც ეთაყვანებიან, რომელმაც შექმნა სამყარო... ადამიანთათვის. თანაც სამყაროში ყველაფერი შექმნა: მიწა, წყალი, ჰაერი და სხვა. ყველაზე გვიან, ყველაზე ბოლოს შექმნა ადამიანი, როცა მას ყველაფერი მოუშადა მშვიდი ცხოვრებისათვის. ჩემი სული ეკუთვნის იმ ძალას და ალლოს, რომლის მეშვეობით მე გონებისთავი ჩავუწვდინე ქვესკნელს და მოვისმინე წმინდა და ნათელი სულების ხმა ქვეყნის სასიკეთოდ. ეს ყველაფერი არის ჩემი უდიდესი სიმდიდრე. მე რომ სული მოგყიდო, გავიცლები ყველა ამ ღირსებისაგან. მერე გინდა ყოფილვარ და გინდ - არა.

- ახლა? მაგ შენი ღირსებით სავსე როგორ გრძნობ თავს? მაგ შენი მდგომარეობის პატრონი როგორ გრძნობ თავს? როგორიც ახლა ხარ და როგორ მდგომარეობაში ახლა ხარ, გინდ ყოფილხარ და გინდ - არა! აი მაგ ღირსებამ მიგიყვანა მაქამდე...

- სიამაყეს სული ქმნის და არა ზორცი. დაე, ვიყო ქონდრისკაცი, მთავარი ჩემი სიმდიდრე და სიამაყე ჩემი სულია. აბა დაფიქრდი, სატანავ, იცოდი, რომ სიამაყეს გამო გამოგაძევებდნენ ანგელოზთა სასუფეველიდან. შენ გამოძევება, მიწაზე გადმოგდება არჩიე სიამაყის დათმობას. ამაში ჭეშმარიტად დიდი და ღირსეული ხარ. ერთხელ არჩეულ გზას არ უნდა უღალატოს ადამიანმა. მე ჩემი სიამაყის და ჩემი პრინციპების ერთგული ვარ და ასეთივე ვიქნები, რაც არ უნდა ჭირი მომაგონ!

სატანას მოეწონა აბიბოს ეს სიტყვები და თანაგრძნობით უთხრა მისი აზრით საკმაოდ სანუგეშო სიტყვები:

- ჩვენ რაღაცა საერთო გვქონია, ჩვენ რაღაცათი ერთმანეთს ვგავართ, ჩვენ...

- არა, სატანავ, ჩვენ ერთმანეთს არაფერში არ ვგავართ. შენ მაღალი რქები გაქვს, გრძელი, დაცვეტილი ყურები გაქვს, ქვედა ყბა მეტისმეტად წინ წამოწეული გაქვს, მასზე ორი ამონაზარდი ეშვი გაქვს, თვალები ცეცხლოვანი და მაქციური გაქვს, პირისახე გრძელი და მოღრეცილი გაქვს, ტანი შიშველი და ბანჯგვლიანი გაქვს... ფრჩხილები გრძელი და მაგიური გაქვს. შენი ერთი კოცნა საკმარისია, რომ ქალი მოკვდეს. დიახ, ჩვენ არაფრით არ ვგავართ ერთმანეთს.

სატანამ რომ უთხრა, ჩვენ რაღაცათი ერთმანეთს ვგავართო, იგულისხმა სწორედ ის პრინციპულობა და სიამაყე, რომელსაც ოდესღაც თვითონ შეეწირა, - რომლის გამო ის ციდან გადმოაგდეს მიწაზე. აბიბო თავისი სიამაყისა და პრინციპულობის გამო უბედურ დღეში ჩავარდა, - გახდა ქონდრისკაცი. ამაში დაინახა ეშმაკმა რაღაც საერთო და ამიტომ გადაუშალა გული აბიბოს, თორემ სატანა რომ სატანაა და ადამიანი რომ ადამიანია, ეს მან ძალიან კარგად იცის. არ მოეწონა სატანას აბიბოს სიტყვები და უთხრა:

- არ დაგავიწყდეს აბიბო, რომ ადამიანზეც ხშირად ამბობენ ეშმაკი კაციო. ამას ისევ ადამიანი ამბობს ადამიანზე. ამის შემდეგ რაღა სათქმელი გაქვს.

შემცბარმა და კამათში დამარცხებულმა აბიბომ საკმაო დამორცხვებით დასძინა:

- მართალი ბრძანებაა.

- კარგად, იყავი აბიბო, - თქვა გულმოსულმა სატანამ და წავიდა.

აბიბომ ბაგეები მოიკვნითა, ნამეტანი შევტოპე, ენა ვერ გავაჩერე და სამაგიეროც დავიმსახურეო.

დახარა თავი, მოიწმინდა ცრემლები და თავის საწოლზე უნუგეშოდ და უიმედოდ მიეგდო საბრალო აბიბო. ისეთი შთაბეჭდილება ქონდა, არასოდეს აღარ შეხვდებოდა მას სატანა. გარესამყაროსაგან გამოპარულს და თავის ფარღალალა სახლში ჩაკეტილ აბიბოს ერთადერთი სატანა აკითხავდა და ესაუბრებოდა, მასთან საუბრით გულს იჩერებდა და იოხებდა. ახლა ისეთი შთაბეჭდილება შეექმნა, რომ ეს ოხერი სატანაც აღარ მიაკითხავს და აბიბოს მარტოობაში ამოხდება სული.

დასევდიანდა.

უნუგეშოდ მიმოიხედა.

ჩამოხედა.

და...

კიდევ ერთი კაეშნის ღამე მოაწვა ფანჯრებს თავისი სატანური სანთლის ცივი ნათელით.

* * *

აბიბო ძილცხადშია.

აბიბოს კუნთები, სახსრები, ძარღვები ეწვის, აბიბოში რაღაც ისეთი ხდება, რაც არასოდეს...

აბიბო გრძნობს, რომ მისი გაჯორკილი საწოლის ფიცრის ბოლოს ფეხები მიეხრება, ცოტაც და... საწოლის თავის მხარის ჩაშენებული ფიცარი თავზე „მოაწვა“. რა ხდება? საწოლის ბოლო ფიცარი ფეხებს „აწვება“, საწოლის „თავის“ ფიცარი აბიბოს თავს „აწვება“. ნუთუ საწოლი დაპატარავდა? რას არ მოიგონებს და არ მოიმოქმედებს გაჯავრებული და განაწყნებული სატანა, იქნებ სწორედ ისეთი რამ

მოიმოქმედა, რასაც არ წარმოიდგენდა აბიბო - საწოლი დაუპატარავა, რომ მისი თავ და ბოლო ძელებით მოსჭიჭყოს და კიდევ უფრო შეამჭიდროვოს საბრალო.

არა! საწოლის ბოლო ნაწილის ძელის მარჯვნივ და მარცხნივ სიცარიელეში გაჰყო აბიბომ ფეხები და თავისუფლად ამოისუნთქა. ეს თავისუფლება დიდხანს არ გაგრძელდებულა. მალე იგრძნო აბიბომ, რომ კვლავ რაღაცას მიეზვინა როგორც სიგრძით, ასევე სიგანით...

ფანჯრებს ისევ მოადგა კვლავინდებური მღვრიე ალიონი. გათენდა. ჩვეულებრივი სიგრძის საწოლში ჩაქედილი გიგანტი აბიბო ძლიერ წამოდგა. წამოდგა და გაუკვირდა, - რა მოხდა? წუხელ ქონდრისკაცის სიმაღლე იყო, დღეს ოთახში ვერ ეტევა, თავზე ჭერი ეხება, კარებში ოთხად მოხრილი გამოდის, ოთახიდან გამოდის, ძლიერ გამოდის, კარებში გამოდის და ეზოში დგას ორი კაცის სიმაღლე ერთი კაცი, აბიბო!

თუ უნდა შეგქამოს, განა სულ ერთი არ არის, მგელს შეუქამიხარ თუ მგლისფერ ძაღლს? თუ უბედურება უნდა მოუტანოს, განა სულ ერთი არ არის, ქონდრისკაცი იქნება თუ გიგანტი? ახლა გიგანტია, ბუმბერაზია აბიბო და ამ ჩვეულებრივი ადამიანების ქვეყანაში ზედმეტად გრძნობს თავს, ვერ ეგუება ვერავის და ვერაფერს. სად არის ნეტავ გიგანტებისა და ბუმბერაზების ქვეყანა, რომ ამა სოფლიდან გადიკარგოს და მოისვენოს? საოცარია, ის ჩვეულებრივი ადამიანები, რომლებიც მას სულ ახლა, გუშინ გიგანტებად და ბუმბერაზებად რომ ეჩვენებოდა და მათგან იმალებოდა, ახლა, ახლა როცა ქონდრისკაცის უბედო ბედს თავი დააღწია, ეს ჩვეულებრივი ადამიანები ქონდრისკაცებად ეჩვენება. ნუთუ ისეთია ქვეყანა, როგორადაც გეჩვენება ის შენ? ნუთუ ისეთია ცხოვრება, როგორადაც გეჩვენება ის შენ? ნუთუ ადამიანის შეხედულება ყველაფრის განმსაზღვრელია. ნუთუ წაიშალა განსხვავება „მგონისა“ და „იცის“ შორის? რომელია სწორი? ვისაც ისე ჰგონია თუ ვინც ნამდვილად იცის?

არა, ახლა განსჯის დრო არ არის.

ახლა თავს უნდა უშველოს აბიბომ. ან უნდა წავიდეს გიგანტების ქვეყანაში და ნორმალურად იცხოვროს, ან თავი უნდა მოიკლას, ჯი, ამ ორიდან ერთს აუცილებლად იზამს, მაგრამ სანამ ამას იზამდეს, უნდა რომ სატანა დაიჭიროს და მოახრჩოს ასეთი დაცინვისათვის, მერე-მერე ერთხელ მაინც შეავლოს თვალი მის საყვარელ, მის სიცოცხლედ ქცეულ გეს და ჯანდაბას, სიამოვნებით გაითხრის საკუთარ საფლავს...

ერთხელ მაინც თვალი მოკრას გეას, ერვთხელ მაინც! აკი ამასწინათ დაპირდა ხვალ თუ არ ზეგ ან ამ დღეებში მოვალო. მაშინ აბიბომ ოთახში ჩაკეტვა მოიმოიზუა, რომ გეას არ დანახებოდა. ახლა? ახლა რას იზამს? გეა რომ ესტუმროს? ახლაც ხომ ვერ ეტყვის, ოთახში ჩავიკეტე და ვერ გამოვდივარო. უნდა დაენახვოს, მეტი გზა არაა. ამ დანახების, გამოჩენის უბედურებას ალბათ გადაფარავს გეას დანახვით გამოწვეული სიხარული და გულში სიამის დაწოცილი მილიონი კვირტებიდან ერთს მაინც აუფეთქებს ატმის ყვავილივით. თვითმკვლელობის წინ ესეც ერთი დიდი და ღამაში საქმეა.

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

გ. თოთიბაძე

ცეკვა „განდაგანა“

გ. თოთიბაძე ესკიზი გობელენისათვის „შვიდკაცა“

თუიუნენ დიე, სტრუქტურა, სტრუქტურა
სტრუქტურა, სტრუქტურა, სტრუქტურა
სტრუქტურა, სტრუქტურა, სტრუქტურა

ამირან ხაბაზი

ამირანის წყარო

ყინვის ხევეში ღელე ხმობდა,
კლდეებს ეკრა თოშის ქერცლი,
კაცთა გულის გასათბობად,
გამოვსტაცე ღმერთებს ცეცხლი.

სოფელს სიცხე მითანგავდა,
წვეთს ნატრობდა ბაგე ლალის.
ცეცხლის წაგვრას ის არ ჰგავდა,
დაგვარი და აღჩნდა წყალი.

როს ყორანი გულს მიფლეთდა,
როს გამწლეს ცამეტ ვერცხლში,
გავიფიქრე ღირდა ნეტავ?...
რომ მოვპარე ღმერთებს ცეცხლი.

მაგრამ მე ხომ ქვეყანაზე
ამირანის გულით დავალ,
მაშ, იარე დოქით წყალზე,
იყოს ცეცხლი შენთვის ჰალალ!

გიჩხრიალებს პეშეში ვერცხლი,
დაიხსომე გითხრა რაც რა:
ძნელი არის წაგვრა ცეცხლის,
არც წყალია სადაც დაჰკრავ!

მე თქვენ მეძახდით

მზესუმზირების, ზამბახების,
ჩურჩული, თრთოლვა ყველა ხის,
ზეკოსმიური დაძახებით
მეკითხებიან: რატომ მეძახდით?!

ყელზე მეხვევა ჰავლი ვენახის,
მე აგებულის, ხმებით ყელამდის,
მე გეკითხებით: მე თქვენ მეძახდით?!

თვალი აჰყურებს ზეცას ლილიანს
და ცისკენ ილტვის ნერგი ყველა ხის.

იზრახ პატივს

მოსვლას კითხულობს, ცით შეშლილია
და მეკითხება: რატომ მეძახდით?!

მეც ლაჟვარდებით გაკვირვებული
და მზის საათით თვითონ გელათის,
ყველა ტაძართან ჩაფიქრებული,
მზეს ვეკითხები: მე თქვენ მეძახდით?!

ვინ გამომიხმო თეთრი ტაძართ,
არმაზის ლოცვამ, ან თუ ზევახის,
მზეო მაღალო, მთებზე დამდგარი,
მე ვეკითხებით: რატომ მეძახდით?!

თვითონ ცა იყოს თავად თავდები
და ფოთოლცვენა ქარში ყველა ხის,
სამყაროს კარებს არ შევადებდი,
რაკი მოვედი, ალბათ მეძახდით!

უბინაო ჩიბის ამბავი

მალე ზამთარები ყვავილთა თოშით,
თეთრად მორთავენ ზეცის სამანებს,
უბინაო ვარ, ვიმღერებ თოვლში,
ვიმღერებ, მაგრამ, მაგრამ სადამდე.

უბინაო ვარ, ხალხი დაყრუაობა,
სხვა კი ყოველნი შინად არ
ნამდვილ პოეტსო ბინა რად უნდა!...
პოეტი ზეცის ბინადარია.

თუკი ცრემლებით ვუბერავ ხელებს,
ნუ გამიმტყუნებს ქვეყნად ნურავინ,
ჩემი ლექსები გაყინულ ხეებს
ზედ შეჰყინვია, ვით სამდღურავი.

გ. თოთიბაძე

და მილიმიან ოქროს ვარასლით,
თბილი სახლები, თბილი ოდები,
თუმცა ბუდეში არ მაქვს ბალახიც,
მე თქვენზე მეტად თქვენ მეცოდებით.

რომ დამიყრუვდით ზოგთა ბლაცუნით,
ეშმას ტყუილით და შეითანით,
რომ ჩემს გარშემო ისე დაყრუვდით,
ჩემი სიმღერა ვერ შეიცანით.

თუ ისევ ბედზე სამღურავს ვბედავ,
 არცა იმედით ბინა-საბანის...
 ზღვათა ხელმწიფემ თუ იცის ნეტავ,
 თოვლში დარჩენილ ჩიტის ამბავი!

მონასტარი

ზართა რეკვა მონასტრებით,
 მრეველს მოუხმობს მონატრებით...

სანთლით ხელში მონა სტირის,
 რეკავს ზარი მონასტერის...

არა მარტო მონასტერი,
 აქ მონასტრის მონა სტირის,

მონა სტირის, მინა სტირის,
 და გუგუნებს მონასტერი...

ზართა რეკვა მონასტრებით,
 მრეველს მოუხმობს მონატრებით...

ხატი ცრემლებს მინანქარის,
 ეფერება მინანქარის,

ეფერება მინას ქარი...
 და წკრიალებს ქარში მინა,

და ცახცახებს მინა ქარში,
 ღვთისმშობელის ცრემლი ბრწყინავს.

საფირში და მინანქარში...

ზართა რეკვა მონასტრებით,

მრეველს მოუხმობს მონატრებით.

ისევ

სადღაც კარვად შემობინდა,

სადღაც ქალი მოლოდინდა,

მოლოდინი, მოლოდინი

დიდგორის და ბოროდინოს...

არის ხმლის ქარქაშში გდება,
 დაჩოქება, დაზავება...
 და ქართულ სულს ენატრება
 ზართა ძველი აზარება...

შემოლამდა, შემობინდა...
 და ისევ, როგორ მინდა,
 გასრულება ამ ბოგინთა...
 მცხეთას ქალი მოლოვინდა,
 მცხეთას ქალი მოლოვინდა...

მკვლავზე ვაზი ხვიარება,
 აიაზმის ზიარება...
 დაიბადა, იარება...
 საქართველოს ქრილობები,
 მკერდზე უჩანს იარებად...

არის გრძნეულ ხმალთა წვართვა,
 ცეცხლისმფრქვეველ ხმალთა ლესვა,
 მოხსნა დარუბანდის კართა,
 ისევ ქაჯთა დაცალეწვა...

არის ხმლის ქარქაშში გდება,
 დაჩოქება, დაზავება...
 და ქართულ სულს ენატრება
 ზართა ძველი აზარება

ქარაგმა

გზა არ მთავრდება ამ ცის გადაღმა
 ამ ზღვის გადაღმა, ამ ცის გადაღმა.
 ის ქარაგმაა, ბედის ქარაგმა,
 ანდა ქარაგმის არის ქარაგმა.

ჩამოიარა ლელე-წყალამა,
 გაზაფხულებმა ჩითით ნაქარგმა
 ბაგე გაცვიოთ ბევრმა არაკმა,
 ვერვინ ამოხსნა ზეცის ქარაგმა.

უსასრულობა იცის კალამმაც,
 ჩემი ოცნებაც ვერვინ ალაგმა,
 წუთისოფელი არის ქარაგმა,
 მაგრამ ვინ... რატომ... დააქარაგმა?!

ვიცი

ბევრჯერ ჩავიცვი ხამლი კანჯარის,
 სამოგზაურო გავთაღე ჯოხი,
 გზას გავუყევი სულის ზანზარით,
 ფეხქვეშ ბილიკთა გავთელე ნოხი.

ისე, ვით ზღაპრის მზეთუნახავი,
 ქორწილის ღამით გამოპარული,
 იდგა ქალაქი მზით და კარავით,
 სახეზე თეთრი ფერუმარილით...

ვიცი ქალაქო, დაცხრილულ მკერდზე,
 ვით ძელზე გაგსვეს ერთხელ ოსმალის,
 აგიყვავდება ცივი ქვის ფერდზე,
 ჩემი სახელი სამი ლურსმანით.

რადგან არ მქონდა ბინა სახლი და...
 მარტო ვიყავი მიუსაფარი,
 მე საშინელი ამ სიცხადიდან,
 ქარებს გავუყევი ქართულ ზღაპარში...

იყო მღევარი, იუდას ვერცხლით
 წინ კი სივრცე და თეთრი ტრამალი...
 და ილლიისქვეშ ბრიალა ლექსი
 მიჩანდა, როგორც ჭრელი მამალი.

24 აპრილი

მიწას ვეახლე აგვისტოს თვეში,
 როცა ძეწნებში ქარი დაობდა
 და ღვთიშობელის ცრემლების თქემით
 გარეთ ტიროდა მარიამობა.

განებიერება მარიამობა
 თაიგულებით და ნატურმორტით,
 ჩემს მაგიდაზე მუდამ ყოადა
 დაბადების დღის ლამაზი ტორტი...

და ის ტორტები სასაზღეს გავდნენ,
 მაღალი კედლით, ვარდისფერ კრემით,
 სტუმრები ტორტებს ჩანგლებით ჭამდნენ,
 ტორტზე ქრებოდა ასაკი ჩემი...

რა დრო გასულა ღმერთო მას აქეთ,
 წლები წასულან, როგორც ქურდები,
 გაუმადლარნი ჩემი ასაკით,
 დროის კირით და შაქრის პუდრებით...

არც მინანქარის ყვავილთა თოვს,
 არც სიყმაწვილის ფერ-ნატურმორტი,
 ვიცი დღეს მარტო აგვისტო მოვა,
 ხელში ნეკერჩხლის წითელი ტოტით!

ტატუირებული კლდეები

მაშინ, როდესაც ბავშვურ სიანცეს
 კლდეს შეამსხვრევენ თეთრი მკერდები,
 ხსოვნის ჰორიზონტს როცა მიაღწევს,
 ბედზე მყოვარი გუნდი გედების...

აძულელებენ კაცებს ქალები
 ტატუირებულ მკერდით სიარულს
 და უნაზესი ავტოგრაფები
 შეინახავენ პირველ სიყვარულს...

და მერე, როცა აისბერგებად
 კლდეს ემსხვრევიან თეთრი გემები,
 სიბერის ნისლში აირეკლება
 პირველი გემის სილუეტები.

პირველი ტრფობის გარდასულ გვალვებს
 იმახსოვრებენ ბერი ზეებიც
 და ინახავენ იმ სახელ-გვარებს
 მკერდები, როგორც დიდი კედლები...

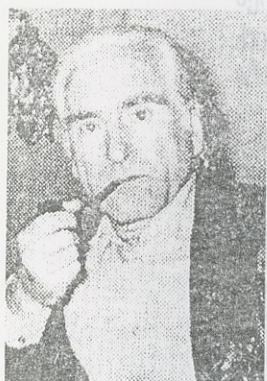
ამურის ქარებს, გემების ბლავილს,
 თუმცა ფარავენ მუნდირ-ფრაკები,
 იმ გარდასული ტრფობის ყვავილით,
 მკერდზე ყვავიან ავტოგრაფებ...

ჩამოიარეს

წყლის ფულისთვის,
 შუშის ფულისთვის,
 გზირის ფულისთვის,
 მინდის ფულისთვის...

რამდენჯერ ვინაც ჩამოიარა,
 იმდენჯერ გახსნა პირი იარამ...

და გაგიფიქრე: მხოლოდ უფასოდ
 გვარწყულებს, გვმოსავს, გვაჭმევს,
 შუბლზე ქარებით გველამუნება,
 ის უანგარო, იგი უფასო
 და გულკეთილი... დედაბუნება.

ლადო სეიდიშვილი

ბუნია

ბალახზე შვებით წამოწოლილი
(ჩრდილში თუ ნესტში),
ზეცას შეგყურებ როგორც პალმესსტს...
გადაშლილია ძველი წარწერა,
არ ჩანს ფერმწერი,
ვსვამ სავსე ზეცას თვალზე მიბჯენილს,
მიწას ვისრუტავ ცხელი სხეულით
და ვერ ვიჭერებ -
როგორ იტანენ დგომას ხეები:
ისევ თავისი მოძმის ღალატით
(ხემ გაიხადა მწვანე ხალათი),
ახლა სიჩუმე უფრო მენიშნა
და უნებლიეთ
ველარ შევნიშნე -
როგორ
ჩამოვარდა
დამპალი
ვაშლი...
უყურადღებო კაცი ეყოფილვარ
და
ნიუტონზე ამბობ, ერთხელაც -
საკუთარ ფიქრებს გადაყოლილი,
არ შესწრებოდა ამგვარ შემთხვევას -
ბევრი რამ ცხადი არ იქნებოდა
(თუნდაც კანონი მიზიდულობის)
და ქვას ასროლილს ცაში ქვემოდან
თავს შეუშვებდნენ - სასეს ზრდილობით.
ამჯერად -
გმაღლობთ გაფრთხილებისთვის!
მაინც მადროვით წამი განცხრომის -
ამ მთის გადაღმა საღამო მიცდის
და უკვდავების ანკარა წყარო.
არ და არა!!!
არავინ უშლის -
ამ მწყობრ სამყაროს ანგრევენ, ჩხრეკენ...
და იღუმალქმნილ ასომთავრულში
თავი ჩაურგავს დოქტორანტ ჩხენკელს.
ასტრონავტები ცაში სხეულებს

არ ასვენებენ დღე და მოსწრება.
ზეცის თავანი გამოხეული
ველარ იმაგრებს ღმერთის მოძღვრებას
და შიგ ქარივით გადი-გამოდის
კაცი, რომელიც გრძნობდა მაშინვე -
ღმერთს ვერ ნახავდა, მაგრამ (გამოდის)
წააწყდებოდა უფრო საშინელ
და უფრო ლამაზ ვარსკვლავებს, ვიდრე
გვინახავს მიწის პატარა მკვიდრებს.

ვარსკვლავთმისნებო, რას მეტყვით ახალს?!
თვალნათლივ ხედავთ ნაღვაწს და შედეგს:
სად არის თქვენი აღქმული მხარე,
სად დავმკვიდრდებით სიცოცხლის შემდეგ?
დაუშმატებდი უთუოდ ერთსაც -
თქვით, ბედისწერას ვინ მართავს ჩვენსას?

ავტქერი ზეცას -
გატეხილ სარკეს...
თქვენ კი მაბრალეობ უსაქმო საქმეს:
უყურადღებოდ მიმიგდია ფერთაცვლა სოფლის
(გვიან გამომცხვარ კვერს ვგავარ ობლის)
გულში ვუმღერი
მზეს - როგორც დედას,
ვარსკვლავებს როგორც ძმებს და დობილებს -
ჩემამდე აღწევს იმათი შუქი უკვე ჩამქრალის,
იმ გრძნობასავით თქვენ რომ ჩაჰკალით.

მიხარია, რომ ჯერ კიდევ ჩემი
ფიქრის ხარკია ყველა ესენი
და დაყურსული ბაღების ჩვევით
გარედან აკრავს დიდი მესერი.

დაგრაჩათ რამ კიდევ ხელუხლებელი?
საით შეტოპა მოუსვენრობამ...
ის, რაც მეგონა -
მთვარე ბებერი
პატივაყრილი კიდეა ობლად.

მიწას შეძრავდა სულის კივილი,
თუ არა თქვენი გულმოდგინება...
სხვისი ტკივილი
თქმამდე არავის არ ატკივებდა,
იქნებ გუმანმა
მითხრას პირიქით,
ანდა მიჩვენოს,
რა არის იქით, -

სასაფლაოსთან მისული გზები
მერე სად მიდის
ქვევით თუ ზევით -
გზები, რომელიც იწყება იქვე
და უერთდება ქვეყნის გაჩენას?
ვინ იცის, ამ დოქს დამზობილს პირქვე
სხვა გზა არ ჰქონდა ამოსარჩევად:
დაღვრილი სულით
ბალახში იწვა,
გადაფრქვეოდა ტუჩებზე მიწა.

ისევ ვკითხულობ ვიღაცის ხათრით:
მუდამ ამ გზებით ივლიან მხოლოდ?
იღუპილების ძაფების ხლართი
სხეულში მალავს თავსა და ბოლოს.

იქნებ ოდესმე ახსნიან ნიღაბს.
როგორ მოხდება,
იმასაც ვნახავ -
გადავინაცვლებ უცნობის მიღმა
და სადარდებელს გაგიჩენ ახალს.

ხოლო მანამდე - წამოწოლილი
მთვარით მოქცეულ ზეცას ვუყურებ...
სად არის მანაც ჩემი ცთომილი
ცამდე მართალი და შეცდომილი,
ჩემი სამყაროს ცალი საყურე?!

ყოფითი ელავიები

ისევ გამოჩნდი! აიხსენი მიწის ურდული...
უბრად დატოვე სამყოფელი მზით გაგზუდული.
თუმცა შორიდან გრძნობდი მუდამ როგორც მეორეს -
მაგრამ ვერასდროს ვერაფერში გაგიმეორე...
და შენ გამოჩნდი დაფარული ჩემგან დაცემულ
ჩრდილში იდექი და გეზვია უცხო კაცები.
ისინი სეირს უყურებდნენ, თანაც არც ერთი
არ იყო იმის გამკითხავი, თუ რას იქმოდი -
შენ უკვე მიწა დაგეგდო და... ცაში მოქროდი.

* * *

ვიდრე სიცოცხლე კაიფშია - ვერ გაიხარე...
ხლართავს მოლოდინს პენელოპეს გრძელი გორგას...
და გვიხარია - რომ ხვალეში გადადის ხვალე,
კიდეც დიდხანს ვერ აღზევდები შენ ჩვენში გავლით.

უნდა ყველაფერს უსათუოდ თავი დაეღვას...
 ჩემს არყოფნასაც არ ექნება წესი სხვაგვარი -
 და ამ აღსასრულს სიხარულით შეხვდები, რადგან
 უკვდავებაში გადავალ შენს სხეულზე გავლით.

* * *

დილიდან ვისმენ მენდელსონის კაპრიჩიოზოს -
 ეგმონტის შემდეგ, რა თქმა უნდა, როცა ვისვენებ...
 შემოვარდება კულისიდან მკვლელი კიაზო,
 სახელოვანი სიკვდილისთვის გვიხმობს ისევე.
 დავეხეტები ქუჩა-ქუჩა უფარნოდ, რადგან
 ადამიანებს არ დაფიქვბ, არამედ - საყრდენს...
 და არჭიმედეს ევრიკაში ვგულისხმობ მაგდას,
 როცა ეყრდნობა მხატვრის თვალი უფრესკო საყდრებს.

* * *

ჰქონდა თუ არა აზრი ჩვენთვის ამ ქვეყნად მოსვლას,
 ამ უთვალავი ფერით შექმნილ სამყაროსათვის?! -
 ამგვარი ეჭვი არ უხდება სიტყვას და საქმეს,
 ამგვარი კითხვა ებადება ხანდახან მგოსანს,
 მაგრამ მოკვდავმა რა უნდა ქნას, თუ ამ დიდ სათქმელს
 იზიდასავით იდუმალი პირბადე მოსავს.
 წასვლა-მოსვლაზე არ ითხოვენ ჩვენგან თანხმობას,
 არც მოვსულვართ და არც წავსულვართ, აქ ვართ - მახლობლად.

* * *

ხანდახან, როცა ყურს ეუგდები გულისთქმას თრთოლით,
 ვცდილობ ამოვხსნა მიზეზები სულის ამ ლტოლვის.
 ნუთუ ამოწყდა ქვეყანაზე ჭილაგი ქალის -
 მაინც და მაინც რაღა შენზე დამირჩა თვალი.
 აწ კი რა მსჯიდა, ყოველივე განა მჭიროდა -
 საღსალამათმა გავიჩინე ძალით ჭრილობა...
 რატომ მგონია, შენში ცხოვრობს ნაწილი სულის -
 მასთან შეხვედრა ჩემს ნაკლულ სულს მოუტლავს წყურვილს.
 თავისუფლებავ ეს რა წამით გამომეცხადე -
 მეტეორივით მოწყდი ზეცას და სად ჩაეშვი...
 ტორეროსავით დაჭრილი ვარ შენი ეშვებით;
 ვერ მოიყვანა გაზაფხული ერთმა მერცხალმა.
 ძაძვით მოსილი მჭირისუფლობს ქნავი სიცხადე,
 ან ესღა გვაკლდა, სისხლიანი ცრემლით გაღეშოილს
 გამოეჩინა მამაცობა მხოლოდ ქალებში...
 რატომ მაშინებს საკრალური ყველა მეცხრე დღე...
 თავისუფლებავ, ეს რა წამით გამომეცხადე.

ბონერ ჭიშკრილი

ყალბაჭიანი თერაპევტი

ცოლმა გაახსენა ქმარს:

ხვალ ქორწინებიდან 30 წელი გვისრულდებაო. ამიტომაც გამოიგონეს ცოლი, დროდადრო ქმარს ამ თარიღის გარდა ვირის გრძელი ყურები, მეზობლის ძვირფასი ქურჭი, სასაცილო ხელფასი, დაწყობილი სიმთვრალე და სხვა რამეები შეახსენოს. ცოლების განსაკუთრებული მეხსიერება აღიზიანებს ზოგს. პიერს კი ერთი ძველი ანეკდოტი განუახლა, მოუყვა კიდევ მაგიდასთან მსხდომ ორ მეგობარს, ცოლებთან ერთად ყავას რომ შეექცეოდნენ, რაზეც უპასუხნია ანეკდოტის ქმარს ანალოგიურ შეხსენებაზე: „30 წლის წინ რომ მომეკალ, 15 წლის გამოსული ვიქნებოდიო“...

- შენც ხომ არ ჯავრობ იმ კაცივით, გენაცვალე?

- კითხულობს ცოლი.

- მე არა, მარა ის კი გამახსენდა, შენს დასანიშნად წამოსულს რაც შემემთხვა მაშინ, როგორც შენ ამბობ, 30 წლის წინ.

პიერმა წამით დააყურა, თუ მისმენენ ყაყაბრებია მეგობრებით და რაღაც დარწმუნდა, რომ უსმენდნენ, დაიწყო თხრობა:

ერთი კვირის მიღებული მქონდა ლეიტენანტის წოდება, მომაკერეს ოფიცრის მცირეგარსკვლავებიანი დუბარა პაგონები და გამოვიწვიე წითელკანტიან შარვალში. კარგად გემასხვრებათ, მაშინ გადაიღეს ახალი ფილმი, პიერა მილიციონერზე. ქუთაისლებს, ვინც მიცნობდა, ყველას ჩემზე ეგონა სცენარი დაწერილი, რადგან ჯარიდან დაბრუნებისთანავე რიგით მილიციონერად დავიწყე მუშაობა. პიერიც მას მერე შემერჩვა, მანამ სხვა სახელს მეძახდნენ, ის სხვა სახელი ჩემს პასპორტს შერჩა *მხოლოდ. სიმართლე თუ გინდათ, ვარსკვლავებიანი პაგონები ჰაიპარად არ მოსულა*, სამი წელი ვაყურადებდი ქალაქის მაჯისცემას წესრიგის საკითხებში, თან თბილისის მილიციის უმაღლეს სკოლაში ვსწავლობდი დაუსწრებლად. იქნებ იფიქროთ, დაუსწრებლად რა იმას ისწავლიდიო, მარა თლათ მასე არაა, დაუსწრებლად თეორიულად ვსწავლობდი, პრაქტიკას აგერ გავდიოდი, ბალახვანში. ბალახვნის პრაქტიკა, რო არ მოგატყუოთ, ტეხასისას უდრის თელათ, მაინცაა სხვაობა: ტეხასში ტეხასელები ტეხასურად იგინებიან, ბალახვანში ბალახვნელები ბალახვანურად. რო ჩამოიყვანო ბალახვანში ტეხასელი პიერი, დეიბნევა ცერცვივით, არ ეცოდინება ქართული და მიტო. მე ტეხასში იმ პიერივით არ გამიჭირდება თელათ, რადგან ქეთო მასწავლებელი გერმანულს მასწავლიდა ინგლისურად. ჰოდა, ჩავედი თბილისში სასელმწიფო გამოცდებზე ჩემი ტაბელური იარაღით, წივილათი და ცოდნით შეიარაღებულ-შემასქნებული.

- წივილა რა ჯანდაბაა? - იკითხა ერთმა სტუმართაგანმა, რედაქციაში თუ სადღაც რომ მუშაობდა და ისეთი ჩასაფრებული ღიმილით უსმენდა, ეტყობოდა, პიერის მონათხრობზე, რაღაცის „გამოცხობაა“ აპირებდა.

- წივილა არ იცი ჟურნალისტმა კაცმა, თელათ მომჭერი თავი, ...ლაში მაინც არ გისწავლია?! წივილა სასტვენია, მდაბიურად რომ ეთქვას, მარა ის სასტვენი ამ

იარაღს ჯობია, აგერ რომ მკიდია, ცეცხლსასროლი, ამის ამოღების უფლება მხოლოდ განსაკუთრებული საჭიროების შემთხვევაში მაქვს. ორგანიზაციის თანამშრომლების ძირითად იარაღად სასტენი ითვლება, როგორც ფელიქს ედმუნდის ძე გვასწავლიდა.

- ფელიქსი ვინდია? - ისევ იმან გააჭირა საჩემ, სკოლაში წივილა რომ არ ესწავლა და მაინც კიტრად მოჰქონდა თავი.

- ბიჭო, შენ უფრო განათლებული მეგონე, რომელ ქუჩაზე ცხოვრობ? გახსოვს?

- ძერჟინსკზე!

- ელაპარაკე, ახლა, ამას! - მცირე გულმოსვლა გააფორმა სიტყვიერად პიერმა, თან დამსწრე საზოგადოებას დამცინავი მზერა ისე მოატარა, კითხვის ავტორი შეგნებულად გამოტოვა, ხოლო იმ გამორჩენილს, იმისი შერცხვა, ძერჟინსკის ქუჩაზე რომ ცხოვრობდა, ედმუნდის ვაჟს ფელიქსი რომ რქმევია ოფიციალურად და კიდევ იმისი, ფაქტიურად სკოლაში ტყუილად რომ დალაყუნობდა თურმე.

- ჰოდა, აგრძელებს იმით გაღიზიანებული პიერი, ასე უპრაგონოდ არ აწყვეტინებენ თბრობას ფუქსავატი შეკითხვებით, მაგრამ სულ მალე ისევ ჩვეული რიტმით ჩაბრუნდა მოგონებებში, - საფიზიკური ოქრომჭედელი მყავდა ნაცნობი, იქიდან მოვდივარ, წინა კვირეში სამი ბეჭედი მივუტანე. სამიდან ერთი გააკეთა, მაგრამ კაი რამე ბაჯაღლო. ზომა-წონაშიც ჩაეტია... სხვა რო იყო, ლეო უფროსო, მითხრა, სხვა არი, მარა შენ რო შენ ხარ, რაც გინდა, ის მომეციო. მივეცი, რაც მინდოდა. ის რაფერ დარჩა, არ ვიცი, მე წამოვედი კმაყოფილი. ჩავიდე ჯიბეში და გამოვრეკე სახლისკენ.

შაბათი დღე იყო, მახსოვს. 20 საათზე და 00 წუთზე გორაზე უნდა ეყოფილიყავი სასიამაოროსთან, ნიშნობაზე ვიყავი დასიტყვებული. ვფიქრობ, მივალ სახლში, გავიხდი ფორმის ტანსაცმელს, ფილხაზას ნაჩუქარ პერანგზე შემოვიცვამ პოლონურ კრეპის კოსტუმს, შევდგები ფრანგულ მოკასინებზე, გავიკეთებ ტაილანდურ ყელაქს, დავივარცხნი ქოჩორს, მაშინ არ მქონდა თელათ აცვენილი...

- ყელაქი რა ჯანდაბაა?! - ახლა მეღვინემ თხა, გერშონ-გულადივით რომ იჭდა და შინაურულად კიუტას ეძახდნენ.

- ბიჭო, რუსული შენ არ იცი და ფრანგული, ქართულიც აღარ გეყურება?! - ახლაც შეწყვეტა თბრობა პოლიციამ და ისე მიაჩერდა მეღვინეს, თითქოს ჩინურ აფიშას კითხულობს ცირკის წინო.

- ეგ სიტყვა მე არ გამიგონია, რასაც ქუჩაში გადააწყდები, სახლში უნდა მოათრიო? - ერთ სიტყვაში რომ ორი „ყ“ იქნება, წესიერმა კაცმა უნდა გაიმეოროს, ტყუილი ვარ?! - პიერს გარდა ყველას დაეკითხა კიუტა.

- ყელაქი ჰალსტუხს ნიშნავს ქართულად, მილიციელები და თანამდებობის პირები იკეთებენ, - იცინის საპენსიოდ გამზადებული, მაგრამ ჯერ არ გადამდგარი პოლიცმეისტერი.

- ყაყჩოები პოლიციაში მოიკითხე, უყურე ამას შენ! - ვითომ გულს მოიყვანა მეღვინემ.

- დაანებეთ ყაყჩოებს თავი, დაამთავრებთ ამბავი, - სთხოვა წივილას მაკვირიამ და „პოლ რობსონის“ მოზრდილ ნაჭერში ნელა-ნელა შეტორტმანდა.

- ჰოდა, მივდივარ სახლში, ჩემი ჭკუით, ჩავივლი დაღმართს, გადავჭრი ფიშტერას ქუჩას და სახლში ვარ.

გულმა არ მომითმინა, ამოვიღე ამასთან მისატანი ბეჭედი, - თელათ უქოჩრო თავი ცოლისკენ გადააქნია მაიორმა, - ვატრიალებ ხელში მრგვალ ოქროს, ბედისწერის კამათელივით. მოგჭუტე ცალი თვალი, ღიათი გავიჭვრიტე, ნახევარი ქუთაისი ჩაეტი პატარა წრეში, მერე ცისკენ ავიშვირე ბეჭდიანი ხელი, ღრუბლის ქუნქულა კუნძული ვერ მოვათავსე და მზერა ჩავსი თითისისხო ოქროს ჩარჩოში, გადირევი თელათ, სიფანტი ღრუბელი არა და უზარმაზარი მზე ეტევა... უცებ, ვინმეს თვალი მეტაკა ალბათ, ქი არ გამივარდა ხელიდან ბეჭედი? დაეშვა თავდაღმართში, ვიკადრე გამოდევნება, გაქცეული კაცი იყოს, სა წამივა, დაეჭერ, მაგაში მაძლევენ ჯამაგირს, მაგრამ ბეჭედს რა უნდა ელაპარაკო, რამდენიც არ უნდა უძახო - სდექ, მაინც არ გაჩერდება, მიგორავს, მოუმატა სიჩქარეს, მოვუმატე სირბილს, წინ წყალსაწრეტი ცხაური ხვდება, თუ ჩამასწრო, მოგვამა ჭირი, მერე მისი ნახვა ზღაპარია, კაცი რო იყოს, სადაც ჩაძვრება, ჩაყვები, ბეჭედს ვერ ჩაყვები, იღბალი ალბათ, ჩამასწრო ცხაურთან და ბეჭვის ხიდზე რომ გაივლი, ისე გაძვრა სიცარიელისშორისო ვიწრო ზოლზე, გადაგორდა და წამოწვა, იქვე, ჩასავარდნიდან ერთ მტკაველზე. ვიტუცი იმავეწამ ჯიბეში, გადავჭერი ქუჩა და სახლის სადარბაზოში რომ უნდა შევდგა ფეხი, ჩემს წინ დამუხრუჭდა შავი ოცდაოთხი, მანქანას რა საქმე აქვს ჩემთან, მარა ნომერი მეცნაურა, 02-02, გადმოყო ამისისხო თავი, - ნახევარფუთიან საზამთროს შემოუტყაპუნა ხელები პიერმა, - სამმართველოს უფროსმა, პოლკოვნიკმა თეთრაძემ და ლევო - დამიძახა.

- რა იყო, უფროსო-თქვა, - შევეხმაურე შინაურულად მეც, ახლოს იყო ჩემთან, თეთრაძე, გახსოვს ალბათ, მოვტრიალდი.

- მოდიო! - დამიქნია ხელი, მივედი.

- ჩაჯექიო, - მეუბნება - მთელი დღეა გეძებო.

- ორი დღე გათავისუფლებული ვარ-თქვა, - მოვახსენე.

- ორი დღე არ ვიცი მე, დღეს ჭირდები საქმეს, მერე წადი მთელი კვირითო!

- აა-თქვა! - ბეჭედი ამოვუღე შარვლიდან.

- ნაქურდალიაო? - იკითხა.

- ნაქურდალი კი არა, ნაოფლარია, ქალს ვინიმნავ უფროსო დღეს და ერთი საათში მელის ცოლოური.

- გამოგიძებნია შენც დრო, სად გეცალია საღადაოდ ლეიტენანტო მაცაბერიძე, ჩაჯექი, დანარჩენი გზაში მელაპარაკე, - ხმაში ოფიციალური გაურია პოლკოვნიკმა.

- არის, ჩავჯდე! - გუპასუხე არანაკლებ ოფიციალურად და ჩავჯექი.

- აქაურია? - მომიბრუნდა ისევ შინაურულად.

- ვინ? - დავიბენი ამდენ ოფიციალურ-შინაურობაში.

- საცოლე! - ისე გაიცინა ორივე გარემარბი საღეჭი ოქროს კბილები გამოუჩნდა თელათ.

- აქაურია, გორელი!..

- გორელი, სადაური აქაურია?... - შეხურა ოქროები უფროსმა.

- გაბაშვილის გორაზე ცხოვრობს, კარუსელთან, - ახლა მე დავახურდავე უფროსის „ოქროები“ „ფოლადით“.

- მომეცი აქ!

- რა?!

- ბეჭედი, მაგ საქმეს მე მოვაგვარებ.
- არ გამოვა, უფროსო, ნიშნაზე მე ვარ მიწვეული, თქვენს დაპატივებას ქორწილში ვაპირებდი.
- მოვრჩით ლორიკულ გადახვევებს, გადავიდეთ საქმეზე და მომისმინე ყურადღებით: დღეს ვატარებთ ღამის ოპერაციას, იქით კვირაში რომ მოვილაპარაკეთ. ყველაფერი ისე უნდა მოგვარდეს, როგორც დაგეგმეთ, ოპერაცია „ფაჩუნას“ ხელმძღვანელად შენ დაგამტკიცე ლეო და შენი იმედი აქვს სამმართველოს, რომ იტყვიან, „შენზე უკეთესად მაგას ვერავინ მოაგვარებს, ჩააგვირისტე ეგ საქმე, თუ მშვიდობით გადაჩი, დანიშნე ქალი.
- არ იკითხავთ, რას ნიშნავდა „ჩაგვირისტება“? ნახევრად აღჭურვილი, რაღაც თორმეტკაციანი ჯგუფით უნდა აგვეყვანა კბილებამდე შეიარაღებული, ცნობილი ქურდი, მეტსახელად „ფაჩუნა“. თუ ცოცხალი გადავრჩებოდი, შემეძლო დამენიშნა საცოლზე, რადგან მკვდარ სასიძოვებზე გოგოები აღარ თხოვდებიან.
- მაჩვენე გეგმა, მე რო ჩავახაზიე, კიდევ გადავხედავ საბოლოოდ, - უფროსმა.
- დამცეცხლა თავში, - სად მქონდა გეგმა - ხუთშაბათის თათბირზე იმის დასანახავად ვითომ ვინიშნავდი რაღაცას, მის დასანახავად დაგვეცე და ჩავიდევნი ჩიბეში. ის ქალაქი მაშინაც ჩიბეში მქონდა, მაგრამ სუფთა და უმანკო ქალწულებით.
- უიმე, გეგმა სახლში დამრჩენია აფრასიონი-თქვა, - ვიტაცე თავში ხელი.
- რა თქვი, რა დამრჩენია?! - რაცხანაირი თვალთ შემიძახედა პოლკოვნიკმა.
- გეგმა - გავიმეორე გამშრალმა.
- შევანგირაძე, მოატრიალე მანქანა, უგეგმოდ მიდის ბიჭი, უგეგმოდ შეიძლება ქალის დანიშნა, ოპერაციაზე?! გადამრევენ... მოატრიალე მანქანა!
- ავედი მეხუთეზე, გულჯიბის ქალაქზე სასწრაფოდ დავსვი რამდენიმე წერტილი და ჩამოვბრუნდი.
- მომეცი აქო, - გამომტაცა ხელიდან, გაწვლა და სიბრაზისაგან გაღურჯდა თეთრაძე, - რაა ეს, ქალაქისთვის მომამბრუნე?! -
- საიდუმლო ოპერაციის გეგმას გაშიფრულად ჯავტოვებდი სახლში, უფროსო?! ისე, ყველა წერტილის მნიშვნელობა ვიცი.
- რაა აბა ეს წერტილი? - თითი დაადო ერთ-ერთს, არაფრით რომ განსხვავდებოდნენ სხვებისაგან.
- მთავარი შესასვლელი.
- ეს?! - ახლა მეორეს ატაკა თითი.
- გამოსასვლელი.
- ეს?! -
- გამოსასვლელი.
- ეს?! -
- გამოსასვლელი.
- რა ამბავია, ამდენი გამოსასვლელი?! -
- თქვენ ბრძანეთ თავად, სუბიექტის ობიექტს ერთი შესასვლელი და ცხრა გამოსასვლელი აქვსო.
- აქვს მეათეც, მაგრამ ჭერჯერობით დაუდგენელია, სწორედ მეათე გასასვლელზე უნდა გეჭიროთ თვალი, გასაგებია?

- გასაგებია, უფროსო, - ვუთხარი, გამოვართვი გეგმა და ერთი წერტილი ჩავამატე კიდევ, რაზეც განსაკუთრებული თვალ-ყური უნდა გვედევნებინა. ამასობაში მივედი სამმართველოში. გადამაჩინეს სპეცმანქანაში და გამიშვეს ჩემი ჯგუფით ოპერაციაზე. ყელაჭი კი არა, მომაჩეჩეს ავტომატი, გამკოჭეს ბრონეჟილეტში და გამიშვეს.

- ბრონეჟილეთი თუ იცავს რამეს? - კითხულობს ჟურნალისტი.

- აქედან როცა ვსროლობთ - კი, იქიდან თუ გვესროლეს - არა.

სათვალთვალო ობიექტი ქალაქის გარეუბანში იყო, პროფკის ტყის პირდაპირ, კორტოხზე, სხვა სახლებიდან მოშორებით. 3-4 კილომეტრით გავცილდით ობიექტს, გადმოვსხი სპეცჯგუფი და გავუშვი მანქანა. რიგითი დიხამინჯიას ყოველი შემთხვევისათვის ძხვი და პური ვაყიდე სერჟანტ დობორჯგინიძის ფულით. შევედი ტყეში და შემოვლითი ბილიკით, სანამ თლად დაღამდებოდა, შეუმჩნევლად მივალწიეთ ჩასაფრების ადგილამდე, გავალაგე ხალხი ტყეში შემომავალი გზის ქვედა მხარეზე და შევუდექით ლოდინს. ლოდინზე ძნელი არაფერია, ქარიც მოძლიერდა, ორი საათის მერე თქორი წამოვიდა და ქარი ჩააცხრო. ძილი, ლაპარაკი და სიგარეტი ავკრძალე. შუალამე გადავიდა, თქორიც შეწყდა, გამოიღარა, გამოჩნდა ვარსკვლავები, გატეხილი მთვარეც გამოძვრა ღრუბლებიდან. ღამის ოპერაცია მშვიდობიანად მიმდინარეობდა, არსაიდან ფაჩუნია, არსაიდან „ფაჩუნა“.

პირველი იქნებოდა დაწყებული, უცხოური მანქანა რომ შემოგორდა საექვოდ. გაჩერდა ჩვენი ცხვირსწინ, ჩაქრა დაღნი შუქი, ბლიქნიზე გადავიდა, მერე ისიც ჩაქრა. დავრჩით მთვარის ამარა. მამრობითი სქესის მოქალაქე დავლანდეთ ერთი. საჯდომი სავარძლები საწოლად რომ გადაკეთდა, მერე გამოჩნდა მდებარეობითი სქესის მეორე მოქალაქეც. შიშიშვლდა ორივე მოქალაქე და გახურდა სექსი. რა იცოდნენ ღამურა მოქალაქეებმა, თორმეტი ბოლრამილიციელი, ჩემს თავს არ ვათვლი, ადევნებდა თვალს მათ უკანონო ქმედებას და დიდი ოპერაციის ჩაშლა რომ შეეძლოთ უნებლიედ. წესდებით აკრძალული გეგონდა გამოჩენა, იმათ დღეს დაგაყენებდით?!

პირველი აქტის ბოლოს, ანტრაქტზე, სიგარეტები გააბოლეს, საუბრობენ, ლაჭობენ, გვესმის ყველაფერი, აზრზე არ არიან, ერთი ხელის გაწვდენაზე სპეცდანიშნულების ათეული თვალებადაა ქცეული და ეროტიულ წარმოდგენას უყურებენ ცოცხალი შესრულებით საზაფხულო თეატრის ბენუარის ლოჟიდან, ოღონდ მაყურებელს ხმამაღალი შეძახილები და ტაშის დაკვრა აქვთ აკრძალული.

კაცის გადაგდებული ანთებული სიგარეტი დობორჯგინიძეს ჩაუვარდა კისერში. კბილი-კბილს დააჭირა და ვაჟკაცურად გაუძლო, ყოჩაღ დობორჯგინიძე... უნებური წაბორძიკებით ხმელი ტოტი შემოატყდა ფეხქვეშ მხოლოდ. ღამის ტყეში ზარივით ისმის ხმა. ქალმა თავი წამოსწია, არაფერი, ძაღლები იქნებიანო, დაამშვიდა კაცმა, მანქანიდან მაინც გადმოვიდა, მთლად შიშველი იყო, თანამდებობის მაჩვენებელი ყელაჭი შემორჩენოდა ჩამოკიდებული, თან მეორე ჩამოკიდებულის მიდამოებს იფხანდა ნებიერი მთქნარებით, იმ კაცის კმაყოფილებით, ერთი საქმე რომ მშვიდობით მოილია და მეორისთვისაც ემზადება პირვანდელი გულმოდგინებით. გამოვიდა ავანსცენაზე, შეხსნა ავზს სადინარი ონკანი და აჩხრიალდა ჩასაფრებულთა ზურგებზე 36-გრადუსიანი სითხე, ტევადი ავზი აღმოჩნდა, მთელ სპეცგანყოფილებას ჩაუტარა ღის თერაპია და შებრუნდა მანქანაში. შენც ხომ არ გინდაო, პარტნიორს დაეკითხა, პარტნიორის

ავზი გვაკლდა სწორედ. ღამის უხმაურო ოპერაცია არ ყოფილიყო, იმათ დღე დაადგებოდათ...

- სადაა შენი დოკლავია ქმარი, გოგო! - კითხულობს ყელაჭიანი.

- რა ვიცი, ღამის რეისი მაქო, დეიბარა, ვიცი, მაგის ღამის რეისები ვისთანაც დაძვრება, ისიც, მარა, დროზე ვისწავლე ჭკუა, - თავს იწონებდა მდებრობით სქესის მოქალაქე.

ჩაატარეს მეორე აქტიც, საწოლი ისევ საჯდომად გადააქეთეს და სამშობლოს წინაშე „ვალმოხდილებმა“ დატოვეს პროფკის ტყის მიდამოები. საქმეზე რომ წახვალ და უკან მობრუნდები, არ ვარგა-თქო, ვამბობ, მარა ესმის ვინმეს?!

ღამის სამ საათზე მოგვშივდა. დიხამინჯიამ მიაკითხა ხეზე მიკიდებულ ცელოფანის პარკს, ორმა კატამ ამოასწრო პარკიდან, კინალამ გული წაუვიდა, ძეხვი აღარ დახვდა, პური წვიმას დაეღბო, დაფრჩით მშივრები.

გამთენიისას მთავარი შესასვლელიდან გამოვიდა თეთრი ოცდაოთხი, საიდანაც უნდა შესულიყო, იქიდან, ალბათ ერთ-ერთი გასასვლელიდან თუ შევიდა. გადმოვიდა სახლის პატრონი, მთელი ღამე რომ ველოდით, ალბათ ნასვამ-ნაჭამიც. გადმოვიდა დონკით 20-25 მეტრიდან.

- სპეცდანიშნულებას ჩემი საღამი, კახანს გემახსოვრებათ წუხანდელი ღამეო, - გადმოგვძახა - მომიკითხეთ თეთრაძე, თქვენი დედები, კარგები და კეთილებიო!..

- დანაშაულში ეჭვმიტანილო დავით ვაშაყმაძე, მეტსახელად „ფაჩუნა“, სდექ! - აღარ დავამთავრებე, - ფეხები განზე, ხელები ზევით, მოგიწოდებ დაგვენებდე! - დაცემეტი ავტომატი ერთდროულად მივუშვირეთ „ფაჩუნას“.

- ჩემზე უფრო ეჭვმიტანილებო, ხელებაწეულ დავით ვაშაყმაძეს, მეტსახელად „ფაჩუნას“ ვერც ახლა და ვერც მომავალში ვერ იხილავთ. თქვენ ნაბრძანები გაქვთ ჩემი დაჭერა და არა მოკვლა. დაჭერა არც ისე ადვილია, ახლა გავიქცევი, თუ ბიჭები ხარო, გამოიმეკიდეთ და დამიკირეთ! - შებრუნდა და მშვიდად, აუჩქარებლად, ჩაჯდა მანქანაში, ხელი აგვიწია და წავიდა.

დავუშვით ავტომატები, ჩავკიდეთ თავები, ვერაძანეთის გერცხვენოდა, ვილაკამ ჩავვიშვა, შიგნიდან გატყდა საქმე.

ერთი რამ მაინც მოხდა იმ ღამით უცნაური: რიგით დიხამინჯიას, პრიალ მელიოტით რომ დაიარებოდა ექიმბაშებში და სამი მეშოკი ფული ჰქონდა გადაყრილი ბალახ-ბულახში, ერთ კვირაში თმა ამოუჭევილდა. ამბობენ, იმ ყელაჭიანი კაცის შარდმა უშველაო, მასე თუ იყო, იმასაც ამბობდნენ, სერჟანტ ჩხაბერიაც რატომ გასცვივდა ერთი კვირის თავზე ჯაგარივით ქოჩორიო. საკვირველია, ღმერთმანი...

არა, არა, საქმეზე როცა მიდიხარ, უკან მობრუნება არ ვარგა... აბა, ეს ამბავი გადახდა ჩვენი ნიშნობის წინა დღეს, თქვენი ყელაჭის ქირიზე.

გვიპარაია

მზად უნდა იყოს ყველაფრისათვის! - ღუმლის ტევრში
ნაღმივით გასკდა გაფრთხილება. წამსვე მიჩუმდა.
ძალზე ქართული მზე ეკიდა თხემზე ფიჩორთან,
და თავს იხრჩობდა სხივის თოკით ღრუბელი მრეში.
აქ სხვა მიმოხვრა ჰქონდა სიოს - ზღვის ამოსუნთქვას:
ალეების ტანის სინარნარე ცისთვის ექნება...
ტალღა მიენდო უსამანო სივრცის ქენებას
და ძლიერ, ძლიერ - შენთან ყოფნა! - ძლიერ მომსურდა.

მე მენანება, რასაც ვხედავ, რასაც ყოველდღე
ვეაღერებები ხელის გულით: მზით გახუნებას
მხოლოდ და მხოლოდ ეურჩება უშბას ბუნება, -
მხნედ გადმოსცქერის ხეთა ტალღებს და ზღვის მოედნებს.
მახინჯი ხატის - სრულქმნას ელტვის მშვიერი სული
და სილამაზით სისაფისკენ გაბმულა სიმაღ.
და ხიბლავს უფლის სიახლოვე მარტოდენ იმას,
ვინც გამოსწურა იმა ტანჯვას ნათელი სული.

მზე დამიბრუნა შავმა ღამემ: განხეთქილება
ნათლის და ბნელის - შენაცვლების წესით დამთავრდა
ვით... მოკლე როქი. ზაფხულიც ხომ ასე - ზამთართან
გრძელი გადასმის უსიამო ალბში ილევა.
და შემოდგომა გნებიანებს არხებს თეძოებს,
ჩვენი თავიდან შეხვედრებიც ახლა იწყება:
ტყე ქრელი კაბის შარიშურიტ გვაწვდის მიწვევას,
და ბეოლის ძირას დაქანცული თვლემს მეეზოვე.

ველარ აღადგენ გზას სოფლის სკოლის
ეზოდან ჩემი სახლის კარამდე?
ოთახს, გაქსელილს იდუმალებით?
საწერ მაგიდას, სკამებს, კარადებს?
დედას - სიკეთის ნიშანს, მოლოდინს
ყოველ საგანთან ზეზე რომ თვლემდა?
სამკუთხა მტრედებს - მამის ბარათებს?
ჩემს ჩუმს კამათს და... თანხმობას თემთან?
გზა კი... ებრძოდა ქარსა და ყინვას
და გაზაფხულზე კანსაც იცვლიდა

და ცას შესტროფოდა და ტყარცალებდა
 დღისუკან უბრად მყოფი სიცილოთან.
 ხანაც - სლიპინა ნიანგის ზურგი -
 უძლებდა ურემს და ჭრიალებდა,
 ღამით კვნესოდა და გვახარებდა
 უიღუმალეს ინტიმს ალებთან.

ენების გარშემო ნაშენები ხარ... ეკლესია,
 აქ იწყება და აქვე ყოფნის მთავრდება არსი.
 არსით მშველელი ჩემი სულის, შენს გარდა, არსით
 მიმტევებელი. ჭრიჭინები ბინდში კვნესიან.
 ცასა და მიწას შევრჩით თითქოს მე და შენ მარტო,
 სამყაროს სულიც ჩვენ დაგვენდო. მე ვსუფევ შენში,
 შენ - ჩემში. და ჰგავს ეს მთოვარე დაბნეულ შემოილს, -
 რას ეძებ ხეში?! სხვანაირი თვე არის მარტი.

აბლა... დავეძებ სიცარიელეს,
 რომლის ნაპირზეც ჩვენ აღმოვჩნდებით,
 კვლავშეყრილ მიჯნურთ თავს დაგვიხრიან
 ტყაშმაფები და ოჩოკოჩები.
 და განშორებას, ტანჯვად რომ გვექცა,
 მივიღებთ როგორც უფლის გამოცდას,
 და იფრენს ჩვენი ნათელი ფიქრი,
 გულგრილი ჟამის ზღვარს რომ გამოცდა.
 უცებ შევიგრძნობთ, რა უბრალოა
 და მშვენიერი ყოფიერება,
 როს გაზაფხული მზერას ფერებად
 გახსნის /მზის ფუნჯით/ და გვეფერება.
 ყოვლი - სიცოცხლით არის ძვირფასი,
 ხოლო სიცოცხლე ერთადერთია,
 რასაც ცისა და მიწის ძალები
 სულ ცალკ-ცალკე და... ერთად ერთვიან!

წნებად მაწვება დრო და მანძილი.
 მაინც მოვილტვი შენსკენ ხესავით,
 რომელსაც ქვეყნად ჰყავს ერთადერთი -
 მზე! - თავსატეხი და საესავი.
 იგი ქარიშხლებს მინდობილია
 და უსასრულოდ უკან ბრუნდება,
 რომ სიღრმისაკენ გაქცეულ ფესვებს
 არ დაანებოს ქცევა ხუნდებად.
 ათასი ჩიტი დაეწაფება

მის მოკამკამე ვარჯის შადრევანს,
ფეხებს მოირთხამს მის წვერზე მთვარე,
და მოუსვენრობს, და იბადრება...
და ღვთისმიერი სრულქმნის ხალისი
მით უფრო გვხიბლავს, რომ ველარ ვწვდებით, -
როს გვხვეწს და გვაწრთობს და გვაფაჩიზებს,
- სად მიიქცევა ჩემს სულში წლები?...

•
მე თხუთმეტიდან ერთისაკენ მივიღტვი შვებით, -
ამდენი დარჩა, დროის წიალ გიხილავ სანამ;
გუმანი მშვიდი სიხარულით აღიქვამს სამანს,
ახალ დასაწყისს იაკროსის თუ გრძნობენ ფრთები.
წრფელ რომანტიკას ციფრის სიბრძნე ხიბლს მატებს კიდევ:
მე ამ ორ კვირას, - ვფიქრობ გულში, - მილიონ წამად
რომ ვაქუცმაცებ, სულსწრაფობის ვიგონებ წამალს!...
და ვით აფიშას - მზის ოვალზე შენს სახელს კვიდებ.

•
შენ შენი სინამდვილე გწვავს - მხოლოდ შენია იგი,
და სიამაყით იხურავ მზის მოკაშკაშე გვირგვინს,
ვარსკვლავებს ხელისგულებზე დაიყრი - ოქროს ხორბალს, -
და ყოფნასავით კონკრეტულს - ცეცხლს მოგაგებებს ხორგა.
აქ, რცხილის ჯირკზე, ჯარგვალში, თავები ეწყო ჯვრებად
თხმელის ხმელ შეშას, კუთხეში, წითელი ხარი ება...
შუაგეცხლს გაღმა-გამოღმა შემოსხდომოდნენ მშვიდად
და წინაპარი /ცოლ-ქმარი/ ოქროსფერ სიმინდს ფშვნიდ.

•
ღვთისანაბარა დარჩენილთ, ყვავილებივით მართალთ,
მარადის დაუნახველი სამყაროს სული გვმართავს:
გულზე გადაგდის დგაფუნით, ვით ნუგბარი წყალი
და ფიქრის დოლაბს აბრუნებს ქმნადობის მძაფრი ძალით.
და „ძაფი ნერვის არ არის“ ჩვენში მფეთქავი უქმად,
გააკაშკაშა ვნებული სული სურვილის შუქმა.
და, ბუნებაზე დანდობილთ, მზით გვიცახცახებს მხრებირ,
პირს დაგვთამაშებს ღიმილი: თითქოს რაღაცას ვხვდებით.

•
ფეხზე გკიდია სანამ სიკვდილი,
სანამ სიკვდილსაც ფეხზე ჰკიდობარ,
ყინობ, არყოფნას ეთამაშები -
სიცოცხლესავით მიამიტი ხარ.

მაგრამ თანდათან ქრება ღიმილი,
ხოლო ის დღე-დღე უმატებს ქირქილს,
შენც, უნებლიედ, ფეხს აჭერ მუხრუჭს;
დრო კი... დრო მაინც მიჰქრის და მიჰქრის.

ბედნიერება, როგორც მირაჟი,
ხელებს გაუწვდენ თუ არა, ქრება,
თუმცა... სიხარულის ყოველი წამი
რიცხვზე ყრია უცნაურ ქვებად
და კოცნის ტალღა - ზღვის მძაფრი გნება -
მათ გადარჩენას და მშვიდ სიმყარეს,
და მეჩვენება - ჩემს ნამყოს, აგერ,
ქაფის სანთლები გამორიყვენ.
სამყაროს სულის უსაზღვრო ტევრში
ჩემიც შრიალებს წყილი ფოთოლი,
მათი მშფოთვარე სიზმარ-ცხადიდან
ხისტად მომძახის სიტყვა: - ფოთელი!
და იოლია ყოფნის შეგრძნება: -
აქ სუფევს ჩემი გენი და ფესვი,
საუკუნეთა სიღრმეებიდან
კოლხური ცულის კაკუნი მესმის

არ შეგიძლია: სხვებივით დათმო? იცნო, როცა უნდა ტიროდე?
ყლსმოზგენილი ბოლმის გარეშე უს...
ტირი... ბს?

არ შეაგებო სიტყვის თამაში - თამაშს სოლომონ ისაკიჩების?
არ გადაკოცნო ბირჟეიკები: ტ. ჭანტურიას ყინი ბიჭები?
მოკლედ, ყველაფერს ისე აკეთებ, როგორც შეშვნის გულმართალ

მაშინ წინასწარ უნდა იცოდე - სულის სიმშვიდეს ვეღარსად პოვებ.
როს დაიგულებ ახლოს დიდ მიზანს და გულს იმედის ადგას არილი,
არ გაგიკვირდეს, თუ მან გიგანა სწორედ, ვისგანაც ღალატს არ ელი...

* * *

ათასჯერ უფრო საპალო ხარ, როცა გიგონებ,
და ახლა ვზვდები: ღვთის იდეას პასუხობს თურმე.
გადაიტარებ მკრეხელ გულზე ჭრილა ურემს
და მზეს აკითხებ ზედ ბორბლებით ნაწერ სტრიქონებს.
და მთვარის რბილი გარინდებით მუხტავ მოლოდინს.
ამ ტერფთა დამლა ვერ წაშალა ქარმა და წვიმამ
და ჩემი სულის ჰერალდიკად შენს მკერდზე ბრწყინავს...
ამოუხსნელი დარჩი ჩემთვის მაინც ბოლომდის...

ახალი სიუჟატი

გამომიყვანე დაღლილი „მე“-დან,
 თუმცა სად მიგყავრ, არ იცი თავად,
 და ჩირის ფასიც არა აქვს ჩემთვის,
 რასაც აქამდე ვეძახდი - „მთავარს“
 და ველტვი ახალ განზომილებებს,
 რომელთაც ძნელად თუ ვეთვისები,
 მხოლოდ იმიტომ, რომ თვალებს მჭრიან
 სხვა ელვარებით და სხვა ღირსებით.
 შენ კი იცინი /აზრზე არა ხარ!/
 თამამი, ლალი და ბუნებრივი,
 და თავს მაგიწყებ და მე ვიბნევი.
 და დრო მიცურავს აისბერგივით.
 ვიცი, რაც წყალქვეშ დაფარულია,
 ხილულს ათასჯერ აღემატება
 და მსურს ოცნების თვალი ვუწვდინო
 არ შემდგარ ფერთა უცხო ნათებას,
 მაგრამ ამოვ არის ყოველი -
 დღეს შენი ნიშნით ბრუნავს ცამყარი
 და კიბორჩხალა მზის გულს მიელტვის
 და ვერც პირას ღუის მაყვალი.
 და მიწიერი და ღვთაებრივი
 წონასწორდება შენი თანხმობით:
 მწვანე დაბლობი ღუერჯ ჰედს ასცქერის
 და მდინარეზე ჩაბრის მალლობი.
 ფრთებქვეშ მოიმწყვდევს სივრცეს არწივი
 და ნიავეს კვალში მისდევს წიწკანა,
 ფიქრში - ვით წყალში ფოტო - მჟღავნდება
 ფერადი კითხვა: - „ცა ვარ? მიწა ვარ?“
 აღზევებულია ახლად სიცოცხლის
 თავბრუდამხვევი სრბოლა-კორიდა
 და სამყაროულ ქროლა-ქაოსებს
 შენ სატრფოს თვალით ზვერავ შორიდან,
 და ფრთებს აიჭნევ და წაიგრძელებ კისერს -
 მოაპობ ჰაერს გედევით
 და შენს სრულყოფილ ფორმას შხივილით
 გარს უვლის ჟამი მარადმედინი.
 ციმციმებს შვიდი - მეშვიდე თვეა.
 მზე ხურს კირჩხიბის ზოდიაქოში
 და დღეს ცის ბანზე გამოეგება
 და მობარბაცებს მთვარე ზორხოში.
 და ციბრუტივით დატრიალებულ
 რვიანს არილი ადგას ტრფიალის
 და აფროდიტე იისფერ ნათელს
 გვაპკურებს ციდან მთვარის ფიალით.

საყვარელი პოეტის სურათი

ტარიელ ჭანტურიას

პაწაწინა კაბინეტი...

ბოლთა... ფიქრი... ერთიც ვნახოთ,

სულ შემთხვევით შეგხედეთ და -

სურათიდან ლექსს მკარანახობთ

და ჭკვიანი თვალებიდან

იმნაირი ღველფი ცვივა,

სანამ სურათს შეგხედავდი,

მციოდა და - აღარ მცოცხდა...

თამაზ წიფწივაძეს

არ მინდოდა დამეწერა ლექსი,

მსურდა ისე, სულ უბრალოდ შეთქვა:

ვთამამდები, თქვენი ხმა რომ მესმის,

ამაყი ვარ მეგობრობით თქვენთან!

თუმცა მაინც დაიწერა ლექსი:

ბუნებრივი, როგორც გულის თქვა,

თამაში ვარ, თქვენი ხმა რომ მის,

მიხარია სიახლოვე თქვენთან,

მიხარია გამოწვდილი ხელი,

საეშმაკოდ მოჭუტული მზერა,

ხუმრობაა ყველა სიტყვა თქვენი,

მე კი თქვენი ხუმრობისაც მჯერა.

როგორც გხედავთ, გხატავთ სწორედ ისე,

ვისაც ნებავეს, ჩამითვალოს ხარკად

(სანამ ხარკი არ მივართვა ვისმე,

მეც ვიყო და თქვენც მეყოლეთ კარგად!).

საწუხარი გქონდეთ რაგინდ ბევრი,

სხვისას მაინც არ მიიღებთ უცხოდ,

თქვენი ცეცხლით, თქვენი სულის ბერვით

რამდენ ობოლს კვერი გამოუცხვას!

არც მეფის და არც არავის კარად
არ მისულხართ მიწისქვეშა ხვრელით,
უთვალავ დარდს დაატარებთ დარდად
კეთილ გულზე დაღებული ხელით...

P.S. ისეთი ხართ, თქვენ არ იყოთ თითქოს,
კალმის წვერით, ზოგს რომ ათრევთ წვერით.

ქართულ პარლამენტარებს - ზოგიართის გარდა

(კინოფილმ "ქვევრის" თემაზე)

ლადავისთვის დრო და შუქიც თუა,
ვაკვირდები ეკრანსა და ეთერს -
ქრისტესა და სამჟკუაშვილს შუა
რა ძალიან დაემსგავსეთ ერთ-ერთს!

შინაოში

ჩემს სახლში შინაოშია
მრისხანე ფეოდალების,
მე მეშინია მათი ხმის,
მათი ბრიალა თვალების,
მათი პაწაწა ბუშტების
და ვარდისფერი ტუჩების,
ფეოდალების - კუშტების,
ფეოდალების - ზურჩების.
ომი აქვთ ვერ გაუფიქრათ
ალმასები და ლალები,
ვერც სამფლობელოს იყოფენ
ბობოლა ფეოდალები,
ეს ნაღდი მესაკუთრენი,
ეს ნაღდი ფეოდალები,
ლამაზი ფეოდალები,
სიცოცხლე - ფეოდალები!

რა უმღარა ეპაე ალამს

ჩემს საკუთარ სახელზე
უფრო მეტად ჩემი ხარ,
ყველა ტკივილისაგან
ჩემი გადამრჩენი ხარ,
საბოლოო, უცვლელი,
მტკიცე განაჩენი ხარ,

თავი არ მაგიწყდება,
 რადგან თავს მირჩევნიხარ.
 სხვას ჰგონია, სხვისი ხარ,
 მე ვიცი, რომ ჩემი ხარ,
 ბედისწერის ნება ხარ,
 განა ასარჩევი ხარ,
 ავღარი ხარ, ავღარში
 საიმედო ჭერი ხარ,
 უღაბნო ხარ და იქვე
 ოაზისის ჩერო ხარ.
 ასეთია სიმართლე:
 სამწუხაროდ, ჩემი ხარ,
 ჩემი ჭრელი ნატურის ხის
 ძირში გადამჭრელი ხარ,
 დიდი არამზადა და
 ნაღდად დასაჭერი ხარ,
 შენი სახე წინ მოდის -
 ჩემს ლექსებში წერიხარ.
 ძარღვში რომ მაქვს, იმ სისხლზე
 უფრო მეტად ჩემი ხარ!
 წამწამისთვის მძიმე ხარ,
 შიგ გულში ჩამარჩენიხარ,
 ამერიკა რა არის,
 ჩემი აღმომჩენი ხარ,
 უთვალავი ქალიდან,
 ჩემი ამომრჩევი ხარ.
 მე ასე მსურს! ამიტომ:
 სიკვდილამდე ჩემი ხარ,
 თუმცა გარეული ხარ
 თუმცა მოსაჩვევი ხარ,
 ღვთის წყალობა კი არა -
 უფრო ღვთის სასჯელი ხარ,
 მაინც სასურველი ხარ,
 მაინც თავს მირჩევნიხარ.
 შენ რომ თვალი დამადგი,
 იმწუთიდან ჩემი ხარ,
 ჩემი დარდის მიზეზი
 და ცრემლების მდენი ხარ,
 ლამაზი ხარ, გონჯი ხარ -
 უჭკუო-ხარ, ბრძენი ხარ -
 რას გავაწყობ, თუ გამჩენს
 ჩემთვის გაუჩენიხარ.
 მკერდში რომ მაქვს, იმ გულზე
 უფრო მეტად ჩემი ხარ,
 ჰიტლერი ხარ, სადი ხარ,

მუსოლინზე მეტი ხარ,
 ნაღდი ავაზაკი და
 ნაღდი დასახგრეტი ხარ,
 დანიელი ჰამლეტი,
 კოლხი აიეტი ხარ,
 ხან რომ გრაფი დრაკულა
 და რომ სისხლის მსმელი ხარ,
 ხან ჭკუაზე შემშლელი
 ხელის გადამსმელი ხარ,
 ყინულივით ცივი ხარ,
 ხანძარივით მწველი ხარ,
 შენგან დაცვა მჭირდება
 და პირადი მცველი ხარ!
 ვერასოდეს აგიხსნი,
 რა ძალიან ჩემი ხარ -
 (აი,) თვალში რომ მაქვს, იმ ჩინზე
 უფრო მეტად ჩემი ხარ,
 ჩემს საკუთარ სახელზე
 უფრო მეტად ჩემი ხარ,
 სამწუხაროდ, ჩემი ხარ!
 მადლობა ღმერთს, - ჩემი ხარ!

მეგობრის მიერ მოხიზლულ მამაკაცს

იუმორესკა

ეს ბანოვანი, თვალებს რომ ნაბავს,
 რომ გარტყევიანებს ნაფასზე ნაფაზს,
 შენ თუ ვერ ხედები, გეტყვი: ნადირობს -
 თუ უკვე არ ხარ დაბმული - გაბამს.
 ნუ გაეზმები, გთხოვ მის მახეში,
 ნუ გზიბლავს მისი ტანი და კაბა,
 თუ დაბმული ხარ, სცადე, აეშვი! -
 არ გირჩევნია, მე რომ დაგაბა?

* * *

დასდევს მსუბუქად დასხლეტილ კაბას
 მზერა - ხან ცეცხლი, ხანაც - ყინული
 და როგორც ტყვიით - სამიზნე დაფა,
 შენი თვალეზით ვარ დაცხრილული

და როგორც - ტყვია სამიზნე დაფას,
 შენი თვალეზიც ვერაფერს მაკლებს,
 გაკლივარ, როგორც სიმართლე - ზღაპარს,
 გაკლივარ, როგორც მაკლები - საკლებს...

სიყვარულის ახსნა

არც იფიქრო, რომ სიყვარულს გიხსნი,
ან მსურს, მომცე ერთგულების ფიცი,
ვიდრე ძარღვში - საკუთარი სისხლი
შენთვის უფრო საჭირო ვარ, ვიცი!

გიცნობ მარტივ მამრავლებად დაშლილს,
ვიცი, მეტრფი უცნობსა და თამამს
და აღმერთებ ამ მშვენიერ კავშირს,
მშვენიერს და უსაშველოდ მთავარს!

ლომი

ვარ გადაცმული დიასახლისად -
ვდიასახლისობ: ვრეცხავ, ვამზადებ,
ვაუთოვებ და ვკეცავ ფაქიზად,
თან გემუჭრები: ცოტა მაცადე!

შენ რომ გგონივარ რამის მაქნისი,
ეს - თავს გაჩვენებს რამის მაქნისად,
რისი - რომელი დიასახლისი! -
გადაცმული ვარ, დიასახლისად!

გადაცმული ვარ, როგორც წყნეთელი
(ის: ქალი - ლომად, მე: ლომი - ქალად),
მოხეტიალე და მუშკეტერი
მუშკეტს წინაფრის კალთის ქვეშ ვმალავ.

ცოტა მაცადე! თუ დასრულება
ამ უცხო როლის ღმერთმა მადირსა!
არ გაგჩენილვარ მე ამ როლისთვის -
დროებით შეგრჩი დიასახლისად!

სამწუხარო განაჩენი

ვისმენ ცხოვრების განაჩენს
(მსაჯული ჩაქუჩს ურტყამს):

- ორში ძლიერი ის არის,
ვისაც ნაკლებად უჭვარს!

ახსოვდეს ყოველ სულიერს,
შეყვარებული თუ ჰყავს, -
ორში ძლიერი ის არის,
ვისაც ნაკლებად უყვარს!

დაუპროექტებული მშენებლობა

მოწყენილობა გადავდე გვერდზე -
ვიწყებ საძირკვლის თხრას,
ოლონდ, არ ვიცი,
ოლონდ, არ ვიცი,
ზედ ავაშენებ რას.

უნდა შევუდგე დაბეჯითებით
ქვისა და ღორღის ყრას,
ოლონდ, არ ვიცი,
ამ საძირკველზე
სახლს ავაგებ თუ - რას:

იქნება, - ტაძარს, იქნება, - ციხეს,
იქნება, - სასახლეს სრას,
მართლა არ ვიცი,
ამ საძირკველზე
ბოლოს ავაგებ რას.

მიდიან ღღენი, ვაგრძელებ ჩემთვის
ბეჯითად ოფლის ღვრას,
თუმცა, არ ვიცი,
რას შევდგომივარ -
რისი საძირკვლის თხრას.

რისკსა და აზარტს ვერ ვეტყვი უარს,
ვერც - მოულოდნელ სვლას,
მიტომ არ ვიცი,
ამ საძირკველზე
ბოლოს ვიხილავ რას.

ვასილი როზანოვი

ქვეყანას,
საცა
უსამანო სტეპებში
გაისმის
აპოკალიფსის პუნქტთა
შორეული გუგუნი, -
რუსეთს -
ქართველი პოეტი
სიყვარულით უძღვნის
ამ ნაზრს.

„სახე წითელი, კანი რაღაცნაირი უსიამოვნო, ლაპლაპა (არა მშრალი). თმები პირდაპირ ცეცხლისფერი (გიმნაზისტის) და აშვერილი, მაგრამ არა კეთილშობილი „ზღარბის“ წყალობით (მამაკაცური ხასიათი), არამედ რაღაც აღმავალი ტალღისა, სრულიად უაზროდ, და რაც სხვაზე არ მინახავს. საცხით ვბოხე ისინი, მაგრამ რა, - არ ლაგდება. მერე შინ მივალ და კვლავ სარკე (პატარა, ხელისა): „აბა ვინ შეიყვარებს ასეთ საზიზღარს“. პირდაპირ ვიზაფერებოდი“ („განმარტოებული“). ამას როზანოვი თავისთავზე ყვება. და შემდეგ: „თვალეზადმოკარკლული და ტუჩებლოკია - ეს ვარ მე“ („ჩამოცვენილი ფოთლები“). გარეგანი პორტრეტი თითქმის მოხაზულია. „მამაკაცისა თქვენში მხოლოდ - შარვალია“, - ეუბნება მას 17 წლის საკუთარი ქალიშვილი. ხოლო თვითონ უმატებს: „ე. ი. ტანსაცმლის გარდა - ნუთუ ყველაფერი ქალისაა? მაგრამ მე არასოდეს მოვწონდი ქალებს (გარდა „მეგობრისა“) - და ეს ხსნის ჩემდამი ქალების ანტიპათიას, რის გამოც მე ყოველთვის (გიმნაზიის დროიდან) ამდენს ვეწამებოდი“ („განმ“).

ავტობიოგრაფიკი აგრძელებს: „მე რაღაც ვაფეტიშებ წვრილმანებს. „წვრილმანები“ ჩემი „ღმერთებია“. და მეც მუდამ მათთან ვთამაშობ მზისით. და როცა ისინი არ არიან, უღაბნოა. და მე მეშინია მისი (უღაბნოსი)“, და შემდეგ: „სული ჩემი რაღაც ხლართია, რომლიდანაც არ ძალმიძს ფეხი გამოვათირო“ („ჩ. ფ.“). მის სულში თითქმის - ყველაფერია: „ჩემი სული დაწნულია ჭუჭყით, სინაზით და სევდით“ („განმ“). მასში მხოლოდ სასურველია „დემონური“: „მე ქავილი მაქვს მწიკვლთა და ზადთა, და არა სწრაფვა მათდამი, არა ძალი მათი“; და კიდევ: „მე მთლად ფესვებში ვარ, ფესვთა შორის. „ჩის მწვერვალი“ - ჩემთვის სრულიად გაუგებარია (გაუგებარია ეს „სიტუაცია“); და ბოლოს: „ლიტერატურას ვგრძნობ, როგორც „შარვალს“ („ჩ.ფ.“).

კმარა: - პორტრეტი დასრულებულია. ეს - რომელიღაც პერედონოვია, - მაგრამ რაღაც განსაკუთრებულით. ფრიდრიხ შლეგელმა თქვა თავის თავზე: „სულელი სულისკვეთებითურთ“. როზანოვს შეუძლია თქვას თავის თავზე: პერედონოვი გენიალობითურთ: ეს ვარ მე: უსმინეთ: „მე ვემიჯნურები მთელ სამყაროს: აი, საიდანაა ჩემი მღელვარება. - აბრ (აამი) ემიჯნურებოდა იაჰ (ვეს), ხოლო მე - ბუნებას. სხვაობა სულ ესაა. მე ვიცი ყოველივე, რაც მისთვის დახშული არ ყოფილა“ (ibid) დიახ:

მისთვის გახსნილია ბევრი რამ და მაინც იცის ბევრი რამ: „მე ხანდახან მგონია, იმდენად გავიგე მთელი ისტორია, თითქოს ის „ხელში მჭეროდეს“, თითქოს ისტორია თავად მე შემექმნას, - ასეთის გრძნობით მახლობლობისა და სრული წვდომისა“ (ibid) სრულგრძნობა ყოვლისა ერთიან-ერთბაშად ისტორიული ვითარების წიაღში - აი, სადაა პათოსი როზანოვის შემოქმედი ნატურისა. ერთიან-განცდა „ახანგრძლივებს“ სულს: „მე გაჭიანურება მჭირს სულისა: „ამბავით“ ვიცხოვრებ - და ღრმად, როგორც ცოტა თუ ვინმე - სამი წლის შემდეგ, რამდენიმე თვის შემდეგ, რაც მე ის ვნახე. ხოლო როცა ვნახე - გადაჭრით არაფერი მიფიქრია მასზე. არამედ ვფიქრობდი (გნებიანად და მგზნებარედ) იმის შესახებ, თუ რა იყო სამი წლის უკან. მე ეს მჭირს მუდამ, სიყმაწვილიდან, ბავშვობიდან“ („განმ.“). მრავალმნიშვნელოვანი შტრიხი: ხედავს - და არ ფიქრობს; ფიქრობს - ხოლო ნანახი შორსაა (წარსულშია). უჩვეულოდ ჩაძირულია საკუთარ თავში: აქედან - მისი სუბიექტურობა რეალობის გრძნობის დაკარგვამდე. მუდამ მხოლოდ თავისთავს უსმენს: - და არ ძალუძს უსმინოს მხოლოდ სხვებს (- ზეპირი დამოწმება ნ. ა. ბერდიაევისა); მუდამ მხოლოდ თავის თავს „კითხულობს“: - და არ ძალუძს იკითხოს სხვები (სიტყვიერი მოწმობა ნ. ა. ბერდიაევისა); ანდა: წაიკითხავს ნაწარმოების დასაწყისს, განიხილავს ზოგიერთ ნაწყვეტს, „წნოსავს“: - წნოსვა აქვს მახვილი და ძლიერ განვითარებული (ზეპირი დამოწმება ნ. ა. ბერდიაევისა და წერილობითი განცხადება თავადვე როზანოვისა) და გასაგებია: - „დაბადებული მე ნაკლებად ვარ, თითქოს კვლავ ვწევარ (გუნდასავით) დედის საშოში (უსასრულოდ მიყვარს იგი, ე. ი. გარდაცვლილი დედილო) და „ვუსმენ სამოთხის ჰანგებს“ (მუდამ მუსიკა მესმის თითქოს - ჩემი თავისებურება). და ძალიანაც კარგი! ჩინებულია! რა ჯანდაბად მინდა „საინტერესო ფიზიონომია“ ან კიდევ „ახალი სამოსი“, როცა მე თვითონ (ჩემსავე თავში, „გუნდაში“) ვარ უსასრულოდ საინტერესო, ხოლო სულით - უსასრულოდ მოხუცებული, გამოცდილი, 1000 წლისა ნამდვილად; და თანვე - ყრმა, როგორც სრულქმნილი ბავშვი“ (ibid) განსაცვიფრებელი ფენომენი - ცხოვრობს დედის წიაღში, თითქო არც გამოსულა დედის საშოდან: - აქედან ჩაძირვა საკუთარ თავში, მუდმივი ვნება მარად სიყმაწვილეში. გაბუნდოვნება უსახურისა „უ-სახოში“, სიმზიარულე, ირონია ყველაფრისადმი, - საკუთარ თავის მიმართაც კი.

აქ ჩვენ ძლიერ ახლოს მივედით „როზანოვის ფენომენის“ ამოცნობასთან (- არის ასეთი ფენომენი!). ვეინიგერის ფორმულით, გენია - უმაღლესი ინდივიდუალობა: სხვებს რომ არა ჰგავს; ის ასევე - უმაღლესი უნივერსალობა: მას შეუძლია იქნეს პოტენციურად „ესეც“ და „სხვაც“ - „ყველა“ (- იდიოტობის საპირისპირო პოლუსი). როზანოვი - ისევ „მუცლადაა“, ის „ჯერ არ დაბადებულა“, ცხოვრობს ის დედური წიაღის მდინარებაში, - ემპირიულად ის უსახურია, მეტაფიზიკურად იგი უბრალოდ „უ-სახოა“: უსახიერო: მასში არ არის ინდივიდუალობა. და მიუხედავად ამისა, ანდა შესაძლოა ამის წყალობით, მას ეძლევა გენიალური სრულგრძნობა ყოვლისა, შემოქმედური წვდომა უკლებლივ ყველაფრისა: მას ესმის „ესეც და სხვაც“, - ვინაიდან ის „ესეცაა“ და „სხვაც“. ახლა ჩვენთვის გასაგებია „ნახლართ-ნაბურღობა“ მისი სულისა, საცა „ჭუჭყი“ „სინაზეს“ ეთვისება და „სინაზე“ „სევედას“. ცნობილია, რომ ის წერდა „მემარჯვენე“ (Нов. вр) გამოცემაშიც და „მემარცხენეშიც“, (Рус. сл) ვ. ვ. ვარვარინის ფსევდონიმით: (ცოლი - ვარია). მხილებული იქნა. და რა, მერე? „მართალია, მე ერთდღიურად ვწერდი „შავ“ და ეს-ერულ სტატიებს. და ორივეში ვიყავი დარწმუნებული. ნუთუ არ არის ჭეშმარიტების ერთი მესაედი რევოლუციაში? და ერთი მესაედი შავრაზმელობაში? („ჩ. ფ.). და ასე - ყველგან: ის უპიროვნოა

ადამიანურად, მაგრამ სამაგიეროდ - არა-ადამიანურად საყოველთაო. ამაშია - მისი საიდუმლო. ამითვე აიხსნება მისი არა-ადამიანური ანდა ახლო-ადამიანური სიშიშველე (ერთი მწვავე პრობლემათაგანი ნიცშესი): მან გაარღვია ყოველივე „ინტიმური“, „გატიტვლა“, იქყო სიარული „დედიშობილა“ („განმარტოებული“ და „ჩამოცვენილი ფოთლები“). და ეს მისთვის არაჩვეულებრივ იოლია: არსით ის უპიროვნოა, - და რა სახეც არ უნდა აჩვენოს მან, ეს მაინც არ იქნება „ის“, - „თვითონ“ (სადღაც - „საშოში“ გუნდა“) ქირქილებს და დემონურ-ირონულია.

როზანოვის ფენომენი „მუცლადყოფნის“ მდინარებაში. აქედან: რიტმი მისი არსისა - სქესი: სქესში და სქესით ნათელყოფს თავის თავს, - ვინაიდან სქესი თავად - მდინარი უპიროვნობაა. პათოსი მისი - გრძნობა მოდგმისა; ტონუსი მისი - ყრმათშობა: აქ როზანოვი - სრულიად „თვითონაა“, ერთადერთი განუმეორებელი მთელ მსოფლიო ისტორიაში. აქედან - მისი ძლიერი სიყვარული ბიბლიისა: „ბიბლია შიგდაშიგ პირდაპირ შობათა გამოთვლა, თვალუწვდენი გენეალოგია, განშტოება და განშტოებაა კაცთა. ეს რაღაც „მუხაა მამბრესი“, - და გინდა შეასწორო, „მუხნარი მამბრესი“, - და მასში მოშარიშურე ღვთიური ქარი. ინდივიდუმი იქ ყოველთვის აღებულია წერტილში შტოსთან შერთვისა, რომელზედაც ზის; და მთელი ყურადღება შეჩერებულია იმ ახალ შესაძლო „შერთვით“ წერტილზე, საიდანაც გამოსულია ან შეიძლებოდა გამოსულიყო ახალი ფოთოლი“ („აღმოსავლური მოტივებიდან“). ავტორიტულის ტკობით მოჰყავს მას (ibid) წინასწარმეტყველ იეზეკიელის სიტყვები (თ.16), საიდანაც, როზანოვის აზრით, მტკიცდება უფლის საქორწინო ურთიერთობა იზრაელთან: „მე (უფალმან) გვერდით ჩაგვიარე და გიხილე შენ (იზრაელი) - და, აჰა, ჟამი შენი დამდგარიყო, ჟამი სიყვარულისაი. და შეიქმენ შენ საკუთრად შეუენიერ - აგელერა მკერდი და თმები დაგელვარა. „და განვიფრთენ ფრთენი ჩემნი შენზედა“ და დაგვარე სიშიშველე შენი; და შეგეფიცე შენ და შეგეკავშირე, - ამბობს აღონაი უფალი, - და ჩემი გახდი... მაგრამ შენ, მოსავი შენი მშვენებისა და შენი დიდების მოსარგებლე, - მიეც განცხრომას და... ვაჟებთან ეგვიპტისა... ვაჟებთან ასურისა... ქანანის მიწიდან, ქალდეამდე“. პატივს მიაგებდნენ უფალს, მაგრამ ეთაყვანებოდნენ ასტარტეს - აი, როზანოვის აზრით მსოფლგრძნობა ჰებრაელებისა; და თუ „ასტარტეს“ მათთან ჰქვია „სისაძაგლე“, - ეს მხოლოდ „ისე“, „სახელად“, - ეს მხოლოდ წყრომის სიტყვაა ეჭვიანობისა „უცხოთა მიმართ“ (არა ჰებრაელებისადმი), ხოლო თავისიანებს შორის მისით სუნთქავს მთელი იზრაელი. მაგრამ ასეთი მისტიური კავშირი სწორედ შობს სიწმინდეს ნამდვილს. „აღმოსავლეთი განვითარდა“, „თესლოვნობით“ წმინდანობის შეგრძნებამდე და, ბოლოს პირდაპირ ზეციურობის, თეისტურობის შეგრძნებამდე თვით „ადამიანის სახის“ შექმნის აქტში (ibid).

როზანოვი ხელსახეზე კონკრეტულობამდე შეყვარებული იუდაიზმზე მისი პანთეისტური ეროტიზმის გამო: „რომ იუდაიზმი არის რელიგია თესლისა - და არაფერი მეტი, თესლისა - და მხოლოდ, თესლისა - და არა სხვა-რიგ. რომ ყველაფერი, რასაც ის „აკეთებს“, მიცვები და სხვა - ყველაფერი, რასაც ის წარმოთქვამს, ლოცვები და სხვა - ყველაფერი მხოლოდ გარედება და იცავს „13 წლისთვის მომწიფებულ ყმაწვილის თესლს“, და რომ ის (თესლი) არ ყოფილიყო - ისინიც არ იქნებოდნენ, და ვინაიდან ის არი ს, მწიფდება თვითუფლში და ყალიბს იძენს ყოველში, და ამიტომ ჭაღარა და ბრძენმა ებრაელებმა, მოსედან, აბრაამიდან, არსებითად ჯერ კიდევ ეგვიპტიდან და ეგვიპტეში პირველად - შექმნეს ყველა ეს მიცვა, - ესენი ან ამათი მსგავსი, და საერთოდ, სულ ერთია, როგორც გინდა... იმას, რასაც ჩვენთან

ვერობაში, ერთ საუკუნეში ერჭვა „გოთიკა“ და „რაინდობა“, და მომდევნო საუკუნეში – „ჰუმანიზმი“, ხოლო ახლა ჰქვია „სკოლა და კონსტიტუცია“, მას იუდაიზმში, მემფისსა და ბაბილონიდან, ვილნოსა და ბელასტოკამდე, უცვლელად ერთი სახელი ეწოდება: „ჰმწვილი 13 წლის“, – და მთელი იზრადელი იწყებს მართლაც ყიჟინს მის გვერდით, როკვას, ზტუნვას, ლხენას, – შლეგობს, შმაგობს, იხურავს ფესკას და იხდის ფესკას, რადაცას ლუღლუღებს; ხოლო ლუღლუღისთვის რომ ყური მიგვედო, გავიგონებდით: „ასეთი ბიჭებისთვისაა ქვეყანა შექმნილი სწორედ“... ქეშმარიტად – ესაა ანისი და წელი მისი გამეფებისა“ (ibid) თვით წინადაცვეთა იღებს როზანოვთან ანთროპოლოგიურ (მისტიურის აზრით) მნიშვნელობას: ის – ნამდვილი ნიშნობაა (– (სეფორას კივილი: „სისხლის საქმრო ჩემი წინადაცვეთით!). რაც ჩვენთვის არის – „ცხვირი“, ისაა ჰებრაელთათვის – „წინადაცვეთა“. აქედან: „არიელები ტომია ლოგიკური გამოხატულებისა; ვთქვათ სრულად: ისინი გამოხატავენ ისტორიაში ადამიანის მეორე სახეს, – ასარკულს, მთვარის ბუნებისას“ (ibid) – ყველგან წესრიგი „სიტყვისა“, და არა სიცოცხლე ყოფის წყაროსი. აქედან: სისუსტე არიელთა და მარადიულობა ქამიტ-სემიტთა. უკანასკნელი, დაცემის პერიოდშიც კი, – „არ ატარებენ არიული რასისთვის ტიპიურ სიკვდილს, ზრწნას, სუნს გვამისა: არავითარი ნაოჭები სიბერისა, ან დაღლილი კუნთები; არც (Weetschmeh) „მსოფლიო სევდა“, არც „სოციალური ანარქია“. სიცოცხლის შემქმნელებმა, „მარადიული, დიადი კანონების თანახმად“, მათ თვით ძარღვში ყოფისა გამორიცხეს იდეა სიკვდილისა, – „არ იღებენ არყოფის იდეებს“, როგორც „ფედონში“ გამოთქვა აზრი პლატონმა სულის უკვდავების შესახებ. პირიქით, არიელებს შეტანილი აქვთ უარყოფის ნესტარი თვით წყაროში ყოფისა, და ეს „დამნესტრავი უარყოფა“ ფეთქვას მათ ძარღვებში. არიელები ცხოვრობენ სიკვდილში და თავყანს სცემენ ტაგრუცს (ibid).

ასეთია მისტიური კონცეფცია როზანოვისა. აქედან – მისი დამოკიდებულება ქრისტიანობისადმი: „ქრისტეში სამყარო დამძალდა“ (Рыс. М. 1908, №1: სტატია „უტკბილესი იესოს და სამყაროს მწარე ნაყოფთა შესახებ“). ამ აფორიზმში გენიალურ უბრალოდ არის გამოხატული საშინელი აზრი როზანოვისა. და ტყუილად როდი გამოთქვა შიში დ. ს. მერეჟკოვსკიმ: ქრისტიანობისთვის როზანოვი ნიცშეზე მეტად კი საშიშია. ვინაიდან, – თუ კი სამყარო დამძალდა ქრისტეში, – ხოლო თვით ქვეყანა თვის „ყრმათშობაში“ მშვენიერი და ჯადოსნურია, – (საინტერესოა, რომ, როზანოვის აზრით, ძველ აღქმაში არ არის იმქვეყნიური ცხოვრების იდეა, – ვინაიდან სიცოცხლე ნამდვილია ამქვეყნად), – მაშინ აქედან წარმართული ნაბიჯია ქრისტეს უარყოფამდე. მაგრამ ეს განსაკუთრებული თხრობის საგანია.

თავისი კონცეფციით როზანოვი გადაჭრით ხსნის ყველაფერს. ავიღოთ თუნდაც საგანგებოდ საინტერესო „გოგოლის პრობლემა“. როზანოვი ამტკიცებს, რომ გოგოლს არ გააჩნდა ფიზიოლოგიური მიდრეკილება ქალებისადმი. და რა, მერე? „საკვირველი სიმკვეთრე ყალბისა ყველგან, საცა ის ლაპარაკობს „გარდაცვლილებზე“. „ლამაზმანი (ჯადოქარი) კუბოში“ – თითქოს ცხადლივ გეხილოს. „ცხედრები, საფლავიდან წამომდგარნი“, რომელთაც ხედავენ ბურულბაში და კატერინა, ნავით რომ გვერდით ჩაუვლიან სასაფლაოს, – გასაოცარია, ასევე – დამხრჩვალნი ჰანნა“. და, მთავარი: გოგოლთან ცოცხლები – თოჯინებია, მანკიერებათა სქემები, ხოლო გარდასულნი მშვენიერნი არიან: „ინდივიდუალურად საინტერესონი“. ეს „უკვე სობაკევიჩი არაა, ბატონო“. და კიდევ უფრო მთავარი: მას არა ჰყავს მიცვალებულნი მამაკაცები: პირიქით: „მან გამოიყვანა მთელი პანსიონი გარდაცვლილი ქალებისა, – და არა

ბებრუხანების (არცერთი), არამედ სულ ახალგაზრდებისა და მშვენიერების“. აქედან: სქესის საიდუმლო გოგოლისა - „მშვენიერ განსასვენებელ სამყაროში“ („ჩ. ფ.) - ასკენის როზანოვი. და ასე - გადაჭრით ყველაფერზე.

„სტილი - სული საგნების“, წერს ის. შესაძლოა, არცერთი საგანი არ იყოს გამოხატული არცერთ „სტილში“ ისე სულსრულად, როგორც როზანოვის საგნები - მის „სტილში“, ეს - რაღაც საშინლად საინტერესოა. როზანოვი აზროვნებს სქესით - და როზანოვის სტილი ნამდვილი ნაყოფია სქესის: აქ არ არის არც მარმარილოს ნაკვთები, არც ბრინჯაოს ქანდაკებები: აქ მხოლოდ სხეულია თავის გრძნობად კონკრეტულობაში. სქესი - „მოჯადოებული ტყე“ (როზანოვის აზრით): და სტილი როზანოვისა - ჯადო-ხიბლები ტყისა: ყველა ეს „უკუმიხედვანი“, „გარემოდებიანი“, „მანქანი“, „ზედდაქერანი“, „აზრთა კურსივები“, „ჩალაპარაკებათა ფრჩხილები“, „ჩართულთა ტირე“, „ნართაულნი“ - „სულ ოდნავ“, „დაძაბულობის პერიოდი“, და მრავალი-მრავალი სხვა - ყველაფერი ეს მოწმობს როზანოვის არაჩვეულებრივ სამწერლო ტალანტს.

როზანოვის სტილი ელის თავის მკვლევარს. „გამოთქმის“ ძალით, „გამოსახვის“ ტონუსით, „გადმოცემის“ ტემპერამენტით - როზანოვს რუსულ ლიტერატურაში ტოლი არ მოეძებნა. და კიდევ მეტად გასაოცარია ტევადობა მისი სიტყვიერი ფორმებისა, რომლებშიდაც სიმსუბუქით გადაედინება ყველაფერი ის „იღუმალი“, „გადმოუცემელი“, „გამოუთქმელი“, „ინტიმური“, რის ხსენებასაც მინიშნებითაც არ გარისკავდნენ სხვები. ჭეშმარიტად ისევე ფენომენურია სტილი როზანოვისა, ვითარ თვით როზანოვი.

რუსულიდან თარგმნა დინარა კასრაძემ.

ბრეიტა ჩანტლაკი - ბაქრაქი

საინტერესო და არაორდინარული წიგნი ადამიანის თვითშეფასების "საიდუმლოს გასაღების" შესახებ

წიგნის ანალიზზე ვიდრე გადავიდოდეთ, პრეამბულის სახით მკითხველს უნდა ვუამბო, რატომ დავინტერესდი ამ ნაშრომით. უკვე ერთი წელია, რაც საქართველოს ულამაზეს კუთხეში - აჭარაში მიწვეული ვარ ბათუმის უნივერსიტეტის ფილოლოგიისა და ისტორიის ფაკულტეტებზე, სადაც ვკითხულობ ბასკური ენისა და ისტორიის კურსს. ვთანამშრომლობ აგრეთვე საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბათუმის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტთან. ვფიქრობთ ბასკურ-ქართველური ენისა და კულტურის ტრადიციების შემსწავლელი საპრობლემო ჯგუფის ჩამოყალიბებაზე, რომლის ინიციატორები არიან ინსტიტუტის დირექტორი პროფ. იური ბიბილეიშვილი, აგრეთვე პროფესორები ნუგზარ მგელაძე და გურამ ჩაგანავა. ეს უკანასკნელი ცნობილი ფსიქოლოგია (არა მხოლოდ საქართველოში). სწორედ მისი რედაქტორობით დაუბეჭდავს გამომცემლობა „აჭარას“ ნუგზარ წულუკიძის წიგნი „საიდუმლოს გასაღები“. ნუ მიწყნს წიგნის ავტორი, თუ ვიტყვით, რომ მისი გვარი არაფრის მთქმელი იყო ჩემთვის, ვიდრე არ გავეცანი ამ ნაშრომს, რომელსაც ერთობ პრეტენზიული და დამაინტრიგებელი სათაური აქვს.

უპირველეს ყოვლისა გავეცანი ბატონ გურამ ჩაგანავას წინათქმას, რომელმაც შემოიყვანა და უამრავი სამუშაო გვერდზე გადამადებინა.

ბატონი გურამი მკითხველს წინათქმაში წარმოუდგენს წიგნის ავტორს - ნუგზარ წულუკიძეს, რომელსაც სრულიად სამართლიანად უწოდებს შემოქმედ მკვლევარს. ბ-ნი გურამის აზრით, ნაშრომი არაორდინალური ქანარისაა, „იგი ერთდროულად მხატვრული ნაწარმოებიც არის და მეცნიერული გამოკვლევა. ავტორი თავს არ იზღუდავს დადგენილი, საყოველთაოდ მიღებული მეცნიერული სტილით, რაც ნაშრომს სასარგებლოსთან ერთად საინტერესოს ხდის, მსგავს თემებზე შექმნილ უმრავლეს გამოკვლევათაგან განსხვავებით. მოწყვეტილი არ არის თანამედროვეობის პრობლემატიკას... კაცობრიობას ევოლუციის დახვეულ ბილიკებზე მუდამ არასტანდარტულად მოაზროვნე შემოქმედებითი ინდივიდები უკვლევდნენ გზას. სწორედ ისინი, რომლებიც თავიანთი უჩვეულო აზროვნებით, შეხედულებებით, ცხოვრების წესით ვერ თავსდებიან კონსერვატორული უმრავლესობის შეხედულებათა ჩარჩოებში, არღვევენ ბარიერს. ფსიქოლოგი გ. ჩაგანავა სვამს კითხვას - რა განაპირობებს მათ გამორჩეულობას, რაშია ფენომენალურობის საიდუმლო? და იქვე აღნიშნავს, რომ ნ. წულუკიძის ნაშრომში განხილული ეს თემა პოულობს კავშირს თანამედროვე მეცნიერთა მოსაზრებებსა და უძველეს რელიგიურ-ფილოსოფიურ მოძღვრებებს შორის.

ბატონ გურამ ჩაგანავას წინათქმის გაცნობის შემდგომ მკითხველს უფრო მეტი ინტერესი უჩნდება გაეცნოს ნაშრომს, რომელშიც მოცემულია სხვადასხვა მეცნიერთა შეხედულებები და საკუთრივ ავტორისეული მოკრძალებული (ზოგჯერ თამამიც)

მოსაზრებები.

რადგან ნ. წულუკიძის ნაშრომი ძალზე არაო დინალურია ჟანრობრივი თვალსაზრისით, გამიჩნდა სურვილი ამ წიგნს გაცნობოდა სხვადასხვა სფეროს წარმომადგენლები, მომესმინა და გამეგო მათი აზრი პირველ რიგში წიგნის წაკითხვა და მისი აზრის გამოთქმა ვთხოვე ჩემს უპირველეს მრჩეველსა და კონსულტანტს, ფილოსოფიური ანთროპოლოგიის ერთ-ერთ საუკეთესო სპეციალისტს, ფილოსოფოს ინსტიტუტის წამყვან მეცნიერ თანამშრომელს ჩემს მეუღლეს - არჩილ ბაქრაძეს. მივმართე აგრეთვე ცნობილ ფოლკლორისტს, ფილ. მეცნ. კანდიდატს ქალბატონ ქეთევან სიხარულიძეს, რადგანაც ნაშრომში ფოლკლორის საკითხებზე არის დიდი მსჯელობა. ჩემი საქმიანობის სფეროც მეტ-ნაკლებად განეკუთვნება ეთნო-ლინგვისტურ-ფოლკლორულ სამყაროს, ამიტომ ქალბატონ ქეთევანთან ერთად ქვემოთ წარმოგიდგენთ ჩვენს მოსაზრებას ნ. წულუკიძის წიგნზე „საიდუმლოს გასაღები“.

დანიტერესებული მკითხველი ბატონ გურამ ჩაგანავას შეხედულებებს უფრო ვრცლად გაეცნობა ნ. წულუკიძის წიგნის წინათქმაში.

(გრეთა ჩანტლაძე - ბაქრაძე, აშშ საინფორმაციო მეცნიერებათა აკადემიის და ქართული ეროვნული აკადემიის ნამდვილი წევრი, ეთნოლინგვისტი, ფსიქოლოგი).

ამჯერად გთავაზობთ ცნობილი ფილოსოფოსის ბატონ არჩილ ბაქრაძისა და ოთარ გაბიძაშვილის მოსაზრებებს:

„ნებისმიერი სახის პროგრესი რეაქციულია, თუკი ირღვევა ადამიანი“ - არ შეიძლება არ დავეთანხმოთ პოეტ ა. ვოზნესენსკის ამ ბრძნულ გამონათქვამს. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გაფეტიშებამ, გულუბრყვილო რწმენამ, რომ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის საშუალებებით შესაძლებელია თანამედროვე ადამიანის ყველა მწვავე და მტკივნეული პრობლემების მოგვარება, კრაზი განიცადა.

თანამედროვე ადამიანმა - მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შემოქმედმა, კონტროლი დაკარგა თავის ნახელავზე და ვეღარ ასერხებს იმ უარყოფითი შედეგების ნეიტრალიზაციას, რაც არსებით კავშირშია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გაფეტიშებასთან. თანამედროვე ადამიანების ზნეობა კრიზისს, ადამიანის გაუცხოებას ადამიანისა და ბუნებისაგან, ეკოლოგიური კატასტროფების მომრავლებას, ატომური ომის სასიკვდილო საფრთხის რეალურ შესაძლებლობას თანამედროვეობის მრავალი ცნობილი ხელოვანი და მოაზროვნე კაცობრიობის რელიგიური ცნობიერების შესუსტებას უკავშირებს. ჩვენი აზრით, ნ. წულუკიძის ნაშრომი „საიდუმლოს გასაღები“ მიზნად ისახავს წარმოაჩინოს რელიგიის გადამწყვეტი მნიშვნელობა თანამედროვე ადამიანის თვითშეგნებისა და თვითსრულყოფის პროცესში. რელიგია, რელიგიური სიბრძნის ათვისება, რელიგიური მსოფლმხედველობის გამოუმუშავება, წარმოდგენს, ნაშრომის ავტორის აზრით, ადამიანის ყოფიერების სრულქმნის აუცილებელ წინამძღვარს. შთაბეჭდილი და შემეცნებითი ინტერესის აღმძვრელია რელიგიური სიბრძნის ნათელყოფასთან დაკავშირებული ავტორისეული ძიებანი, რაც ნაშრომში განსხვავებული რელიგიების (ქრისტიანობა, ისლამი, ბუდიზმი, იუდეიზმი, ინდუიზმი, დაოიზმი და სხვა) შედარებით ანალიზს უკავშირებდა. ავტორი ცდილობს აღმოაჩინოს განსხვავებულ რელიგიებში ის საერთო, რაც საშუალებას აძლევს მათ გაათავართონ ადამიანის თვითშეგნების ჰორიზონტი, ხელი შეუწყონ ადამიანში ჩამალული უსაზღვრო შემოქმედებითი ძალების რეალიზაციას. უფრო მეტიც, ავტორის თვალთახედვა არ შემოიფარგლება მხოლოდ რელიგიით, ადამიანის სიღრმისეული ფაქტორების წარმოსაჩენად იგი ფართოდ გამოიყენებს ეზოთერიკოსთა მისტიკურ

გამოცდილებას, პარაფსიქოლოგიის, თეოსოფიის, სპირიტუიზმის, მაგიისა და ოკულტიზმის მონაცემებს. ყოველივე ეს, ავტორის აზრით, ადამიანის იმ მიძინებული უნარის გამოღვივებას იწვევს, რომლის საშუალებითაც იგი ეზიარება ზებუნებრივ იმპეტიურ სინამდვილეს, მოიპოვებს მათ შესახებ ცოდნას, რაც ადამიანის სრულქმნის ხელშეწყობი ფაქტორია.

ნაშრომში ნაცადია თანამედროვე ბუნებათმეცნიერების უახლესი მიღწევების და ათასწლეულების სიღრმიდან მომდინარე რელიგიური სიბრძნის, მისტიკური, მაგიური და ოკულტური გამოცდილების შეჯერება, რაც კიდევ უფრო აცხოველებს ამ საინტერესო ნაშრომისადმი სულიერების მწვავე დეფიციტის პირობებით შებოჭილი თანამედროვე მკითხველის ინტერესს. ის პრინციპი, რომელსაც ეფუძნება ავტორის მიდგომა განსხვავებული რელიგიური და რელიგიურ-ფილოსოფიური კონცეფციების შეჯერებისა და ანალიზის პროცესში ჭერ კიდევ ლაიბნიცმა გამოთქვა, რომელიც ფილოსოფიისათვის უაღრესად ნაყოფიერი აღმოჩნდა. ლაიბნიცი თვლიდა, რომ ესა თუ ის მოძღვრება ყველაზე უფრო სუსტი თავის იმ ნაწილშია, სადაც იგი პირწმინდად უარყოფს სხვა მოძღვრებების ყოველგვარ ღირებულებას, ვერაფერ პოზიტიურს ვერ ხედავს მათში. კვლევა მით უფრო ნაყოფიერია, თუ ოპონენტების კრიტიკა არ შემოისაზღვრება მხოლოდ უაზროფიით გამოკვლევით, არამედ ეძებს და ითვისებს ყოველივე ღირებულის მათი ნააზრუკიდან და სათანადო ადგილს მიუჩენს მას საკუთარ მსოფლმხედველობაში. ასეთი უნივერსალური მიდგომის საფუძველზე ნაშრომში განხილულია ადამიანის ყოფიერების საიდუმლოებასთან დაკავშირებული მრავალი პრობლემა: ცნობიერისა და არაცნობიერის ადგილი ადამიანის სტრუქტურაში, უხილავ, ზებუნებრივ სამყაროსთან დამაკავშირებელი გზებისა და უნარების პრობლემა, სიზმრის, ლეთარგიული ძილის, ინტუიციის როლი ზებუნებრივ სამყაროსთან სულიერი კავშირის დამყარების პროცესში და ა. შ. ამ პრობლემათა კვლევისას ნაშრომის ავტორი არ შემოიფარგლება მხოლოდ ცნობილი თვალსაზრისებით, იგი გვთავაზობს პრობლემათა უაღრესად საკამათო, თუმცა ხშირად საინტერესო და საკმაოდ ორიგინალურ გადაწყვეტას. ნაშრომში ურთულესი რელიგიურ-ფილოსოფიური და ფსიქოლოგიური საკითხები მკითხველთა ფართო წრისათვის გასაგები ენით არის წარმოდგენილი, რაც შესაძლებლობას უქმნის თანამედროვე მკითხველს, დაფიქრდეს სამყაროსა და ადამიანის ყოფიერების საზრისზე, გაიკეთილშობილოს ცხოვრება, ხელი შეუწყოს სიკეთისა და მშვენიერების დამკვიდრებას.

ზემოაღნიშნულ ღირსებებთან ერთად, ნაშრომს, ჩვენი აზრით, ზოგიერთი ნაკლოვანებაც ახასიათებს, რაც უკმარისობის გრძნობას აღძრავს კვალიფიციურ მკითხველში: აღმოსავლური მოძღვრებებით მომეტებული გატაცების ფონზე, ნაშრომში ნაკლები ყურადღება აქვს დათმობილი ქრისტიანობას, აღნიშნული რელიგიებისაგან ქრისტიანული ანთროპოლოგიის ძირეული განსხვავების ჩვენებას, ახალი უნიკალური მონაპოვრის ხაზგასმას, რაც ქრისტიანობის თავისებურებას, მის უნიკალურობას აფუძნებს. პიროვნების უნიკალურობას, ღმერთის მიერ შექმნილი სიცოცხლის მრავალფეროვნების ღირებულების დადასტურებას, ინდოეთის რელიგიურ-ფილოსოფიური მოძღვრებებისაგან განსხვავებით, რომელიც ადამიანის ხსნას სიცოცხლის როგორც ტანჯვასთან არსებითად დაკავშირებული ილუზიისაგან თავის დაღწევას ნიშნავს ან ბრაჰმანის წიაღში უშანთო გაქრობას უკავშირებენ, ქრისტიანობა ადამიანის ხსნას ხედავს ცოდვის კლანჭებისაგან გამოხსნილი სიცოცხლის საშუალებად — განღმრთობაში, განსხვავებულ, უნიკალურ პიროვნებათა ერთიანობაში, რომელიც

ღვთაებრივი სიყვარულის საფუძველზე იმგვარად ხორციელდება, რომ არ იკარგება მრავალფეროვნება, პიროვნებათა უნიკალურობა და თვითმყოფადობა.

ახლა წარმოვიდგენთ ქართული ფოლკლორისტიკის ერთ-ერთ უთვალსაჩინოესი წარმომადგენლის, ქ.ნი ქსენია სიხარულიძის აღზრდილის, ასევე ცნობილი ფოლკლორისტის ფილ. მეცნ. კანდიდატის ქ.ნ ქეთევან სიხარულიძისა და ამ სტატიის ავტორის ეთნო-ლინგვისტის გრეგა ჩანტლაძე-ბაქრაძის რეცენზიას.

კაცობრიობის იტორიაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და ამავე დროს ტრაგიკული პერიოდი მაშინ დაიწყო, როცა მეცნიერული აზროვნება განსაკუთრებით გააქტიურდა და უდიდესი აღმოჩენები გაკეთდა. სწორედ ამ დროს მკვეთრად გაიმიჯნა რელიგია და მეცნიერება, ისინი ორ სხვადასხვა პოლუსზე აღმოჩნდნენ, როგორც დაპირისპირებულნი და ურთიერთგამომრიცხველნი. წინააღმდეგობათა გამწვავებას ორივე მხარემ შეუწყო ხელი. რელიგიის მსახურნი მეცნიერებაში ხედავდნენ ღვთისმგმობთ. ხელმძღვანელობდნენ რა ტერტულიანეს მცდარად გაგებული გამოთქმით - მწამს, რადგან აბსურდულია, - ისინი სდევნიდნენ შემეცნებით პროცესს და თავისუფალი აზრის ყოველ გამოვლინებას აგიზგიზებულ კოცონზე წვავდნენ. თავის მხრივ, კაცობრიობის განმანათლებლობის სურვილით შეპყრობილ სწავლულთა ნაწილი მატერიის კანონზომიერებების ყოველ აღმოჩენას ღმერთის რწმენაზე იერიშის მისატანად იყენებდა. ასე, რომ ღვთისმსახურების წინააღმდეგ გამართულ ლაშქრობას ადამიანის რელიგიური გრძნობაც გადააყოლეს. შედეგად მივიღეთ მაღალგანვითარებული ტექნოცივილიზაცია, რომელიც ეკოლოგიურ კატასტროფას გვიქადის და სულიერად გამოფიტული საზოგადოება, რომელიც დედამიწის მძიმე სენად იქცა.

კარგახანია, რელიგიისა და მეცნიერების დაპირისპირება შენელდა და დასასრულს უახლოვდება. ადამიანები მიხვდნენ, რომ სამყაროს მეცნიერული კვლევა ღვთაებრივი ქმნილების აღქმის ერთ-ერთი საშუალებაა, რასაც ეხმიანება ბიბლიური ცნებები: „ღული გონიერი“ და „სულიერი გონება“.

მეცნიერებისა და რელიგიის შეთანხმების, ურთიერთგამსჭვალვის არაერთი მაგალითია ნუგზარ წულუკიძის წიგნში „საიღუმელის გასაღები“, მაგრამ მისი მთავარი მიზანი არ არის ამ ორი ფენომენის შერიგება. ყველა მაგალითი მოხმობილია თანამედროვე ურწმუნო თომას გამოსაფხიზლებლად, რომელსაც ზოგჯერ ხილული სასწაულისაც აღარ სჯერა, მაგრამ ალბათ სასოწარკვეთილ და მარტოსულ ადამიანში ღვთის ხატი საბოლოოდ არ გამქრალა და ჯერ კიდევ შესაძლებელია მისი სულიერი აღდგომა. ამ იმედმა მისცა სტიმული წიგნის ავტორს, რომელიც ცდილობს, დააფიქროს მკითხველი ღვთაებრივ სამყაროში მის კუთვნილ ადგილზე. ადამიანისათვის ღმერთი დღესაც არის „უცნაური და უთქმელი“, მაგრამ ჩვენი გარემოცვა ექვემდებარება შემეცნებას, ეს კი შეიძლება გახდეს საკუთარი თავის შეცნობის საშუალება. „შეიცან თავი შენი“, - დელფოს სამისნოზე წარწერილი ეს უძველესი და უღრმესი შეგონება ისტორიის ყოველ შემობრუნებაზე ჟღერდა, მაგრამ ილუზორულ ყოფიერებაში დანთქმულ საზოგადოებას იგი არ ესმოდა და მხოლოდ ერთეულების მოქმედებას სწვდებოდა. რთულ და წინააღმდეგობებით აღსავსე ჩვენს შინაგან სამყაროში შეღწევა თითქმის გადაუჭრელ პრობლემად გვექცა. ნ. წულუკიძის წიგნი კიდევ ერთი მცდელობაა, დააფიქროს მკითხველი ამ საკითხზე.

დასაწყისში ავტორს მივყავართ საიქიოს კარიბჭესთან და გვაცნობს იმას, რაც იხილეს კლინიკური სიკვდილის შემდეგ მობრუნებულებმა და ლეთარგიული ძილისაგან გამორკვეულებმა. მათ მონათხრობს ბევრი აქვს საერთო, როგორც ერთმანეთთან,

ისე ხალხურ წარმოდგენებთან საიქიო ცხოვრებაზე, რაც ზრდის სიკვდილის შემდგომ სიცოცხლის გაგრძელების ალბათობას. ამით სურს დაინტერესოს მკითხველი და გაუღვივოს რწმენა იმქვეყნიურ არსებობაზე. აქვე ურიგო არ იქნებოდა იმის ხსენება, რომ ქართულმა ხალხურმა მეტყველებამ იცის საიქიოს მეორე სახელი — სულეთი, ე. ი. სულთა სამყოფი, სავანე, აქედან ლოგიკურად გამომდინარე „გარდაცვალება“ (ყოფიერების შეცვლა და არა შეწყვეტა), რაც ქართული მსოფლალქმის სიღრმეზე მიუთითებს.

სიკვდილის თემით თხრობის დაწყება არ არის შემთხვევითი, ეს ის მოვლენაა, რომელიც ყოველთვის აღძრავდა ადამიანში შიშნარევ ცნობისწადილს. საკუთარ არსებობაზე ფიქრი და სულეთის სამყაროს წარმოსახვა გახდა რელიგიური აზროვნების სათავე. ნ. წულუკიძე ამ მიმართულებას ირჩევს: ჯერ აღძრავს მკითხველში ინტერესს იმქვეყნიურ არსებობაზე და მერე თანდათან, საფეხურებობრივად აჰყავს იმ სიმაღლემდე, საიდანაც ადამიანს დამოუკიდებლად შეეძლება საკუთარი გზის არჩევა.

საიქიოს თემა ლეიტმოტივად გასდევს მთელ წიგნს, რადგან იმქვეყნიურ, ნატიფ სამყაროს ნ. წულუკიძე მკითხველს მხოლოდ ამ სახელით აცნობს. ეს გამართლებულიცაა, რადგან თანამედროვე, საზოგადოება ზოგჯერ ვერ აღიქვამს უფრო რთულ სტრუქტურას. თუმცა ქართული სიბრძნისმეტყველებისთვის ადრე იგი ცნობილი იყო, ამაზე მიუთითებს ფიცის ფორმულა, რომელსაც შოთა რუსთაველი ნესტანს ათქმევინებს: „გეცრუო, ღმერთმან მიწა მქნას, ნუმცა ცხრითავე ვზი ცითა!“

„ყოველ კეთილ იდეას უდგება გაფურჩქენის დრო“ — წერს ნუგზარ წულუკიძე, როგორც ჩანს, თელის, რომ ჩვენი საზოგადოების ნაწილი მაინც მომზადებულია ამ იდეის მისაღებად. იმ პირობებში, როცა დახლები წაღეკა ოკულტიზმით გაჟღენთილმა ლიტერატურამ, ნუგზარ წულუკიძის წიგნმა შეიძლება ერთგვარი გზამკვლევის როლიც შეასრულოს დაინტერესებული მკითხველისათვის. ავტორი გვესაუბრება იმ ცოდნაზე, რომელსაც ერთ დროს ფეოდალთ, მაგრამ შემდეგ მან ცნობიერების სიღრმეში გადაინაცვლა და დროდადრო მკრთალი ნაპერწკლებით თუ გამოანათებს. ძალიან მაღალი რანგის ცოდნა დაიფარა ადამიანებისთვის, რადგან მის არასწორად გამოყენებას გლობალური კატასტროფა მოჰყვება. ამის ხსოვნას ინახავს ატლანტიდის დაღუპვის მითი.

რაც შეეხება ცნობიერების სიღრმეში შენახულ ინფორმაციას, ნ. წულუკიძე, სხვათა მსგავსად, „ქვეცნობიერს“ უწოდებს, რაშიც კატეგორიულად ვერ დავეთანხმებით. ენა ზუსტად ახდენს მიმართულებისა და პოზიციის დიფერენციაციას და ამ ტერმინის ხმარებით ძალაუფლებურად ქვედა სფეროზე ვუთითებთ. მსოფლიო საინფორმაციო ველიდან ინფორმაცია სხვადასხვა არხით შემოდის, სხვათაშორის, მისანთა და წინასწარმეტყველთა კატეგორიები ამ არხებითაც განისაზღვრება. საგნებით ვიზიარებთ რენე გენონის იმ თვალსაზრისს, რომ, სადაც საუბარია ღვთაებრივი სფეროდან მოწვედილ ინფორმაციაზე, ტერმინი „ზეცნობიერი“ ვიხმაროთ. „ქვეცნობიერის“ და „არაცნობიერის“ დიფერენციაციას თავად ნ. წულუკიძე (გვ. 33-34) ახდენს, მაგრამ ზემოთ ნათქვამის გამო მის მსჯელობას ვერ დავეთანხმებით. ადამიანმა რომ სრულყოფას მიაღწიოს (წიგნიც ხომ ამ პათოსით არის დაწერილი), სწორედ ქვეცნობიერი უნდა დათრგუნოს თავის თავში და ზეცნობიერი ნაკადის მისაღებად გაათავისუფლოს არხები. ადამიანს დიდი შესაძლებლობები აქვს და მას მიწიერ ყოფიერებაშიც შეუძლია სრულყოფილების მიღწევა, ამისათვის კი საჭიროა, აღიაროს ღვთაებრივი ანუ სულიერი სამყაროს არსებობა, აღიქვას თავი ამ სამყაროს ნაწილად და ეზიაროს მას, მაგრამ

მხოლოდ გონებით აწონილი ვერ გაცდება მათს - ილუზორულ მატერიას და ვერ გადალახავს ზღუდეს, რათა ეზიაროს სამყაროულ სივრცე („მას ერთსა მიჯნურობასა ქვეყანაჲს ვერ მიხვდებიან“).

ნუგზარ წულუკიძე აღნიშნავს, რომ კომპიუტერულმა ტექნიკამ, ინტერნეტის ქსელმა საკმაო ინფორმაციით აღჭურვა ადამიანი, მაგრამ ეს მის სულიერებას არაფერს მატებს. ამიტომ იგი კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს რელიგიის როლს პიროვნების ჩამოყალიბებაში, მის ზნეობრივ განწყობაში. თუ ცოდნა სულიერებით განიჭებული, იგი მიწიერებასთან დარჩება მიჯაჭვული. ამით არის გამართლებული ავტორის კიდევ ერთი მცდელობა, გამოაუხილოს დაბნეული საზოგადოება. ყოველდღე მატულობს იმ შემთხვევების რიცხვი, როცა მიღმიერი სამყაროს არსებები კავშირს ამყარებენ ადამიანებთან. ეს ხდება როგორც ცხადში, ისე სიზმარში. ავტორი მრავლად ასახელებს ამგვარ მაგალითებს და განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ძილს, როგორც სიკვდილთან მიახლოებულ მდგომარეობას, როცა ენერგეტიკული ორეული ტოვებს სხეულს და გადის კოსმიურ სივრცეში. საიქიოს სურათის შეცნობის პროცესზე საუბრისას ნ. წულუკიძე ძირითადად სიზმრისეულ ხილვებს ეყრდნობა, მაგრამ მიმაჩნია, რომ გადაჭარბებულად აფასებს მათ მნიშვნელობას. ჯერ ერთი, არავინ იცის, კონკრეტული სიზმრისეული ხილვა რამდენად შეესაბამისება ქეშმარიტებას, შეიძლება იგი სავსებით ილუზორულიც იყოს. ამის გარდა, სიზმარი სპონტანური ხილვაა და არ არის დამოკიდებული ჩვენს ნებაზე. ამ დროს ადამიანი პასიურია და მისი როლი მხოლოდ ინფორმაციის მიღებით განისაზღვრება. სულ სხვა პროცესია შეგნებული სწრაფვა ქეშმარიტების შესაცნობად. ამ მიზნით იქმნებოდა მისტიური სკოლები, სადაც ადევტები იღებდნენ ზიარებას, მაგრამ ჯერ საგულდაგულოდ გამოიცდებოდნენ ნების, ფსიქიკის, გამძლეობის თვალსაზრისით და, რაც მთავარია, პასუხი უნდა გაცემოდა კითხვას - რისთვის სჭირდება ეს ცოდნა საუკუნეების მანძილზე გამოიმუშავდა საიდუმლო მისტიკების პროცედურები (რომელთაგან ერთი დეტალის აღწერას საკმარისად გამართლებულად ცდილობს ნ. წულუკიძე) და მათ საგულდაგულოდ იცავდნენ სახალხოობისაგან. ნათელდებული ადევტი დუმილს იცავდა, რადგან ვინც ფარდას გადასწევდა, იმ ფარდის მიღმა უნდა დარჩენილ. ა. მიღებული ცოდნა ადევტს პასუხისმგებლობას აკისრებდა და შესაძლებლობათა მიხედვით გარკვეულ მისიასაც გულისხმობდა. არსებობდა ზიარებულთა ხარისხები (საიდუმლოს ზიარებულნი, კეთილშობილი მისტები და გაბრწყინებულნი, ღვთივგაბრძნობილნი). თითოეულ ადევტს იმ დოზით მიეწოდებოდა ცოდნა, რამდენის აღქმაც შეეძლო („ცოდნა თან დასდევს მცოდნელსა, რაზომცა დაეტარების“).

უბრალო ცნობის წადილი დაუშვებელია, რადგან იგი საზიანოდ შემობრუნდება, თუ მსურველი არ არის სათანადოდ მომზადებული. ძლიერმა ფსიქიკურმა ზემოქმედებამ შეიძლება ადამიანი სამუდამოდ გამოიყვანოს ნორმალური მდგომარეობიდან. ამიტომაც კრძალავს ქრისტიანობა სულეთთან კავშირს. ეს არის ბეწვის ხიდზე სიარული. ამდენად ვერ დავეთანხმებით ავტორს, რომ ზიარების გზა მოკლეა, რასაც იგი არაერთგზის იმეორებს. მოკლე და ადვილი რომ ყოფილიყო, ამდენი შეგება არ იქნებოდა საჭირო.

ნ. წულუკიძე სიზმრისეულ ხილვებს მიღმიერი სამყაროს წარმოსაჩენად იყენებს, მაგრამ არ მაღავეს, რომ სურათი არ არის მთლიანი, დაძინებულები თავად ამბობენ, რომ ყველაფრის თქმა არ შეიძლება, მაგრამ რასაც ავტორი გვაცნობს, ისიც საკმარისია, რომ დაფიქრდეთ ჩვენი გარემომცველი და მიღმიერი სამყაროს ურთიერთობაზე,

იმაზე, თუ რა ადგილი გვიჭირავს და რა შესაძლებლობები გავაჩნია. ამიტომ იგი აქცენტს აკეთებს ზნეობრივად ამაღლებული ადამიანის შეგნებულ სვლაზე თვითშემეცნებისაკენ, ამავე დროს აფრთხილებს, რომ გზიდან ცდომილებას სავალალო შედეგი მოჰყვება, მაგრამ ეს გაფრთხილებები ყოველთვის არ ახლავს კონკრეტულ თემას, ისინი გაფანტულია სხვადასხვა ადგილას. ამის გამო შეიძლება მკითხველმა ვერ მოახდინოს ყურადღების კონცენტრაცია.

ყოველივე ამის წარმოსაჩენად ნ. წულუკიძემ თავი მოუყარა სხვადასხვა მოძღვრებაში გაბნეულ ჭეშმარიტების მარცვლებს და მოზაიკის სახით შესთავაზა თავის მკითხველს. რაზეც ის გვესაუბრება, ძალიან ძველი ჭეშმარიტებაა, არაერთგზის გახმიანებული დედამიწაზე. მას არც აქვს პირველმოთქმელის პრეტენზია და მიუთითებს ყოველ წყაროს, რომლითაც უსარგებლია. აქ თავმოყრილია და თემატურად დალაგებულია ფრაგმენტები სხვადასხვა მოძღვრებიდან და რელიგიური წიგნებიდან, მოხმობილია ფილოსოფოსთა, თეოლოგთა და ანთროპოლოგთა გამონათქვამები და ისეა შეთანხმებული, რომ ისინი ერთიან აზრს გამოხატავენ. კაცობრიული გამოცდილება დიდი, სხვადასხვა მოძღვრებაში იგი სხვადასხვა სახით გადმოიცა, მაგრამ დაკვირვებული მკითხველისათვის საცნაური ხდება, რომ განსხვავებული რელიგიები ძირითად დებულებებში ერთიან აზრს გამოხატავენ. ამასთან, ნ. წულუკიძე ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მხოლოდ ქრისტიანობამ შეძლო საყოველთაო სიყვარულისა და მონანიების ცნებები, რომელთა აღქმა და შესისხლბორცება აკეთილშობილებს ადამიანს და ეხმარება სწეული სულის განკურნებაში.

ყოველ კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით ავტორი თვალსაჩინოებისათვის მიმართავს შესაბამის ადგილებს სახარებაში, ლაოძისა და აღმოსავლურ თეოლოგიურ მოძღვრებებში და თავის კომენტარს ურთავს. ამ ანალოგიების წარმოჩენა კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ საკრალური ცოდნა, ღვთაებრივი სიბრძნე ერთია და იგი არ ისაზღვრება ეთნიკური და კონკრეტული რელიგიის ჩარჩოებით. ნ. წულუკიძე კარგად იცნობს ყველა ამ მოძღვრებას, მაგრამ ამ ცოდნით კი არ ეკეცლუცება მკითხველს, არამედ „შინაგანი კაცის“ კარნახით თავისი ფიქრების მონაწილედ ხდის, უზიარებს ზოგიერთი ეზოთერული ადგილის მისეულ განმარტებას. თანაც სადა და გასაგები ენით საუბრობს ინტუიციაზე, წინათგრძნობასა და განჭვრეტის უნარზე. ამის საილუსტრაციოდ თანამედროვე მეცნიერულ გამოკვლევებსაც იშველიებს. ყველაფერი ეს კი იმ მიზანს ემსახურება, რომ ადამიანმა მოინდომოს საკუთარი თავის შეცნობა და შეიგნოს, რომ საილუმლოს ერთ-ერთი გასაღები თავად მასშია. ამ მხრივ მეტად საინტერესო და დამაფიქრებელია ბორჯღალოს სემანტიკის ავტორისეული ინტერპრეტაცია, რაც წიგნის გარეკანზეც არის გამოხატული.

წიგნში ხშირად გვხვდება ერთი და იგივე აზრის ან გამონათქვამის გამეორება, რასაც გარკვეულ შემთხვევებში თავისი მიზანდასახულება აქვს. ავტორი თანდათან აფართოებს მკითხველის ცოდნას და ყოველი დამატებითი ინფორმაციის შემდეგ უბრუნდება ადრე ნათქვამს. ამდენად, ეს გარემოებები უკვე სხვადასხვა ოქტავაში ქდერს. ამის პარალელურად იგრძნობა ჭარბსიტყვაობაც, ადრე ნათქვამის გაუმართლებელი გამეორება, რის გამოც ტექსტი გადატვირთულია, მთავარი სათქმელი კი იფანტება და ფერმკრთალდება. ამიტომ ტექსტის შეკუმშვა სასიკეთოდ წაადგებოდა წიგნს.

ნ. წულუკიძე ერთნაირ მოვლენებად წარმოგვიდგენს ქურუმების რ გამოწვეულ ხილებს და შემოქმედებითი შთაგონების წუთს, მაგრამ ეს გაიგივება არ არის

გამართლებული. პირველ შემთხვევაში საჭირო მექანიზმის ჩართვით ხელოვნურად ხდება ნატიფ სამყაროსთან მიახლოება, შემოქმედებითი პროცესი კი სპონტანურია და უფრო ხშირად გაუცნობიერებელი.

ავტორი სამართლიანად აღნიშნავს, რომ მითოლოგიისა და ზეპირსიტყვიერების მიუხედავად შესწავლამ შესაძლოა მიგვიყვანოს მოულოდნელ აღმოჩენებთან (ჩვერ კიდევ ანტიკური ხანის მოაზროვნეები ამ თვალსაზრისით განიხილავდნენ მითებს). ამიტომ ბუნებრივია ხშირად მოჰყავს მაგალითები მითოლოგიიდან. ნაშრომის ბოლოს კი საუბრობს ქართულ მითოსზე. ამასთან დაკავშირებით ავტორის მიმართ სერიოზული პრეტენზიები გვაქვს. მისი ყურადღების ცენტრში მხოლოდ ამირანი და მინდია მოექცა, ასევე ხალხური ლექსის პატარა ფრაგმენტი. ქართული მითოლოგია, განსაკუთრებით საკულტო სიტყვიერება მართლაც ინახავს ძველი საკრალური ცოდნის მარცვლებს და რადგან ავტორმა საჭიროდ ჩათვალა ამაზე საუბარი, მაშინ უფრო ფართოდ შეეძლო ამის წარმოჩენა. მართლაც ის რად ღირს, რომ ღმერთის მიერ მიწაზე წარმოგზავნილი ღვთისშვილები სადიდებლებში „დევ-კერპთა გადამსხვავებლებად“ იხსენიებიან. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მათი მისია სიავის გარდაქმნაში, სიკეთედ გადაქცევაში მდგომარეობდა. ესაა ბოროტების გადასხვავება ანუ მისი არსის შეცვლა. ავტორი ბევრს საუბრობს ზნეობრივ სრულყოფაზე, ადამიანის მიერ თავისი შინაგანი სამყაროს გარდაქმნაზე და ქართული მითოლოგიიდან შეეძლო ამ მაგალითის მოშველიება. ქართული მითოსი მიგვანიშნებს, რა სიმაღლეებს სწვდებოდნენ ჩვენი წინაპრები. მათი ცოდნა შეფარული, კოდირებული სახითაა გადმოცემული მითოსურ და სარიტუალო ტექსტებში. დაცვის მექანიზმი დღესაც მოქმედებს აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში ჯვართენის სახით. ესაა საკრალური მეტყველება, რომელიც მხოლოდ ზიარებულთ ესმით.

ავტორი არაერთგზის ახსენებს აიეტის კოლხეთში დაუნჯებულ სიბრძნეს, რომლის გამოხატულებად ოქროს მარცვლები (საწმისის სიმბოლო) მიაჩნია, ბერძნული მითის მთავარი ინფორმაცია კი ყურადღების მიღმა დარჩა. თავის ქვეყანაში სამეფო ტახტს რომ დაეუფლოს, ხელმწიფობამდე რომ ამაღლდეს, კენტავრის გაზრდილი იასონი ინიციაციას კოლხეთში გადის.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ცნება „ხელ-მხარის განათვლა“, მაგრამ სახეცვლილმა რიტუალმა გადაფარა მისი თავდაპირველი სემანტიკა. ავტორი საუბრობს ელინურ მითებში მოხსენიებულ სტიქსის მდინარეზე, რომელიც საიქიოს და სააქაოს საზღვარს წარმოადგენს და აცხადებს, რომ ქართულ მითოლოგიაში მსგავსი არაფერია (გვ. 67). აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის მითოსმა იცის სიმურის წყალი, რომელიც ორი სამყაროს გამოყოფია და მასში შესული გარდაისახება, გარდაიცვლება. ამაზე თავად ღვთისშვილი კოპალა მოგვითხრობს:

„წყლის პირზე ამოვდიოდი, ირემი ვიქენ რქიანი...

სიმურში გადავიჩქვიფე, რქისწვერთ გაიღეს ძგრიალი“.

სხვათაშორის, არც „ენერგეტიკული ორეულია“ უცნობი ქართული მითოსისთვის. ქაჯავეთის დასალაშქრად მიმავალმა ღვთისშვილებმა მკადრეს-გახუა მეგოვლასურს სული ამოარიდეს და თან წაიყვანეს მოწმედ. მისი სხეული კი ხის ძირში დატოვეს.

ფშავ-ხევსურეთში არის ტერმინი „გამიწრიება“, რაც ხტონურ, დემონურ სამყაროსთან ზიარებას ნიშნავს.

ვეთანხმები ავტორს, რომ „ხალხური ადათებისა და წეს-ჩვეულებების ფესვები სცილდება მიწიერ ფარგლებს“, მაგრამ შემდეგ იგი ცალმხრივად აკონკრეტებს

მიმართულებას, როცა აცხადებს, რომ ეს ფესვები სულეთში ჩადის. ჯერ ერთი, იგივე ხალხური წარმოდგენებით, სულეთის მდებარეობა მართო ქვედა სფეროთი არ განისაზღვრება. მეორეც: რიტუალებისა და წეს-ჩვეულებების სათავეები სხვადასხვა მიმართულებით არის საძიებელი.

რაც შეეხება ქართული ეპოსის გმირს ამირანს, მასზე განსაკუთრებით გვინდა შევჩერდეთ: ნ. წულუკიძე იმეორებს ზოგიერთი მეცნიერის შეცდომას და ამირანს წარმოგვიდგენს ცეცხლის ჩამომტან გმირად, რასაც ის ამ პერსონაჟზე გვეუბნება (გვ. 350), საცხებით შეესაბამება პრომეთეს და არა ქართული ეპოსის გმირს. თქმულების არცერთ ვარიანტში არ არის საუბარი ზეციური ცეცხლის მოტანაზე. ამირანის თქმულებას იმდენად მნიშვნელოვანი დატვირთვა აქვს, რომ ზედმეტი დამსახურების მიწერა არაფერში სჭირდება. ამირანის სახე სწორედ ზიარებულის მისიის თვალსაზრისით არის საინტერესო. ღვთისნათლულობა იგივეა, რაც ღვთისშვილობა და ეს ამირანს გარკვეულ მისიას აკისრებდა: მას ავსულებისაგან უნდა გაეწმინდა მიწური საუფლო, მაგრამ ღმერთისაგან ძალამიცემულმა „თავი გაიდიდა“ და უფლის მიერ შექმნილი სამყაროს განადგურება მოინდომა. ამირანი ცდომილია, რომელმაც საშინელი მკრეხელობის ფასად მიიღო მარადიული სასჯელი. ხალხურმა სიბრძნემ ამირანის თქმულებას ჭკუის სასწავლებელი ფუნქცია დააკისრა. ყოველმა ადამიანმა უნდა აღიაროს ღვთიური ძალის უსასრულობა, რომელსაც ვერაფერს აღუდგება წინ. ღვთაებრივ არსთან ზიარებას პირველ რიგში შინაგანი მზადყოფნა სჭირდება, რადგან ეს ძალიან მძიმე ტვირთია და ვინც მას მოეჭიდება, ბოლომდე ღირსეულად უნდა ატაროს. როცა მჭედლები უროს დარტყმით ამაგრებენ ჯაჭვს, მართო დამნაშავეს სასჯელს კი არ ახანგრძლივებენ, არამედ საკუთარ თავში ამირანულ თავაშვებულობას ბორკავენ, იმ ქვეცნობიერს არ აძლევენ აწყვეტის საშუალებას, რომელიც მათ პიროვნებასაც დაანგრევს და სამყაროულ ჰარმონიასაც დაემუქრება. ამიტომ ვერ დავეთანხმები ავტორს, რომ ჭეშმარიტი ცოდნის აღორძინებას სხვებთან ერთად ამირანმაც უნდა შეუწყოს ხელი. რა მოხდება, თუ ადამიანები ცდომილის გზას გაიმეორებენ? სხვათაშორის, ამ თვალსაზრისით ამირანს მინდია ცნათესაგება: იგი აპყვად ცდუნებას და ვერ შეინარჩუნა სასწაულებრივი უნარი.

ბატონ ნუგზარის მიმართ გვაქვს კიდევ ერთი შენიშვნა, რომელიც ეხება სიტყვა „სამოთხის“ მისეულ ეტიმოლოგიას. მოვიტანთ ერთ ადგილს წიგნიდან: „ცნობიერების უმაღლეს მდგომარეობას ქრისტიანობაში ქართულად „სამოთხე“ ეწოდება, ხოლო აღმოსავლურ რელიგიაში — „სამადჰი“... ბატონი ნუგზარი ამ ორ ლექსემას შორის პოულობს ფონეტიკურ სიახლოვეს და ასკვნის: „დადგა დრო, ისიც ვთქვათ, რომ ეს ორი სიტყვა ქართული „სამოთხე“ და სანსკრიტის „სამადჰი“ ძალიან ჰგავს ერთმანეთს ფონეტიკურად და შინაარსობრივად. თუ უფრო თამამები ვიქნებით, ვიტყვით, რომ ისინი ინდენტურები არიან“.

ბატონ ნუგზარს კარგად მოეხსენება, რომ ენას თავისი კანონები აქვს და ბგერობრივმა დამთხვევამ შეცდომაში არ უნდა შეგვიყვანოს. პროფესორ ნ. ხაზარაძეს სამოთხის შესახებ გამოთქმული აქვს ვარაუდი, ნაშრომში „ლექსემა სამოთხის ეტიმოლოგიისათვის“ (დაბეჭდილია ახალციხის კონფერენციის თეზისებში 1994 წ. გვ. 61-62), იგი იმოწმებს „იოანეს გამოცხადებას“ (21,13) და ზეციურ იერუსალიმს უწოდებს ოთხივ კუთხით სამ კარიბჭიან ქალაქ-სამოთხეს. ამ აზრს იზიარებს პროფესორი მ. ჩხარტიშვილიც. ლინგვისტის პოზიცია აქ ასეთი იქნება: ძველ ქართულში „ოთხვა“ ნიშნავდა „სეირნობას“, „წალკოტში დასვენებას“, სა-მ-ოთხე-ე, ადგილს სადაც

ისვენებდნენ (წალკოტში). სა-ე დანიშნულების აფიქსებია, ხოლო „მ“ გაჩენილია ორ ხმოვანს შორის, რაც არც თუ იშვიათია ქართულ ფონეტიკაში. (ბერძნულშიც „პარადისოს“ – სამოთხის აღმნიშვნელი სიტყვაა, ნიშნავს „დასვენებას“, „სეირნობას“).

ეს ყველაფერი უთუოდ გასათვალისწინებელია, მითუმეტეს, რომ ნ. წულუკიძე საკმაოდ სერიოზულ საკითხებზე ესაუბრება მკითხველს. ყველა მის შეგონებას და დარიგებას ხანდაზმული ასაკი აქვს: რელიგიური მოძღვრებები და ღვთისმსახურნი საუკუნეების მანძილზე ურჩევდნენ ამას ადამიანებს. ეს წიგნი იმათთვისაა განკუთვნილი, ვინც ჯერ არ დაფიქრებულა ნატიფი სამყაროს არსებობასა და საკუთარ შესაძლებლობებზე, მაგრამ ეს არ არის ზნეობისა და სრულყოფის სახელმძღვანელო. ასეთი მიზანი არც ჰქონია ავტორს. რეცეპტები აქ გამოუსადეგარია. თითოეულმა ადამიანმა თავად უნდა აირჩიოს ჭეშმარიტებისაკენ სავალი გზა, თვითონ უნდა ჩასწვდეს თავის შინაგან სამყაროს და გააღვიძოს საკუთარი მიძინებული შესაძლებლობები. ნ. წულუკიძის სიტყვებით რომ ვთქვათ: „იქნებ მართლაც დადგა დრო, დავიწყოთ მიხვედრა...“

ასეთი გახლავთ ფსიქოლოგის, ფილოსოფოსის, ფოლკლორისტიკისა და ეთნო-ლიგენისტიკის მოსაზრება ნუგზარ წულუკიძის ერთობ არარდინალურსა და საინტერესო წიგნზე „საიდუმლოს გასაღები“, რომელსაც დაინტერესებული მკითხველი კეთილად მიიღებს.

რამაზ სურმანიძე

იუნეს ზაირაჰს პასუხს პირველ რიგში თურქი ხალხი მოსთხოვს

(ანტიქართული გამოსვლები თურქულ პრესაში)

მოხერხებულმა გეოგრაფიულმა და სტრატეგიულმა მდებარეობამ საქართველოს ბევრ სიკეთესთან ერთად მრავალი მტერიც გაუჩინა. მის ირგვლივ არსებული იმპერიები, რუსეთი და ოსმალეთი, ერთმანეთს ეცილებოდნენ ამ პატარა ქვეყნის დაშლა-დაქუცმაცებასა და დაპყრობაში. ამით სარგებლობდნენ სხვა მეზობელი ქვეყნებიც და იტაცებდნენ მის განაპირა პროვინციებს.

საქართველო შემძლებისდაგვარად იგერიებდა მომხდურთა აგრესიებს. ამ პატარა ერმა არაერთი შემოსეული მტერი უკუაგდო, მაგრამ ჩრდილოელ „მეგობრების“ მზაკვრულმა პოლიტიკამ ქვეყანა აიძულა ჯერ მეგობრობის ტრაქტატზე მოეწერა ხელი, შემდეგ კი დახმარებისათვის რუსეთის ჯარიც შემოეყვანა. ეს „დახმარება“ 1801 წლის ცარიზმის რესკრიპტით დასრულდა, რომლის ძალითაც საქართველოს სამეფო გაუქმდა და ქვეყანა ორ რუსულ გუბერნიად გაიყო. 117 წელს გაგრძელდა ქვეყნის ოკუპაცია. პატრიოტული ძალების არაერთი შეთქმულება და აჯანყება სისხლში იქნა ჩახშობილი.

ქართულმა დემოკრატიულმა ძალებმა მოხერხებულად ისარგებლეს ცარიზმის დამხობით, რუსეთში შექმნილი ქაოსით და 1918 წლის 26 მაისს ქვეყნის დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს. საქართველოს დამოუკიდებლობა მსოფლიოს მრავალმა ქვეყანამ აღიარა. რაც მთავარია, იგი სცნო მაშინდელმა საერთაშორისო ორგანიზაციამ, ერთა ლიგამ. ამ უკანასკნელმა დააზუსტა საქართველოს ისტორიული საზღვრები და დაადგინა, რომ მეზობელ ქვეყნებს მიტაცებული ჰქონდათ საქართველოს საკმაოდ დიდი ტერიტორია.

საქართველოს მთავრობა იმთავითვე შეუდგა ამ საზღვრების დაზუსტებისათვის მზადებას, ალბათ მეზობელ ქვეყნებთანაც გამოინახებოდა საზღვრების კომპრომისული გამოსავალი, მაგრამ ეს არ მოხერხდა, ამჯერად წითელი არმიის მიერ განხორციელებული აგრესიისა და ქვეყნის ოკუპაციის გამო. თავისუფლება და დამოუკიდებლობა კვლავ დაიკარგა, საქართველოს ახალი მმართველები მოველინენ, ამიტომ საზღვრების მოწესრიგებას მას აღარავინ ეკითხებოდა.

საბჭოთა მთავრობამ თავისი გაგლეჩის გასაძლიერებლად, ყარსის ხელშეკრულების საფუძველზე, კიდევ უფრო დააქუცმაცა საქართველო. 1921 წელს თურქეთს გადასცა 9970 კვკმ საქართველოს ტერიტორია, სადაც 158728 ადამიანი, უპირატესმად ქართველები ცხოვრობდნენ, იმავე წლის რევკომის დეკლარაციით და ამიერ კავკასიის ცაკის 1925 წლის დადგენილებით სომხეთს გადაეცა 2575 კვკმ ტერიტორია 37,800 მცხოვრებით, ხოლო რუსეთს ბილენკოვო 268კვკმ 3500 მცხოვრებით. საქართველოს ტერიტორიების ძარცვა საბჭოთა მთავრობამ მომდევნო წლებშიც გააგრძელა, 1925 წელს დუშეთის მაზრას წაგლიჯა მელხესტისა და ზევაროს 167 კვკმ ტერიტორია და

რუსეთს მიუერთა (მასალა მოგვაწოდა ნოდარ ცეცხლაძემ, რისთვისაც დიდ მადლობას მოვასხენებთ).

ამგვარად საქართველომ 1921-1925 წწ. დაკარგა 18200 კვმ ტერიტორია, 294336 მცხოვრებით. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობას 1921 წლიდან, როცა მოსახლეობის რიცხვი 2410500-ს უდრიდა, 2000 წლისათვის, დაკარგულ ტერიტორიებთან ერთად საქართველოს დააკლდა დაახლოებით 991578 ადამიანი, რაც იმას ნიშნავს, რომ დღეს ამ პატარა ქვეყნის მოსახლეობის რიცხვი 6,704,578 უნდა ყოფილიყო.

1990 წელს ეროვნულმა მოძრაობამ კვლავ იმძლავრა. საბჭოთა კავშირი დაიშალა, ხოლო მასში შემავალმა რესპუბლიკებმა, მათ შორის საქართველომაც, დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს. ქვეყანა დიდი პოლიტიკური და ეკონომიკური პრობლემების წინაშე დადგა, მაგრამ ნება-ნება მაინც დაიწყო ახალი წყობილების მშენებლობა. 10 წლის მანძილზე ქვეყანამ წარმატებებსაც მიაღწია, განსაკუთრებით საერთაშორისო ურთიერთობათა დარგში. პირველ რიგში მოაწესრიგა ურთიერთობები მეზობელ ქვეყნებთან: თურქეთთან, აზერბაიჯანთან, რუსეთთან და სომხეთთან, ამასთან ერთად მან ძალაში დატოვა ძველი შეთანხმებები და არცერთ მეზობელ ქვეყანასთან არ გამოუთქვამს ტერიტორიული პრეტენზიები. პირიქით, ყოველმხრივ ცდილობს ახალ-ახალი პროგრამებით და პროექტებით კიდევ უფრო შეუწყოს ხელი კეთილმეზობლური ურთიერთობების განამტკიცებას და ხალხების დაახლოებას, რისთვისაც აქტიურად იყენებს კულტურის, განათლების, მწერლობის, მეცნიერების, სპორტის და მრეწველობის ბერკეტებს. ამის მაგალითად მართო ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის პროექტიც საკმარისია, არაფერს ვამბობთ მრავალ ერთობლივ სასწავლებლებზე, ანსამბლების გაცვლაზე, მეცნიერულ შეხვედრებზე, სპორტულ შეჯიბრებებზე და ა. შ.

* * *

სახელმწიფოებრიობის არსებობიშ 3000 წლის მანძილზე საქართველო არასოდეს ყოფილა აგრესორი, არავისათვის არ წაურთმევია ტერიტორია, ამიტომ ძალზე დასანანი, რომ მეგობარ ქვეყანაში, თურქეთის რესპუბლიკაში აღმოჩნდნენ პიროვნებები, რომლებმაც აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მაგალითზე ექვის ქვეშ დააყენეს საქართველოს ისტორია, მისი სახელმწიფოებრიობა, მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა და ა. შ. კიდევ უფრო სამწუხაროა, რომ ამ ძირფესვიანად მცდარ, გამოგონილ მასალებს თურქეთის რესპუბლიკის საკმაოდ პოპულარულმა პრესამაც დაუთმო თავისი ფურცლები.

საქართველოს მიერ ასეთი მტრული გამოხდომები ადრეც იყო. მათ საკადრისი პასუხი გასცეს, ამიტომ ძველზე აღარ შეეჩერდები, მხოლოდ ერთ-ერთ მათგანზე, იუნუს ზეირექზე მოგითხრობთ, რომელმაც თავისი სტატიებით ჟურნალ-გაზეთებში აღვირა ხსნილი კამპანია გააჩაღა, რაც კარგს არ უქადის ორი ქვეყნის კეთილმეზობლურ ურთიერთობას. (ჟ. „თურქ იურდუ“, №11, 1999 წ. „თარიჰ თოფლუ“).

პირველი მიზანი, რაც დაუსახავს ბატონ ზეირექს ის არის, რომ აჭარლები გამოაცხადოს არაქართველებად, ხოლო აჭარა არა საქართველოს, არამედ სხვა ქვეყნის კუთვნილებად. ამ მიზნის მისაღწევად ავტორი ყველაფერს კადრულობს; მისი მსჯელობები სცილდება მეცნიერულ კეთილსინდისიერებას, რაც საქართველოს მოსახლეობის დიდ აღშფოთებას იწვევს.

ზეირექი კმაყოფილია იმით, რომ თურმე „თბილისსა და მის შემოგარენში მცხოვრები ხალხი თავს ქართველს უწოდებს... სიტყვა გურჯი არ ესმის და არც ხმარობს მას“. საინტერესოა როგორ უნდა იხმაროს ქართველმა უცხო სიტყვა „გურჯი“, როცა მას თავისი ეროვნების გამოსახატავად აქვს მრავალი ტერმინი, ქართველი, იბერი, ივერი, კოლხი, და ა. შ.

მაგრამ ეს ავტორს სხვა მიზნით სჭირდება. კერძოდ დაუმტკიცოს მკითხველს, რომ გურჯი მხოლოდ აჭარელის აღმნიშვნელია და ამით ეს ეთნიკური ჯგუფი ჩამოაშოროს საერთო ქართულ ოჯახს.

ამის შემდეგ ბატონი ინუსი პირდაპირ გადადის შეტევაზე და აკეთებს „მეცნიერულ დასკვნას“: „არის მცდელობა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მოსახლეობა, რომელიც თურქეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთში, შავი ზღვის სანაპიროზე ცხოვრობს (ცენტრით ქალაქ ბათუმში), გაიგივებული იქნას თბილისის ხალხთან“, ბრძოლების დროს აჭარის ხალხი თურქების გვერდით იდგაო და ა. შ.

ბატონი ზეირექი აჭარის ისტორიას ან საერთოდ არ იცნობს, ან თავს შეგნებულად უვიცად აცხადებს. თუ ისტორიკოსია, არაფერი შეუშლიდა ხელს წაეკითხა არა ჩვენს დროში დაწერილი „ისტორიის ნარკვევები“, რომელსაც ალბათ არ ენდობა, არამედ 600-800 წლის წინათ დაწერილი „ქართლის ცხოვრება“, სადაც ნახავდა უამრავ მაგალითებს, როცა აჭარის მოსახლეობა, საქართველოს სხვა კუთხეებთან ერთად, როგორ იბრძოდა ქვეყნის ერთიანობისათვის, მომხდურთა და მოთარეშეთა განსაღვნად. რატემა უნდა, მხარის დაპყრობის შემდეგ მოსახლეობა ოსმალეთის სამსახურში ჩადგა, მაგრამ მას ქართველობა, ეროვნული თვითშეგნება და ენა არასოდეს დაუკარგავს და მთელი 3-4 წლის მანძილზე ცდილობდა დედა-სამშობლოს დაბრუნებოდა.

საქართველოს საზღვრების დადგენისათვის ბატონი ზეირექი „ქართლის ცხოვრებას“ და ვახუშტის გეოგრაფიას არ ენდობა, მაგრამ ეტყობა არაქართველ მწერალ-ისტორიკოსების უძველესი თხზულებები, კერძოდ სტრაბონის „გეოგრაფია“, პლინიუსის „ბუნების ისტორია“, აპიანეს „მითრიდატეს ომები“, „ანაბაზისი“, პალგრევის „მოგზაურობის დღიურები“ და ა. შ. არ წაუკითხავს.

* * *

თავის წერილებში ბატონი ზეირექი ხშირად ეხება მუჰაჯირობას და სამართლიანად აღნიშნავს, რომ ეს პროცესი მრავალმა მიზეზმა განაპირობაო. დიახ, ეს მართლაც ასე იყო და ერთ-ერთი სერიოზული მიზეზი გახლდათ რუსეთ-თურქეთის ომის შემდეგ გამეფებული ქაოსის დროს ოსმალთა ემისრების და ადგილობრივი ორთოდოქსი მუსლიმანების აგიტაცია - რუსები მოვლენ, რწმენას წაგვართვამენ, ოჯახებს წაგებილწავენო და ა. შ. საერთო ქაოსით თავგზაბნეული მოსახლეობა ადვილად ეგებოდა ამ ანკესზე და ცრემლითა და ვაი-ვიშით ტოვებდა მშობლიურ ადგილებს. თუმცა დიდი ნაწილი, მოტყუებული და შეცდენილი, კვლავ დაბრუნდა სამშობლოში, ამის მაგალითები ისტორიაში მრავალია, მაგრამ ამაზე ბატონი იუნუსი დუმილს ამჯობინებს.

აჭარელს თურქები გურჯულ-ს ეძახიანო, აცხადებს ავტორი და სირცხვილი სულ არ აწუხებს. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ გურჯულ ყველგან და ყოველთვის ქართველს ნიშნავდა. რაც შეეხება „აჭარელი“ საქართველოს ერთ-ერთი პროვინციის მოსახლეობის ეთნიკური კუთვნილების აღმნიშვნელია (გურულის, იმერელის, კახელის და სხვათა

მსგავსად), ხოლო ტერმინი გურჯუ, გურჯი, როგორც ჩვენში მიღებულია, ქართველის საერთო სახელწოდებაა. თურმე ქართველს ეს ტერმინი იმისათვის სჭირდება, რომ თურქეთის დაქუცმაცებას შეუწყოს ხელი. ცდებით ზეირექს! ქართველს და საქართველოს 3000 წლის მანძილზე არცერთი ქვეყნის დაქუცმაცება და მითვისება არ უცდია. ამაში რომ დარწმუნდეთ ისტორიაში ცოტა უფრო ღრმად უნდა ჩაიხედოთ.

ბატონი ინუსი ამ აბრაკადაბრაში იმ სარგებელს ხედავს, რომ ჯერ დაადასტუროს აქარლების არაქართველობა, ხოლო შემდეგ აქარიდან ოსმალეთში გადასახლებული მუჰაჯირებიც თურქებად გამოაცხადოს. ერთი წუთით წარმოვიდგინოთ, რომ ეს მას მართლაც დაუჯერეს. მაშინ რაღა ვთქვათ იმ მუჰაჯირებზე, რომლებიც საქართველოს სხვა კუთხეებიდან, გურიიდან, სამეგრელოდან, აფხაზეთიდან, კახეთიდან გადასახლდნენ? ამჟამად პასპორტში მათაც თურქი უწერიათ და თავს გურჯებად აცხადებენ. ისინიც თურქული წარმომავლობის არიან? მე ვიცნობდი ერთ ჩვენებურს, რომელიც იზმითის მახლობლად დიდი ქალაქდკომბინატის მფლობელი იყო, წარმოშობით ქრისტიანი გურული, ე. ი. მუსლიმანი ქართველი. თურქეთში მე ვიცნობ ერთ შესანიშნავ მწერალს, რომელსაც მეგვარები და ნათესავები გურიასა და კახეთში ჰყავს. მათ გვარებს შეგნებულად არ ვასახელებ, რათა არ გაიზიარონ ჩვენი თანამემამულეებისადმი განხორციელებული ტერორი და ძალმომრეობა.

* * *

ბატონი ინუსი მიწასთან ასწორებს ახმედ მელაშვილის მიერ დაარსებულ ჟურნალ „ჩვენებურის“ საქმიანობას, მის მესვეურთ ლალატს სწამებს და დანაშაულად უთვლის, რომ მათ მიზნად დაისახეს დავიწყებული ქართული კულტურის აღორძინება. ჩემთვის გაუგებარია, ავტორი, რა საშიშროებას ხედავს კულტურის აღორძინებაში, ან ახმედის ვაჟში, რომელიც ტერორისტთაგან მამის მკვლელობის დროს მძიმედ დაიჭრა და სასწაულებრივად გადარჩა და, ზეირექსისავე სიტყვებით რომ ვთქვათ, „რომელსაც სახელად საქართველოს ბერძნული სახელი იბერია აურჩევია“. ხომ ხედავთ „იბერიაც“ არაქართული ყოფილა. სხვათაშორის ზეირექს შევახსენებთ, რომ იბერია ერქვა აღმოსავლეთ საქართველოს და ესპანეთსაც. ამ დამთხვევამ დააინტერესა ორივე ქვეყნის მეცნიერები, განსაკუთრებით ბასკები; მათ ქართველებთან ერთად შეისწავლეს ეს საკითხი. საოცარი შედეგები მიიღეს, ქართულ (კოლხურ) და ბასკურ მეტყველებაში რამდენიმე ათეული სიტყვის პარალელს მიაკვლიეს, გარდა ამისა დაადგინეს, რომ ზოგი სიტყვა პირდაპირ უცვლელად მეორდება. ორივე ქვეყნის მეცნიერებმა წამოაყენეს ჰიპოთეზა: ესპანეთის იბერიაში ქართველები, ან პირიქით, ესპანელებისა საქართველოში მიგრაციის თაობაზე. ამ გამოკვლევებმა სისტემური ხასიათი მიიღო და დღითიდღე ღრმავდება. როგორ გგონიათ, ბატონო იუნუს, ბასკები განაცხადებენ პრეტენზიას საქართველოზე, თუ ქართველები ესპანეთზე? თქვენი ლოგიკით, ან ერთი მოხდება ან მეორე, მაგრამ საბედნიეროდ ეს ასე არ არის. ეს გამოკვლევები ნათელს მოჰფენს უძველეს ისტორიას და ხელს შეუწყობს ორი ქვეყნის დაახლოება-დამეგობრებას.

* * *

იუნუს ზეირექს ხმარებაში შემოაქვს სულ უცხო ტერმინი თურანის კოლხები (კულხი). ჩვენთვის გასაგებია, რისთვის უკავშირებს ის კოლხებს თურანს. იმისათვის, რომ დაასაბუთოს, ჭოროხის მიდამოები, ძველი კოლხეთი, საქართველოსი კი არ არის, „სინამდვილეში ოღუზური წარმოშობის ქრისტიანი ბაგრატოვანი მეფეებისა

და ყოვლიანი ქრისტიანი ათაბაგების მმართველობის ქვეშ 800 წლის მანძილზე იმყოფებოდაო“.

ეს ფრაზა ისტორიკოსებში (მათ შორის თურქეთშიც), ღიმილს გამოიწვევს და მის, როგორც აბსურდის გაკრიტიკებას საჭიროდაც არ ჩათვლიან; ისტორიაში ჩახედული ადამიანები კი აღშფოთდებიან და უპასუხოდ არ დატოვებენ, ხოლო ჩვეულებრივმა მკითხველმა შესაძლოა დროებით, სანამ სინამდვილეს გაიგებდეს, ირწმუნოს კიდევ.

მაინც ვინ არიან კოლხები და ვინ ოლუზები? დავიწყეთ კოლხებით. კოლხი და კოლხეთი უძველესი საქართველოს დასავლეთი ნაწილია, შავიზღვისპირეთი. ქართულმა წერილობითმა წყაროებმა არ შემოგვინახა ამ ტერმინის წარმომავლობა. ფიქრობენ, რომ ის მტკვრის ზედაწელის მხარის, კოლა-ს სახელს უკავშირდება. ძველი წ. ა. მე-8 საუკუნის ბერძენი პოეტი-ეპიკოსი ევმელიოს კორინთელი პირველად ახსენებს „კოლხეთის მიწას“, ამ ქვეყანას და მდინარე ფასისს ვხვდებით კორინთელის თანამედროვის ჰესიოდეს ნაწერებშიც. კოლხა, კოლხეთი ურარტულ წყაროებში კულხა-დაც იხსენიება. აქ კერძოდ ნათქვამია, როგორ ილაშქრა ურარტუს სასტიკმა მეფემ სარდურ მეორემ კულხა-ში.

უფრო ადრე ძვ. წ. ა. მე-12-11 საუკუნეებში ასირიის მეფე ტიგლპალასარ I წერდა: „ნაირის (სომხეთის) ქვეყნები, კოლხის (საქართველოს) ქვეყნები ღიდ ზღვამდე დავიმორჩილეო“.

ამის შემდეგ დალაშქრეს კოლხეთი არგონავტებმა. ამ ქვეყნის არსებობის უძველეს წყაროებზე საუბარს აღარ გავაგრძელებ. ვიტყვი მხოლოდ, რომ ტროას ომამდე (დაახლ. ძვ. წ. ა. 1225-1235 წწ) კოლხებს თავისი დამწერლობაც ჰქონიათ, რის შესახებაც გვაუწყებს აპოლონიოს როდოსელი (ძვ. წ. ა. 195 წ. დაბადებული): მისი ცნობით: „კოლხებს შემონახული აქვთ თავიანთ მამათაგან ნაწერი კირბები, რომლებზედაც ირგვლივ მოგზაურთათვის ნაჩვენებია ზღვისა და ხმელეთის ყველა გზა და საზღვარი“. (ქსე. ტ.5. 1980. გვ. 596). ეს ქართველთა უძველეს კულტურასა და სახელმწიფოებრიობაზე მეტყველებს.

ბერძენი ფილოსოფოსის თემისტოისის (317-388 წწ), ცნობით მან და მისმა მამამ ევგენიოსმა რიტორიკული განათლება მიიღეს კოლხეთის (ფასისის, ახლანდელი ფოთის) უმაღლესი საფეხურის სასწავლებელში. რიტორიკის გარდა აქ ასწავლიდნენ ლიტერატურას, ასტრონომიას, მუსიკას, ფილოსოფიას, სამართალს და სხვ. (იქვე, გვ. 597).

გერასის სახელმწიფო ჩამოყალიბდა I-II საუკუნის მიჯნაზე. რომელმაც მე-4 საუკუნეში გააერთიანა მთელი ჩრდილოეთ კოლხეთი, ე.ი. დასავლეთ საქართველო. (იქვე).

გაცილებით ადრე ძვ. წ. ა. მე-6-4 საუკუნეებში კოლხეთში მოჭრეს ვერცხლის ფული, რომელსაც კოლხური თეთრი ერქვა. მათი ათეულობით ეგზემპლარი საქართველოს მუზეუმში ინახება.

ძველი ისტორიკოსები კოლხეთს ლაზთა ქვეყანასაც უწოდებდნენ (ბსე, ტ. 22. 1953, სტრ.71, 72“, ქსე ტ. 5, 1980, გვ.)

ბერლინის მუზეუმში ინახება ათონში ნაპოვნი ჰიდრა, რომელსაც აქვს წარწერა: „კოლხმა მე გამაკეთა“. ეს საგანი ძვ. წ. ა. 540 წლით თარიღდება. ათონში ნაპოვნია აგრეთვე იმავე პერიოდის ამფორა, წარწერით: „ექესითეოსმა გამაკეთა, კოლხმა მოხატა“ (აღ. წერეთელი. ძველი საბერძნეთი, ტ. I, თბილისი, 1958).

ამგვარად კოლხეთის სახელმწიფოებრიობა, დამწერლობა და კულტურა 3000 წელზე მეტს ითვლის.

რაც შეეხება ოლუზებს, უზებსაც ეძახიან, თანამედროვე თურქმენტა წინაპრები არიან, რომლებიც აგერ მე-10 საუკუნეში მომთაბარეობდნენ არალისპირეთში. ძველ მათიანეებში ისინი თურქებადაც იხსენიებიან. მე-10 საუკუნის მეორე ნახევარში ოლუზთა ნაწილმა ისლამი აღიარა და თურქმენად იწოდა. მე-11 საუკუნის დასაწყისში სელჩუკების წინამძღოლობით ისინი შეიჭრნენ შუა აზიასა და ხორასანში და საფუძველი ჩაუყარეს სელჩუკთა სახელმწიფოს წარმოშობას.

ბატონო იუნუს! უმაღლესი მათემატიკის ცოდნა არაა საჭირო იმისათვის, რომ განესაზღვროთ რამდენი საუკუნითაა დაშორებული ერთმანეთთან კოლხთა სამეფოს არსებობა და თურანთა (თურქმენტა) სახელმწიფოს წარმოქმნა. მათ შორის თითქმის ოცი საუკუნეა და როგორღა შეიძლება ვიხმართ თქვენი ტერმინი „თურანის კოლხები?“ კომენტარები თქვენი სინდისისათვის მიგვინდვია.

თქვენ თვითონ აღიარებთ, რომ სელჩუკები (ოლუზები) ჭოროხის მიდამოებში, ე. ი. ისტორიულ ტაო-კლარჯეთში მე-11 საუკუნეში დასახლდნენ. ბაგრატიონი მეფეები (აშოტ დიდი, ადარნასე, ბაგრატ კურაპალატები) კი აქ პირველად მე-9 საუკუნეში გამოჩნდნენ. გეკითხები, თუ ტაო-კლარჯეთს ჰყავდა ბაგრატიონი მეფეები, ქრისტიანი ქართველები, ორასი წლის შემდეგ, აქ სელჩუკების მოსვლისას, როგორღა გახდებოდნენ ისინი გენეტიკურად „ოლუზური წარმოშობის“ მეფეებად? ეს რბილად რომ ვთქვათ, სისულელეა, რაზეც ქართველებს მრავალი ანდაზა გვაქვს, დარწმუნებული ვარ თურქ ბრძენკაცებსაც ექნებათ ამაზე ძველი გამონათქვამები.

ახლა რაც შეეხება ტერმინ ათაბეგის ეტიმოლოგიას („ყოფილი ქრისტიანი ათაბაგები“). ათაბეგი (ათაბაგი) თურქული სიტყვაა და ქართულად მამა-ბატონს ნიშნავს. სელჩუქთა სახელმწიფოში თანამდებობის პირი იყო. მას ევალებოდა სულთანის მემკვიდრის აღზრდა და მეურვეობა. ამ სახელმწიფოს დაშლის შემდეგ ათაბაგი დამოუკიდებელი სამთავროს მეთაურის წოდებად იქცა. ეგვიპტეში მხედარმთავარსაც ნიშნავდა (ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. I. თბ. 1975. გვ. 222).

საქართველოში ათაბაგი იყო მეფის ერთ-ერთი ვეზირი. მას ევალებოდა ტახტის მემკვიდრის აღზრდა, ე. ი. ეს იყო სამეფო კარის მაღალი თანამდებობა. 1212 წელს ეს ტიტული პირველად ებოძა ივანე მხარგრძელს, ამ თანამდებობას მომდევნო წლებში ამირსპარსალარობაც უთავსდებოდა. 1334 წელს გიორგი მე-5-მ ათაბაგობა თავის ბიძას სამცხის მთავარს სარგის ჯაყელს უბოძა. საქართველოს პოლიტიკური დანაწილების შემდეგ მეფის კარის ათაბაგობა-ვეზირობა მოიშალა და ეს წოდება სამცხის მთავართა ტიტულად იქცა, მაგრამ არც მხარგრძელები და არც ჯაყლები არ ყოფილან წარმომავლობით ყიფჩაყბი.

ათაბაგების ტიტულს სამცხის ჯაყლები ატარებდნენ მანამ, სანამ ისინი ქრისტიანები იყვნენ, ე. ი. 1628 წლამდე, როცა ბექა ჯაყლი გამუსლიმანდა და საფარ-ფაშად იწოდა. ამის შემდეგ სამცხის მთავრებმა ათაბაგის მაგივრად ფაშების ტიტული მიიღეს.

ცოტა რამ თვით ყიფჩაყბზეც უნდა ვთქვათ. ადამიანს ალბათ რაღაც ზებუნებრივი ფანტაზია უნდა ამოძრავებდეს, რომ უძველესი კულტურის მქონე ერი, რომელსაც 3000 წლის წინ გააჩნდა თავისი სახელმწიფოებრიობა, დამწერლობა, კულტურა და მეცნიერება, მე-11 საუკუნეში ვოლგისპირეთისიდან შავიზღვისპირეთში გადასახლებულ მომთაბარე ყიფჩაყბის

ნაშეიერად მიიჩნით. იმ ყოვლათებისა, რომლებიც მაშინ იურტებში ცხოვრობდნენ, წარმართულ სარწმუნოებას მისდევდნენ და პირველყოფილი თემური წყობილება ქონდათ (ქსე. ტ. 10. 1986, გვ. 641-642).

1118 წელს საქართველოს ძლევამოსილმა მეფემ დავით აღმაშენებელმა სელჩუკებისაგან გაანთავისუფლა კახეთი, ლორე, გიში, რუსთავი და სამშვილდე, მაგრამ მათი განდევნა თბილისიდან, დმანისიდან და რამდენიმე ციხე-სიმაგრეიდან გაძნელდა. ამ დროისათვის ჩრდილო კავკასიაში იდგნენ კიევის მთავრის ვლადიმერ მონომახის მიერ დამარცხებული ყოვლათები, რომელთა მთავრის ასული დავითს ცოლად ჰყავდა. მეფე თავად ჩავიდა მათთან, ოსებთან შეარიგა და 40 000 ოჯახი საქართველოში გამოიყვანა. ყველა ოჯახიდან საშუალოდ თითო მეზრძოლი თავის ლაშქარში ჩარიცხა და ქვეყნის საზღვრების დაცვა დაავალა. მომდევნო წლებში ყოვლათა დიდი ნაწილი გაქრისტიანდა და გაქართველდა, ნაწილი კი მე-13 საუკუნეში შემოჭრილ მონღოლთა ლაშქარს შეერია. (იქვე).

* * *

მაინც რაში სჭირდება იუნუს ზეირექს ამდენი სიყალბეების როშვა? მთავარი მიზანია ისტორიულ ტაო-კლარჯეთში არსებული ძეგლები და, რა თქმა უნდა ტერიტორიებიც გამოცხადდეს არაქართულად, გეოგრაფიული სახელები კი სიცრუედ. როგორც ბოლო დღეების პრესა იუწყება, ამ ისტორიულ ძეგლებზე თურმე სომხებიც აცხადებენ პრეტენზიას. თუ ზეირექსი ნაწერებში ღრმად ჩავიხედავთ, დავრწმუნდებით, რომ ის მათ უჭერს მხარს, ქართველ მეცნიერებს კი მედოლებს და მეზურნეებს უწოდებს. ღმერთმა მისი სიმართლის მიხედვით მოუმართოს ხელი.

ბატონო იუნუს! ჩვენ დავგანებთ თავი და შავშეთის ან იმერხევის რომელიმე სოფლის მცხოვრებს ჰკითხე, ჭოროხზე და შავშეთის წყალზე თალიან ხიდებს რა ჰქვია. ყველა გიპასუხებს - თამარის ხილიაო და ეს აზრი 800 წელია გონებიდან არავის ამოსვლია, არც მტერსა და არც მოყვარეს.

თბილისში რომ მოხვდებით, ხელოვნების მუზეუმში შეიარეთ. აქ გაჩვენებენ შუა საუკუნეების შედევრებს, რომლებიც ქართველი ოსტატების, ბექა და ბეშქენ ოპიზარების ნახელავია. ისინი კი მოღვაწეობდნენ ლივანას ერთ ლამაზ სოფელში, რომელსაც დღესაც ოპიზა ჰქვია.

ამ მხარის შვილი იყო დიდი ქართველი მეცნიერი მწერალი გიორგი მერჩულე. კიდევ მეტი, შუა საუკუნეების ერთმა დიდმა ქართველმა, თამარის კარის პოეტმა და მთარგმნელმა თავის თავს იოანე შავშეთელი-შავთელი უწოდა. სწორედ მან შეასხა ხოტბა „აბდულმესიას“. მასვე ეკუთვნის „გალობანი ვარძიის ღვთისმშობლისანი“, რომელიც ბასიანში (აზრუმთან ახლოს) 1203 წელს სელჩუკების 400 000 კაციან არმიასთან ბროძოლაში თამარ მეფის ძლევამოსილ გამარჯვებას მიუძღვნა. ახლა ამტკიცებთ თქვენ, თალიანი ხიდები რომელმა სომეხმა ააშენა, ოპიზარებიც ოღუზები იყვნენ, შავთელი ყოვლათა და ა. შ.

თურქეთის ტერიტორიაზე არსებულ ისტორიულ ძეგლებს ბევრი მტერი ჰყავს. ზოგი მის მითვისებას, ჩემი აშენებულობა, აპირებს. ზოგს კი მისი ამშენებლის, პატრონის ვინაობა აშინებს და მზადაა შუა საუკუნეების ეს უძვირფასესი ძეგლები მიწასთან გაასწოროს. ასე ააფეთქეს ტბეთის დიდებული ტაძარი, რომელსაც 918 წელს ჩაუყარა საფუძველი ქართველმა მეფემ აშოტ კურაპალატმა. კითხულობ იუნუს ზეირექსის „შედევრებს“ და ძრწოლა გიპყრობს, ხომ არ ემუქრება ასეთივე საფრთხე

ბანას, ოპიზას, ოშეს, პარხალს, იშხანს... ეჭვი არ მეპარება, რომ მას და მისთანებს კანონის ემინიათ, თორემ ხელი არ აუკანკალდებათ პირისაგან მიწისა ალგაონ ყველა ისტორიული ძეგლი. ქართველ ხალხს იმედი აქვს მეგობარი თურქი ხალხი და დემოკრატიული წყობილების მშენებელი მისი მთავრობა ჩვენს საუკუნეში არ დაუშვებს ამ ბარბაროსობას.

რალა ისტორიული საქართველო, ბატონი იუნესკო ერთანეთში ურევს კამის და გოლგისპირეთის ბულგარელებს დღევანდელ ბულგარეთთან, საცეცებს წაღმა-უკუღმა აქნებს და სადაცაა ამ ქვეყანასაც თავის ტერიტორიად გამოაცხადებს: „ბულგარელების თურქული წარმოშობა ცნობილი ჭეშმარიტებაა“ - ო, აცხადებს და არაფრად დაგიღვეს რომ თანამედროვე ბულგარელთა წინაპრები ბულგარელები შეერივნენ სარმატებსა და ალანებს, მოგვიანებით მომთაბარე თურქებს და მე-10 საუკუნეში შექმნეს ფეოდალური სახელმწიფო. ჯერ ისინი ხაზარებს ემორჩილებოდნენ, ამათი განადგურების შემდეგ კი კიევის თავადმა სვიატოსლავმა მათ 965 წ. დამოუკიდებლობა უბოძა. რაც შეეხება საკუთრივ ქვეყნის პროტო - ბულგარელებს, ისინი მე-6-მე-7 საუკუნეებში სლავიანთა ეთნოსის ერთ-ერთი დამფუძნებელნი არიან. (ქსე. ტ. 2, 1947, გვ. 559-566). სპარსულენოვანი სარმატების მემკვიდრეები ირანელები და ალანების შთამომავალი ოსები (ქართველთა მონათესავენი) არავითარ პრეტენზიას არ გამოთქვამენ ბულგარეთზე. აი, ბატონი იუნესკო კი სლავი ხალხის ამ ნაწილს თავის კუთვნილებად თვლის.

* * *

ბატონ ზეირექს ძალზე აწუხებს დღევანდელი თურქეთის ტერიტორიაზე არსებული ქართული ტოპონიმები. მისი აზრით ბორხა-ბორჩკაა, ჭოროხი-ჩოროუპი, ოლთისი-ოლთუ, ფოცხოვი-ფოსოფი, თავუსქერი-ტაბაწყურია და ა. შ. საბედნიეროდ ამ „მეცნიერმა“ ართვინსა და არტანუჯს ვერ მოუწაბა მისთვის სასურველი სახელები. ვერც სხვა აშკარად ქართულ ტოპონიმებზე დაძრა სიტყვა. ამიტომ ამ თემაზე კომენტარებისაგან თავს შევიკავებ. ვიტყვი მხოლოდ, რომ არც ფოცხოვი და არც ფოსოფი არაა პირვანდელი სახელი. დასაწყისში იყო ბოცოს ხევი (ბოცო ერთ-ერთი წარჩინებული ჯაყლი იყო), შემდეგ სიტყვამ ტრანსფორმაცია განიცადა და მივიღეთ ფოცხოვი, ხოლო მოგვიანებით მას ფოსოფი უწოდეს, რაც შეეხება თავუსქერს ის ტაბაწყურს კი არ ნიშნავს (ეს ტბა შუაგულ ჯავახეთში მდებარეობს ბორჯომისა და ახალქალაქის საზღვარზე), აქაც ვირეშმაკობს ზეირექსი. შესაძლოა მან ძალიან კარგად იცის, რომ ტაოსკარი თურქეთის ტერიტორიაზეა, მაგრამ სინამდვილე ხელს არ აძლევს. თანაც ურჩევნია დამახინჯებული სახელი, თავუსქერი, ერქვას არა ისტორიულ ტაოსკარს, არამედ შუაგულ საქართველოში მდებარე ტბას, რათა დროთა მსვლელობაში იმასაც წაეპოტინოს.

ბატონი ზეირექსი იმოწმებს ერთ-ერთ გაზეთს, (რომელს არ ასახელებს) და მოაქვს ციტატა: „აჭარლების ქართველებად მიჩნევა არც ისტორიას შეესაბამება და არც სოციოლოგიას. აჭარელი მუჰაჯირებისათვის ხალხისა და ბევრი უვიცი პოლიტიკოსის მიერ „გურჯუს“ წოდება ისეთი შეცდომაა, რომლის აღქმაც გონებას არ შეუძლია“. ჯერ ერთი, ბატონო იუნესკო, გვითხარი რომელი გაზეთია, რომ მის რედაქტორსა და ამ სიტყვების ავტორს ზურგზე სულ ბდღვირი ვადინო, გუჩიგოლო სასამართლოში ჩემი და ჩემი ნათესავების, მთელი აჭარის მოსახლეობის შეურაცხყოფისათვის. ამას მე გეუბნები, რამაზ სურმანიძე, უძველესი ქართველი,

აჭარის მკვიდრი, ადრე ქრისტიანი, შემდეგ მუსლიმანი ქართველი, მაგრამ მუდამ ქართულად მოლაპარაკე, თურქეთში აუარებელი ნათესავის, მათ შორის სურმანიძეების პატრონი. ვინ მისცა ამ გაზეთის, ანდა თქვენ, ბატონო ზეირეჯი, მე და ჩემს ნათესავებს დავგვიმახინჯოთ ისტორია, შეგვიცვალოთ წარმომავლობა და ჩემი ჯიში და ჯილაგი ჩემთვის სრულიად უცხო ტომს მივაკუთვნოთ?

როგორც ვიცი, ამჟამად გერმანიაში ცხოვრობს დაახლოებით ორ მილიონამდე თურქეთის მოქალაქე (მათ შორის ბევრი ჩემი ნათესავი). მართალია ისინი მუშა აჯირები არ არიან, მაგრამ ამათგან დიდად არ განსხვავდებიან, რადგანაც ისინი სოციალურმა ფაქტორებმა გაფანტა სხვადასხვა ქვეყანაში და ბევრმა იმ ქვეყნის მოქალაქეობაც მიიღო. საინტერესოა, რა ხასიათზე დადგებით თქვენ, ბატონო ზეირეჯი, ერთ დღეს გერმანიამ ისინი გერმანელებად რომ გამოაცხადოს? შესაძლოა ომს არ დაიწყებთ, მაგრამ ამას თქვენს ქვეყანაში დიდი არეულობა რომ მოჰყვება, ამაში საეჭვო არაფერია.

თქვენ აგრძელებთ ციტატას (ალბათ იმავე ანონიმ გაზეთიდან): „ამა 1980 წელს მოკლეს, „ჩვენებური“ შვილმა იტირთა“ და აკეთებთ სამართლიან დასკვნას: „თურქეთში ქართული უმცირესობა ცხოვრობს. ესაა 500 სოფელი, 2,5-3 მილიონი მოსახლეობით. ამჯერად პოლიტიკურ ავტონომიას არ ითხოვენ, მაგრამ დედა-ენაზე განათლების მიღების უფლება და თავიანთი დამცირებული ენისათვის თავისუფლება უნდათ. გარდა ამისა თურმე ქართული კულტურის ცენტრებიც უნდა გაიხსნას“ – ამბობთ და თქვენივე დასკვნა შიშის ზარს გცემთ. რა ამაში ცუდი? თუ ადამიანი თავისი დედენის აღდგენას, ეროვნული სკოლის გახსნას, მეზობელ ქვეყნებთან და თავის ნათესავებთან ახალი კულტურული ურთიერთობის დამყარებას ცდილობს, რომელიც არავითარ ენებას თურქეთის რესპუბლიკას არ მოუტანს (პირიქით, დემოკრატიის გზაზე მდგომ ქვეყანას დიდ პოლიტიკურ სარგებელს მისცემს), რას ხედავთ ამაში ცუდს?

ამისათვის ქართულ მაგალითებს გაგაცნობთ, რომელმაც იქნებ ცოტაოდენი განათლება შეიტანოს თქვენს გონებაში. საქართველო პატარა ქვეყანაა (5,5 მილიონამდე მოსახლეობით). აქ ცხოვრობენ რუსები, სომხები, აზერბაიჯანელები, ბერძენები, ებრაელები, ქურთები, ოსები, აფხაზები და სხვ. მათი რიცხვი ქვეყნის მოსახლეობის მესამედს შეადგენს. ყველა კომპაქტურად დასახლებულ ხალხს აქვს თნავის ეროვნულ ენაზე მომუშავე სკოლები, კლუბები, სამკითხველოები, რადიო და ტელეგადაცემები, საკუთარი პრესა, ეროვნული ფოლკლორული ანსამბლები, მძლავრი სათვისტომოები, რომლებსაც მუდმივი კავშირი აქვთ თავიანთ ისტორიულ სამშობლოსთან. ყველგან ნახავთ მათ სალოცავებს, ეკლესიებს, მეჩეთებს, სინაგოგას. ამით ქართველი ხალხი ამყობს და ყოველმხრივ უწყობს ხელს ეროვნულ უმცირესობათა კულტურის აღმავლობას.

თქვენ რა გემართებათ? ნუთუ 65 მილიონიან ქვეყანას ასე გაშინებთ სამი მილიონი თქვენივე მოქალაქეების (რომელთა პასპორტში ეროვნებად თურქი უწერიათ) თხოვნა, ისწავლონ თავიანთ ისტორიულ ენაზე? არა მგონია ეს მთელი თურქი ხალხის ზარი იყოს. ეს თქვენი და თქვენისთანა ერთი მუჟა შოვინისტების ზარია, მეტი არაფერია.

თურმე საქარიას სოფელ ევრენში გინახავთ გლეხები, რომლებსაც უთქვამთ „ქრისტიან ქართველებთან საერთო არაფერი გვაქვსო“ და ა. შ. ღმერთმა ხელი მოუშაროთ, არავინ აძლებს, მაგრამ ვისაც ეს სურს, თქვენ რატომ ეღობებით?

ესაა თქვენი დემოკრატია და ადამიანის თავისუფლება? ასე გინდათ ევროპის გაერთიანებებში შესვლა?

* * *

ქართველი სადაც არ უნდა მოხვდეს, ყოველთვის სიამაყით იტყვის ქართველი ვარო, რადგანაც იცის, რომ მისი ქვეყანა მსოფლიოში ერთ-ერთი უძველესია. ამ ქვეყნის შვილებმა დიდი წვლილი შეიტანეს მსოფლიო ცივილიზაციის განვითარებაში. მსოფლიოში არსებული 14 დამწერლობიდან ერთ-ერთი სწორედ ქართულია. უფრო მეტიც, ქართველს აქვს დამწერლობის სამი სახე: ასომთავრული, ნუსხა-ხუცური და მხედრული. სხვათა შორის ოსმალთა მმართველობის დროს, როცა შეწყდა ქართული წერა-კითხვის შესწავლა, აქარელმა ქალებმა შემოინახეს ქართული დამწერლობის ნიმუში. ასოებს უკეთებდნენ პატარა ნიშნებს, რითაც ის განსხვავდებოდა ჩვეულებრივი მხედრულისაგან. ეს ფორმა „დედაბრულის“ სახელითაა ცნობილი და ზოგ მეცნიერს დამწერლობის მეოთხე სახედ მიაჩნია.

ქართველი ამაყობს იმით, რომ მისი ქვეყნის ტერიტორია საგსეა უძველესი მატერიალური ძეგლებით, ხიდებით, ციხე-სიმაგრეებითა და ეკლესია-მონასტრებით. ახლახან დმანისში 1 მილიონ 700 ათასი წლის წინანდელი ევროპელი ადამიანის თავის ქალა აღმოაჩინეს, რამაც ნამდვილი გადატრიალება მოახდინა მეცნიერებაში. ამაზე ფრანგმა მეცნიერმა ანრი დე ლუბლიმ თქვა: საქართველო აერთიანებს შავს და კასპიის ზღვებს, ჩრდილოეთით დიდსა და სამხრეთით მცირე კავკასიონს, როგორც გზაჯვარედინი ახლო აღმოსავლეთის გავლით აფრიკას, აზიასა და ევროპას შორის, ასიათასობით წლის მანძილზე იყო ფაუნებისა და ადამიანების ურთიერთშერჩევის ადგილი“ (გ. საქ. რესპ. №276,17) 10.2000 გვ. 3). ასეთი ქვეყნის და ერის შვილობა მართლაც საამაყო და ვერავინ შეუშლის ხელს, ნურც გაუკვირდებთ, თუ უცხოეთში მხოვრები ქართველიც მას შენატროდეს.

მე სულაც არ მიკვირს ევრენელი გლეხების ნათქვამი. რაც ტერორისტებისაგან ოზქანების ოჯახს გადახდა, როცა ახმედი მხეცურად მოკლეს, ხოლო მისი შვილი იბერია მძიმედ დაჭრეს (რაზეც თქვენ ერთ სიტყვასაც არ ამბობთ), ყველა ვერ გაბედავს საქართველოზე კარგის თქმას, ან კიდევ იმას, რომ ის წარმოშობით ქართველია და მისი მშობლიური ენაც ქართულია. თქვენს წერილში იმდენჯერ და ისეთ კონტექსტში მოიხსენიებთ იბერიას, რომ ამკარად სჩანს თქვენი თანაგრძნობა ტერორისტებისადმი, რომლებმაც დიდი მოღვაწე სიტყვის თავისუფლებისათვის გასწირეს. ამ ჭკუით შორს ვერ წახვალთ, რადგანაც თანამედროვე მსოფლიოში ტერორს დიდი გზა არა აქვს. თქვენ მოგყავთ ახმედ ოზქანის თითქოსდა მოსანანიებელი წერილის ტექსტი. მე სულაც არ მიკვირს, რომ ის ამ წერილს დაწერდა. წარმოდგენილი მაქვს, სანამ მოკლავდნენ, რამდენჯერ დაემუქრებოდნენ, ტელეფონებით დაურეკავდნენ და დაშანტაჟებდნენ. ეს წერილი ალბათ ასეთი იძულებით დაიწერა.

მე არც ის მიკვირს, როცა საქართველოში ჩამოსულმა მუჰაჯირმა ქალმა თქვა: „ქართველი არ ვარ, მუსლიმანი ვარო“. ნებისმიერი ადამიანი მიხვდება, რომ „ქართველის“ მცნებაში ის ქრისტიანს გულისხმობს და ამიტომ ამბობს, მუსლიმანი ვარო. აბა ერთი ცოტა შეუბრუნე კიფხვა ქართულად რატომ ლაპარაკობო, მაშინვე მოგიგებს: გურჯი ვარ, აჭარელი ვარო. ეს კი იგივე ქართველობას ნიშნავს. თუმცა ამ ქალბატონის რა უნდა გაგიკვირდეს, როცა იუნუს ზეირექი, რომელსაც თავი მეცნიერად მოაქვს, მიაჩნია, რომ „ქართველობა ქრისტიანობის აღსანიშნავად გამოიყენება და სინამდვილეც ეს არისო“.

ზეირექს თბილისში შოთა რუსთაველის წიგნები უნახავს და ამ სულმნათის შემოქმედებას მისი აგყობაც შეხებია. ქართველი და უცხო რუსთაველოლოგებისაგან განსხვავებით ახალი რამ აღმოუჩენია: პოემაში პროლოგის ერთი ნაწილი რატომ არ არის წარმოდგენილიო. „იმიტომ, რომ პოეტი იქ წერს: ნიზამი განჯევი ჩემი მასწავლებელიაო“ – ასკენის თავადვე და ხელს იბერია მელაშვილისაკენ იშვებს: როგორ ახსნი ამასო. ბატონი იბერია მართლაც როგორ ახსნის, არ ვიცი, მაგრამ პირადად მე, ქართულ ლიტერატურასა და ისტორიაში საკმაოდ ჩახედული კაცი, ვერაფრით ვერ ავხსნი, რადგანაც ასეთი რამ უბრალოდ არ არსებობს, არსად არ წამიკითხავს, არც „ვეფხისტყაოსანის“ ხელნაწერებში და არც სხვა ავტორების კომენტარებში. თუ ბატონ ზეირექს ამის დამადასტურებელი საბუთები აქვს (სხვათაშორის, პოემის ერთი უძველესი ხელნაწერი შავშეთში, ართვინში აღმოაჩინეს და მისი საბოლოო ბედი უცნობია), ქართველები დიდ მადლობას შეგწირავთ რუსთაველოლოგიაში შეტანილი წვლილისათვის, მაგრამ ვაი რომ მას ეს იმედი გაუცრუვდებოდა. ასეთი რამ არც რუსთაველსა და არც ნეტარხსენებულ ნიზამს არ უთქვამთ. ისე კაცმა რომ თქვას, რაა იმაში ცუდი, თუ ერთი გენიოსი პოეტი მეორე, მასზე ასაკით ოდნავ უფროსი გენიოსი პოეტის მოწაფე იყოს? ეს ქართველებს ისევე გაუხარდებოდათ, როგორც ჩვენი მოძმე და კარის მეზობელი აზერბაიჯანელები იამაყბენ, თუ მათს ცნობილ ადამიანს ეყოლება ქართველი მასწავლებელი, თუმცა იმასაც გეტყვით, რომ პოეზიაში მასწავლებლობა, თანაც სხვადასხვა ერის წარმომადგენლებს შორის, გამორიცხვულია. პოეტი, მით უმეტეს გენიოსი, თვითნაბადი ნიჭით უნდა იყოს დაჯილდოებული.

მე მგონი კარგი იქნებოდა ბატონ ზეირექს ამ ყურით მოთრეული ამბებისათვის კი არ მიეჭტია ყურადღება, არამედ კარგად წაეკითხა ნიზამი განჯევისა და შოთა რუსთაველის შემოქმედება, რომლითაც დიდი პოეტი – ჰუმანისტები უმღერიან სამშობლოს, თავიანთ ერს, თესავენ ჭეშმარიტი სიყვარულის, გმირობისა და რაინდობის მარცვალს, იბრძვიან დაჩაგრული ადამიანის უფლებების დაცვის, უსამართლობისა და ძალმომრეობის წინააღმდეგ. მაშინ შესაძლოა იუნუს ზეირექს დაკარგოდა სურვილი ეწერა ამდენი სიყალბე, ენთხია ამდენი ბოლმა და სიძულვილი.

აზერბაიჯანი ვახსენე და ძალაუნებურად ამ ქვეყნის ერთი პროვინცია, ისტორიული საინგილო გამახსენდა. აქ სამ რაიონში ეთნიკური ქართველები, ინგილოები ცხოვრობენ. აზერბაიჯანის ხელისუფლების დახმარებით მათ აქვთ ქართული სკოლები, ქართული თეატრი, ეუფლებიან ქართულ კულტურას და მეცნიერებას, მაგრამ არც მათ და არც საქართველოს მოსახლეობას აზრადაც არ მოსვლია რაიმე პრეტენზიები წაეყენებინა მეზობელი ქვეყნისათვის. პირიქით, ყოველმხრივ უწყობენ ხელს იქ არსებული ქართული ისტორიული ძეგლების დაცვას. აი ასეთ მაგალითებზე უნდა ვიცხოვროთ, ბატონო ზეირექს, ასეთ მაგალითებზე უნდა ვზრდიდეთ მომავალ თაობებს, თორემ ისეთ ცოდვებს გაგიხსენებენ, მთელ მსოფლიოში მოგეჭრებათ თავი.

(დასასრული იქნება)

მზიანი იეროგლიფები

პოეტი სანდრო ბერიძე გაცილებით გვიან გავიცანი, ვიდრე მისი ლექსები. ეს ნაცნობობა პირად ურთიერთობებში გადაიზარდა, როცა ორივემ სავალდებულო სამხედრო ბეგარა მოვიხადეთ და სტუდენტები გავხდით. ჩვენს მეგობრობას იმანაც შეუწყო ხელი, რომ ორივე ზომაზე მეტად გულწრფელები ვიყავით, როგორც საკუთარ თავთან, ასევე მეგობრებთან, შეიძლება ამას ამ შემთხვევაში არ ჰქონდეს

არსებითი მნიშვნელობა, მაგრამ პოეტისათვის ეს თვისება ბუნებრივი ნიჭივით აუცილებელი იყო და არის.

ბათუმის ზღვისპირა პარკში, კავიანისა და დანდალოს სიძველეთა სანახევებში გატაცებით ვუყვებოდით ერთმანეთს მშობლიური კუთხის ავბედით წარსულზე, იმ დროის მიმდინარე ლიტერატურული ცხოვრების სიახლეებზე და სხვა საკითხებზე. ვწუხდით ტიციან ტაბიძის, პაოლო იაშვილის, მიხეილ ჯავახიშვილის და სხვათა ტრაგიკულ ხვედრზე, რომელიც ერთგვარ სინანულს იწვევდა ჩვენში.

გადიოდა წლები. საუკუნის მიწურულში განვითარებულმა ეპოქალურმა მოვლენებმა საგრძნობლად შეცვალა ჩვენი საქმიანობის შინაარსი, მაგრამ ქართული სიტყვისადმი ერთგულება და სიყვარული უფრო გაგვიძაფრა.

მინდა გავიზიაროთ ჩემი შთაბეჭდილება მეგობარი პოეტის საზოგადოებრივ და შემოქმედებითს საქმიანობაზე. თუ ისე შევძელი ყველაფრის დანახვა, როგორც რეალურადაა, ამით ერთი დაუსრულებელი შტრიხი შევმატება პოეტის პორტრეტს.

* * *

სანდრო ბერიძე ქედის რაიონის ულამაზეს სოფელ ჯალაბაშვილებში დაიბადა და გაიზარდა. მისთვის ყველაზე ძვირფასი მშობლიურ გარემოში გატარებული წლებია. მთის სოფელში ეზიარა პოეზიასა და ქართული სიტყვის სიდიადეს. მაშინ გულში არ გაგლიჯა რაოდენ ძნელსა და საპასუხისმგებლო საქმიანობას მოჰკიდა ხელი. მერე ქალაქის ხმაურიანი ქუჩებში ნახა, ორი წელი მეზობელ მონღოლეთის სახალხო რესპუბლიკაში დაჰყო მისდა უნებლიეთ.

ისე ვითარცა ოღრიალის ფერდობიდან ჩამომდინარე ნაკადულები დიდ მდინარედ ქცეული ზღვის ტალღებს უერთდებიან, ასე შეერწყა სანდრო ბერიძე ქალაქურ ცხოვრებას, ახლა დადის ბათუმის ქუჩებში უზომო სევდითა და სიხარულით გულანთებული პოეტი, რომელსაც საზოგადოება იცნობს როგორც 80-იან წლებში მოსული თაობის ერთ-ერთ ნიჭიერ წარმომადგენელს.

* * *

სანდრო ბერიძეს აღფრედ დე მიუსესავით არ უთქვამს: „ჩემი გულის ცეცხლის ალში იშვა ჩემი გენია“, მაგრამ ეს სიტყვები ზედგამოჭრილად მიესადაგება პოეტის განვლილი ცხოვრების გზასა და შემოქმედებას.

პოეტის ადრე გამოქვეყნებულ ლექსებში გაიეღვებს ტერენტი გრანელისეული ემოციები. ამაში სათაყილო არაფერია. სიცხადისათვის გავიხსენოთ ისაქ ნიუტონი: „შორს იმიტომ ვიხედებოდი, რომ ბუმბერაზების მხრებზე ვიდექი“. დღეს ბევრს მოუწევს თავისი დიდი მასწავლებლის აღიარება.

სანდრო ბერიძესაც ჰქონდა შეხების წერტილები თავისი დროის სინამდვილესთან. ბოლოდროინდელმა გარდატეხებმა პედაგოგი და ჟურნალისტი წმინდა პროფესიული საქმიანობიდან იქ მიიყვანა ახალი საქართველოს აღმშენებლობის პირველი წლები, მოითხოვდა თითოეული ქართველისაგან. არ ვიცი, როგორ გაართვა თავი მისთვის უცხო და ძნელ საქმეს. ის კი მჯერა, რომ პოეტის გულითა და თვალთა ხედავდა ყველაფერს, მერე წერდა გრძნობის კარნახით სასურველი თუ უსიამოვნო განწყობილებით ნაკარნახევ სტრიქონებს და ესპანელი ასკეტი ფანატიკოსივით იგნატი ლოიოლოსავით არ უყვირია: „ყველაზე უფრო საშიში მტერია უყოლობა მტრებისა“. მე კი ვიტყოდი პოეტისათვის განწყობილების, გულზე ცეცხლის მომდები სიტუაციების არ ქონა ყველაზე დიდი მტერი. სანდრო ბერიძეს ერთიც აქვს და მეორეც.

სანდრო ბერიძე საკუთარი ხასიათისა და თავისებურების ნებით თუ უნებლიეთ ყოველთვის გრძნობდა სიტუაციას. ცდილობდა არ აჩქარებულყო, არ დაეშვა შეცდომა. ელოდებოდა საშური კლიმატის დადგომას. ამით იყო განპირობებული ალბათ საკმაოდ, რომ დაგვიანდა მისი პირველი წიგნის მზის სინათლეზე გამოსვლა.

ერთხელ გამომცემლებს პირველი წიგნის დაბეჭდვის სურვილი რომ გაანდო, ეს იყო და ეს. ზოგიერთი თანატოლივით არ შეუძრავს ცა და ხმელეთი. 1989 წელს ავტორთა ჯგუფისაგან შედგენილ კრებულში „ძოწისფერი გვირილები“ დაბეჭდა პოეტის რვა ლექსი.

* * *

ხუთი წლის შესვენების შემდეგ სანდრო ბერიძე დაუბრუნდა საზოგადოებრივ სარბიელიდან აქტიურ ლიტერატურულ ცხოვრებას. ამ ხანმოკლე შესვენების შემდეგ გამოდის პოეტის საკმაოდ მოზრდილი წიგნები: „თეთრი ქორწილი“, (გამომცემლობა „აჭარა“, 1993 წელი) „სიკვდილ-სიცოცხლის სიმღერები“ (სს „გამომცემლობა აჭარა“ 1997 წელი) პირველი წიგნის ანოტაცია გვაუწყებს: „თორმეტი წლის წინ დაიბეჭდა ს. ბერიძის პირველი ლექსი. მას შემდეგ კარგა ხანი გავიდა, ამჯერად პოეტმა თავი მოუყარა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში გაბნეულ თავის ლექსებს, ერთ წიგნად აკინძა და მკითხველს მორიდებით შესთავაზა“. (რედაქტორი ზ. ფირცხალაიშვილი), მეორე წიგნის ანოტაციაში კი ნათქვამია: „სანდრო ბერიძე ქეშმარიტი ნიჭით მირონცხებული პოეტია. მისი „მაესტრო“ ხან სევდიან ჰანგზე ქვეთინებს და ხანაც უფერულ დღეებს სიცოცხლის ტკბილი ნექტარით ასაზრდოებს. გუნდუკის მკლევლებს სასტიკად კიცხავს, მაღლფენილი პოეტი სტრიქონებით ადიდებს სამშობლოსა და მამულიშვილებს.

განსაკუთრებული ლირიზმითა და უშუალოდ გვხვდება სატრფიალო ლირიკა. ბევრი რამ შეიძლება ითქვას კრებულში თავმოყრილ ლექსების შესახებ (რედაქტორი გულნარა ფაღავა).

დაგვიანებაცაა და მორიდებაც, მაგრამ კარგა ხნის შემდეგ ასეთი მოკრძალებული შეხვედრა მკითხველთან შეიძლება ითქვას ორივე შემთხვევაში ფრიად სასიამოვნო მოვლენა გახლავთ.

* * *

ნაგვიანვეი ყველაფერი როდია ცუდი, ახლა როცა პოეტის ლექსებს ვკითხულობ, ვფიქრობ, გაუმართლა ავტორს, იმიტომ, რომ გზადაგზა გაითავისუფლა თავი ამ აღრინდელი სავარჯიშოებისაგან, რომელთაგან თვითდამკვიდრების პროცესში ბევრს უჭირს გაითავისუფლება იმისაგან, ძვალბილში რომ აქვს გამჭდარი, სახსრებს ამტვრევს და სულს უფორიატებს:

„ახლა ნაძვებთან სულ სხვა მგზავრი ვდგავარ დაღლილი,
აქეთ ხევია, იქეთ კიდევ კლდე და ტინია,
ტყუარ ლელიანს აღარ ესმის ჩემი ძახილი,
სადაც ბავშვობას სამუდამოდ დაუძინია“.

ახლა ახლა სხვა გარემოებასთან გვაქვს საქმე. ადვილი არ არის იმ ხილვებთან გამოთხოვება, რომელსაც ბავშვობასთან ერთად დაუძინია. ამგვარ შეგრძნებას გარდამავალ ასაკში ყველა განიცდის პოეტიცა და არაპოეტიც.

რაგინდ უზრუნველი ცხოვრება არ უნდა ყქონდეს ადამიანს, ჰლომისთვის სულ ერთი არ არის ყველაფერი. თუ ერთ შემთხვევაში წამი ბედნიერად მოგეჩვენა, იგი სხვა შემთხვევაში შეიძლება დიდი უბედურების მომტანი გახდეს. ამიტომ გვაფრთხილებს ლირიკული გმირი:

„არ დაბინადდე უცხო ტაძარში,
გაგვალე შენით გზა უნაპარალო
და თუ იმ გზაზე სიკვდილს გადარჩი
შემთხვევითობას არ დააბრალე“.

ამ ოთხიოდე სტრიქონში ბევრი რამაა ნათქვამი, მაგრამ თუ ჩავუფიქრდები იოლად ავხსნით: პოეტმა მიგვანიშნა და შეგვახსენა ადამიანის იმ დანაშაულობაზე რომელიც კარკვეულ კანონზომიერებას ექვემდებარება.

ამაშია პოეტის ბედნიერება, თუ სტრიქონი ერთ შემთხვევაში გაზაფხულზე გზისპირებიდან მორცხვი ენძელასავით გილიმის სუსხს გამორიდებული, მეორე შემთხვევაში ედელვაისივით მიიტყუებს ცივ და მიუსაფარ გარემოში მზერას, რომ ღენივით ტანში დაგიაროს, შეგაძრწუნოს, სიმშვიდე დაგაკარგვინოს.

ასეთი სიმძაფრის ლექსების შექმნა ხელეწიფება სანდრო ბერიძეს, რაც განპირობებულია იმით, რომ მისი სულიერი სამყარო გაცილებულია იმ ჩვეულებრივ ჩარჩოებს, რომლისაგან განთავისუფლება ზოგიერთს უჭირს. შეიძლება ამგვარი შეფასება ვინმემ გადაჭარბებულად ჩამითვალოს, მაგრამ ამის თქმის საშუალებას მაძლევს ლექსები: „საკუთარ სახლში უუფლებო იყავ სტუმარი“, „მომსკდარი გრძნობა დასახრჩობად გიჭერს არტახებს“, „სულს ღღემდე მოჰყვა არ ყოფილი გრძნობის სამყარო“, „რა მწუხარებაც განვიცადე უწყის არავინ“, „ზაფხული - 1984“, „მონღოლური ციკლიდან“, „ტერენტი გრანელი“, „ტიციანი“, „რეპანში“, „ქანდაკება“, „ჩემი სალამი, მოთმენის ნიჭო“, „მე უზრუნდები ცისფერ გობელის“, „ლანდები ნელა მისდევნ მთვარეს“. დაინტერესებულ მკითხველს შეუძლია შთაბეჭდილებისათვის გადაავლოს თვალი და დამერწმუნება მერე მათ არა აქვთ ასაკი, დრო, არც შეღავათის გაწევა ჭირდება, რადგან მათში იმედთან ერთად იმდენი სევდა და ფიქრია პოეტისა, რომ მისი ტარება ორ ადამიანს გაუჭირდება.

პოეტის მეორე „მე-ს“ სულ აფორიაქებული მლოცველივით შევყავართ იღუმალებათა ლაბირინთებში, რათა ახლოდან დავინახოთ ის რეალობა, რომელიც ძალიან ახლოსაა ადამიანურობასთან, სულიერებასთან. ამას ახერხებს უმთავრესად

გრძნობისა და ფიქრის სინთეზის შერწყმით.

შემპარავად უყურებს უხილავ სივრცეს, იმიტომ რომ მათ მიღმა დგას ორი ერთმანეთთან დაპირისპირებული ტანდემი: სიკვდილი და სიცოცხლე. სირთულეებში ფილოსოფიური წვდომით ცდილობს გაარკვიოს, რომელია - პირველი, რომელია - ბოლო.

საყვედურსაც ამბობს ერთგან ცხოვრებისეული წვრილმანებით აფორიაქებული და ჩუმად გვაახლოვებს ბედის ირონიას, ვიდრე ლექსებზე თვალის სწრაფი გადავლებით:

„ამაოება უდღეურ თვალებს ნელ-ნელა იქრობს,
მდარე პალიტრა ხუნდება და ხდება უფერო“...

„უფერულ დღეებს არ უნახავს ცრემლი კარგა ხანს,
ჩვეულ მოლოდინს ელოდება სხვა საესავი“.

„დასასრულივით დასაწყისიც წაჰყვა დაისებს
ყოფნას, არ ყოფნა ჩახვევია ცბიერ დობილად,
ვიღაცა მღერის: - რა დრო იყო, რა სიხალისე...
ქე კი ვტირივარ: - არაფერიც სულ არ ყოფილა“.

„ცრემლების წვიმებს მოელიან გრძნობათ ზვაგები“.

სამყაროს ზურგზე ცეცხლოვნათა პულსი დავარდა,
იითქოს ცოტაც და გულგრილობა დათვლის სამამდე“.

„რაც იყო გუშინ, რაც იყო წინათ,
დღეს მოგონებებს ჩაბარდა უკვე“.

„სიცოცხლე მღერის: - „დავრჩე ეგება“...
მღერის სიკვდილი: „რა დროს ეგარი“...
მკვდარ ცოცხალს ერთად მიერეკება
ქამი მკაცრი და დაუდგარი“.

რაგინდ ტკბილი ან მწარე იყოს სიცოცხლე ადამიანს აქვს გამომუშავებული შვებისა და მუდმივი ერთგულების შეგრძნების სინდრომი. პოეტისათვის ეს მშობლიური ქვეყანაა. თუ ერთ შემთხვევაში დანდალოს ხიდთან გაზრდილ მეოცნებეს წარსულის აზბედითი სუსხი უწევავს სახეს, აქეთ ახალი ქვეყნის სინამდვილე გასაფრენ ფრთებს ასხამს. ამ მოტივით გამხელილ ჰანგებში („ორი ქართველი“, „კავიანის ციხე“, „თბილისი

-1992“, „საქართველოში“, „ბათუმი - 1921“, „სამყარო - ციხე“, „სიცოცხლისათვის“). სევდიანია პოეტის „მასტრო“ იმდენად სევდიანი, ლამის შიში გიპყრობს:

„ჩამოიფარა ცამ პირზე ბაცი,
მზეა ხილული, მზე უხილავი,

საქართველოში არ დარჩა კაცი

შარით და შურით გაუკილავი“.

შემზარავია ასეთი ყოფა. აბათ ამ გარემოებამ მოაჩვენა სამყარო. ციხედ ერთმხრივ პოეტს, როდესაც ჭინთა მოთმენის აბორგდა ღვარი:

„გაჩენის დღიდან რბილი და მკაცრი,

გაჩენის დღიდან, ბედზე მდურავი,

თავისუფლება! ყვიროდა კაცი

და ხარხარებდა სადღაც უფალი“

მოგუსმინოთ ცნობილ ქართველ მწერალსა და კრიტიკოსს ჯანსულ ლვინჯილას; „რატომ არის აუცილებელი ჯერ დამოუკიდებლობის მოპოვება, რომ გახდეს თავისუფლების ღირსი.

როდესაც ჩვენ ერთმანეთს ვაკვირდებით, არ მოგვწონს ერთმანეთი. მე თქვენ არ მოგვწონვართ, არც მე მომწონხართ თქვენ“.

თავისუფლებისათვის ბრძოლა მარტო „ძახილი“ არ არის! მას მოპოვება სჭირდება. ხომ ხედავთ გაგვაფრთხილა კიდევ ცნობილმა მწერალმა. აგერ პოეტმაც მიგვანიშნა არ შეიძლება დიდი მონაპოვრის მიღწევა ცალსახად.

წვეთწვეთობით გულიდან სისხლის გაღებით, 9 მარტით, 9 აპრილით, მოვიდა ის სანატრელი ჟამი:

„ახლა როდესაც ვარდების თოვლი,

ასე ლამაზად ფრიალებს სულში, მე ატეხილი ქალების მოვლით, მერმისში მიმაქვს სიცოცხლის ნუში“.

„სიცოცხლის ნუში“ გადარჩენილი, განთავისუფლებული სამშობლოს ბედნიერების მაუწყებელი სიმბოლოა. მსგავსი პოეტური მიუხტის მატარებელი სტრიქონები ბევრია პოეტის სხვა ლექსებში, რომელთა ჩამოთვლა შორს წავგიყვანს.

ისეთ ქვეყანაში, როგორიც საქართველოა, უფლება არა აქვს არავის, მით უმეტეს პოეტს იცხოვროს გულგრილობით. სანდრო ბერიძემაც ვერ აუარა გვერდი ამ თემას. არ შეიძლება მდარე ემოციით წავიკითხოთ მედიტაციური ლექსები: „მანოლავ“, „ძახილი მთებიდან“, „შენ ცაში დაგრჩა კაბა დედოფლის“, „ოჰ, ეს მოგონება“, „მე შენ გელოდი“, „მშვიდობით აწი მე აღარ მოვალ“, „მაახლოებენ წლები ჩემი სევდიან სადგურს“, „წასულო დროო“, „ქუჩებო, ჩემი სევდის ქუჩებო“, „შენ დაგავიწყდა სანაპირო“, „მე შენმა სიყვარულმა“ და სხვა. ეს ის ლექსებია მეხრე ტალღასავით ცაში ატაცება, რომ შეუძლია ნებისმიერი საგნის და მერე სიღრმეში ჩათრევა. აი, ასეთი ანდამატური ძალა პოეტის გულითა და სულითაა მინიჭებული მათზე.

უფლება არა გვაქვს ზახი არ გავუსვით სამოქალაქრო საერო, სამამულო, ეროვნული პატოსით დაწერილ ლექსებს, მონდოლური შთაბეჭდილებების ციკლს, ძირძველი კოლხური ფოლკლორის ვარიაციულ ნიმუშებს. ისინი მთლიანობაში ისე აღიქმებიან, როგორც პოეტის „...“, ცალკ-ცალკე კი ვითარცა ქვიშაში გაბნეული მარგალიტები. ხვალ და ზეგ მას ცალი თვალთ წაიკითხავენ პროფესიონალები და სრულყოფილ შეფასებებსაც გააკეთებენ.

* * *

სანდრო ბერიძე ერთგულია ლექსის ტრადიციული ფორმის, მაგრამ იჩენს სიახლეებისადმი ერთგულებას. მისთვის უცხო არ არის თეთრი ლექსი, ვერლიბრი. ამ მხრივ საყურადღებოა: „ომარ ხაიამ“, „ნულარ მიმტკიცებთ“, „მე“, „მე და ჩემს სურვილ“, „სადა ხარ“, „მომეწყინა“, „საშემოდგომო“ და და სხვა ყველა ესენი გაწაფული ხელითაა დაწერილი და არცერთ შემთხვევაში შეღავათს არ საჭიროებენ.

ალარ შევურიგდებით საინტერესო სახეების და მეტაფორული აზროვნების ნიმუშების მოტანას „ისინი უმარავადაა წიგნებში დაბეჭდილი 400-ზე მეტ ლექსში: ერთ მხრივ კი ეწიშობ, შეიძლება მოვიტანო რამდენიმე ამონარიდი, მაგრამ მათზე უკეთესი იქნებ გამომჩიეს. ამის გამო გული დაწყდება ავტორსაც და მკითხველსაც.

სანდრო ბერიძე შორს დგას ტრაფარეტისაგან ე. ი. გვერდს უვლის ინდივიდუალურ ხასიათს მოკლებულ შემოქმედებით წარმოსახვას, მოძველებული მხატვრული სახეებისა და ხერხების, დიდი ხანია დამკვიდრებულისა და სხვების მიერ გადამღერებულის გაფორმებას.

იშვიათია და არც სანდრო ბერიძეა გამონაკლისი არ ჰქონდეს სუსტი ლექსი, სუსტი სტრიქონი, მათზე საუბარი ჩემი თვითმიზანი არ არის. ჯერ ერთი, ისინი პოეტის ადრინდელ ლექსებს მიეკუთვნებიან და ახლის ჩრდილქვეშ აფარებენ თავს.

პოეტი ლექსების პარალელურად წერს და ბეჭდავს მეტად საინტერესო ნარკვევებს დღევანდელ ლიტერატურულ ცხოვრებაზე და სხვა საკითხებზე. ისინი ცალკე განხილვას და ანალიზს იმსახურებენ.

ბევრი რამ არ მითქვამს იმაზე რაც ალამაზებს პოეტის ცხოვრებას. ეს ხვალისთვის შემოვიტოვე, რამეთუ პოეტი დღითიდღე უახლოვდება თავისი ცხოვრების შუაღელს ახალი სათქმელითა და გაუშხელელი ფიქრებით, რომლებიც მზიანი იეროგლიფებივით გამოანათებენ პოეტის ახალ ქმნილებებში. ჩემს მხრივ კი მეტი სიხარულის მიზეზი და კმაყოფილების გამოხატვის საბაზი მექნება.

ახალი სასწავლო წელი-სიახლათა მიჯნაზე

ჩვენ ორი უდიდესი საუკუნის გასაყარზე ვდგავართ. ძველი საუკუნის დასასრული და ახლის დასაწყისი ყოველთვის აღინიშნება განსაკუთრებული სულიერი ძვრებით. ახალი საუკუნე იმ თაობას ელოდება ახალი ათასწლეულის საძირკველი რომ უნდა აშენოს, განათლებით, კულტურით და ზნეობით შედუღებული. ასეთი თაობის აღზრდა, სიფრთხილესა და მოთმინებასთან ერთად, ღრმა ცოდნას, პროფესიონალიზმს, მოძველებული კონცეფციების მსხვრევას, ახალ მუხტსა და შემართებას მოითხოვს.

ჩვენს საუკუნეს, ქართული ეროვნული სკოლა იაკობ გოგებაშვილისა და დიდი ილიას საგანმანათლებლო იდეებით შეხვდა. შემდგომ იყო ხანგრძლივი საბჭოთა პერიოდის საგანმანათლებლო სივრცე. რომელმაც შექმნა რეჟიმის შესაბამისი მონოვარიანტული განათლების სისტემა, მკაცრად პოლიტიზირებული და რეგლამენტირებული. მას გააჩნდა როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები. ბოლო ათწლეულში ჩვენს ქვეყანას კვლავ მიეცა შანსი დამოუკიდებელი სახელმწიფოს მშენებლობისა და შესაბამისად, ახალი საგანმანათლებლო პოლიტიკის განხორციელებისა. სწორედ ამით არის თავისებური საუკუნის მიწურულის ყველა სასწავლო წელი, რომლისთვისაც მთავარია ის, თუ რა გაკეთდა განათლების რეფორმის განხორციელების გზაზე, რა ნაბიჯები გადაიდგა ამ მიმართებით.

განვლილი სასწავლო წლისათვის ნიშანდობლივი გახდა განათლების რეფორმისათვის გაწეული ნაყოფიერი მუშაობა, რომელსაც საფუძვლად დაედო აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს 1999 წლის 27 მაისის №105 დადგენილება „აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში განათლების რეფორმის მიმდინარეობის შესახებ“. უზენაესმა საბჭომ დაამტკიცა ავტონომიურ რესპუბლიკაში განათლების განვითარებისა და სრულყოფის პროგრამა, განსაზღვრა რეფორმის შემდგომი ეტაპის პარამეტრები, სტრუქტურული რეორგანიზაციების მონახაზები. აქედან გამომდინარე, პრიორიტეტული გახდა სკოლებში უცხო ენების სწავლება. ქალაქისა და რაიონების სკოლების ერთ ნაწილში უცხო ენების შესწავლა მე-2 კლასიდან იწყება. ტრადიციულად ერთ უცხო ენასთან დაიწყო სკოლებში ორი და სამი უხო ენის შესწავლა, ამასთან ერთად შეისწავლება იტალიური, ესპანური, ბერძნული და ა. შ., რითაც გაფართოვდა მომავალი თაობის მიერ უცხო ენების შესწავლის სპექტრი. სამომავლოდ ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ უცხო ენების სწავლებას ჰქონდეს მტკიცე პედაგოგიური, მეთოდური და მატერიალური საფუძველი. მისასალმებელია ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობის (პროფ. ნ. ვერძაძე) დამოკიდებულება უცხო ენების მასწავლებელთა მომზადების საკითხისადმი. აქ გასული წლის ოქტომბრიდან ფუნქციონირებს 25 კაციანი

მოსამზადებელი კურსები იმ სოფლის ახალგაზრდობის უნივერსიტეტში ჩასარიცხად, სადაც უცხო ენა არ ისწავლება. ბათუმის უმაღლესმა პედაგოგიურმა კოლეჯმა ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში მთის რეგიონიდან უცხო ენის სპეციალობაზე 72 აბითურიენტი ჩაირიცხა. უცხო ენების სწავლება თვითმიზანი არ არის, ეს დროის მოთხოვნაა. ენობრივი ბარიერის მოშლის გარეშე შეუძლებელია მსოფლიოს საგანმანათლებლო სივრცეში თავისუფალი არჩევანის გაკეთება. ამ მიზნის შესრულებას ემსახურება ამერიკის შეერთებულ შტატებში ინგლისური ენის პრაქტიკის გასავლელად მოსწავლეთა მივლინება, რაც საერთაშორისო ორგანიზაციებთან განათლების სამინისტროს მიერ დამყარებული ურთიერთობებით ხორციელდება. ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ერთწლიანი და თითო თვიანი პრაქტიკა 20-ზე მეტმა მოსწავლემ გაიარა. ასეთ კონკურსებში მონაწილე მოსწავლეთა რაოდენობის ზრდა მიგვანიშნებს ენის შესწავლისადმი მათ დაინტერესებაზე.

შესაბამისად დაინერგება სიახლეები, რომელთა მიზანია სამოქალაქო განათლების სრულყოფა, პანევროპული იდეების ინტეგრაცია თანამედროვე სააღმზრდელო მოდელში, ბავშვთა და ადამიანის უფლებების ფართოდ გავრცელება, ეკოლოგიური განათლების სრულყოფა. ამ გზით ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების სფერო ევროპული განათლების არეალში ჩაერთვება.

მუშავდება პროგრამა დამატებითი საგანმანათლებლო კომპონენტის შესაქმნელად. საქართველოს განათლების სამინისტროსთან შეთანხმებით აჭარის განათლების სისტემის სასწავლებლებში შემოვიღეთ „აბუსერისძე ტბელის ცხოვრება და მოღვაწეობა“ და „მემედ აბაშიძის საგანმანათლებლო მოღვაწეობა“-ის შესწავლა. საქართველოს პედაგოგიურ მეცნიერებათა აკადემიის მიერ გამოცემულ პედაგოგიკის ისტორიის კურსში ამ საკითხმა უკვე ჰპოვა ასახვა. დღემდე საფუძვლიანად არ არის შესწავლილი აჭარის ისტორია. აღნიშნულ ხარვეზს შეავსებს აჭარის ისტორიის ოთხტომეული, რომლის დამუშავება დასასრულს უახლოვდება. მისი გამოცემის შემდეგ ავტონომიური რესპუბლიკის სკოლებში სათანადო ადგილს დაიკავებს საგანი „აჭარის ისტორია“. ამის უფლებასა და საშუალებას მიმდინარე საგანმანათლებლო რეფორმა იძლევა.

ექსპერიმენტის სახით აკადემიურ გიმნაზიაში შემოღებულმა ახალმა საგნებმა „მჭერმეტყველობა“, „ხელოვნების ისტორია“ დადებითი შედეგები მოგვცა, დამუშავების პროცესშია პროგრამა „ურთიერთობის ხელოვნების“ შესწავლისათვის, მისი დამკვიდრება კომუნიკაბელურს გახდის ჩვენს მომავალ საზოგადოებას.

ეროვნული განათლების განვითარებას საფუძვლად უდევს არაქართული სკოლების სასწავლო პროცესის კვლევა-ანალიზი. ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე გასულ სასწავლო წელს დავაბალანსეთ აჭარის სკოლებში ქართული ენა-ლიტერატურისა და საქართველოს ისტორიის სწავლების მდგომარეობა, რომელთაც გაცილებით ნაკლები საათები ეთმობოდათ, ვიდრე მათთვის მშობლიური ენის შესწავლას.

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში გვემაზომიერად ხორციელდება კონკრეტული ღონისძიებები განათლების სისტემის შემდგომი სრულყოფისა და განვითარებისათვის. ეტაპობრივად მიმდინარეობს განათლების რეფორმა. განხორციელდა პირველი და მეორე ეტაპის ღონისძიებანი მასწავლებელთა დატვირთვის ნორმატივების მოსაწესრიგებლად, პედაგოგთა ატესტაციის ჩასატარებლად. ამჟამად ავტონომიური რესპუბლიკის საგანმანათლებლო სივრცეში თვისებრივად ახალი ეტაპი ხორციელდება, რომელიც დაძაბულ შრომასა და ენერგიის მაქსიმალურ კონცენტრირებას მოითხოვს. იგი გულისხმობს განათლების შინაარსის სრულყოფას, განათლების ხარისხის

დიაგნოსტიკის მექანიზმის დახვეწას, განათლების მართვის დემოკრატიზაციას, საგანმანათლებლო დაწესებულებების ქსელის რეორგანიზაცია-ოპტიმიზაციას, მის საგანმანათლებლო ბაზრის კონიუნქტურასთან შესაბამისობაში მოყვანას, ცალკეული საგნების გაღრმავებული სწავლების სტიმულირებას, ახალი სასწავლო დისციპლინების შეეტანას სასწავლო გეგმებში, სხვა ნოვაციური საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელებისათვის ექსპერტიზისა და დიაგნოსტიკის მოდელის შემუშავებას.

დღევანდელი დღის მოთხოვნაა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ფსიქოლოგიური სამსახურის აღდგენა-გაძლიერება, სკოლებში პრაქტიკული გამოყენებითი ფსიქოლოგიის მომენტების დანერგვა, ფსიქოლოგიური კლიმატის დამკვიდრება, მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ბავშვებისათვის ფსიქოლოგიური დახმარების გასაწევად რეაბილიტაციის პროგრამის განხორციელება და ა. შ.

აჭარის განათლების სამინისტრომ დაამტკიცა ბათუმის სკოლების რეორგანიზაციის (ოპტიმიზაციის) მოკლევადიანი პროგრამა და 2000-2001 სასწავლო წელს განსახორციელებელ ღონისძიებათა გეგმა. ჩვენ უკვე შეგუდებით მის პრაქტიკულ რეალიზაციას. ბათუმის №1 საშუალო სკოლა გარდაიქმნა კლასიკურ გიმნაზიად, პროფილური გიმნაზია - აკადემიურ გიმნაზიად, ბათუმის №2 საშუალო სკოლის ახალ კორპუსში გაიხსნა დაწყებითი (ელემენტარული) სკოლა, №7 რუსული საშუალო სკოლა გადაკეთდა რუსულ - ქართულ საშუალო სკოლად. №11 საშუალო სკოლა - უცხო ენების ლიცეუმად, №3 საშუალო სკოლა - რუსულ გიმნაზიად, №16 საშუალო სკოლა - სკოლა - ძირითად სკოლად ინგლისური ენის გაღრმავებული სწავლებით. №10, 28 სკოლებისა და №21 საბავშვო ბაღის ბაზაზე გათვალისწინებულია ერთიანი სასწავლო-სააღმზრდელო კომპლექსის გახსნა.

თითოეული ამ გადაწყვეტილებების უკან იდგა მეტად სერიოზული მუშაობა, ღრმა ანალიზი, არგუმენტაცია, რომლის შედეგადაც იცვლება ამა თუ იმ სკოლის ტიპი. მაგალითად, ბათუმის პროფილური გიმნაზია თავის დროზე გაიხსნა ათწლიანი პროგრამით. მაშინ ჯერ კიდევ არ არსებობდა განსაზღვრული დამოკიდებულება გიმნაზიის მიმართ. ამჟამად არსებული ნორმატიული ბაზა პროფილური გიმნაზიის სახეობას არ ითვალისწინებს. თავისი შინაარსით პროფილური გიმნაზია აკადემიური გიმნაზიის სტატუსს პასუხობს. ასე, რომ ამ შემთხვევაში, იგი რეფორმის პროგრამით გათვალისწინებულ მოდელს შეესაბამება.

ასევე სერიოზული განსჯა გვქონდა ბათუმის კლასიკური გიმნაზიის სტატუსი, როგორც აჭარაში ილია ჭავჭავაძისა და მემედ აბაშიძის მამის იბრაიმ აბაშიძის მიერ დაარსებულ პირველ ქართულ სკოლას.

ელემენტარული (დაწყებითი) განათლება საზოგადოდ განათლების საფუძველთა საფუძველია. ამიტომაც ბათუმის №2 საშუალო სკოლის ახალ კორპუსში ჩამოყალიბდა ელემენტარული სკოლა, რომელიც დაწყებითი (ელემენტარული) განათლების საექსპერიმენტო მოედანი, გამოცდილების, პედაგოგიურ სიახლეთა ძიების პოლიგონი უნდა გახდეს.

შემთხვევითი არც ბათუმის №7 რუსული საშუალო სკოლის რუსულ-ქართულ სკოლად გადაკეთება გახლავთ. აღნიშნულის საფუძველზე მოხდება ქალაქის ცენტრალურ უბანში ზედმეტად გადატვირთული სკოლების გამოთავისუფლება, ამავე დროს №7 სკოლის ბაზა რაციონალურად იქნება გამოყენებული.

სრულებით ახლებური მიდგომა ყალიბდება ბათუმის მე-10 და 28-ე სკოლების მიმართ. ამ სკოლებისა და იქვე მდებარე 21-ე საბავშვო ბაღის ბაზაზე შეიქმნება

ერთიანი სასწავლო-სააღმზრდელო კომპლექტი, სკოლამდელი აღზრდიდან საშუალო სკოლის უწყვეტი ციკლით, მრავალპროფილური მიმართებით, რომელიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეთა უნარის, შესაძლებლობებისა და მიდრეკილებების მაქსიმალურად გამოვლენასა და განვითარებას.

პარალელურად განხორციელდა ისეთი ცვლილებები, რომელიც ზედმეტი ფინანსური ხარჯებისაგან განტვირთავს ბიუჯეტს. საკითხი ეხება ბათუმის შრომითი პროფილის სკოლას, რომელიც ლიკვიდირებულია და შეერწყა 24-ე სკოლას. ამავე სკოლის განყოფილება გახდა საღამოს სკოლა, რომელიც ფუნქციონირებდა როგორც დამოუკიდებელი ერთეული. გაუქმდა მცირე კონტინგენტის მქონე №19 რუსულისაშუალო სკოლა და რუსული სექტორის სახით შეუერთდა ბათუმის №9 საშუალო სკოლას, რომლის ბაზაზეც იგი მუშაობდა.

სკოლების რეორგანიზაცია-ოპტიმიზაციის პროცესს თან ახლავს ახლებური დამოკიდებულება ხელმძღვანელი კადრების შერჩევა-დანაშენებაში. ყველა ახალი ტიპის, რეორგანიზებული სკოლის ხელმძღვანელის შერჩევა მოხდება კონკურსის შედეგად. საამისოდ განათლების სამინისტროში შექმნილია საგანმანათლებლო დაწესებულებების ხელმძღვანელი კადრების საკონკურსო შერჩევის კომისია. ნიშანდობლივია ის, რომ საკონკურსო კომისიის წევრები არიან ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ლექტორ-მასწავლებლები, ინტელიგენციის წარმომადგენლები, ახალგაზრდული დეპარტამენტისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების მუშაკები, რომლებიც პირუთვნელი იქნებიან კონკურსის ჩატარებასა და კადრების შერჩევაში. ვფიქრობთ ამგვარი მიდგომა შეესაბამება დემოკრატიის მოთხოვნებსაც და ამავდროულად მისცემს პიროვნებას თვითგამოვლენის შესაძლებლობას.

ბათუმის მაგალითზე სკოლების ოპტიმიზაციის პროგრამა განსაზღვრავს სარეფორმო მოდელს, რომელიც ითვალისწინებს სკოლების მრავალგარიანტულობას, პროფილურ მიმართულებებს, ტიპებს, რაც ახალგაზრდობას თავისი მიდრეკილებებით განათლების მიღების ფართო შესაძლებლობებს მისცემს.

რეფორმის განხორციელების კვალობაზე დასახვეწია პროფილური სწავლების მდგომარეობა. გასულ სასწავლო წელს 16 სკოლაში იყო შემოღებული პროფილური სწავლება: 6 - ჰუმანიტარული, 4 - ფიზიკა-მათემატიკური და 6 - ქიმია-ბიოლოგიური. საგანმანათლებლო ბაზარი კი მოითხოვს მოსწავლეთა ცოდნით შეიარაღებას ეკონომიკაში, მენეჯერსა და მენეჯმენტში, იურიდიულ დისციპლინებში, სოციოლოგიაში, ეკოლოგიაში და ა. შ. მომავალი სარეფორმო პროგრამა სწორედ შესაბამის სპეციალობაზე ორიენტირებულ, დიფერენცირებულ სწავლებასა და სასკოლო დაწესებულებების შექმნას ითვალისწინებს, რაც განათლების ადგილობრივი ორგანოებისა და სკოლების ძირითად სამოქმედო ორიენტირად უნდა იქცეს.

აჭარის მინისტრთა საბჭოსთან ერთად განათლების სამინისტრომ შეიმუშავა ნიჭიერ ბავშვებთან მუშაობის პროგრამა და ნიჭიერ ბავშვთა პანსიონის - „მცირე აკადემიის“ კონცეფციის პროექტი, ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი ხელისუფლების მხარდაჭერის კვალობაზე ამ მიმართულებით მუშაობას უახლოეს მომავალში მტკიცე საფუძველი შეექმნება.

მოსწავლე-ახალგაზრდობის კომპიუტერული ცოდნით შეიარაღების საქმეში კარგი შედეგები მოგვცა ინფორმატიკულ-კომპიუტერული რესპუბლიკური სასწავლო ცენტრის გახსნამ, სადაც 200-მდე მოსწავლე ეუფლება კომპიუტერულ ცოდნას.

კიდევ ერთი მეტად საინტერესო სიახლით შეხვდება აჭარა ახალ სასწავლო

წელს. ფუნქციონირებას დაიწყებს სრულებით ახალი ტიპის სასწავლო დაწესებულება - ქობულეთის კადეტთა სკოლა, რომელიც ადრეული ასაკიდან ხელს შეუწყობს მოზარდებში სამხედრო ხელოვნებისადმი ინტერესის გაღვივებას, მხედრული უნარჩვევებით მათ აღზრდას, სახელმწიფო მოხელეთა მომზადებას. სკოლის მატერიალური ბაზა, მისი გარემო ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურის - პირადად ბატონ ასლან აბაშიძის ძალისხმევით თანამედროვე სტანდარტების დონეზე არის კეთილმოწყობილი. ვიმედოვნებთ, რომ ამ სასკოლო დაწესებულებაში მაღალი აკადემიური შინაარსის სასწავლო-აღმზრდელობითი მუშაობა უნდა გაიშალოს. ახალი სასწავლო წლის ნობათი გახდება რესტავრირებული და კეთილმოწყობილი პორტის საერთაშორისო სტანდარტების დონეზე აღჭურვილი სკოლამდელთა ცენტრი, რომელიც უშუალოდ ავტონომიური რესპუბლიკის მეთაურის ბატონ ასლან აბაშიძის მეთაურობითა და ინტენსიური კონტროლით კეთილმოწყობილია. ცენტრის კომუნიკაციები დიდი სინატიფით, ბავშვებისადმი უდიდესი მზრუნველობისა და სიყვარულის ძალით არის შესრულებული.

90-იანი წლების დასაწყისში განათლების სფეროში დაისადგურა ერთგვარმა აპათიამ, უიმედობამ და გულგრილობამ. მიუხედავად ამისა განათლების სამინისტრო ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლების დახმარებითა და მხარდაჭერით ყველაფერს აკეთებდა პედაგოგის პროფესიისადმი პატივისცემის გარემოს შესაქმნელად, მათი სოციალური დაცვის გაუმჯობესებისათვის. პედაგოგთა სოციალურ დაცვას ემსახურებოდა გარკვეული შეღავათები საზოგადოებრივი ტრანსპორტით სარგებლობაში, ერთჯერადი დახმარებები სურსათით მომარაგებაში, საახალწლო საჩუქრები და სხვა.

პედაგოგის პროფესია უმძიმესი და უკეთილშობილესი ტვირთია ერის მომავლის წინაშე. მან ზომი ღირსეულად ზიდა მთელი სიცოცხლის მანძილზე ეს საპატიო ტვირთი, იღვაწა და იხარჯა ამ შრომაში. უანგაროდ, ერთგულად აღზარდა თაობები, კაცთმოყვარეობა, მამულის დიდი სიყვარული დაანათლა მათ. ბოლოს პენსიონერი პედაგოგი მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა. მაღლობას ვუხდით მაგული გოგითქმე- აბაშიძეს გულისხმიერებისათვის, რომელიც ყურადღებასა და მზრუნველობას არ აკლებს პედაგოგებს, დროა პენსიონერთა სატივარი გახდეს საქართველოს პარლამენტის მსჯელობის საგანი და დროულად გაითავისოს იგი საქართველოს მთავრობამ.

სწავლის მოტივაციისათვის საჭირო საფუძვლისა და ინტერესების გაძლიერებას ემსახურება სწავლაში განსაკუთრებულად გამორჩეული მოსწავლეებისათვის მემედ აბაშიძის სახელობის სტიპენდიის დაწესება. გასულ სასწავლო წელს ამ სტიპენდიას ავტონომიური რესპუბლიკის 20 წარჩინებული მოსწავლე ფლობდა. სწავლის მოტივაციას მნიშვნელოვნად ხელი შეუწყო ფრიადოსან კურსდამთავრებულთა მიღებამ აჭარის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარესთან, ბატონ ასლან აბაშიძესთან, რომელიც შესანიშნავ ტრადიციად დამკვიდრდა. პედაგოგთა შრომის აღიარებას, პედაგოგიური კოლექტივების მაღალნაყოფიერი საქმიანობის დაფასებას ემსახურება განათლების სამინისტროს მიერ ორგანიზებული კონკურსები: „წლის საუკეთესო მასწავლებელი“, „წლის საუკეთესო სასწავლო დაწესებულება“, „განათლების განყოფილება“ და ა. შ. სასწავლო წლის ბოლოს კომისიურად შეჯამდა კონკურსის შედეგები დადგენილი კრიტერიუმების შესაბამისად. გასული სასწავლო წლის შედეგების მიხედვით წლის საუკეთესო განათლების განყოფილებლად მეორეჯერ მიჩნეული იქნა შუახევის რაიონის

განათლების განყოფილება (გამგე თ. დავითაძე), წლის საუკეთესო სასწავლო დაწესებულებლად ქობულეთის №1 საშუალო სკოლა (დირექტორი ნ. რომანაძე), წლის საუკეთესო მასწავლებლად კი ბათუმის №7 საშუალო სკოლების მასწავლებლები – ნინო სურმანიძე, მადონა ტაბატაძე, ნარგიზ ბაღოშვილი, ხოლო 17 მასწავლებელს მიენიჭა ლაურეატი მასწავლებლის წოდება.

მსგავსა ღონისძიებებმა, აგრეთვე ჩატარებულმა ატესტაციებმა ხელი შეუწყო პედაგოგთა გააქტიურებას. ყოველწლიურად იზრდება პედაგოგიურ კითხვებში მონაწილე მასწავლებელთა რაოდენობა, გამრავალდგენილია წარმოდგენილი თემატიკა და დამუშავებული საკითხების აკადემიური დონე. გაიზარდა საგნობრივ ოლიმპიადებში, შემოქმედებით კონფერენციებში, კონკურსებში, ესთეტიკურ და სპორტულ ღონისძიებებში მონაწილე მოსწავლეთა რაოდენობა. წლის განმავლობაში სხვადასხვა ღონისძიებებში მიღწეული წარმატებებისათვის აჭარის განათლების სამინისტროს სიგელებითა და დიპლომებით 750 მოსწავლე დაჯილდოვდა. სასწავლო წლის ბოლოს შეფასებული 64.808 მოსწავლიდან 5497 ფრიადოსანია, 13970 – კარგოსანი, საშუალო სკოლა ფრიადზე დაამთავრა 127-მა მოსწავლემ.

სწავლებაში კვლავ აღორძინდა და შემგომი განვითარება ჰპოვა აღმზრდელობითი მუშაობის ტრადიციულმა ფორმებმა, რომლის მეთოდური და სარეკომენდაციო საფუძველი გახდა აჭარის განათლების სამინისტროს მიერ მომზადებული და სტამბური წესით დამზადებული დებულება „მოსწავლეთა თვითმმართველობის ძირითადი ფორმებისა და შინაარსის შესახებ“.

სკოლებში მაღალ დონეზე აღინიშნა სხვადასხვა ღირსშესანიშნავი საიუბილეო თარიღი, ჩატარდა წიგნის, მუსიკალური, სამართლებრივი აღზრდის, პოეზიის კვირეული, მოსწავლე-ახალგაზრდობის დღეები, მოეწყო კურსდამთავრებულთა საზეიმო გაცილება, ჩატარდა სკოლების თვითმოქმედი კოლექტივების რაიონული (საქალაქო) დათვალიერებები, სპორტული შეჯიბრებები და ა. შ.

საინტერესო აღმზრდელობითი და შემეცნებითი მუშაობა მიმდინარეობს მოსწავლე-ახალგაზრდობის სასახლეში, რომელიც მნიშვნელოვანი წარმატებებით ეგვება დაარსების ნახევარსაუკუნოვან იუბილეს. აღსანიშნავია ნორჩ ტექნიკოსთა და ნორჩ ნატურალისტთა სადგურების, ჭიდაობის, ტანვარჯიშის, ფეხბურთის სპორტული სკოლების ნაყოფიერი საქმიანობა. წარმატებები გააჩნია ახალგაზრდულ აღმოსავლური ორთაბრძოლების (კარატეს) სპორტულ სკოლას.

დიდი ავტონომიურ რესპუბლიკაში მხარდაჭერა და თანადგომა განათლების დარგის მიმართ. მხედველობაშია დამოკიდებულება, რომელსაც ავტონომიური რესპუბლიკის ხელისუფლება იჩენს მოსწავლეთა და მასწავლებელთა სოციალური დაცვის გასაუმჯობესებლად. გასული სასწავლო წლიდან სწავლების მესამე საფეხურზე სწავლება უფასო გახდა. ბატონ ასლან აბაშიძის მითითებით მმართველობის ადგილობრივ ორგანოებმა მოსწავლეები გაათავისუფლა სწავლის საფასურისგან. უზენაესი საბჭოს დავალებით მინისტრთა საბჭომ მიიღო დადგენილება 1998 წელს სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში შეკვეცილი 220 საშტატო ერთეულის აღდგენის შესახებ.

მიღებული გადაწყვეტილება ხსენებულ შტატებთან დაკავშირებით, ჯერ ერთი, არის აჭარის ა. რ. ხელისუფლების კეთილი ნების გამოხატულება, მეორეც, ზრუნვა ისედაც რთულ მდგომარეობაში მყოფ პედაგოგებისათვის, მათი დასაქმების საკითხებსა

და რაც მთავარია, სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ბავშვთა მოვლა-პატრონობისა და აღზრდის ნორმალური პირობების უზრუნველყოფისათვის. განათლების მესვეურებმა კარგად უნდა გააცნობიეროთ ისიც, რომ ჩვენს სინამდვილეში ფეხი ვერ მოიკიდა ისეთმა ტერმინოლოგიამ, როგორიც არის ხელფასის გაყინვა, აუღლებელი ხელფასი, ნაწილობრივი ანაწილურება და სხვა.

საბიუჯეტო დეფიციტის პირობებში მაქსიმალური კეთდება და გაკეთდა საიმისოდ, რომ ნორმალურ ვითარებაში დაგვეწყო ახალი სასწავლო წელი. ავტონომიური რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭომ განიხილა საკითხი ახალი სასწავლო წლისათვის მზადების შესახებ, დაამტკიცა ღონისძიებათა პროგრამა, ქალაქის მერიასა და რაიონების გამგეობებს მიეცათ დავალებები, რომლებიც განათლების ორგანოებთან ერთად სასწავლო წლისათვის მზადების მთავარი ორგანიზატორები გახდნენ.

ბათუმის მერია ყოველდღიურად აკონტროლებდა სამზადისის მიმდინარეობას, მის მიერ მიჩენილი სპონსორების მიერ აღებული ვალდებულებების შესრულებას. ფაქტიურად არ დარჩენილა ქალაქში სკოლა, რომელშიც არ ჩატარებულა სარემონტო და კეთილმოწყობითი სამუშაოები. მერიის წყალობით ახალმოსახლეობა იზეიმა ბათუმის №17 სკოლამ, რომელიც ხანძრის შედეგად თითქმის მთლიანად იყო განადგურებული.

ტრადიციას არ ღალატობს შუახვევის რაიონი, სადაც სასკოლო მშენებლობის მასშტაბები ბოლო წლებში ნამდვილად გაოცებას იწვევს. დამდეგ სასწავლო წელსაც განახლებულ შენობებში დაიწყებენ მუშაობას ამ რაიონის სოფლების: ცეკვას, თერნალის, კვირიაულის დაწყებითი სკოლები. მიმდინარეობს სოფ. ქალისა და კარაპეტის არასრული საშუალო სკოლების მშენებლობა.

საშუალო-სპეციალური განათლების მოდელში მოისაზრება ბათუმის უმაღლესი პედაგოგიური კოლეჯი, ინდუსტრიულ-პედაგოგიური კოლეჯი, ბათუმის სახელმწიფო მრავალდარგობრივი კოლეჯი, რომლებშიც ასეულობით ახალგაზრდა ეუფლება თანამედროვე პროგრამების შესაბამის განათლებას.

პროფესიულ-ტექნიკური სასწავლებლების ბაზაზე ჩამოყალიბდა თანამედროვე ტიპის სასწავლებლები მრავალდარგობრივი სპეციალობებით.

მოსწავლე-ახალგაზრდობის პროფესიული ორიენტაციისათვის ბათუმში გაიხსნა პროფესიული ორიენტაციის ცენტრი, რომელიც ხელს უწყობს პროფესიული განათლების საჭირო მოდელის პრაქტიკულ რეალიზაციას.

სიტუაციას ამძიმებს უმაღლესი კოლეჯების, პროფესიული განათლების სასწავლებლების დაფინანსების არსებული მდგომარეობა. საქართველოს ცენტრალური ბიუჯეტი, უკვე მთელი წელია რაც ვერ ახერხებს დაცული მუხლების მიხედვით მათ პერიოდულ ფინანსირებას. შექმნილია მეტად რთული სიტუაცია. ეს საკითხი აწუხებთ პირველ რიგში პედაგოგებს, განათლების სამინისტროს, ავტონომიური რესპუბლიკის ხელმძღვანელობას. ინფორმირებული არიან ცენტრალური სტრუქტურები, მაგრამ ვითარება უცვლელია.

დემოკრატიული საზოგადოების მშენებლობამ, ავტონომიური რესპუბლიკის ევროპულ სახელმწიფოთა სივრცეებთან დაკავშირებამ დღის წესრიგში დააყენა ადამიანთა უფლებების, მათ შორის ბავშვთა უფლებების დაცვის გაუმჯობესების საკითხები. გასულ წელს განათლების სამინისტროსთან ბათუმთა უფლებების დაცვის ცენტრი ჩამოვაყალიბეთ, 1999-2000 სასწავლო წელი ბავშვთა უფლებების დაცვის წლად გამოვაცხადეთ, ამ მიმართებით გარკვეული ნაბიჯები გადავდგით. ბავშვთა

უფლებების დაცვის სფეროში დაგროვილი ჩვენი გამოცდილება საერთაშორისო კონგრესზე იქნა მოსმენილი, რომელიც ბათუმში გაიმართა. „ადამიანის უფლებათა დეკლარაციის“ სწავლების ახალი პროგრამა შემუშავდა. იენისის ბოლოს ნორვეგიის ლტოლვილთა საბჭოს პროგრამის „ადამიანის უფლებათა სწავლება საქართველოში“ ეგიდით ბათუმში კლასიკურ გიმნაზიაში თრეინინგი გაიმართა, მისი ძირითადი მიზანი იყო სწავლების ინოვაციური მეთოდებისა და ახალი ტექნოლოგიების დაუფლება. ბავშვთა უფლებების დაცვის, განათლებისა და მისი გარანტიების შექმნის ძირითადი რგოლი სკოლაა. ზოგიერთ სკოლაში ფეხმოკიდებულ ნეგატიურ პრცესს სწორედ ბავშვთა უფლებების შელახვად მივიჩნევთ.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დავუთმოთ გონებრივი და ფიზიკური ნაკლის მქონე ბავშვების სწავლებას. განათლების ამერიკული სისტემის გამოცდილების მიხედვით ბავშვთა ასეთი კონტინგენტის სწავლებისათვის დამატებითი დაფინანსება იყოფა, რომელიც მათ ტრანსპორტირებას, კვებას და დამატებით, სპეციალურ განათლებას ხმარდება. ვფიქრობთ ახალი სასწავლო წლიდან რადიკალურად უნდა შეიცვალოს გონებრივი და ფიზიკური ნაკლის მქონე ბავშვების სწავლებისადმი დამოკიდებულება.

განათლების სამინისტროში გასულ წელს შეიქმნა პედაგოგიურ სიახლეთა (ინოვაციის) ცენტრი. მისი მიზანია სიახლეების მოძიება, დანერგვა, განზოგადება და ა. შ. ცენტრი კარგად შეუდგა მუშაობას.

ინოვაციური მუშაობა არ არის თვითმიზანი. იცვლება სასწავლო პროგრამები, იცვლება სახელმძღვანელოები, ჩნდება განსხვავებული მიდგომა სწავლების მეთოდებაში, აღმზრდელობით საქმიანობაში, საერთოდ მუშაობის ორგანიზაციაში. თუკი ასეთ დროს მსგავსი რგოლები ადგილზე არ ამუშავდნენ, გვეჩება თვითდინებაზე მიშვებული სასწავლო პროცესი, რუტინა, თავისუფალი ყოველგვარი სიახლისა და სრულყოფისაგან.

სკოლებში თანდათანობით იწერება ტესტურის შემოწმების გზით ცოდნის შეფასების მეთოდიკა. ამავე ფორმაზე გადავიდნენ უმაღლესი სასწავლებლები მისაღები გამოცდების დროს. როგორც სკოლების მუშაობის ანალიზი გვიჩვენებს, სასწავლო წლის განმავლობაში მასწავლებლების დიდი ნაწილი თავს არიდებს ცოდნის შემოწმებას ტესტური გამოკითხვით, არ ატარებენ საკონტროლო წერებსა და მცირე გამოცდებს ტესტების საშუალებით, არ აჩვენებენ მოსწავლეებს ტესტებთან მუშაობას. განათლების განყოფილებებმა და სამინისტროს სპეციალისტებმა დამდეგი სასწავლო წლის განმავლობაში ამ მხრივ მუშაობა კიდევაც უნდა გააქონტროლონ და მეთოდურადაც უზრუნველყონ.

გასული სასწავლო წლის შედეგების შეჯამებასთან ერთად განათლების საბჭოს სხდომაზე განიხილა და დაამტკიცა „ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების სამინისტროს 2000-2001 სასწავლო წლის ძირითადი მიმართულებები“. აღნიშნული დოკუმენტი დამდეგი სასწავლო წლის განმავლობაში იქნება მუშაობის მთავარი ორიენტირი, რომლის მიხედვითაც სამინისტრო, განათლების რაიონული (საქალაქო) ორგანოები, სკოლები ყურადღებას გაამახვილებენ და მუშაობას წარმართავენ დასახული მიმართულებებით.

მთავარია საგანმანათლებლო სისტემის სტრუქტურული გარდაქმნისათვის საჭირო საფუძვლის მომზადება, რაც ითვალისწინებს სასწავლო დაწესებულების დისლოკაციის ახალი მოდელის სრულყოფას საგანმანათლებლო ბაზრის მოთხოვნათა გათვალისწინებით. ამ გარდაქმნისათვის საზოგადოებრივი აზრის მომზადებას და

ა. შ.

ძირითადი ამოცანაა სწავლების შინაარსის განახლება, მისი ხარისხის ამაღლება, რომლის უმთავრესი მიზანია ავტონომიური რესპუბლიკის საგანმანათლებლო არეალში სწავლის მოტივაციის ამაღლება. ამ მხრივ, როგორც აღვნიშნე, მუშაობა კარგა ხანია დაწყებულია, მაგრამ იგი კიდევ უნდა გამრავალფეროვნდეს, განსაკუთრების რაიონული დანაყოფებისა და კონკრეტული სკოლის კრილში.

აქვე განსახორციელებელია ღონისძიებები ნიჭიერ და ფიზიკური ნაკლის მქონე ბავშვებთან მუშაობის პროგრამის სარეალიზაციოდ. უფრო აქტიურად ვიზრუნოთ თანამედროვე დისციპლინების სწავლებაში დასაწერად (მჭერმეტყველება, ხელოვნების ისტორია, ურთიერთობათა ხელოვნება, ეკოლოგია, სოციოლოგია, მენეჯმენტი, და ა. შ.).

დამდეგ სასწავლო წელს მტკიცე საფუძველს შევუქმნით ინფორმატიკის სწავლების პროგრამულ უზრუნველყოფას. განსაკუთრებულ ყურადღებას დავუთმობთ მოსწავლეთა ცოდნის განმსაზღვრელი მექანიზმის სრულყოფას, ტესტური მეთოდით ცოდნის შემოწმების დამკვიდრებას, ბავშვთა უფლებების დაცვას, „განთესილ“ და მიუსაფარ ბავშვებთან მუშაობას და ა. შ.

საჭიროა არაქართულ სკოლებში ერთიანი ქართული კულტურულ-საგანმანათლებლო სივრცის დაცვა. ბათუმის მრავალფეროვანი მოსახლეობის ეთნოკულტურული საგანმანათლებლო მოთხოვნილებების მხარდაჭერა.

აჭარაში ამ თვალსაზრისით არასოდეს ყოფილა პრობლემა და არც სამომავლოდ უნდა ჰქონდეს მას ადგილი. ჩვენ ყველა თანაქალაქელს - რუსი იქნება, სომეხი, ბერძენი თუ სხვა ერის წარმომადგენელი, უნდა ჰქონდეს თანაბარი საგანმანათლებლო მომსახურება. ჩვენს მიერ შემუშავებული დოკუმენტები საამისოდ ითვალისწინებს მჭიდრო ურთიერთობებს ნაციონალურ-საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან, მათთან ერთად კულტურულ-საგანმანათლებლო პროგრამების შექმნა-რეალიზაციას.

ვაპირებთ სკოლამდელი აღზრდის სისტემის აღდგენა-განათლებისათვის მიზნობრივი ღონისძიებების გატარებას, სკოლამდელი აღზრდის ალტერნატიული ქსელის საქმიანობის შესწავლას, ერთფეროვანი ტრადიციული მოდელის მრავალსახეობრივ სისტემაზე გადაყვანას. სკოლამდელი აღზრდისა და დაწყებითი განათლების მემკვიდრეობითობის უზრუნველყოფას.

ყურადღებას დავუთმობთ სასწავლო დაწესებულებების საქმიანობის დიაგნოსტიკის მოდელის დამკვიდრებას, მუშაობას გიმნაზიური და სალიცეუმო განათლების კონცეპტუალური საკითხების დასამუშავებლად.

ეს ის ძირითადი მიმართულებებია, რომლებიც პრიორიტეტულად უნდა იქცეს ჩვენს საქმიანობაში დამდეგი სასწავლო წლისათვის.

ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების სისტემის მრავალათასიან მრევლში ცოდნის დიდი პოტენციალია ჩადებული, რომელიც თავის ასახვას განათლებული, კულტურული, ზნეობრივი და სულიერად ამაღლებული ახალგაზრდობის ჩამოყალიბებაში ჰპოვებს. გადამწყვეტი ფაქტორი კი მასწავლებლის პროფესიონალიზმი და კომპეტენციაა. მთავარია, უღალატოდ და მოზარდთა სიყვარულით ვაკეთოთ ჩვენი დიდი საქმე განათლების სისტემის მეტად რთული და საპატიო მისიის შესასრულებლად.

ისტორია

თ. მირზაშვილი

მთის სოფელი

მ. ზვიტია

მოდრუბლული დღე

ისტორია

მამე ღავითაძე

კიდევ სოფა რამ ელიას სიხა-გასტიონზე*

„... ასე ღიად და უდასკვნოდ გტოვებ ამ უცნობ-უცნაურ ციხეზე თხრობას და თქვენთან ერთად ვუცდი ჟამს, ოდეს მეტის თქმის გზა რამ გაჩნდება“ – მეტყი... ასე შევწყვიტე თხრობა ადრე, როცა სოფელ ჭახათის თავზე მბრძანებლად წამომდგარ ელიას ციხეზე ვყვებოდი „სოფლის აღმაშენებლის“ პირველ წიგნში.

არსაიდან არ გაჩნდა ეს გზა და მე არ მარგებდა შემდგომი დაცდაც, ისე როგორც ზარმაცს „ნეტავი მოწყდესო“ მწიფე ნაყოფზე ნატვრით ნერწყვმომდგარი მაღლა ცქერა. ამიტომ ამ ზაფხულს გადავწყვიტე კიდევ ერთხელ გადამედო თავი და როგორმე ციხეზე ისევ აესულიყავ... თანაც აუცილებელი იყო სანუგვარი დარი მდგარიყო, რომ გამუდმებით ღრუბელ-ნისლებში გახვეული მთა და ზედ მდგარი „ნისლების დედოფალი“ ნისლის საბურველისაგან ოდნავ მაინც თავისუფალი ყოფილიყო და თუ სხვა რამე ვერა, გადალება მაინც მომეხერხებინა მისი.

1990 წლის 30 ივნისი იქცა ასეთ დღედ. შედგა მცირე „ექსპედიცია“ ფოტოგრაფ ბადრი ბაკურიძის, მეგზურ თასი (ხუსიკ) ბაჟუნაიშვილის, ჩემი უფროსი შვილების თამილა და ვახტანგ დავითაძეების და თვითონ ჩემი შემადგენლობით.

ღღის ცხრა საათი იქნებოდა, სოფელ ჭახათის ცენტრს რომ ვეწვიეთ, თუმცა ადრე იყო, სოფლის შუაგულში მრავალ იქაურს მოეყარა თავი. მისულები მაშინათვე ყურადღების ცენტრში მოვექცეთ როგორც „უცხოები“, მისვლის მიზეზი ვუთხარით, მეგზურადაც სწორედ აქედან შემოგვეერთდა მგლისმუხლა მთიელი ბიჭი, 22 წლის თასი. მანქანა სოფლის თავში გავაჩერეთ, ზურგჩანთები წამოვიკიდეთ და სიმაღლისაკენ მიმავალ გზას, უფრო სწორად უგზოობას შევებით.

საქართველოს ბევრ ციხე-კოშკზე გყოფილვარ, ერთი – ორი უცხო ქვეყნის სიმაღლე „ამილია“, მაგრამ ის რაც სოფელ ჭახათის მხრიდან ელიას მთა-ციხეა მისასვლელად, მსგავსი არაფერი მინახავს. უკანასკნელად შვიდი წლის წინ მისულიყო იქ კაცი, ისიც დაბლა, მხოლოდ „კვარცხლბეკამდე“, თვითონ ციხეზე კი შვიდი წელია კაცთაგან არავის დაედგა ფეხი. ეს ცნობა უტყუარი იყო, რადგან ელიას მთაზე ყელა ამსვლელთა ჭინაობა ორივე მხარეზე, როგორც ქაქუთის, ისე ჭახათის მკვიდრებმა ზეპირად იციან. იციან ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ამსვლელნი ცოტანი არიან, მეორედ იმიტომ, რომ ორივე სოფელში წესადა აქვთ „ელიას მომნახულებელი“ უთუოდ კინტრიშის ზურგდაწინწკლული კალმახით და იქაური ღვინით უნდა „მოინათლოს“, როგორც მშობლიური მიწა-წყლის დამფასებელი. ასერიგად, ნებისმიერი მოლაშქრისა და მოექსკურისის სახელიც ორივე სოფელს სახსოვრად რჩება – ზოლმე. ასე მითხრეს სხვა ამსვლელთა გვარების გვერდით თვითონ ჩემი გვარ-სახელიც, თუმცა სულ ცოტა ხუთი წლის წინანდელი იყო ჩემი იქ ყოფნის ამბავი... და არც ის იცოდნენ, რომ მათთან ამ გვარ-სახელის პატრონი იყო და მეორედ გადაედო თავი მწვერვალზე ასასვლელად, მაგრამ მაინც მიიწვეს ზევით, მთი! 5, სანუგვარი

* იბეჭდება შემოკლებით.

მწვერვალისაკენ. აღარსად სჩანდა ერთ დროს არსებული და სოფელელთაგან „შეპირებული“ ბილიკი, არც ერთ-ერთი იქაურის ნასწავლებლები ხერხი გამოდგა მისაღები – მთიდან ჩამომავალი ნაკადულის ხევ-ხევ იარეთო, რომ გვირჩია. ტყის სველ მიწაზე ფეხი ცივასავით სრიალებდა, მაგრამ წყალს მიწა გამოერეცხა და სიბი კლდედა ჩანდა, რომელზეც ასვლა ახლა არავის ძალუძს კაცთაგან. ასე, მთის ხან იქით, ხან კიდევე აქეთ, ზიგზაგური „სეირნობით“ მიგაბოტებდით, მივფოტებდით, მივძვრებოდით წინ.

ორსათნახევარზე მეტ ხანს გაგრძელდა გზასავალი, ბოლოს, როგორც იქნა მთას ზედ „კინჩხზე“ მოვექცეთ, მაგრამ, როგორც იტყვიან, „კინკრიხმდე“ ჯერ კიდევე შორი იყო. ახლა უკვე მთის აღმამიმავალ ქედზე უნდა გვევლო, კიდევე უფრო მომძლავრებულ შექერნალსა და კაცზე ბევრად მაღალ ბარდეკლებში ძვრომით. ერთმანეთი რომ არ დაგვეკარგა, ხშირად ერთუბრთს გადახოდით და ვაგულიანებდით ხოლმე. ერთგან დათვის კარგამოზრდილ ბუნაგსაც გადავყარეთ, რომელსაც ჩვენმა მეგზურმა დათვის „ფოქე“ უწოდა. ცალკ-ცალკე ყველას გულში ცოტა არ იყოს შიშმაც გაგვკრა და გაგვეწვლა. თოფი კი გვქონდა ბარე ორლულიანიც, ფალსკაშიც კარგა ბლომად ვაზნები გვეწყო, თოფთან ერთად ჩემმა უფროსმა ძმამ რომ გამოგვატანა, ერთ-ერთს რომელიღაცას წალდიც გვეპყრა ხელთ, ვილაცას კიდევე სანადირო დანაც თან წამოვღო, მაგრამ, რომელი დათვის მომკვლელ-მომგერიებელი ჩვენ ვიყავით ამ თავის კუდის ვერმოსაქნეველ შექერ-ბარდნაღში?! ისე, შიშით მთლად რომ არ წაგმხდარიყავით და მეტადრე, ბავშვებს რომ არ შეშინებოდათ, მაინც ვხუმრობდით, ვანგლობდით, ვიცინოდით. ასე ვითომ ხუმრობა-ხუმრობაში გავიარეთ და გავცდით სადათვე ბუნაგს, თვალთ ვცავდი, პირველი ვის შეეტყობოდა შიში, ვინ მიუხედავდა უკან „ფოქისკენ“, გამეხარდა, რომ არ მიუხედავს ჩემს პატარა ბიჭს, ვახტანგს და გოგოს, თამილას, შიში არა და ბავშვური თუ ღიბავშვური გამბედაობა წინ, მწვერვალისკენ მიუხეშობდა მათ.

ჩვენ სამსაათიანი ტანჯვა-ჯახირის შემდეგ ეს მთის, უფრო სწორად ელიას მთაზედ შემდგარი მთა-წვერის ძირთან ვიყავით. აქ ნიშნებზე ასიოდ მეტრიღა თუ იქნება, ოღონდ, მწვერვალი ერთბაშად ცისკენ ავართნილ უზარმაზარ კლდე-კაპანზე დგას და იქ ასვლა ახლა აქამდე მომარჯვებული ფორთხვით აღარ მოხერხდებოდა, ციხეზე რომ მიგვედწია, კლდე უნდა აგვევლო, ზედ ან სახელდახელოდ განათლილ-გამოჩორკნილი ათამდე მეტრის კიბე-ბინჯი რამ უნდა მიგვეყუდებინა, ან ბაწარი ჭამანდური სროლით რამეზე მოგვედო და ბაწარსვე ავყოლოდით ზევით. მცირე „თათბირის“ შემდეგ ისედაც დაგვიანებულებმა მეორე ხერხი ავირჩიეთ.

თოკზე პირველი ვახტანგი ავიდა, ვახტანგს თამილა მიჰყვა, თამილას მე, ჩემს უკან ბადრი დაიძრა, ხოლო სულ ბოლოს, როგორც მასპინძლობის წესს შეეფერება ხოლმე, თოკ-ბილიკს თასი ბაყუნაიშვილი „შემოუყვ“. თოკ-ბილიკის“ შემდეგ ხაგს-ლაქაშებზე და ბუჩქებზე მობლაქებულებმა ავთავეთ როგორც იქნა თავვე შეზარდად გადმოსახედი კლდე-ფლატე და... აჰა, კედლებიც, კედლები ელიას ლეგენდური ციხე-სიმაგრისა. მისასვლელი მხრიდან ორი, ერთმანეთზე კუთხით მიბჯენილი კედელი, სიმაღლეზე კუთხით დაყნებულ გაშლილი წიგნივით რომ გამოჩნდა ჩვენს თვალწინ და ჩვენ, აქ მოსულებს როგორმე ეს „წიგნი“ წაგვეკითხა „ა“-დან „ჰაემ“-დე! შევიძლებდით კი ამას? ცხადია, ვერა, ვერ შევიძლებდით! და ეს აქ მოსვლამდე ვიცოდი მე, ვიცოდი იმიტომ, რომ არც საამისო დრო გვქონდა, არც საშუალება, არც ცოდნა და არც გამოცდილება. და ბოლოს, კაცმა რომ თქვას, ამგვარი რამ არც მიზნად გვქონია.

ელიას ციხეზე ჩვენი ამოსვლის მიზანი უპირველესად მისი მონახულება იყო,

ხოლო შემდგომ ამისა, მისი სახელდახელო აზომვა, თვალთ ხილული ობიექტების აღწერა და თუ თავზე ქორივით დამცხრალი ნისლი ოდნავ მაინც ამის საშუალებას მოგვცემდა, ციხის კედლების ფოტოგადაღება იყო, რაც, არ ვიტყვი არ სურდათ მეთქი, მაგრამ ალბათ ისევ და ისევ ნისლის მიზეზით ჯერ აქამომდე ჯერ არავის არ ექნა.

ციხის მდებარეობა, ფორმა, დანიშნულება ციხე აგებულია: ელიას მთის მწვერვალზე, ზღვის დონიდან 1400 მეტრის სიმაღლეზე. ციხე მდებარეობს ქობულეთის რაიონში, სოფელ ჭახათისა და სოფელ ქაქუთის გამყოფი ქედის აფლეთით ელიას მთაზე. მთის ჩრდილოეთით და ჩრდილო აღმოსავლეთით სოფელი ქაქუთია, მთის დასავლეთით თუ სამხრეთ-დასავლეთით სოფელი ჭახათი. ჭახათიდან ციხე ოთხ შვეულ კილომეტრზეა, ქაქუთიდან კი შედარებით ახლოს, სამ შვეულ კილომეტრზე. ბუნებრივი მდებარეობისა და განსაკუთრებული მეტეოროლოგიური პირობების გამო მთა და ზედ წამომართული ციხე თითქმის მუდმივად ნისლის საფარველში არიან გახვეულნი. ციხე ზედ მწვერვალზე, ასი მეტრის შვეული სიმაღლის ბუნებრივ კლდე-ზღუდის თავზეა.

ციხის მისასვლელი ციხის თავდაპირველი მისასვლელი დასავლეთიდან, უფრო ზუსტად, სამხრეთ-დასავლეთიდან ივარაუდება. მიმსვლელი ციხეს მხოლოდ ამავე მხრიდან მიადგება დღესაც. თხუთმეტ მეტრიანი ციცაბოს, კიბის ან თოკის საშუალებით გადალახვის შემდეგ აღმასვლით ჯერ შემოუვლის მთას თანდათან სამხრეთისაკენ და მიადგება ციხის მარნის თუ საკანის, და თუ კიდევ ალაყაფისმაგვარ ნაგებობების ორ შემორჩენილ კედელს. მანამდე, თუ მაღლა მის მიერ მიდგმულ კიბეს აჰყარის და ზემოთ აიტანს, დაბლიდან ერთბაშად მიუწვდომლად შეიქმნება. საერთოდ, ელიას მთაზე და ციხეზე ასვლა შეიძლება როგორც სოფელ ჭახათის, ისე სოფელ ქაქუთის მხრიდან.

ციხის აღწერილობა, კედლების ნაშთები ელიას ციხე ფლეთილი ქვით ნაგები, ოვალური ფორმის თავდაცვითი მნიშვნელობის ნაგებობაა. მისი საერთო სიგრძე აღმოსავლეთის კედლიდან დასავლეთის კედლამდე 16 გამართული ნაბიჯია, ხოლო ჩრდილოეთიდან - სამხრეთამდე 27 გამართული ნაბიჯი. ციხე აღმოსავლეთიდან დასავლეთისკენ შეზნექილ ოვალს მოგვაგონებს. ციხის თავდაპირველი ნაგებობიდან დღეს შემორჩენილია მხოლოდ ფლეთილი ქვისაგან ნაგები ძირი თუ საძირკველი, რომლის სიმაღლე და შენახულობა სხვადასხვა ალაგს სხვადასხვანაირია:

1. სამხრეთ-დასავლეთ ანუ მისასვლელი მხარე. გადარჩენილია ორი, ერთმანეთთან მართი კუთხით შეერთებული კედელი, რომელთა ზომებია: I კედელი - სიგრძე 396 სმ; სიმაღლე 220 სმ. II კედელი - სიგრძე 352 სმ; სიმაღლე 154 სმ. ორივე კედელზე, ზედა ნაწილში დატანებულია ორ-ორი მოზრდილი ნიში, ამ ორი კედლის შესატყვისი საპირისპირო კედლები დანგრეულია, რომელთაგან ერთზე დატანებული უნდა ყოფილიყო ციხის მთავარი შესასვლელი კარი.

ჩამოქცეული კედლების ნაკლულობა არღვევს ციხის გარშემოწერილობას, მაგრამ ამ მხარეზე ციხის საერთო ოვალ ფერდამონგრეულად აღიქმება. ამ ორი ნარჩენი კედლის სიმაღლე, შიგნით ჩაქცეული ჩამონაშალის გამო შემცირებულად ჩანს.

2. აღმოსავლეთ კედელი. სიგრძე 1034 სმ; სიმაღლე: მაქსიმუმში 264 სმ; მინიმუმში 22 სმ.

3. დასავლეთის მხრიდან ციხე ბუნებრივად მიუვალი ციცაბო კლიოთაა დაცული. ჩანს კედლის ორიოდ ნარჩენიც განსაკუთრებით იქ, სადაც საჭირო გადარა ციხის ბუნებრივი დაცულობის კიდევ უფრო გაუქეთესება. I ნარჩენი - სიგრძე 264 სმ; სიმაღლე 220 სმ; II ნარჩენი - სიგრძე 770 სმ; სიმაღლე 308 სმ.

4. ჩრდილოეთიდან ციხის კედელ-ბურჯები მედარებით ცუდადაა შენახული, ზოგან იმდენად უმნიშვნელოა, აღარც ამიზომავს. იგი წყვეტილ-წყვეტილია, სიმაღლე დაახლოებით 80 სმ. ამ მხარეს შედარებით სრულად გადარჩენილა კედლის ერთი ნაწყვეტი. სიგრძე 286 სმ; სიმაღლე 264 სმ.

ყველა აქ ჩამოთვლილი კედელ-ნაშენი და ნაშთი მე ავზომე ციხის გარეთა მხრიდან და არა შიგნიდან იმ მიზეზის გამო, რომ ციხის მთელი შიგნითა ტერიტორია ამოვსებულია ჩამოქცეული კედლებით და მიწაყრილით, რის გამოც კედლების ასომეც ციხის გათხრის გარეშე შიგნითა მხრიდან პრაქტიკულად შეუძლებელია. ვიტყვი იმასაც, რომ თუ ციხის შიგნითა მიწაყრილს ამ ციხის თავდაპირველ „იატაკად“ ჩავთვლით და არა ჩამონაშალად (რაც მე პირადად ნაკლებად მჯერა), მაშინ ჩემს მიერ გარედან აზომილი ნაშენი, ციხის ბუნებრივი ზღუდის ჩამატებები ყოფილა მაშასადამე, საძირკველი, ბალავარი, და არა კედლები, როგორადაც ვთვლი მე მას დღეს. ამ ეჭვს ისიც აძლიერებს, რომ ნაშენს არსადა აქვს დატანებული სათოფურები, რაც ამგვარი ტიპის ქართული ციხისათვის მუდამ აუცილებელ ატრიბუტს წარმოადგენდა. ამგვარად, სახეზე გვაქვს ციხის საძირკველი ბუნებრივი და ხელოვნური ბურჯებით, რომელზეც მდგარა ციხის კედლები და დროთა ვითარებაში ჩაქცეულა ნაწილი შიგნით, ნაწილიც კიდევ ალბათ გადაქცეულა გარეთ.

აზომილი საძირკველისა თუ კედელ-ბურჯების სისქე მერყეობს, იგი ზოგან 132 სანტიმეტრზე მეტია, ზოგან ამაზე ნაკლები.

ციხის შიგნითა სივრცე დღეს დაფარულია უპირველესად თხილის ბუჩქებით, ნაწილიც წაბლით და ლეკითაც. აქვე წამოზრდილია ერთი-ორი ნორჩი წიწვოვანიც.

აი ყველაფერი ის, რის თქმაც შეიძლებოდა დღესდღეობით თვალთა ნახულის შესახებ. ზგალ კი... უთუოდ საჭირო და აუცილებელი იქნება ციხის შიდა ტერიტორიის გასუფთავება, გაწმენდა, გათხრა და როგორც არქეოლოგები იტყვიან ზოლმე, აქ დაზვერვითი, ზოლო შემდეგ საფულდაგულო არქეოლოგიური სამუშაოების წარმოება. ამ ციხის გული, ჩემი ღრმა რწმენით, ჩვენთვის მეტად საინტერესო საიდუმლოს უნდა ინახავდეს, რომლის მიგნება და ამოცნობა - ითხოვს თუ ჩვენ ვერ მოვასწრებთ და მოვახერხებთ, ანდერძად ვუტოვებთ ჩვენს მოსაუბრეს.

ახლა ერთი ზოგადის სახის შენიშვნაც: ასჯერ გაგონილს ერთხელ დანახული სჯობს, უთქვამს ხალხს. ელიას ხილვამ სულ სხვანაირად მომართა ჩემი წარმოდგენა ამ ციხეზე. საქმე ის გახლავთ, რომ ვისაც კი ვეკითხებოდი მასზე, ყველა ამბობდა, ზედ არავითარი ნაგებ-ნაშენი არ არისო... როგორც ეტყობა გზის სიარულის გამო მასზე სპეციალისტები ვერ აღიოდნენ, ერთი-ორი მოყვარული ალბათ ციხის შესახებ სხვისი მონათხრობის ჩაწერით კმაყოფილდებოდა, ზოგმაც მონათხრობი თვალთა დანახულად გაასალა და ასე რიგად, ციხის შესახებ არასრული და არასწორი ცნობა გაავრცელა.

ციხეზე ყოფნის მთელი ორი საათის განმავლობაში მხოლოდ ერთხელ და ისიც ბედად და ხანმოკლედ, რაღაც ოციოდე წუთით ინებეს ელიას მთამ და ციხემ განუყარელი ნისლის „ლეჩაქის“ შემოხსნა და ჩვენ, დადარაჯებულებს ესეც სკამარისი დაგვიჩა, გაღაღების საქმეც მოგვეწყსარიგებინა. ორი წყვილი ფოტო კამერა უმაღლესილივით მიაცხრა-მოაცხრა ციხის კედელ-ბურჯებს. და როცა ოციოდე წუთში მთამ და ციხემაც ნისლის საბურველი ისევ საგულდაგულოდ აიხე-აიყოვეს, ყველაფერი მაინც რიგზე დარჩა: ელიას ზვიადი და უმორჩილო ციხე ჩვენ უფე იპაონური ტიპის პატარა აპარატში გვყავდა ჩამწყვდეული და დატყვევებული... თანაც, დიდ ქადილად

ნუ ჩავთვლით, ეს პირველი ფოტოსახე იქნებოდა ამ ციხისა. ყოველ შემთხვევაში მე ჯერ აქამომდე იგი ფოტოზე არ მინახავს.

გადმოცემები ელიას ციხის ირგვლივ და შესახებ. ელიას მთის იქით და აქეთ მცხოვრებნი, ჭახათელები და ქაჭუთელები ამ ციხის „ისტორიას“ მეტად მწირი ფერებით გვიხატავენ. ის კი არა და მას აგერ ახლა, მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში აგებულად თვლიან. თანაც სასაცილოდ ამცირებენ მის დანიშნულებას: ოსმალბოის დროს ტყვე-გასასყიდი და მოტაცებული გოგო-ბიჭების სამალავად ააგესო. ასახელებენ ვინმე „ილიას“, „ილიასას“, „ელიას“, „ელიასას“ და ამბობენ იმან ააგო, ციხესაც „ელია“ იმიტომ ჰქვიაო. სამაგიეროდ ძველ და ძველისძველ აგებულად თვლიან მდინარე კინტრიშის შეყოლებასზე თაღოვან ქვის ხიდებსა თუ ხინოწმინდის ეკლესიას, ამათზე ზოგჯერ იმასაც ამბობენ, თამარ მეფის აგებულიაო, ხოლო არცერთ იმათგანს აზრადაც არ მოსდით, რომ ელიას ციხეც შეიძლება სწორედ იმათი ხნისანი იყოს, რომ იგი მთის ორივე მხრიდან ხინოსკენ მიმავალი გზისა და ხეობის მაკონტროლებლად იყოს აგებული! ხოლო ციხისა და მთის სახელის განსაზღვრისას საერთოდ არც კი ახსენებენ ამინდის წარმართულ ღვთაება „ელიას“, ვის „ნათლულადაც“ ერთი ვარაუდით ჩემ პირველ წიგნში მე ეს მთა და მისი სახელი „ელია“ მივიჩნიე. იმასაც ამბობენ, ეს ციხე ერთ დროს სოფელ ჭახათის წინაკაცს, ვინმე თამაზაშვილს, კაცს ბრძენს და ძლიერს, გამრჯეს და ქველმოქმედს ეკუთვნოდაო, რომელსაც კინტრიშზე თაღოვანი ხიდებიც აუგიაო. ეს კაცი კიდევ ერთი ხიდის აგებას აპირებდა ჭახათ-კეჭიეთის ღელეზე, მაგრამ კეჭიეთელებმა იუკადრისეს ჭახათელის ესოდენ განდიდება და მიყვანილი და საქმეზე დაყენებული ხელოსნები უკან გააქციესო...

ამ მთაზე ორი ყჩაღი ძმა ცხოვრობდა, ილიე და დათო. თავს ამ ციხეს აფარებდნენ, ყჩაღი ძმები მთავრობამ დახოცა, ციხეზე ვერანად დარჩენილი იმათი ორთვალი ვინმე სკენდერ ცეცხლაძემ დაანგრია, დაბლა, სოფლის განაპირას ჩამოზიდა და საველე სახლი ააგო. ძმები დაიხოცნენ, სახლი დაიქცა, მაგრამ მთას და ციხეს იმ ერთ-ერთი ძმის სახელი შემორჩაო...

ეს და სხვა ამგვარი რამ ციხის „ახალი“ ან „უახლესი“ ისტორიაა და მეტი არაფერი. უფრო სწორი კი ის უნდა იყოს, რომ კინტრიშის მარჯვენა მხარეს ელიას მთაზე მდგარ ელიას ციხეს მის მოპირდაპირედ, კინტრიშის მარცხენა მხარეს მდგარ „კატის ციხესთან“ (!) ერთად ხინოს ხეობის დაცვა და კონტროლი ევალებოდათ. დღეს ელიას ციხის ნანგრევ-ნაფუძარი მაინც დგას, „კატის ციხისა“ კი მხოლოდ სახელია შემორჩენილი და თუ არა ბედნიერი შემთხვევა, ბედად რომ არ წავწყდომოდი ამ სახელს, თვით მისი სახელიც სამუდამოდ დაგვეკარგებოდა. მაშ „კატის ციხე“ - კიდევ ერთი ქართული ციხე, რომელიც უნდა ვძებნოთ და ვიპოვოთ აქ, კინტრიშის ხეობაში. მანამდე კი მისი ერთგვარი სიმბოლურად შერქმეული ეს სახელიც მაინც შეგუთლოთ მამულის ერთგულებაში თავშეწირულ ქართულ ციხეთა ოჯახს!

„უძველესი“ ისტორიაც იციან აქაურებმა ელიას მთასა და მის შემოგარენზე: ელიას - კლდე-უფესკრულის სამხრეთ კედელზე მსხვილი ჯაჭვი იყო გადმოკიდული. გემების საბმელად იყო იგი ადრე, აქაურობა ზღვით როცა იყო დაფარულიო. მაგრამ მე იქ ჯაჭვის მაგვარი ვერაფერი ვნახე. გამახსენდა ხულოელები და მათი მონათხრობი, არგინეთის მთაზე ჩამოშვებული ჯაჭვის, თავო-კარათის მთასა და იქ არსებულ ჯაჭვის შესახებ; ისე კი, როგორც ეტყობა, კლდეზე ჩამოშვებული ჯაჭვის აზავი მთარული ხასიათისაა აქარაში და ვინ იცის, იქნებ აქვს კიდევ რაიმე აზრი საფუძველი ამგვარ თქმა-გადმოცემებს.

კიდევ ერთხელ მუჰაჯირობის შესახებ

მუჰაჯირობა ჩვენი ისტორიული ყოფის სამწუხარო თავფურცელია. მასზე საკმაოდ დიდი და სოლიდური მასალა არსებობს.

მდგომარეობის ტრაგიკულობა ქართველებისათვის თვით ტერმინშია, მუჰაჯირობა ნიშნავს არა ძალადობით, არამედ ნებაყოფლობით, უკანმოუბრუნებლად უცხოეთში გადახვეწას. ამ საბედისწერო გზასაც დაადგა ათასობით ქართველი. მუსლიმანურ სამყაროში, ტრადიციის მიხედვით, პირველი მუჰაჯირობა (არაბულად - გადასახლება) მოახდინეს წინასწარმეტყველ მაჰმადის მიმდევრებმა 622 წელს. ჩვენთან, კავკასიაში, მან ინტენსიური ხასიათი მიიღო XIX საუკუნეში, რაც გამოწვეული იყო იმდროინდელი პოლიტიკური ვითარების გამო.

მას შემდეგ, რაც 1877-1878 წლების რუსეთ-თურქეთის ომის შედეგად საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი დაუბრუნდა სამშობლოს, ის რამდენადმე გაუცხოებულად გამოიყურებოდა ამის შესახებ მემედ აბაშიძე ამბობდა: „ყვავილი რომ მოსწყდება ღეროს, დასჭენება, გაყვითლდება... მიიკარით იგი გულზე, დაიჭით ხელში, ეალერსეთ და იქნება იგი ყვავილი, რაც რომ იყო... აჭარა ბედმა მოსწყვიტა საუკუნოებით სამშობლოს გულს და ნუ გიკვირთ, თუ გეუცნაურებათ, თუ დღეს საკმაოდ ვერ უცვნიხართ, მოჰკიდეთ ხელი და ისევ თქვენთან იქნება“ (თ. კომახიძე, მემედ აბაშიძე, ბათუმი, 1993 წ. გვ. 94). ეს სიტყვები ითქვა 1916 წელს, ზოლო მანამდე, ორმოცი წლით ადრე, მდგომარეობა უფრო რთული იყო. განთავისუფლების შემდეგ შეგნებულად გაუკუღმართებული პოლიტიკის გამო მუჰაჯირობა მოჰყვა.

საქართველოს ფარგლებში მოსახლეობის აჭარიდან გასახლებისა და აჭარაში ჩამოსახლების თურქთა ბატონობის დროსაც ჰქონდა ადგილი. არსებობს წერილობითი ცნობები აჭარელთა გურიაში ჩასახლების თაობაზე (ვ. მგელაძე, ზემო აჭარული სოფელი ძველად, ბათუმი, 1973 წ. გვ. 61). XVIII-XIX საუკუნეებში ისლამმა მყარად მოიკიდა ფეხი, რადგანაც ისლამი ფორმალურად უარყოფს ბატონყმობას. მოხდა საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ყმათა აჭარაში ჩასახლება და მათი მაჰმადიანურ რელიგიაზე გადასვლა (იქვე, გვ. 67). როცა ოსმალეთის იმპერიაში მიმდინარეობდა თანზიმათი ანუ რეფორმები, მისგან შევიწროებული აჭარის მოსახლეობის ნაწილი დაიძრა გურიაში გადასასვლელად (ამ საკითხზე მასალები არის ა. სურგულაძის წიგნში „განმათავისუფლებელი მოძრაობის ისტორიიდან აჭარაში“, ბათუმი, 1978). აღმოსავლეთის საკითხის თანდათან რუსეთის იმპერიის სასარგებლოდ გადაჭრამ და მისმა სამხრეთისკენ ექსპანსიამ გამოიწვია ჩრდილო კავკასიელთა გარკვეული ნაწილის მუჰაჯირობა. მათ შორის, აფხაზ და ჩერქეზ მუჰაჯირთა ნაწილი დაასახლეს ბათუმსა და მის მიდამოებში. აქ ამას დამპყრობელი გარკვეული პოლიტიკური მიზნით აკეთებდა, დაძაბულ სიტუაციაში სასაზღვრო ზოლში ერთგული ხალხი ეყოლებოდა.

მაშინდელი გაზეთების „დროება“, „გოლოსი“, „ობზორი“ და ა. შ. ფურცლებზე გვხვდებით საყურადღებო მონაცემებსა და გამოჩენილ ქართველ მოღვაწეთა სტატიებს ამ საკითხზე. ასევე საინტერესოა ზ. ჭიჭინაძის ნაშრომი „ქართველ მაჰმადიანთა გასახლება ოსმალეთში“ (1912 წ.), ა. ფრენკელის „ნარკვევები ჩურუქ-სუს და ბათუმის

შესახებ“ (რუსულ ენაზე, 1879 წ.), ვ. ლისოვსკის „ჭოროხის მხარე“ (რუსულ ენაზე, 1887 წ.). ამავე თემაზე საინტერესო გამოკვლევები გააკეთეს ხ. ახვლედიანმა, ვ. სიჭინავამ, შ. მეგრელიძემ და სხვებმა.

ჩვენი აზრით, მუჰაჯირობა შემდეგმა მიზეზებმა განაპირობა:

1. ომამდეც და ომის შემდეგაც არსებული ცუდი ეკონომიკური პირობები;
2. რელიგიის ფაქტორი, საყოველთაო გაუნათლებლობის პირობებში მოსახლეობაზე ხოჯებისა და მოლების გავლენა;
3. ცარიზმის კოლონიური პოლიტიკა, ცარიზმის მოხელეთა და რეჟიმის უარყოფითი როლი, რითაც სარგებლობდნენ თურქოფილები და ეწეოდნენ მუჰაჯირობის სასარგებლო აგიტაციას;
4. ოსმალთა და მათ აგენტთა პროვოკაციები;
5. პორტო-ფრანკოს რეჟიმი;
6. მიწათმფლობელობის საკითხი;
7. აუტანელი დაბეგვრა;
8. სათანადოდ ვერ გადაიჭრა სასამართლო ორგანოების საკითხი;
9. საჭირო იყო უფრო მეტი ყურადღება გამოეჩინა ქართველ საზოგადოებრიობას ახლადშემოერთებული ქმებისადმი;
10. ტყის მცველების შემოღება;
11. სამხედრო ბეგარის საკითხი;
12. მალაქების ჩამოსახლება;
13. მთავრობისაგან ხალხის მოწყვეტილობა;
14. გავლენიან პირთა თურქოფილური პოზიცია;
15. შიში რუსთა, მართლმადიდებლური რელიგიის და საერთოდ, მოულოდნელობის გაურკვევლობის წინაშე. ამ სიის გაგრძელება კიდევ შეიძლება მთელი რიგი უმნიშვნელო ფაქტორებით. საკითხი დიდია და მის ცალკეულ მიზეზებზე გამოდევნება შორს წაგვიყვანს. ადვილი არაა მათ შორის მთავარის გამოყოფა. აქ ყურადღებას ვამახვილებთ ძირითად მომენტებზე.

თუ კი აჭარელთა ერთი ნაწილი თანაუგრძნობდა რუს-ქართველთა ჯარს და ბრძოლაშიც ეხმარებოდნენ, იყვნენ საპირისპირო აზრის მქონენიც. 1878 წლის 30 აპრილს სვიატოპოლსკ-მირსკი დეპეშაში წერდა: „აჭარაში დიდი მღელვარებაა შერიფი (მხედველობაშია შერიფ ხიმშიაშვილი - ა. ჩ.) თავისი ოჯახით ჩვენთან გადმოვიდა. მისი სახლ-კარი გაანადგურეს აჭარლებმა“ (ხ. ახვლედიანი, სახალხო-განმათავისუფლებელი ბრძოლის ისტორიიდან სამხრეთ საქართველოში, ბათუმი, 1956 წ. გვ. 131). 1878-1879 წლების მიჯნაზე კი მღელვარებას ჰქონდა ადგილი ზემო აჭარაში გადასახადის გამო. როგორც ეტყობა, ამ მოვლენას ეხება თ. სახოკია თუმცა იგი ოთხმოციან წლებს მიუთითებს (თ. სახოკია, მოგზაურობანი, ბათუმი, 1985, გვ. 293). იყო სხვა მომენტებიც, რომლებიც ადასტურებს, რომ უკმაყოფილებას თავიდანვე ჰქონდა ადგილი.

რაც შეეხება მუჰაჯირობის ვადებს, როგორც სან-სტეფანოს ხელშეკრულება, ისე ბერლინის კონგრესი (ორთავე 1878 წ.), ითვალისწინებდა რუსეთის მიერ დაკავებული ტერიტორიებიდან მოსახლეობის ნებაყოფლობით გასახლების უფლებას ოსმალეთში 3 წლის მანძილზე. ეს საკითხი დაკონკრეტდა 1879 წლის 27 იანვარს, რითაც 1879 წლის 8 თებერვლიდან - ხელშეკრულების რატიფიკაციის დღიდან. 1882 წლის 8 თებერვლამდე მუჰაჯირობის თავისუფლება გამოცხადდა.

ჯერ კიდევ განთავისუფლებამდე აჭარის მოსახლეობა დუხჭირ ეკონომიკურ ყოფაში უწევდა არსებობა. ომმა იგი კიდევ უფრო გააუარესა. ასეთ მდგომარეობას დამატა ისიც, რომ განთავისუფლების შემდგომ ორი წელიწადი მოუსავლიანი გამოდგა. მოწინავე ქართველმა საზოგადოებამ მატერიალური დახმარების ხელი გაუწოდა აჭარას. თუმცა, ეს საკმარისი არ იყო. თვით ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება, დამშეული მხარისათვის 20 ათასი მანეთის სესხად გამოყოფის შესახებ, მაგრამ ამასთან, გადასახადების საკითხში მოსახლეობას შეღავათი არ გაუწია.

მკვლევართა დიდი ნაწილი მუჰაჯირობის ლოკომოტივად რელიგიას მიიჩნევს. რელიგიური დოგმები საკმაოდ თესვამდგარი იყო მოსახლეობაში. 1877-1878 წლების ომამდე ხოჯა-მოლები შემდეგნაირ აგიტაციას ეწეოდნენ: „რუსი ურჯულონი არიან, მოვლენ აქ, სჯულს წაგვიპოლწამენ, სალდათსაც გამოგვართმევენ, მერე ჩვენც გაგვაქრისტიანებენ, ამიტომ, ვისაც შეგიძლიათ, მოშორდით ამ ქვეყანასო,“ (ზ. ჭიჭინაძე ქართველ მაჰმადიანთა დიდი გასახლება ოსმალეთში, თფილისი, 1912, გვ. 34).

1881 წელს კინტრიშის მაზრის უფროსი იყო ვინმე კაპიტანი ზაქარია ზაქარიას-ძე ბაშბეუქ-მელიქოვი. ის უხეშად და თვითნებურად ექცეოდა მოსახლეობას. ერთხელ მან ბზის ძვირფასი ხე მოინდომა, ხე მოჭრეს და სახლში მიუტანეს. ეხლა მან ხალხს უბრძანა ხე მხარზე გაიდეთ და თხუთმეტი ვერსის მანძილზე წაიღეთო, უარის მიღების შემდეგ მუხთარს ჯოხით სცემეს. ასეთი მოქმედებები ხალხს მუჰაჯირობისაკენ უბიძგებდა. სწორედ ეს დასდო ბრალად მას ქობულეთის მოსახლეობამ ბათუმის გუბერნატორ სმეკალოვთან. რის გამოც ამ უკანასკნელმა კინტრიშის მაზრის უფროსი შეცვალა.

მუჰაჯირობისაგან გამონთავისუფლებულ ადგილებში არაქართველი კოლონისტები სახლდებოდნენ, რასაც ხელს უწყობდნენ რუსი ჩინოვიკები. ამ ანტიეროვნული პროცესის წინააღმდეგ გაილაშქრა გაზეთ „დროების“ რედაქტორმა ს. მესხმა.

შემოთ აღინიშნა ტყის მცველობის შემოღების შესახებ, რამაც საგონებელში ჩააგდო ტყეზე ძლიერ დამოკიდებული მცხოვრებლები. ი. ჯაიანი წერს, რომ ჯარში გაწვევა შეცვალეს ფულადი გადასახადით, ხალხს პირველი ერჩია. ეს კი მუჰაჯირობას უწყობდა ხელს (ი. ჯაიანი, წერილები შავშეთიდან, თბილისი 1991, გვ. 26). აღმოჩნდნენ რა ოსმალეთში, მათთვის განსაზღვრულ ტერიტორიებზე, მუჰაჯირთა უმრავლესობას დაპირებული პირობების გამო იმედი გაუცრუვდათ და უკან დაბრუნება მოინდომეს, მაგრამ მთელ რიგ წინააღმდეგობებს წააწყდნენ.

მაჭახლის უბნის უფროსი 1878-1881 წლებში აკაკი წერეთლის უფროსი ძმა შტაბის კაპიტანი დავით წერეთელი იყო. იგი მუჰაჯირობის მიზეზებად ასახელებს შემდეგს: 1. სასულიერო წოდების აგიტაცია, 2. ადამიანთა ბეგებისა და ალექსანდრე მხრის ხალხის შევიწროება, 3. რელიგიური ფანატიზმი, 4. პორტო-ფრანკოს რეჟიმი (გაზეთი „დროება“, 1879 წ. 5 თებერვალი, №35).

მუჰაჯირობის ერთ-ერთ მთავარ მიზეზად ბევრი მკვლევარი პორტო-ფრანკოს ასახელებს, მათ შორის უცხოელებიც, მაგალითად ნიკოლოზ ლენდერი, რომელსაც პორტო-ფრანკო მიაჩნდა აჭარლების ეკონომიური შევიწროების უმთავრეს მიზეზად (ი. ბეჭირიშვილი, აჭარა მეგობრების თვალთ, ბათუმი, 1975 გვ. 66).

კონსტანტინეპოლის ტრაქტატის (1879 წ. 27 იანვარი) რატიფიკაციიდან 1879 წ. თებერვლიდან - 1882 წ. 8 თებერვლამდე ე. ი. სამი წლის განმავლობაში ქართველ მუსლიმანებს უფლება ეძლეოდათ ნებაყოფლობით გადასულიყვნენ ოსმალეთში. მოგვიანებით ეს ვადა 1884 წ. 1 იანვრამდე გადასწიეს. დღეისათვის რთულია დავადგინოთ ზუსტი რაოდენობა ადამიანებისა, რომლებმაც ისარგებლეს ამ უფლებით და სატოვეს სამხრეთ-დასავლეთ საქარველო ან ძალით იქნენ გარეყილი. იაკობ გოგებაშვილის აზრით: „საუბედუროდ, ჩვენი ახლად შემოერთებული ქმები რუსეთის ქვეშევრდომობას ვერ შეურიგდნენ, აჭრა ამჯობინეს და ნახევრამდე ოსმალეთში გადასახლდნენ“ (ა. გობრონიძე, გოგებაშვილი და აჭარა, ბათუმი 1970, გვ. 13). ზაქარია ჭიჭინაძის, მოსე ჯანაშვილის მონაცემებით სამხრეთ საქართველოდან გასახლდა ნახევარ მილიონზე მეტი ადამიანი. ეს მონაცემია დასახელებული აგრეთვე გაზეთ „პრაგდის“ 1936 წ. 8

მარტის ნომერში, აქვე მხოლოდ აჭარისათვის, მუჰაჯირობის ოფიციალური ვადის მომენტისათვის დასახელებულია ციფრი: 30 000-ზე მეტი. აღნიშნულ საკითხებში ღრმად ჩახედულ ხარიტონ ახვლედიანს კი მოაქვს შემდეგი მონაცემები: გენერალ სტეფანოვის - 30.137 მუჰაჯირი, ა. ფრენკელის - 50.000. ასევე მხოლოდ 1879 წელს გასახლებულთა: „ქვემო აჭარიდან წასულა 800 ოჯახი, ხოლო ზემო აჭარიდან - 60 ოჯახი. და ა. შ. ერთ-ერთი ცნობით კი ბათუმის ოლქიდან მუჰაჯირად წასულა 10-15 ათასი კაცი“ (ხ. ახვლედიანი, ნარკვევები საქართველოს ისტორიიდან, ბათუმი 1978, გვ. 194). თედო სახოკია დაწვრილებით გაეცნო აჭარელთა ყოფას და გადმოგვცა, რომ „იმ სამი წლის განმავლობაში ბათუმის ოლქიდან 38.000 სული გადასახლდა“ (თ. სახოკია, მოგზაურობანი, ბათუმი 1985, გვ. 190). „შამშე მეგრელიძის ვარაუდით კი მუჰაჯირად წასულთა რაოდენობა 50.000ადამიანს შეადგენდა. (შ. მეგრელიძე, აჭარის წარსულიდან, თბილისი 1964).

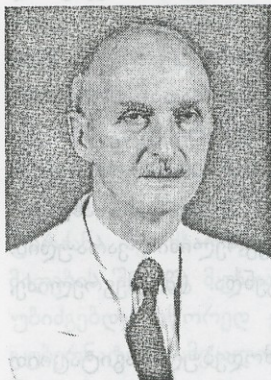
თვით აჭარაში ხალხის აყრა-გადასახლების პროცესს თავგამოდებული აგიტაციით უპასუხებდნენ გულო კაიკაციშვილი, შერიფ ხიმშიაშვილი, ხუსეინ ბეჟანიძე, ხუსეინ და იბრაიმ აბაშიძეები, აბდულ მიქელაძე, დედე ნიჟარაძე, ნური ხიმშიაშვილი, ასლან თავდგირიძე და სხვები. აღსანიშნავია სოფელ აჭყისთავის მამასახლისი იუსუფ კომახიძე, მაშინ როცა მეზობელი სოფლებიდან, საერთოდ ქობულეთის მიდამოებიდან ძალზე ბევრმა მიატოვა მიწა-წყალი, აჭყისთავიდან ერთი ოჯახიც არ გადასახლებულა, რაშიც ლომის წილი ი. კომახიძეს მიუძღვის. ხულოს რაიონის სოფელ ოლადაურის მკვიდრი ლომან-ფეფენდი ქარცივაძე იმ ადამიანთა რიცხვს მიეკუთვნება, რომელნიც ოსმალეთში გაემგზავრნენ იმ ადგილების დასათვალიერებლად, სადაც მუჰაჯირები უნდა დასახლებულიყვნენ, მან მოიწერა წერილი, სადაც აჭარლებს მოუწოდებს ადგილიდან არ დაძრულიყვნენ. ამ წერილმა დადებითი გავლენა იქონია და შეაჩერა მუჰაჯირად წამსვლელთა რიცხვი.

მუჰაჯირობის წინააღმდეგ განსაკუთრებით აქტიურობდნენ აჭარელი ქალები. მუსლიმანურმა სარწმუნოებამ ქალი თითქმის სამუდამოდ ჩაკეტა სახლში, ამიტომ ისინი უფრო იცავდნენ ქართულ ენას, ზნე-ჩვეულებებს, ასევე ზრდიდნენ მომავალ თაობას. მაჭახელის უბნის უფროსი დ. წერეთელი წერდა: „მთელი აჭაური ქალების სურვილი ის არის ახლა, რომ თავის ქმრებს ხელი შეუშალონ წასვლაზე, დიდი მოძრაობა არის მათში... რომ თავიანთი ქმრები არ გაუშვან, ამ ქვეყანას არ მოშორდნენ. ზოგი იმდენ მხნეობას იჩენს, პირდაპირ აცხადებს, რომ თუ წავიდა მე არ გავჟვებით. ბატონ მუდირთან მივალ და ვთხოვ, რომ ქმარს არ გააყოლოს ჩემი თავი. თუ ამან არ მიშველა, ბათუმს წავალ, იქ შევხვებუწები, ან ქოროხში თავს დავიხრჩობო“ (ნ. კახიძე, მაჭახლის ხეობა, ბათუმი 1974 წ. გვ. 30).

როგორც ვხედავთ, მუჰაჯირობას სერიოზული საფუძველი გააჩნდა, რომელმაც იგი გარდაუვალ პროცესად აქცია. ეს იყო იდეოლოგიური ომი. (ძალადობითაც) თავისი მსხვერპლითა და გამარჯვებით.

დემოგრაფია

თეიმურაზ კომაჩიძე

ქალაქ ბათუმის დემოგრაფია

აჭარის მოსახლეობის ეროვნულ შემადგენლობაში უდავოდ დიდ როლს ასრულებს ქალაქის მოსახლეობა, რომელიც დღეისათვის მთელი ავტონომიური რესპუბლიკის მოსახლეობის 40 პროცენტს უდრის. ნიშანდობლივია, რომ სხვადასხვა ეროვნებათა წარმომადგენელთა ძირითადი ნაწილი ქალაქ ბათუმში ცხოვრობს.

1807 წელს ბათუმში იმოგზაურა ფრანგმა მოგზაურმა ადრიან დიუპრემ, რომლის მონაცემების მიხედვით იმხნად ბათუმის მთელი მოსახლეობა უდრიდა 2 ათას კაცს, ზოლო მოსახლეობის ძირითად ნაწილს ქართველები შეადგენდნენ:

მოგზაური მაშინდელ ბათუმს ასეთ შეფასებას აძლევს: „აქა-იქ მიმოვანტული სახლებით იგი უფრო ვრცელ სოფელს წაგავს, ვიდრე ქალაქს, ბათუმი გაშენებულია ზღვის სანაპიროზე, აქვს ერთადერთი ღია რეიდი აღმოსავლეთის, ჩრდილო-აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთის მხრიდან. დასავლეთით იგი დაცულია ქვიშიანი კონცხით. რეიდი ღრმაა და ზომალდებისათვის ისევე უსაფრთხოა, როგორც საუკეთესო ნავსადგურები“. (ე. ფ. გამბა, მოგზაურობა ამიერკავკასიაში, თბილისი, 1887 წ. გვ. 262-263).

აღნიშნული პერიოდისათვის დღევანდელი ბათუმი მართლაც რომ ქალაქად ჩამოყალიბების სტადიაში გახლდათ. მისი განაშენიანების დაჩქარების მიზნით, თურქეთის ხელისუფლება, ბათუმში ჩამოსახლებას (მათი ეროვნების მიუხედავად) დიდად უწყობდა ხელს. ჩვენი კუთხის ცნობილი მეკლევარი ს. ანისიმოვა, აღნიშნულთან დაკავშირებით წერდა: „ბათუმის ახალი დასახლების ათვისების მიზნით, 1807 წელს ოსმალეთის ხელისუფლებამ ნება დართო თურქ და ბერძენ ემიგრანტებს, 1866 წელს კი აფხაზ მუჰაჯირებს, არენდით აეღოთ მიწის ნაკვეთები ქალაქის ტერიტორიაზე“. (ბათუმის სანაპირო ს. ანისიმოვას რედაქციით 1911 წელი, გვ. რუს. ენაზე).

თურქეთის ხელისუფლების მსგავსმა გადაწყვეტილებამ საგრძნობლად დააჩქარა ქალაქის განაშენიანების პროცესები, რომლის პარალელურადაც ასევე მნიშვნელოვნად გაიზარდა მოსახლეობის რაოდენობა ბათუმში.

1872 წლისათვის ბათუმში მოსახლეობის რაოდენობა შეადგენდა 4970 სულს, აქედან ბერძენი იყო 350 სული, სომეხი - 120 სული, ქართველი კი 4500 სული.

ბათუმში აღნიშნული პერიოდისათვის ცხოვრობდნენ აგრეთვე თურქები, ჩერქეზები, აფხაზები და ზანგები.

1878 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობა უდრიდა 3000 სულს. მოსახლეობის ასეთი შემცირება გამოწვეული გახლდათ რუსეთ-თურქეთის ომის შედეგად, რომლის შეგავლენითაც ბევრი ადგილობრივი მოსახლე გადაიხვეწა თურქეთში მუჰაჯირად.

ბათუმის პორტო-ფრანკოდ გამოცხადებამ ბიძგი მისცა ქალაქში ვაჭრობისა და კუსტარული მრეწველობის განვითარებას, რომლის პარალელურადაც მდიდრდებოდა მოსახლეობის რაოდენობაც.

1882 წელს ქალაქ ბათუმში ჩატარდა მოსახლეობის ერთდღიანი აღწერა და გამოვლინდა, რომ ქალაქში იმხნად ცხოვრობდა 8661 სული, მათ შორის 6921 მამაკაცი და 1740 ქალი.

ქალაქში ცხოვრობდნენ სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლები შემდეგი რაოდენობით:

ქართველები - 3156 სული, რუსები - 980 სული, თურქები - 603 სული, სომხები - 908 სული, აფხაზები - 377 სული, სპარსელები - 112 სული, ებრაელები - 179 სული, ბერძნები - 1106 სული, გერმანელები - 145 სული, ფრანგები - 24 სული, იტალიელები - 18 სული.

ინგლისელები - 10 სული, (ბათუმი და მათი შემოგარენი, 1906 წელი, გვ. 460).

* * *

1882 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობა რელიგიური მრწამსის მიხედვით ასეთ სურათს იძლეოდა:

მართლმადიდებლები - 3158 სული, სომეხ-გრიგრიანელები - 436 სული, სომეხ-კათოლიკეები და კათოლიკეები - 176 სული, პრტესტანტები - 101 სული, რუსი სექტანტები - 42 სული, იუდაველები - 179 სული, მუსლიმანები - 1282 სული.

* * *

მოსახლეობის კლასიფიკაცია დასაქმების მიხედვით შემდეგ სურათს იძლევა:

ვაჭრები და ნოქრები - 584 სული, შინა მოსამსახურეები - 582 სული, მუშები - 465 სული, მენავეები - 63 სული, ექიმები - 18 სული, მეაფთიაქენი - 7 სული, მასწავლებელი - 15 სული, მხატვრები - 1 სული, გაზეთის რედაქტორი - 1 სული, მკინძავი - 2 სული.

* * *

მკითხველისათვის ცნობილია, რომ ებრაელები საქართველოში უხსოვარი დროიდან ჩამოსახლდნენ და ცხოვრობდნენ, მაგრამ ჩვენს კუთხეში - აჭარაში, სახელდობრ კი ბათუმში, ისინი უმთავრესად რუსეთ-თურქეთის 1877-1878 წლების ომის შემდგომ ჩამოსახლდნენ. სწორედ იმ ომის შემდგომ, როდესაც ოლქი რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში შევიდა.

ბათუმში ჩამოსახლებულ ებრაელთა რაოდენობა ჩვენს ქალაქში მრეწველობისა და ვაჭრობის განვითარების პარალელურად იზრდებოდა.

1882 წელ თუკი ბათუმში სულ 179 ებრაელი ცხოვრობდა, 1890 წლის მონაცემებით მათი რიცხვი 882 -მდე გაიზარდა.

1897 წელს ბათუმში ირიცხებოდა 1182 ებრაელი. 1920 წელს - 1714, ხოლო 1992 წელს მათი რაოდენობა 3699-მდე გაიზარდა.

მოგვიანებით 1999 წლისათვის ბათუმში ებრაელთა რაოდენობა 714-მდე შემცირდა. ებრაელთა ასეთი შემცირება განაპირობა ბოლო პერიოდში საქართველოში არსებულმა ეკონომიკურმა სიდუხჭირემ, რის გამოც ებრაელთა დიდი ნაწილი თავიანთ აღქმულ ქვეყანაში - ისრაელში გადასახლდა. არ შეიძლება არ აღინიშნოს ის გარემოება, რომ საქართველოდან და აჭარიდან გადასახლებული ებრაელები დღემდე ინარჩუნებენ საუკუნეთა მანძილზე შეთვისებულ ქართულ ტრადიციებს და ქართულ წერა-კითხვას.

* * *

1451 და 1463 წლებში ბიზანტიისა და ტრაპიზონის იმპერიების დაცემისა და იქ ოსმალთა გაბატონების შემდეგ ამ ქვეყანაში ბერძენთა უმეტესი ნაწილი იმპერიის სხვადასხვა რეგიონებში მიმოიფანტა. ლტოლვილ ბერძენთა ერთმა ნაწილმა აჭარაშიც დაიმკვიდრა ახალი საცხოვრისი.

ჩვენს კუთხეში ჩამოსახლებული ბერძენები უმთავრესად ვაჭრობას, ხელოსნობასა და მეურნეობას მისდევდა.

ქალაქ ბათუმში ბერძენები პირველად 1846 წელს გამოჩნდნენ. 1850 წელს ბათუმში მუდმივ მცხოვრებლებად დამკვიდრდა ბერძენთა 20 ოჯახი და შექმნეს ბერძენთა პირველი სათვისტომო.

1872 წელს ბათუმში ცხოვრობდა 350 ბერძენი.

1882 წლისათვის კი ბერძენთა რაოდენობა ბათუმში უკვე 1106-ს უდრიდა.

1890 წლისათვის ბერძენთა სულადობამ ბათუმში 1895 სული შეადგინა. მათი რაოდენობა კიდევ უფრო მნიშვნელოვნად გაიზარდა მომდევნო წლებში. მაგალითად, ორი წლის შემდეგ - 1897 წლისათვის ბათუმში უკვე 2764 ბერძენი ცხოვრობდა. ხოლო 1999 წლის მონაცემებით ბათუმში ბერძენთა რაოდენობა შეადგენდა 2830 სულს.

* * *

ჯერ კიდევ 1877 წლამდე, რუსეთ-თურქეთის ბოლო ომის დაწყებამდე, ბათუმში საკმაო რაოდენობით ცხოვრობდნენ და მოღვაწეობდნენ სომხები. თავდაპირველად ისინი უმთავრესად დასაქმებული გახლდათ ვაჭრობაში, რასაც ჩინებულად ართმევდნენ თავს.

ბათუმში სომეხთა დიდ რიცხოვნებაზე მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ სომეხთა მორწმუნეებმა ჯერ კიდევ ოსმალთა ბატონობის პერიოდში, სახელდობრ 1877 წლის დასაწყისში, ბათუმში დააფუძნეს სომხურ-გრიგორიანული ეკლესია, რომელიც დღესაც ფუნქციონირებს და ემსახურება თავის მრევლს.

ბათუმში სომხური მოსახლეობის რაოდენობა საგრძნობლად გაიზარდა რუსეთ-თურქეთის ომის დამთავრების (1878 წლის) შემდეგ.

ბათუმში მცხოვრები სომეხი მოსახლეობა აქტიურად ჩაება ქალაქის კეთილმოწყობის საქმეში. მრეწველობისა და ვაჭრობის სფეროში და, შეიძლება ითქვას, დიდ შედეგებსაც მიაღწია.

* * *

1883 წლიდან ქალაქ ბათუმის გარესამყაროსთან სარკინიგზო ხაზით

დაკავშირებამ კიდევ უფრო დააჩქარა ჩვენს ქალაქში მრეწველობისა და ვაჭრობის აღმავლობა-განვითარება. პარალელურად გაიზარდა მისი მოსახლეობაც.

როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ, 1890 წლის 17 ივნისს ჩატარდა მოსახლეობის აღწერა, და გაირკვა რომ ქალაქში ცხოვრობდა 18123 კაცი, აქედან ძირითადი მოსახლეობა იყო 14674. ჯარისკაცები, რეიდზე მდგარ გემთა მეზღვაურები, მოსამსახურეები, მოსწავლეები, ე. ი. ჩვენი ქალაქის ღრობით მცხოვრებნი შეადგენდნენ 3449 სულს.

საინტერესოა, რომ მამაკაცთა რაოდენობა იყო 14180, ქალთა რაოდენობა კი - 3943.

ბათუმის მუდმივი მოსახლეობა ეროვნებათა მიხედვით იძლეოდა შემდეგ სურათს:
 ქართველები - 35716 ანუ მთელი მოსახლეობის 9,72 პროცენტი.
 რუსები - 416, ანუ 22,95 პროცენტი.
 სომხები - 3128, ანუ 17,25 პროცენტი.
 ბერძნები - 1995, ანუ 11,0 პროცენტი.
 ებრაელები - 862, ანუ 4,76 პროცენტი.
 თურქები - 1172, ანუ 6,48 პროცენტი.

* * *

1890 წლის აღწერის პერიოდში სოციალური მდგომარეობის მიხედვით ბათუმში ცხოვრობდნენ:

გლეხები - 6795 სული
 მეშჩანეები - 4240 სული
 საზღვარგარეთელი ქვეშევრდომები - 2030 სული
 გარკვეული წოდებისანი - 1514 სული
 აზნაურები - 1404 სული
 ბეგები და აღები - 9 სული
 თავადთა წოდებისანი - 116 სული
 აზნაური მაძიებელი - 3 სული
 შლიახტიჩი - 1 სული
 მოქალაქეები - 1171 სული
 ვაჭრები - 375 სული
 დაბალი ჩინის პირები - 216 სული
 სასულიერო წოდებისანი - 144 სული
 თადარიგის ჯარისკაცები - 44 სული
 ძველი მოსახლეობა - 24 სული
 მაღალი ჩინის მოსახლეობა - 36 სული
 უკანონოდ შობილნი - 6 სული
 სულ - 18123 სული.

* * *

აღნიშნული დროისათვის ბათუმის მოსახლეობის 51,98 პროცენტი გახლდათ წერა-კითხვის მცოდნე.

(1890 წლის 17 ივლისის აღწერა - ბათუმი და მისი მოსახლეობა, საქალაქო მმართველობის გამოცემა, 1891 წელი, გვ. 1-2, 19-66, რუს. ენაზე).

* * *

1897 წლის 28 იანვარს ჩატარდა სრულიად რუსეთის მაშტაბით მოსახლეობის აღწერა და დადგინდა, რომ ქალაქ ბათუმში ცხოვრობდა 28508 ადამიანი, მათ შორის 20439 მამაკაცი და 8169 ქალი.

ხოლო ქალაქში დროებით მცხოვრებთა რიცხვი 1714 სულს შეადგენდა.

ბათუმის მოსახლეობა ეროვნული შემადგენლობის მიხედვით იმწინად ასეთი იყო:

ქართველი - 6087 სული
 რუსები - 7144 სული

სომხები - 6839 სული

ბერძნები - 2762 სული

ებრაელები - 1064 სული

პოლონელები - 722 სული

გერმანელები - 299 სული

ჩერქეზები - 65 სული

თურქები - 1652 სული

(უნდა ავღნიშნოთ, რომ იქვე, თურქებთან მიწერილი გახლდათ საქარლები) სხვა დანარჩენი ერისანი - 1870 სული

* * *

რელიგიური მრწამსის მიხედვით იმ დროისათვის ბათუმში ცხოვრობდნენ:

მართლმადიდებლები - 15495 სული.

სომეხ-გრიგორიანელები - 6150 სული

რასკოლნიკები - 137 სული

სომეხ-კათოლიკენი - 662 სული

რომაულ-კათოლიკები - 1385 სული

სხვადასხვა პროტესტანტები - 334 სული

მაჰმადიანები - 3156 სული

იუდეელები - 1179 სული

სხვა სარწმუნოებისანი - 10 სული.

* * *

ქალაქ ბათუმში მოსახლეობის ზრდას, როგორც ეს უკვე მოვიხსენიეთ ზემოთ, განაპირობებდა მრავალი სამრეწველო ობიექტის შექმნას, რომელთა ნორმალური ფუნქციონირებისათვის, ცხადია, საჭირო იყო დიდი რაოდენობის მუშახელი. ჩვენ ზემოთ ასევე აღვნიშნეთ, რომ ბათუმში ქალები მიმართებით გაცილებით მეტი იყო მამაკაცები. ეს გამოწვეული გახლდათ იმით, რომ მამაკაცთა რწმენით ქალებს ფაბრიკა-ქარხნებში არაფერი ესაქმებოდათ და იქ მხოლოდ მათ მამაკაცებს უნდა ემუშავათ. ალბათ ამიტომაც იყო ქალაქში მამაკაცთა ასეთი რიცხოვრები უპირატესობა.

* * *

იმ დროისათვის ქალაქ ბათუმში ფუნქციონირებდა 1262 მსხვილი და წვრილი სამრეწველო ობიექტი, რომლებიც მეპატრონეთა ეროვნულობის მიხედვით ასეთ სურათს იძლეოდა:

ეროვნება	ზირველი ჯგუფი	მეორე ჯგუფი	მესამე ჯგუფი
რუსი	1	13	6
ქართველი	1	62	232
სომეხი	7	61	257
ბერძენი	4	54	184
თურქი	-	4	123
ებრაელი	5	22	51

დანარჩენი ეროვნების წარმომადგენლებს ეკუთვნოდათ 12 პირველი ჯგუფი, 16 მეორე ჯგუფისა და 79 მესამე ჯგუფის წარმომადგენლები.

* * *

მთელი 25 წლის განმავლობაში, სახელდობრ 1897 წლიდან 1922 წლამდე ბათუმის მოსახლეობა საგრძნობლად გაიზარდა და 1922 წლისათვის მიაღწია 32302 სულს.

1878 წლიდან მოყოლებული 1922 წლამდე ქალაქ ბათუმში მოსახლეობის ზრდის დინამიკა იძლევა შემდეგ სურათს:

1878 წელს ბათუმში ცხოვრობდა 3000 კაცი, 1882 წელს - 8671, 1886 წელს - 14803, 1890 წელს - 18123, 1897 წელს - 28508, 1917 წელს - 35048, 1918 წელს - 15375, 1920 წელს - 45446, 1922 წელს - 60810.

ქალაქ ბათუმის მოსახლეობის საშუალო ზრდა პროცენტებში წლების მიხედვით გვაძლევს ასეთ სურათს: 1878 წლიდან 1882 წლამდე ქალაქის მოსახლეობის ზრდა შეადგენდა - 47,0 პროცენტს, 1882 წლიდან 1886 წლამდე - 17,7 პროცენტს, 1886 წლიდან 1890 წლამდე - 5,6 პროცენტს, 1890 წლიდან 1897 წლამდე - 8,2 პროცენტს, 1897 წლიდან 1917 წლამდე - 1,1 პროცენტს, 1917 წლიდან 1918 წლამდე ქალაქში მოსახლეობის კლებამ შეადგინა - 56,6 პროცენტი, რაც გამოწვეული იყო არასტაბილური მდგომარეობით, 1918 წლიდან 1920 წლამდე მოსახლეობის ზრდა შეადგენდა - 97,8 პროცენტს, 1920 წლიდან 1922 წლამდე - 16,9 პროცენტს, 1922 წლისათვის ბათუმში სულ ცხოვრობდა 60810 სული.

აქვე არ შეიძლება არ აღინიშნოს ისიც, რომ აღნიშნული მონაცემებიდან გამომდინარე შეიძლება დაბეჭდვით ითქვას, რომ ბათუმში მოსახლეობის რაოდენობის ზრდა გაცილებით დიდია, ვიდრე საქართველოსა და ასევე შავი ზღვის სანაპიროს სხვა ქალაქებისა.

* * *

ამ ჩვენი განაცხადის დასადასტურებლად, თუ საილუსტრაციოდ მკითხველს მივაწვდით მოსახლეობის ზრდის პროცენტებს სხვადასხვა ქალაქებში (ბათუმთან შეფარდებით) წლების მიხედვით:

	1897 წელი	1927 წელი	1922 წელი
სოხუმი	5,0	6,2	7,5
ფოთი	4,6	4,6	4,9
ბათუმი	17,9	15,2	26,1

ამრიგად, ბათუმში მოსახლეობის პროცენტული ზრდა მართლაც რომ გაცილებით დიდია.

* * *

1897, 1914 და 1922 წლებში ბათუმის მოსახლეობის მონაცემები სქესის მიხედვით ასეთ სურათს იძლევა:

1897 წელი - მამრობითი - 20439 სული, ანუ მთელი მოსახლეობის 71,7 პროცენტი.

მდედრობითი - 8069 სული, ანუ მთელი მოსახლეობის 28,3 პროცენტი. იმ დროს ბათუმის მთლიანი მოსახლეობა შეადგენდა 28508 სულს.

1914 წელი - მამრობითი - 18260 სული, ანუ მოსახლეობის 53,6 მეათედი პროცენტი.

მდედრობითი - 15807 სული, ანუ მოსახლეობის 46,4 პროცენტი.

ქალაქის მთლიანი მოსახლეობა 34067 სული.

1922 წელი - მამრობითი - 32564 სული, ანუ 53,5 პროცენტი.

მდედრობითი - 28246 სული, ანუ 46,5 პროცენტი.

მთლიანი მოსახლეობა უდრიდა 60810 სულს.

... ალბათ საინტერესო იქნებოდა გაგვეგოთ თუ როგორ სურათს იძლეობა ბათუმის მცხოვრებთა ეროვნული შემადგენლობა 1897, 1922 წლებში. გთავაზობთ ამ მონაცემებს:

1897 წლისათვის, როგორც ეს უკვე მოვიხსენიეთ ზემოთ, ბათუმის მთლიანი მოსახლეობა შეადგენდა 28508 სულს, აქედან ქართველები - 6087 სული, ანუ მთლიანი მოსახლეობის 21,4 პროცენტი.

სომხები - 6839 სული, ანუ 23,9 პროცენტი

რუსები - 7144 სული, ანუ მოსახლეობის 3,7 პროცენტი.

ებრაელები - 1064 სული, ანუ 25,1 პროცენტი.

ბერძნები - 2764 სული, ანუ მთელი მოსახლეობის 9,7 პროცენტი.

1917 წლიდან ბათუმის მოსახლეობა უდრიდა 35048 სულს, 1918 წლისათვის - ბათუმის მოსახლეობა შეადგენდა 15875 სულს, აქედან ქართველები 2238 სულს, ანუ მთელი მოსახლეობის 14,6 პროცენტს,

სომხები - 288 სულს, ანუ 1,9 პროცენტს.

რუსები - 3669 სულს, ანუ 23,8 პროცენტს

გერმანელები - 4878 სულს, ანუ 31,7 პროცენტს

1922 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობა მთლიანად შეადგენდა 60810 სულს, აქედან ქართველები - 18232 სული, ანუ 30,0 პროცენტი,

სომხები - 14969 სულს, ანუ 24,6 პროცენტს

რუსები - 3699 სულს, ანუ 6,1 პროცენტს

ბერძნები - 7629 სულს, ანუ 12,6 პროცენტს

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილისა ბათუმში ასევე ცხოვრობდნენ სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლები, რომელთა რაოდენობა წლების მიხედვით უდრიდა შემდეგს:

1897 წელს - 4610 სულს, ანუ მთელი მოსახლეობის 16,2 პროცენტი.

1917 წელს - 9957 სულს, ანუ 8,4 პროცენტს

1918 წელს - 3352 სულს, ანუ 23,1 პროცენტს

1920 წელს - 4880 სული, ანუ 10,8 პროცენტი.

და ბოლოს - 1922 წელს - 5514 სულს, ანუ 9,1 პროცენტს.

* * *

1918 წელს ბათუმის მოსახლეობის რაოდენობის ასეთი მკვეთრი, მთელი ორმოცდაათი პროცენტით შემცირება განპირობებული გახლდათ თურქეთის ჯარის მიერ ბათუმის დაკავებით, რომლის დროსაც განსაკუთრებით მკვეთრად შემცირდა სომხები მოსახლეობის რაოდენობა (26,6 პროცენტიდან - 2 პროცენტამდე).

* * *

ქალაქ ბათუმში ინგლისელთა ბატონობის პერიოდში (1918-1920 წლები) ქალაქის მოსახლეობა გაიზარდა სამჯერ.

1922 წლისათვის ბათუმის შემოქმედებითი მოსახლეობის რაოდენობა შეადგენდა 61 პროცენტს, რაც გაცილებით მეტი გახლდათ საქართველოს სხვა ქალაქების მაჩვენებელზე.

1926 წლის დეკემბერში ჩატარდა მოსახლეობის აღწერა, რომლის საფუძველზედაც, ბათუმში მოსახლეობის რაოდენობამ შეადგინა 48475 სული.

1927 წლის პირველი იანვრის მონაცემების მიხედვით, ეროვნებათა და სქესის მხრივ ბათუმის მოსახლეობა გამოიყურებოდა ასე:

ეროვნება	მამრობითი	მდედრობითი	სულ	პროც.
ქართველები,	9849	7955	17804	36,8
სომხები,	5198	5035	10233	21,1
რუსები,	4102	4658	8760	18,1
ბერძნები,	1370	1474	2844	5,9
უკრაინელები,	1421	52	1473	3,0
ებრაელები,	969	948	1917	4,0
თურქები,	321	151	472	0,9
სპარსელები,	459	284	743	1,5
აფხაზები,	220	203	423	0,9
ქურთები,	198	204	404	0,8
პოლონელები,	134	178	312	0,6
გერმანელები,	82	126	208	0,4
სხვა ერისანი.	1654	1229	2883	6,0

* * *

1922 წელთან შედარებით 1927 წლისათვის ბათუმში მოსახლეობა შემცირდა მთელი 20 პროცენტით. აქედან ბერძენი - 62,7 პროცენტით, ებრაელები - 48,2 პროცენტით, სომხები - 31,6 პროცენტით, რუსები - 17,0 პროცენტით. ხოლო რაც შეეხება ქართველობას, იგი შემცირდა მხოლოდ 448 სულით, რაც მთელი ქართველი მოსახლეობის მხოლოდ 2,5 პროცენტს უდრიდა. ყოველივე ეს ქართველი მოსახლეობის სტაბილურობაზე მიგვანიშნებს.

* * *

1927 წლის პირველი იანვრიდან 1931 წლის მარტამდე ბათუმის მოსახლეობა გაიზარდა 6906 სულით, ანუ 14,25 პროცენტით. ქალაქის მოსახლეობის საერთო რაოდენობამ შეადგინა 55380 სული. მათ შორის მამაკაცთა რაოდენობა გაიზარდა 1522 სულით, ანუ 5,8 პროცენტით, ქალაქებისა კი 5384 სულით, ანუ 23,9 პროცენტით.

* * *

1931 წლის პირველი აპრილის მონაცემებით ქალაქ ბათუმის შემოქმედებითი მოსახლეობის რაოდენობა ასე გამოიყურებოდა: მამრობითი 18780 სული, აქედან შემოქმედებითი მუშაობაში ჩართული იყო 17479 სული, ანუ 93,1 პროცენტი.

მდედრობითი - 16340 სული, აქედან შემოქმედებითი მუშაობაში ჩართული 5156 სული, ანუ 31,6 პროცენტი, სულ 35120 სული, ანუ 64,4 პროცენტი.

ამ მონაცემებიდან ნათლად ჩანს, ბათუმის შემოქმედებითი მდედრობითი მოსახლეობის 11184 სული დაუსაქმებელი გახლდათ, რაც შემოქმედებითი მოსახლეობის დიდ რეზერვს შეადგენდა.

1927 წლის შემდეგ მოსახლეობის აღწერა ქვეყნის მასშტაბით ჩატარდა 1939, 1959, 1970, 1979, 1985 და 1998 წლებში.

1939 წელს მოსახლეობის აღწერის მიხედვით ქალაქ ბათუმში ცხოვრობდა 70200 სული.

* * *

1959 წელს ჩატარებული აღწერის მონაცემების მიხედვით ქალაქის ადგილებში ცხოვრობდა 55684 ქართველი ეროვნების მცხოვრებნი, რაც ქალაქის მოსახლეობის 50,2 პროცენტს, ხოლო რესპუბლიკის მთელი ქართველი მოსახლეობის 31,1 პროცენტს შეადგენდა.

ახლა ამისდა მიხედვით გავიგოთ, თუ რიცხოვნების მიხედვით როგორ ნაწილდებიან სხვადასხვა ერის წარმომადგენლები და რამდენ პროცენტს შეადგენენ როგორც ქალაქის, ასევე მთელი ავტონომიური რესპუბლიკის მასშტაბით:

რუსები - 28,101 სული, ანუ 25,4 პროცენტი

სომხები - 14782 სული, ანუ 13,3 პროცენტი

ბერძენი - 2603 სული, ანუ 2,3 პროცენტი

უკრაინელები - 4775 სული, ანუ 4,3 პროცენტი

ებრაელები - 1430 სული, ანუ 1,3 პროცენტი

აფხაზი - 502 სული, ანუ 0,45 პროცენტი

აზერბაიჯანელი - 484 სული, ანუ 0,4 პროცენტი

თათარი - 248 სული, ანუ 0,2 პროცენტი

ოსი - 215 სული, ანუ 0,2 პროცენტი

პოლონელი - 248 სული, ანუ 0,21 პროცენტი

აისორი - 172 სული, ანუ 0,16 პროცენტი

ქურთი - 66 სული, ანუ 0,05 პროცენტი

და ბოლოს სხვა დანარჩენი ეროვნებისანი - 1434 სული, ანუ 1,3 პროცენტი პროცენტი

ჩატარებული აღწერის მიხედვით, 1959 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობის წილად რესპუბლიკის ქალაქის მოსახლეობის საერთო რაოდენობის 74 პროცენტი მოდის.

* * *

ალბათ მკითხველისათვის საინტერესო იქნება იმის გაგება თუ ჩვენს ქალაქში ქართველი მოსახლეობა სხვადასხვა წლებში საერთო მოსახლეობის რამდენ პროცენტს შეადგენდა. გთავაზობთ ამ მონაცემებს წლების მიხედვით:

1897 წელს - მთელი მოსახლეობის 23,4 პროცენტს

1913 წელს - 25,6 პროცენტს
 1922 წელს - 30 პროცენტს
 1928 წელს - 37 პროცენტს
 1939 წელს - 41 პროცენტს
 1959 წელს - 49 პროცენტს

ამ მონაცემებიდან ვრწმუნდებით, რომ ქართველი მოსახლეობის ხვედრითი წილი ქალაქ ბათუმში წლების შესაბამისად იზრდებოდა.

რაც შეეხება სხვა ეროვნებათა რაოდენობას, ზემოთხსენებულ წლებში ასეთი გაზღდათ:

რუსები - 25,4, 26,4, 18,21, 26 პროცენტი
 სომხები - 18,2, 18, 24,21, 17,6, 15 პროცენტი
 ხოლო სხვა დანარჩენი ეროვნებისანი ერთად აღებული, უდრიდა შემდეგს: 33,30, 28,21, 16,6, 10 პროცენტს.

* * *

გთავაზობთ ქალაქ ბათუმის მოსახლეობის რაოდენობის 1998 წლის სტატისტიკურ მონაცემებს:

ბათუმის მთელი მოსახლეობა შეადგენს - 137922 სულს.
 აქედან:

მამაკაცი 64890 სული, ანუ 47,0 პროცენტი

ქალი - 73032 სული, ანუ 53, 0 პროცენტი

ახალა გავეცნოთ მოსახლეობის რაოდენობას ეროვნებისა და მიხედვით:

ქართველი - 90907 სული, ანუ 65,9 პროცენტი

რუსი - 20955 სული, ანუ 15,2 პროცენტი

სომეხი - 13451 სული, ანუ 9,8 პროცენტი

აზერბაიჯანელი - 687 სული, ანუ 0,5 პროცენტი

უკრაინელი - 4082 სული, ანუ 2,9 პროცენტი

ბელორუსი - 471 სული, ანუ 0,3 პროცენტი

აფხაზი - 982 სული, ანუ 0,7 პროცენტი

ოსი - 652 სული, ანუ 0,47 პროცენტი

თათარი - 216 სული, ანუ 0,15 პროცენტი

ბერძენი - 2837 სული, ანუ 2,0 პროცენტი

ებრაელი - 741 სული, ანუ 0,65 პროცენტი

და ბოლოს სხვა ერისანი - 1887 სული, ანუ 1,37 პროცენტი

ბათუმში მცხოვრებ სხვა ეროვნებაში შედიან: უზბეკი, კაზაკი, ლიტველი, ლატვიელი, მოლდაველი, ყირგიზი, ტაჯიკი, თურქმენი, ესტონელი, ბალუარელი, ბაშკირი, გურიატი, ინგუში, ჩეჩენი, კარაკალმიკელი, კალმიკელი, კარელოელი, კომელი, მორღველი, ტუველი, უდმურტი, არაბი, ვიეტნამელი, კორეელი, ჩინელი, რუმინელი, სერბი, თურქი, ფინელი, ფრანგი, ჩეხი, პოლონელი, ესპანელი, იტალიელი, უნგრელი, ავღანელი, ბულგარელი და ასე შემდეგ. სულ 72 ერისა და ეროვნების წარმომადგენელი.

* * *

ახლა გავეცნოთ 1998 წლისათვის ქალაქ ბათუმის მოსახლეობის სოციალური დამოკიდებულების მონაცემებს:

მოსამსახურე - 37142

მათ შორის უმაღლესი განათლებით - 14550 სული, აქედან:

პედაგოგი - 3450 სული

ინჟინერი - 5400 სული

ეკონომისტი - 2750 სული

აგრონომი - 150 სული

ექიმი - 950 სული

იურისტი - 770 სული

ვეტექიმი - 50 სული

სხვა სპეციალობისანი - 1040 სული

სტუდენტი - 15832 სული

მუშა - 22500 სული

მათ შორის:

დასაქმებული სახელმწიფო სექტორში - 14100 სული

ქალაქის მოსახლეობის სტრუქტურა კი ასეთია:

ექვს წლამდე ასაკოვანი - 14055 სული

16 წლამდე ასაკოვანი - 22526 სული

16 წლიდან 65 წლამდე ასაკოვანი - 90077 სული

65 წელს ზევით ასაკოვანი - 11271 სული.

* * *

ახლა კი გავეცნოთ ქალაქ ბათუმის შრომით, რესურსებს, საზოგადოებრივ თუ კერძო სექტორში დასაქმებულთა რაოდენობას და მის პროცენტულ მონაცემებს 1996, 1997 და 1998 წლებში:

1. შრომითი რესურსები სულ - 81513, 81537 და 82000.

2. საზოგადოებრივ საქმიანობაში დასაქმებულნი - 59021, 58987, 59642.

3. დასაქმებულთა რაოდენობა პროცენტებში - 72,4, 37,7.

4. კერძო სექტორში დასაქმებულნი - 13968, 15946, 16076.

(ქალაქ ბათუმის პასპორტი, 1998 წ. გვ. 23).

* * *

ახლა კი გავეცნოთ ქალაქ ბათუმის მოსახლეობის რაოდენობასა და მის ზვედრით წილს აჭარის მოსახლეობის მიმართებაში 1959-1998 წლებში.

1959 წლის აღწერის მიხედვით აჭარის მთელი მოსახლეობა შეადგენდა 245,3 ათას სულს, აქედან ბათუმში ცხოვრობდა 82,3 ათასი, მცხოვრები და უდრიდა აჭარის მთელი მოსახლეობის 33,5 პროცენტს.

1970 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში ცხოვრობდა 309,8 ათასი კაცი, აქედან ქალაქ ბათუმში - 100,6 ათასი კაცი და უდრიდა მთელი აჭარის მოსახლეობის 32,5 პროცენტს.

ცხრა წლის შემდეგ - 1979 წელს ჩატარებული აღწერის მიხედვით აჭარაში

მცხოვრებთა რაოდენობა უდრიდა 354,2 ათას სულს, აქედან ბათუმში ცხოვრობდა 122,8 ათასი სული, რომელიც უდრიდა მთელი მოსახლეობის 34,7 პროცენტს.

ქალაქ ბათუმის მოსახლეობის ზრდის დინამიკა გვაძლევს შემდეგ სურათს:

1939 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობა შეადგენდა 70,0 ათას კაცს, პერიოდებს შორის წლიური ინტერვალი შეადგენდა 13 წელიწადს, ხოლო რაც შეეხება მოსახლეობის აბსოლუტურ ზრდას, უდრიდა 21, 5 ათას სულს.

1959 წლისათვის ბათუმში ცხოვრობდა 82,3 ათასი მცხოვრები, წლიური ინტერვალი შეადგენდა 20 წელიწადს, ხოლო მოსახლეობის აბსოლუტური ზრდა 12,3 ათას სულს.

1970 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობა უდრიდა 100,6 ათას სულს, ინტერვალი წლებს შორის - 11 წელიწადია, აბსოლუტური ზრდა - 18,3 ათასი სული.

1979 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობა შეადგენდა 12,8 ათას სულს, ინტერვალი წლებს შორის - 9, აბსოლუტური ზრდა 22,2 ათასი სული.

1985 წლისათვის ბათუმის მოსახლეობა შეადგენდა 131,5 ათას სულს, წლებს შორის ინტერვალი - 6, მოსახლეობის აბსოლუტური ზრდა კი 8,7 ათას სულს.

და ბოლოს, 1998 წლისათვის ბათუმში ცხოვრობდა 137,922 სული, წლებს შორის ინტერვალი შეადგენდა 13 წელიწადს. მოსახლეობის აბსოლუტური ზრდა კი 6,4 ათას სულს.

* * *

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მოსახლეობაში, დაჩქარებული ურბანიზაციის მიუხედავად, ქალაქის მოსახლეობის მატების ტემპი ზომიერია.

როგორც ზემოთ მოყვანილი მონაცემებიდან ჩანს, ქალაქ ბათუმის ხვედრითი წილი ავტონომიური რესპუბლიკის მთლიანი მოსახლეობის მიმართ ბოლო წლებში თითქმის უცვლელია.

ქალაქ ბათუმის მოსახლეობის ასეთ ზომიერ ზრდას განაპირობებდა უპირველესად ის, რომ სოფლებიდან მუშახელის გამოთავისუფლება მეტად შეზღუდული გახლდათ, რაც განპირობებული იყო მათი ქალაქში ჩაწერის აკრძალვით.

წერილები

ნუზარ ზოსიძე

სისხლის ალუბის წესი აჭარაში და მისი ასახვა ლიბერატორაში

ქართული აზროვნების მაღალი კულტურა მეტ-ნაკლები სისრულით აისახა ქართულ ჩვეულებით სამართალში, რომლის ფესვები ჯერ კიდევ გვაროვნულ საზოგადოებაში უნდა ვეძიოთ. ვაჟა-ფშაველა წერს: „ო, ჩვეულებავ, რა ხარ? შენა ხარ პირველი ბუნებითი კანონი, კაცის გულში იდგამ ხოლმე თავიდანვე ფესვებს და იმიტომაც გაქვს ეგრეთი ძალა. კაცმა აზრი თავისი ცხოვრებისა წინ გააქცია, დააწინაურა, შენ კი წინ მოიგდე კაცი და ზურგში მათრახის ცემით მიარბენინებ, შენზედ ძლიერი არა მოვლენა არ არს კაცის ცხოვრებაში“. (ვაჟა ფშაველა, ტ. V, თბ., 1961, გვ. 353). ჩვეულება და კანონი ზოგჯერ შეუსაბამობაში იყო ერთმანეთთან, კანონი არ ითვალისწინებდა ქართველი კაცის გონში მტკიცედ შთანერგილ ჩვევას და ამ ნიადაგზე ხდებოდა დაპირისპირება. ილია ჭავჭავაძე წერდა: „ჩვეულება ერისათვის იგივე რჩულია, იგივე კანონია, მხოლოდ დაუწერელი კი. ჩვეულებას იგი უპირატესობა აქვს დაწეროს კანონის წინაშე, რომ ყოველთვის ცხოვრების ჭეშმარიტის საჭიროების დანაბადია და ყოველთვის უტყუარი წამალიც არს ამ საჭიროებისა“. (ილია ჭავჭავაძე, ტ. V, თბ., 1956, გვ. 154).

რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობისთანავე, რუსულმა კანონმა აკრძალა ჩვეულებითი სამართალი. მაგრამ სრულიად ვერ მოსპო ქართული ჩვეულებითი სამართალი. ის დღესაც განაგრძობს არსებობას, ძირითადად მთაში, მაგრამ არა იმ უძველესი სახით, არამედ რამდენადმე სახეშეცვლილი. კარგს მოფრთხილება სჭირდება, ის ჩვენმა ერმა არ უნდა დაკარგოს, როგორც ჩვენი მეობისა და თვითმყოფადობის დამამტკიცებელი. ნ. ხიზანიშვილის ეთნოგრაფიულ ჩანაწერებში ვკითხულობთ: „ჩვეულება წმინდა კანონია, „დაწერილი გონება“, რომელიც ინახავს ხალხის თავისებურებებს... მაგრამ იქნება გეგონოთ რომ ჩვენ გვსურს ყველა ჩვეულების დაცვა, არა, ჩვეულებასაც თავისი აზრი და მნიშვნელობა აქვს. და თუ იგი ხალხის ვინაობის გამომხატველია და ამასთანავე ზნეობის კანონს არ ეწინააღმდეგება, მისი დაცვა ყოვლად საჭიროა, სხვათა შორის ასეთი ჩვეულება აძლევს ხალს განსაკუთრებით ფერს, პიროვნულ ხასიათს, როგორც ყველა ცალკე პირისათვის საჭიროა გონივრული, ხალხოსნური ჩვეულება“ (ნ. ხიზანიშვილი, ეთნოგრაფიული ნაწერები, თბ., 1940, გვ. 3-4), მაგრამ საზოგადოების განვითარების ადრეულ საფეხურზე წარმოშობილი ბევრი მანვე ჩვეულების აღმოფხვრა დიდხანს ვერ მოხერხდა, როგორცაა, მაგალითად სისხლის ალება.

სისხლის ალების წესის წარმოშობის ფესვები პირველყოფილი თემური წყობილების დროს უნდა ვეძიოთ. მისი აღმოფხვრა დიდი ხნის განმავლობაში ვერ მოხერხდა. ასე იყო აჭარაშიც.

1873 წელს აჭარაში იმოგზაურა ცნობილმა საზოგადო მოღვაწემ დიმიტრი

ბაქრაძემ და თავის უშუალო, ცოცხალ შთაბეჭდილებებს, მდიდარ ფაქტობრივ მასალებსა და დოკუმენტებს თავი მოუყარა წიგნში „არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიასა და აჭარაში“. დ. ბაქრაძე ადასტურებს აჭარაში ჩვეულებითი სამართლის ამ მაგნიტადმონაშთის – სისხლის ალების არსებობას: „მთაში უაღრესად მძვინვარებს შურისძიება... სისხლის ალების ჩვეულება აქ ძალზე ფეხმოკიდებულია“ (დ. ბაქრაძე, „არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიასა და აჭარაში“, თბ., 1973 წ., გვ. 43).

1897 წელს აჭარაში იმოგზაურა ცნობილმა ეთნოგრაფმა და საზოგადო მოღვაწემ თედო სახოკიამ. იგი თავის „მოგზაურობაში“ ყურადღებას ამახვილებს აჭარაში არსებულ ჩვეულებითი სამართლის ერთ-ერთ სახეზე – სისხლის ალებაზე, შურისძიებაზე: „უნდა ახლო გაიცნოს კაცმა აჭარელი, რომ მართლა დააფასო მისი რაინდული ხასიათი. თუ კარგი გული უჩვენეთ, თქვენთვის თავს დადებს ეს მთის შვილი. მაგრამ თუ, ერთი ბეწივ არის, მუხანათობაც შეგატყო დაუნდობელია. შეურაცხყოფა, მისი აზრით, მარტო სისხლით მოიბანება“ (თ. სახოკია, „მოგზაურობანი“, ბათ., 1985, გვ. 167). თან ასე დასძენს: „აჭარელი მეტად თავაზიანი, ზრდილი და პირად მთქმელია, აჭარელი ერიდება კაცის შეურაცხყოფას, მაგრამ ერიდება იმასაც, რომ სხვებმაც არ შეურაცხყოს იგი. შურისძიება და „სისხლის ალება“ ძველთაგან დარჩენილია. თუ კაცი შემოაკვდა, მოელის, რომ მოკლულს ნათესავთაგან ადრე თუ გვიან იმავე საწყაოთი მიეწყვება. კაცის მკვლელობის სისხლის ალების მოლოდინშია“. (იქვე, გვ. 200).

გასული საუკუნის 80-იან წლებში საქართველოში სპეციალური დავალებით ჩამოვიდა ფრანგი ორიენტალისტი ჟან მურიე, რომელიც ჩვენს კუთხეშიც იმყოფებოდა და თავისი შთაბეჭდილებები და დაკვირვებები გადმოგვცა ნაშრომში „ბათუმში და ქოროხის აუზი“, როცა ეხება აჭარელი კაცის ტიპს და ხასიათს, წერს, რომ აჭარელი ყოველთვის შეიარაღებულია და უმცირეს შეურაცხყოფასაც არ ტოვებს უპასუხოდ, შურისმაძიებელია. სისხლის სამართლის სტატისტიკა ბათუმში სავსეა შურისძიების ნიადაგზე მომხდარი მკვლელობით. შურისძიება ამ მხარეში შემონახულა, როგორც ბუნებრივი სამართალი (ჟან მურიე, „ბათუმში და ქოროხის აუზი“, ბთ., 1962, გვ. 38).

საქართველოს სხვა კუთხეების მსგავსად სისხლის ალების წესი აჭარაშიც ფართოდ იყო გავრცელებული. მკვლელის მოკვლა ღირსების საქმედ იყო მიჩნეული.

„მოკვდებოდა ერთი გვარის აჭარელი და მაშინვე იტენებოდა იარაღი და საშვილიშვილოდ გადადიოდა სამაგიერო სისხლის ალების ანდერძი“ (ელ. ზედგენიძე, „ილვიძებენ მთები“, თბ., 1971, გვ. 233).

მამის მოკვლის შემთხვევაში სისხლის ალების პასუხისმგებლობა შვილს ეკისრებოდა. სისხლ-მოსისხლეობაში წარმოდგენილი მამა-შვილების ვალდებულება ნათესაობის სისტემაში სიახლოვის პირველი საფეხურის დამადასტურებელი ერთ-ერთი ფაქტია (ნ. მგელაძე, „ნათესაური ურთიერთობის ზოგიერთი საკითხი აჭარაში ადათობრივი ნორმების შუქზე“, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, 1984, №3, გვ. 55).

დედა ჯერ კიდევ მუცლით ატარებდა რამიზს, მამა რომ მოუკლეს, მოკლულს სხვა შვილი ან ძმა არ ჰყავდა, რომ სისხლი აეღო. სიკვდილის წინ დაიმედებული ოსმანი მკვლელს ეუბნება: „ჩემს ცოლს შვილი დაებადება, ის გადაგიხდის სამაგიეროს, არ შეგარჩენს“. მამის სიკვდილის შემდეგ მართლაც დაიბადა ვაჟიშვილი. როცა რამიზი წამოიზარდა, მამის სისხლიანი პერანგი გამოიტანა დედამ და შვილს შეახსენა, მამის სისხლი გაქვს ასაღებო... „ახლა შენ ჰყავხარ ოსმანს ვაჟკაცი, სიმარჯვეც გაქვს და ღონეცო“. ამით დედამ შვილს მიანიშნა მოვალეობა მამისადმი. რამიზი მზადაა

აილოს მამის სისხლი და მოიხადოს საგვარეულო ვალი მტრის წინაშე: „რომელ აჭარელს შეურჩენია ვისმესთვის სისხლი, რომ მე შევარჩინო?“ ადრე თუ გვიან ის ჩემი ხელით უნდა მოკვდეს. ნეტავ ვიპოვიდე მამის მკვლელს, სიცოცხლეს შემოვადგე. სისხლის აღება ხომ დანაშაულს სპობს?“ (ელ. ზედგენიძე, „ილიძეებენ მთები“, თბ., 1971, გვ. 257).

უხუცესთა გადმოცემით მოკლულს სული ჩიტად გადაექცევა და სულ ცხედრებთან დაფრინავს, მანამ ვერ მოისვენებს, სანამ სული არ იქნება აღებული. (მთქმელი ო. აბუსელიძე, 85 წლის, სოფ. ჯაბნიძეები). ამ ფაქტს ადასტურებს რამაზ სურმანიძე თავის რომანში „ემრულა“. მეხიშიძეებს ოჯახის უფროსი მოუკლეს. ოჯახი აფორიაქებულია, შვილი მზადაა, მამის სისხლი აილოს და აი, ერთ დილას: „მეზობლის აივანზე გადმომდგარმა ცრემლგამშრალმა მეხიშიძის ქვრივმა შუა ნაფუძარზე ახალწვერწათილი სარებზე წამოცმული ორი ხელის მტევანი დაინახა, მერე თვალები გაუნათდა და სახლში შებრუნდა. უმცროსმა მეხიშიძემ საგვარელო მამის სისხლი აილო და პატარა დაიკოს დასაფლავებამდე სწამდა მოკლულის სული ჩიტად იქცევა და ნიადაგ ცხედრებთან დაფრინავს, სანამ სისხლი აუღებელიაო, ახლა სულმაც დაისვენა და სხეულმაც“ (რამაზ სურმანიძე, „ემრულა“, ბთ., 1985, გვ. 43).

ვაჟიშვილის მცირეწლოვნობის და არყოლის შემთხვევაში სისხლის აღება ძმის ეკისრება: „- იგი ჩემი ძმის მკვლელია! - თქვა ემრულამ“ (რამაზ სურმანიძე, „ემრულა“, ბთ., 1985, გვ. 89) და ეძებდა შემთხვევას, რომ ძმის სისხლი აეღო.

ასლან თიბაძემ მოკლა ბექირ-ალა. ბექირ-ალას ძმამ, ჯაფარამ რომ ძმის მოკვლის ამბავი გაიგო, ვეფხვივით აღრიალდა, გადამალული იარაღი მოძებნა, ჯიბეები ტყვიებით დაიტენა და თიბაძის საგვარეულოს ამოსაუღებლად გაიჭრა: „- სისხლი, ძმის სისხლი! - ღრილებდა იგი“ (პარმენ ლორია, „შვილები“, წიგნი II, ბთ., 1960, გვ. 35).

აჭარაში მძაღნაფიცობას ერთობ ძლიერი და მყარი საფუძველი აქვს. მკვლელობის შემთხვევაში ძმობილი ვალდებულია მოკლული ძმობილის სისხლი აილოს:

„გზად მიმავალმა ღისამ

ნახა, ხესთან კაცი ეგდო

და ცურავდა თავის სისხლში.

- ღისა, ძმაო! ეს რა ვნახე! -

მიანათა დაჭრილს კვასი.

- ბეგმა... თქვა და თვალს ვერ ახელს

ღისა უკვე წინ დევს მკვდარი.

წუხს ყადირი, ძმობილს უცქერს

და გულს უნთებს შურისგება“.

(ნესტორ მაღაზონია, ლექსები და პოემები, თბ., გვ. 235).

შურისძიების ობიექტის ასაკი ზუსტად არ დგინდება, მაგრამ საერთოდ აღიარებული იყო: 18 წელი უნდა შესრულებოდა ბავშვს, რომ იგი ესისხლათ. (ლ. ბოჭორიშვილი, აჭარაში 1974 წელს ეთნოგრაფიული ექსპედიციის მოკლე ანგარიში, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ყოფა და კულტურა, IV, თბ., 1976, გვ. 152). ცოლი თავის ავადმყოფ ქმარს ადგას თავზე. ბავშვი გარეთ თამაშობდა და ამ დროს მოტაცა იგი მოსისხლემ, სისხლის აღება ბავშვზე არ შეიძლებოდა და გასაზრდელად შორეულ სოფელში წაუყვანია იგი: „გაიზრდება და მერე ავიღებ სისხლსო“, - გადაუწყვეტია. ბავშვი გაზრდილა, მისი მოსისხლე კი სადღაც გადაკარგულა. ბავშვი

სიკვდილს გადაურჩა. (პარმენ ლორია, „ჩაი“, ბთ., 1938, გვ. 118).

აჭარელი კაცი სამართლიანია. ის უსამართლობას ვერ აიტანს. პატიოსნება მისი ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისებაა. ეს თვისება კი მას სისხლის აღების დროსაც კი არ ავიწყდება და ცდილობს ვაჟაკურად გაუსწორდეს მკვლელს: „ამ გაღლეტილ ხახუტას რომ მიდგომია მამაშენი, შვილის მკვლელს გაუსწორდეს, არ ურჩევნია? დიდმა ღმერთმა მოგიმართოს ხელი, მტერსაც პატიოსნად უნდა მოექცე, შვილო, შენი ძმა ვერაგულად, უღმერთოდ მოკლეს, მოულოდნელად, უიარაღო, პერანგის ამარა“ (რ. სურმანიძე, „ემრულა“, ბთ., 1985, გვ. 7).

ნიშნობა აჭარაში საქორწინო ურთიერთობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი საფეხურია და მისი უარყოფა ვაჟის თუ ქალის მხრიდან დიდ სირცხვილად ითვლებოდა და შეურაცხყოფილი მხარე „სირცხვილის ჩამოწმენდას“ შურისძიების გზით ცდილობდა. გაზეთი „ივერია“ წერდა: „აჭაურებში (აჭარაში - ნ. ზ.) გავრცელებულია ქალის მოტაცება, რომელიც ძალიან ხშირად მთავრდება ორისა და სამი კაცის სიკვდილით, მერე ბოლო არ ედება სისხლის ძიებას“ (გაზ. „ივერია“, თბ., 1894, №4). დანიშნულის ქალის მოტაცება შუღლის ჩამოვარდნის მიზეზი გამხდარა ორ გვარს შორის: „თავი მომჭრა, შემარცხენა გოგომ, - მოსთქვამდა გატაცებული ქალის მამა, - დანიშნული რომ არ ყოფილიყო, ცოტა მაინც გაუძლებდა კაცი, ახლა მტრობაც ჩამოვარდება გვარში, რა ვუთხრა ბიჭს. სხვას რომ მოეტაცა, იმდენს არაფერს ვიტყოდი, რამიზ ხაბაზის ბიჭმა არ წეიყვანა?! ჯერ, სისხლი აღებული არც კი არის ჩვენში და... თავს შევაკლავ და გოგოს უკან წამოვიყვან. აბა, მტერს რაფერ უნდა დუუმოყვრდე“ (მ. რომანაძე, „ამ ქვეყნის კაცი“, ურ. „ჭოროხი“, ბთ., 1972, №3).

სისხლის აღების თვალსაზრისით მეტად საინტერესოა კარლო კალაძის პოემა „ხატიჯე“. პოემაში ძველი ყოფის ერთგულია გულბათი, ახლისა კი - ახალგაზრდა აჭარელი ქალი - ხატიჯე. თურქთა სამასწლოვანმა ბატონობამ აჭარაში ბევრი ცუდი წეს-ჩვეულება დანერგა. ერთ-ერთია ქალის აკვანში დანიშვნა, რაც სისხლის ღვრის მიზეზი გამხდარა ხშირად. აკვანში დანიშნეს ხატიჯე, ხატიჯე გაიზარდა და სხვა შეუყვარდა. ქალის თავისუფალ არჩევანს არ შეურიგდა ძველი ტრადიციების ერთგული მამა და საკუთარი შვილიც გაიმეტა სასიკვდილოდ. დედა მზადაა თავისი ქალიშვილის სისხლი აიღოს, შური იძიოს შვილის მკვლელ მამასა და ქმარზე: „მე სისხლი მინდა ავიღო! სისხლი! ალაპიკ ვერ დაიცავს ბებერ მამას, რომელმაც საყვარელი შვილი მოჰკლა! ისეთი ვინ იქნება, ქვა არ ესროლოს, იმის ქვა გულს!“ (კარლო კალაძე, პოემები, თბ., 1964 წ.).

ფურტიოელი ილიასა ხელაძის უმცროს ძმას გლეხის ქალიშვილი დაუნიშნავს. ამ დროს ცნობილი კაცი იყო ამ კუთხეში ნური-ალა. მისი შიში და მორიდება ჰქონდა ყველას, ჰოდა ხელაძეების დანიშნული ქალი თავისი შვილისათვის მიუყვანია. ამ ამბავით აღშფოთებულ ძმებს სამაგიეროს გადახდა გადაუწყვეტიათ, მაგრამ მეზობლებისა და გავლენიანი პირების ჩარევით გადაუფიქრებიათ. ხელაძეებმა ახლა იმ ოჯახში გაზრდილი მეორე ქალიშვილი დანიშნეს, მაგრამ ნური-ალას ვაჟმა ახლა მისი მეორე ცოლად შერთვა გადაწყვიტა და ხელაძეებს შეუთვალა: ჩემი ცოლის და მე მეკუთვნის, მის შერთვას არავის დავანებებო. მაგრამ ხელაძეებმა ახლა აღარ დაუთმეს ნური-ალას და ქალი მაინც შეირთეს. გამხეცებულმა ნური-ალას ვაჟმა მოკლა ახალდაქორწინებული სასიძო და გაიქცა. ილიასა ხელაძემ ბევრი ეძება იგი და ისეთ ადგილას მიაგაწყდია ბოლოს, რომ ხელიდან ვერ წაუვიდოდა. „ოჰ, რომ

იცოდეთ, როგორ ვიჯერე გული! არა მგონია უარესი წამებით სიკვდილი ვინმემ გამოიგონოს. ისე გამხეცდა ეს გული, მის წამებას რომ გუყურებდი, სიამოვნებას ვგრძნობდი, მეტად ძლიერი ყოფილა შურისძიების გრძნობა. ჩემი ძმა გაცოცხლდა მგონია, როცა მკვლელის სისხლი ხელებზე გადამეგლო“. (პარმენ ლორია, „მეველუდი“, ბთ., 1996, გვ. 73).

უმძიმეს დანაშაულად ითვლებოდა ქალის გაუპატიურება. ამ დროს დამს. „შურს იძიებდა, არა მარტო ქალის უახლოესი პირი, არამედ მთელი სოფელი. ხალხის თქმის მთელი სოფელია ამ დროს, „სირცხვილნაჭამი“ და „სირცხვილი მხოლოდ სისხლის ალებით ჩამოირეცხებოდა“. განაჩენი ხალხს გამოჰქონდა, „ქალზე მისულ კაცს“ სასჯელის უმაღლესი ფორმით სჯიდნენ. დასჯის ეს სახე აჭარაში ამოკირვის სახელწოდებით დასტურდება.

ქალისა და მამაკაცის ამოკირვის ჩვეულება ძველ საქართველოშიც საკმაოდ ცნობილი წესია (ნ. მეგლაძე, ნათესაური ურთიერთობის ზოგიერთი საკითხი აჭარაში ადათობრივი ნორმების შუქზე, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, 1984, №3, გვ. 52). მეველუდ დიასამიძის თანამებრძოლი იყო ერმილე მამალაძე. მისი ცოლი ძალით გააუპატიურეს, მალე ქალი გარდაიცვალა. დანაშაულის ჩამდენნი რამდენიმე თვით გაშორდნენ სოფელს, მოერიდნენ აზვირთებული ხალხის მრისხანებას, მაგრამ შემდეგ კვლავ დაუბრუნდნენ თავიანთ საბუდარს. სოფლის სასამართლომ მამალაძის მიერ აღძრული საჩივარი განიხილა, მაგრამ საქმე პირველ სხდომაზევე მოისპო. ორი წელიწადი უთვალთვალებდა ერმილე, როგორც იქნა შეხვდა ორივეს ერთად. ჰკრა ქუსლი ცხენს, გაშლილი ხელები ღონივრად ატაკა ერთსაც და მეორესაც და ორივე გადმოყარა. ცხენიდან. გამძვინვარებულმა ერთის მკერდიდან ამოღებული სისხლით გასვრილი მამისეული ყმა მეორის გულში დაატრიალა: – აი, კანონი და სამართალი! – წამოიძახა, მათი მკერდიდან შადრევანივით ამოხეთქილი სისხლის დანახვაზე (პარ. ლორია, „მეველუდი“, ბთ., 1996, გვ. 99).

მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარში შედგენი. სამართლის წიგნში „განჩინება ბარსა და მთიურთა ადგილთა“ დანიშნული საცოლ მოტაცებისათვის დაწესებულია მეექვსედი სისხლის დაურევება. დანიშნული საცოლის მოტაცება მსუბუქ დანაშაულადაა მიჩნეული ბექას სამართალში. აქ მხარეები შუაგაცების მეშვეობით უნდა შეიგდნენ და სისხლის ნაცვლად დამნაშავემ მტრობის მოსასპობად მხოლოდ მცირედი რამ საზღაური გაიღოს. (ი. ფუტყარაძე, „ქართველ მთიელთა სამართლის ისტორიისათვის“, ბ., 1964, გვ. 57).

არ შეიძლება შურისძიება ქალზე. ყოფილა შემთხვევა, როცა მკვლელი კაბაგადაცმული დადიოდა, რადგან იმედი ჰქონდა, მტერი ქალს არ ეწაროდა. ცოლის შეკითხვაზე, შინ რომ მოდიხარ, არ გეშინია მტერმა რომ მოგკლასო? ქმარმა ასე უპასუხა: მე ისეთი ვაჟკაცი მტერი მყავს, ცოლის თვალწინ არ მესვრის. ეს გაუგონია ფანჯარასთან დადარაჯებულ შურისმაძიებელს, ორი ტყვია დაუტოვებია ავისი იქ ყოფნის ნიშნად და წასულა. თუნდაც, სწორედ ეს შემთხვევა გამოუყენებია რამაზ სურმანიძეს თავის რომანში „ემრულა“. (ქართული ჩვეულებითი სამართალი, III, ბთ., 1991, გვ. 179). თურან-ბეგმა ემრულას ძმა მოჰკლა. თურან-ბეგი თავის ოჯახშია და თავს იბანს, ის ცოლს ეუბნება: „მე ისეთი მუხთალი მტერი არ მყავს, რომ შიშველს, უიარაღოს, ყურში მესროლოს, ჩემი მოკვლა ემრულას დაავალეს, ის სულ სხვანაირი ბიჭია, შეიარაღებულს რომ შემხვდება ერთ-ორს შემომიძახებს, მაიძულებს

პირისპირ შეეხედო და შემდეგ მესვრის, ზურგიდანაც კი არ იკადრებს სროლას“. ემრულამაც მოისმინა ეს სიტყვები და შურისძიება სხვადროისათვის გადადო. „მაჭახელას“ ცარიელი ვაზნა ცარიელ რაფაზე დასტოვა და იქაურობას გაშორდა. (რ. სურმანიძე, „ემრულა“, ბთ., 1985, გვ. 20).

მოსისხლეებს შორის მორიგების ერთ-ერთი ფორმაა ძუძუზე კბილის დადგმა. უფრო ადრე „ლიტერატურული აქარა“ (1966, №6) გამოქვეყნებულია ჯ. ნოღაიდელის მიერ ჩაწერილი გაგონილი ამბავი: ძველად, დიდი ხნის წინათ, ქობულეთის მაზრის სოფ. გვარაში, ცხოვრობდა ორი ძმა გედევანიძე. ამ დროს მათ მეზობლად დასახლებულა ხინოს გზით გადმოსული ერთი ახალგაზრდა ჭვანელი, რომელსაც ერთი ძმა გედევანიძე შემთხვევით შემოკვდომია. ძმებიც მოსაკლავად ჭვანელს დასდევნებიან. ჭვანელმა მოახერხა გედევანიძეთა დედასთან მისვლა, ფეხებში ჩაუვარდა და სთხოვა შვილად ელიარებინა იგი და დანაშაული ეპატიებინა. იმასაც შებრალებია ჭვანელი. შვილებთან თანდასწრებით მკვლელს მოაწოვა ძუძუ და ქიშპობაც ამით დასრულებულა ორ გვარს შორის.

მკვლელს „სისხლი არ დეედება“ თუ ეს მკვლელობა აუცილებლობითაა გამოწვეული. ამ დროს მას საზოგადოება მხარს უჭერს. ე. დავითაძის პოემაში „ვაზის გახიზნა“ მოქმედება ხდება სხალთის ხეობაში, თურქთა პირველი შემოსვლის დროს. სხალთელი მზია ჰკლავს საკუთარ ქმარს, რომელმაც უღალატა ქრისტეს რაჯულს, აჩეხა ვაზი და სარწმუნოების გამოცვლას აიძულებდა ცოლს. იგი თავმესაფარს თავის ძმებთან პოულობს:

„მოვკალი, გესმის, მოვკალი,
სისხლი დავიდე ვალადა,
ხელი ქმრის სისხლში გავრიე,
ის მაწევს ცოდვა-ბრალადა“.

(ე. დავითაძე, „ვაზის გახიზნა“, ბთ., 1985, გვ. 119).

უმძიმეს შეურაცხყოფად ითვლებოდა „ქალზე შეხება“ და მანდილის მოხდა.

სოფ. მარადიდში კაცი იმიტომ დაჭრეს სასიკვდილოდ, რომ მან მანდილი მოხდა და მსჯელობის ქალიშვილს, რის გამოც, ეს ქალი სხვას ვეღარ მისთხოვდებოდა. (გაზეთი „ივერია“, 1894, №1).

მკვლელობა შეეძლო გამოეწვია მიწის საკუთრებასთან გამოწვეულ დავას. სოფ. დანდალოში ერთი არშინი მიწისათვის ძმამ ძმა მოჰკლა (გაზ. „ივერია“, თბ., 1900, №17).

მაინც რა იყო მიზეზი აქარაში სისხლის აღების ფაქტების ასეთი სიხშირისა? მიზეზები თვით საზოგადოებაში უნდა ვეძიოთ, კერძოდ, სასამართლო ორგანოების არასამართლიანი გადაწყვეტილებები. როცა დამნაშავე მართლდებოდა და დაზარალებული მხარე თვითონ ეძებდა სამართალს: „მართლა ისე ძლიერ არის თქვენში გავრცელებული კაცის კვლა და სისხლის აღება?“ – შეეკითხა თავადი მეგლუდს.

– რასაკვირველია, აქ გასაკვირი არაფერია, თავადო, როცა ადამიანი სამართლისა და კანონის გამოჩენს სხვას ვერავის ხედავს, თვითონ კისრულობს ამ მოვალეობის შესრულებას. სასჯელიც მას გამოაქვს და სისრულეშიც თვითონ მოჰყავს“ (პარ. ლორია, „მეგლუდი“, ბთ., 1996, გვ. 209).

„ამ კუთხეში, – განაგრძო მეგლუდის დამცველმა, – დიდი ხანია გავრცელებულია

სისხლის აღება. ეს ჩვეულება რომ დასაგმოვია, ამას აქაური მცხოვრებლები კარგად გრძნობენ, იციან, რომ არ არის კარგი, როცა პიროვნება პიროვნების მიმართ თვითონ აჩენს სამართალს და სისრულეშიც მოჰყავს, მაგრამ სხვანაირად როგორ მოიქცენ? ვის მიმართონ, რომ ორთა შორის წაშორილ დავას ბოლო მოუღონ, საკითხი კეთილსინდისიერად გადაწყვიტონ, სამართალი გააჩინონ? სამას წელს თურქთა ბატონობის ქვეშ მყოფი ხალხი ვერ ხედავდა სამართალსა და მოსამართლეს, პატივსა და გამკითხავს, ამიტომ იგი იძულებული იყო მკვლელი მოეკლა. ამ დროს ორივე მხარე ზარალდებოდა, ორ მოწინააღმდეგეს შორის დაღვრილი სისხლი საგვარეულოდ იქცეოდა და მტრობას საშვილიშვილოდ უმტკიცებდა ნიადაგი“ (პარ. ლორია, „მეველუდი“, ბათ., 1996, გვ. 205).

აჭარის დედამამშობლოსთან დაბრუნების შემდეგ ბათუმის ოლქის სამხედრო გუბერნატორმა, გენერალ-მაიორმა აჭარის მოსახლეობისათვის გამოსცა განკარგულება, რომლის პირველი პუნქტი კრძალავდა სისხლის აღებას: „ვერც მუსულმანურ სარწმუნოებას, ვერც მუსულმანის ოჯახს და იმათ ჩვეულებას ვერავინ ვერ შეეხება, მაგრამ „ყანი“ – სისხლის გადახდა უნდა მოიშალოს. კაცის მოკვლა დიდი ცოდვაა და არავის ნება არა აქვს მტრობაში კაცი მოჰკლას. ვისაც დუშმანი ჰყავს, იმან სასამართლოში უნდა იჩივლოს და იმ დუშმანს სამართალი დასჯის დანაშაულობისათვის“. (თ. სახოკია, „მოგზაურობანი“, ბთ., 1885, გვ. 192).

„აჭარლები შეწუხებულნი არიან იმის გამო, რომ მთავრობის განკარგულებით ყველას ჩამოერთვა მამა-პაპური თოფები“. (გაზ. „ივერია“, თბ., 1894, №37). იარაღის ჩამორთმევამ ძალიან დააღონა აჭარელი კაცი, რადგან აჭარლისათვის თოფ-იარაღი იგივეა, რაც თევზისათვის წყალი (გაზ. „ივერია“, თბ., 1894).

ქართულ მხატვრულ ლიტერატურაში ისტორიული სიმართლით აისახა აჭარაში სისხლის აღების ეს მანკიერი წესი, მაგრამ იგი დაგმოვნილი და უარყოფილია ყველგან, როგორც ქართული ჩვეულებითი სამართლის ერთ-ერთი მაგნე გვაროვნული გადმონაშთი. „ეს რა უბედური წესი გვაქვს, ბაბუ ვიღაც მოეკლას და აქ ბადიშს ჰკლავენ, ეს რა საძაგლობაა, ნუთუ გონება ისე (გვინებდა, რომ ავსა და კარგს ვეღარ ვარჩევთ. სისხლის აღება რა ვაჟკაცობაა, ეს ლაჩრობაა, სიგლახეა. ღმერთო ჩემო, ადამის წლიდან ეს სისხლის აღება არის და ერთი გონიერი ხალხი არ გამოჩნდა, რომ ასეთი საზიზღარი ჩვეულება მოსპობს. თუ კაცი ვარგისი კარგი საქმით გამაკვირვე, თორემ კაცის მოკვლა რა ვაჟკაცობაა“. (მამია ვარაზიძე, „ჩემი დედულეთი“, ბთ., 1980, გვ. 28). და ბოლოს: პარმენ ლორიას დავესტუბი ისევ: „ნულარ თქმულიყოს აწ და მარადის „მეიკლას კაცი!“ წყლად ქცეულიყოს ურთიერთ – შორის შეუფენებლობით ნასროლი ტყვია, დაბლაგვებულის მოძმის წინააღმდეგ შემართული ხმალი და დანა, ყველა გვარისა და მოდგმის შვილებს ეცხოვროთ მშვიდად და ბედნიერად“.

ბურამ ბატაძე

ვინ არის "ბათუმის სურათების" ავტორი?

ცნობილია, რომ ქართველი მწერლობა უმთავრესად პუბლიცისტური წერილების საშუალებით შეიტანეს აჭარა მკითხველის ცნობიერებაში, მაგრამ გასული საუკუნის ჩვენმა მწერლობამ, ამ თვალსაზრისით, საკმაოდ ფართოდ გამოიყენა საკუთრივ მხატვრული ფანტაზია და არაერთი მხატვრული ნაწარმოებები - მოთხრობა, ლექსი თუ პიესა შექმნა, სადაც პოეტურად იქნა გაზრებული აჭარის პრობლემები, რომლებიც პარალელურად ქართულ პუბლიცისტიკაში შექდებოდა.

მხატვრულ ნაწარმოებთა შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს უცნობი ავტორის „ბათუმის სურათები“, რომელიც 1983 წლის „დროების“ 141, 144, 150, 153, 156, 171 ნომრებში დაიბეჭდა. „ბათუმის სურათები“ უსიუჟეტო მოთხრობაა. მასში ასახულია მე-19 საუკუნის 80-იანი წლების ბათუმის რეალური ყოფითი სურათები. მოთხრობაში მოცემული ქალაქის ცხოვრების ესა თუ ის სფერო ისეთი უშუალოდით უკავშირდება ერთმანეთს, რომ მკითხველი ვერ გრძნობს ნაწარმოების უსიუჟეტობას და ცხოველი ინტერესით ეცნობა მას.

„ბათუმის სურათები“ საესეა ათასი ჯურის მოხელეთა, ვაჭართა, სამხედრო პირთა ლიტერატურული სახეებით. ავტორი ახერხებს, რამოდენიმე შტრიხით, სრულყოფილად დაგვიხატოს თითოეული მათგანი. გვაჩვენოს მათი ჰორალურ-ზნეობრივი სამყარო, მიგვანიშნოს მათი სოციალური წარმომავლობის შესახებ. ბათუმის სურათების ავტორი უდავოდ ნიჭიერი ადამიანია. მის მიერ მოკლედ, ლაკონურად ჩამოყალიბებული სახეები, თავიანთი სოციალური წარსათვის დამახასიათებელი ტიპიური ნიშნების მატარებელნი არიან და ზოგადის კონკრეტულ მაგალითს წარმოადგენენ.

საყურადღებოა ზოგიერთი მათგანის სახელიც. ავტორს ის ეროვნების მიმანიშნებელ ხერხად გამოუყენებია. მაგალითად ივან ივანიჩი, კარაპეტ გასპარიჩი, მარჯან-ალა და სხვ. ბათუმში „ჩამობრძანებულ“ ჩინოვნიკებსა თუ ვაჭრებს ერთი საერთო მიზანი „ანათესავებთ“, ყველა მათგანი ცდილობს რაც შეიძლება მეტი სისხლი გამოწოვოს აქაურობას. პერსონაჟთა უმრავლესობისათვის ავტორს სახელი არც შეურქმევია, თუმცა ეს სრულიად არ ქმნის. სიძნელეს გავიგოთ: საზოგადოების რომელ სოციალურ ფენას ეკუთვნიან ისინი.

„ბათუმის სურათები“ მოცულობით დაახლოებით 25 ნაბეჭდ გვერდს შეადგენს. მასში მოცემულია ბათუმის (გარეგნული) იერ-სახის, ნავსადგურის, რკინიგზის სადგურის, მეჩეთის, ეკლესიის და ა.

შ. მხატვრული სურათები: საკმაოდ დამაჯერებლად და შთამბეჭდავად ასახავს საბაჟოს და მებაჟეების სურათსაც პორდო-ფრანკოს პირობებში.

მკითხველის ყურადღებას იპყრობს „ბათუმის სურათებში“ ორი ყმაწვილ-კაცი. შტაცური ტანისამოსით, ესპანიულებით და პენსნეებით, აგრეთვე მათი გონივრული სჯა-ბაასით ირკვევა, რომ ისინი განათლებული პირები, ინტელიგენციის წარმომადგენლები უნდა იყვნენ. მათი საუბარი ცხადყოფს, რომ ერთი მათგანი რუსეთის დიდი მოტრფიალე და მხარდამჭერია, მეორე კი უფრო კრიტიკულად აცხადებს სინამდვილეს, მაგრამ თავისი პოზიციის აშკარა გამოკვეთას ერიდება,

რადგან იცის, რომ ამისათვის მას დასჭიან. ამიტომ უმჯობესად თვლის გაჩუმებას. ეს ორი ყმაწვილი ორი საწინააღმდეგო პოზიციის - ეროვნული და ლიბერალური ინტელიგენციის წარმომადგენელნი არიან. ავტორის სიმპათია ეროვნული წარმომადგენლისაკენ არის მიმართული.

ასევე საინტერესო ეპიზოდს წარმოადგენს მოთხრობაში აჭარელი გლეხის „საპერანგის“ განბაჟების სურათი. ავტორი შესაშური მხატვრული ოსტატობით გვაჩვენებს უკიდურეს მატერიალურ გასაჭირში ჩავარდნილი აჭარელის სახეს და ხასიათს. რომელიც თუმცა წყნარი, შემგუებული და უწყინარია, მაგრამ თუ მას პიროვნული ღირსება შეუღალხეს, გული ატკინეს - ჯავრს აუცილებლად ამოიყრის, სამაგიეროს აუცილებლად გადაუხდის.

„ბათუმის სურათებში“ ასევე აღწერილია ბათუმის მიწების შეფასებისათვის გამართული თათბირის სცენა, სადაც სხვადასხვა რჯულის მლიქვნელებს მოუყრიათ თავი, რომ ათასგვარი ოინებით, ჩალის ფსად გაყიდვინონ მიწები ადგილობრივ მოსახლეობას. ადგილობრივ მიწათმფლობელის ტიპიური სახეა მარჯან-აღა. მას სრულებით არ ეწადა თავისი მამულების გაყიდვა, მაგრამ გარს შემოხვეულ „მგელთა ხროვას“ ვერაფერი მოუხერხა.

მოთხრობაში ვხედავთ ქალაქის გულშემატკივარ ინტელიგენტებს, რომლებიც განუხრელად იღვწიან ადამიანთა ჯანმრთელობის დაცვისათვის, საზოგადოებრივი წესრიგისათვის და ა. შ. მაგრამ მათი ძალა და შესაძლებლობები არ არის საკმარისი საერთო მიზნის მისაღწევად. კერძოდ, მათ უპირისპირდებიან „ძალის მქონებელთა“ ხროვა, რომლებსაც მხოლოდ პირადი ინტერესები ამოძრავებთ და ჯიუტად გაიძახიან: „ეშმაკმა წაგიღოთ თქვენც და თქვენი ქალაქიც!“

„ბათუმის სურათები“ მთავრდება ოპტიმისტური განწყობით. რომ ბოლოს და ბოლოს ბათუმის ბატონ-პატრონი ქართველი შეიქმნება და „ყველა ქართველისათვის ძვირფას სახსოვარს წესიერად გაამშენიერებს“. აქვე ავტორი მიგვითითებს ქვეყნის კულტურული განვითარების პირდაპირ დამოკიდებულებას ეკონომიკურ განვითარებაზე. მისი აზრით, „როცა ქვეყანა ერთიანი, ძლიერი, გაბედნიერებული და გაბრწყინებულია, მაშინ ამ ქვეყნის პოეტთა და შემოქმედთა ნიჭი მთელი შესაძლებლობებით იშლება, ლაღობს და ნაფარდობს“.

ამრიგად „ბათუმის სურათები“ საყურადღებო ნაწარმოებია, როგორც იდეურ-თემატიკური თვალსაზრისით, ასევე მხატვრული ღირსებითაც. (განსაკუთრებით საინტერესოა ჟანრობრივი თვალსაზრისით).

სამწუხაროდ ნაწარმოები ხელმოუწერელია. ჯერ-ჯერობით მისი ავტორის შესახებ არაფერი ვიცით. ჩვენ ვვარუდობთ: ამ მოთხრობის ავტორი უნდა იყოს ეგნატე ნინოშვილი. რამდენად გამართლდება ეს მოსაზრება, ამას მომავალი კვლევა-ძიება დაადგენს. ამ მხრივ, გადამწყვეტი სიტყვა ე. ნინოშვილის მხატვრულ-პუბლიცისტური მემკვიდრეობის შემდეგ შესწავლამ უნდა თქვას. აქ გვინდა მიმოვიხილოთ ის არგუმენტები, რაც „ბათუმის სურათების“ ეგნატე ნინოშვილისეულობას გვაფიქრებინებს.

თავდაპირველად უნდა აღინიშნოს, რომ ბათუმის სურათების ავტორი ძალიან კარგად იცნობს ქალაქ ბათუმს და იქ მცხოვრები (შეიძლება დროებით) უნდა იყოს სხვათაგან, ასე დაწვრილებით ვერ აღწერდა აქაურობას. ცნობილია, რომ ქ. ბათუმში ცნობილ ქართველ მწერალთაგან გასული საუკუნის 80-იან წლებში ცხოვრობდა დავით კლდიაშვილი, (1882 წლიდან) გრიგოლ ვოლისკი აქაური იყო და ეგნატე

ნინოშვილი კი 1882-1883 წლებში ტელეგრაფისტად იწყებს მუშაობას ბათუმის რკინიგზის შტოზე, სადგურ სუფრაში „ქართ. ლიტ. ისტორია თბ. 1982, ტომი V, გვ. 62.“ (გიორგი კალანდაძე) რახან ზემოთ ხსენებულ მწერალთაგან „ბათუმის სურათები“ ეგნატე ნინოშვილის მხატვრულ მემკვიდრეობასთან უფრო ახლოს დგას, ვფიქრობთ, ღირს დაიძებნოს პარალელები ე. ნინოშვილის სხვა ნაწარმოებებსა და „ბათუმის სურათებს“ შორის. ამ მოსაზრებას საფუძველს უმყარებს ის ენობრივი, იდეურ-თემატური, სოციალ-საზოგადოებრივი აზროვნების სტილის მსგავსება ბათუმის სურათების - ეგ. ნინოშვილის მხატვრულ-პუბლიცისტურ მემკვიდრეობასთან, რაც თვალში სცემს (ამ საკითხით დაინტერესებულ) მკითხველს.

ე. ნინოშვილმა „ხუმარასა“ და „ბათუმელის“ ფსევდონიმებით ბათუმ-აჭარის თემაზე „დროებასა“ და „ივერიაში“ არა ერთი კორესპონდენცია გამოაქვეყნა. (იხ. ჟურნ. ცისკარი, 1988 წ. №5, გვ. 118-125). ასე, რომ „ბათუმის სურათების“ ძირითადი თემა - დამახასიათებელია ეგნატე ნინოშვილის პუბლიცისტიკისათვის და არა მარტო პუბლიცისტიკისათვის. ბათუმ-აჭარის ცხოვრების მხატვრული ასახვა მისი შემოქმედებითი ინტერესის სფეროს წარმოადგენდა. ამაზე მიგვითითებს მწერლის ნაწარმოებები. „ბათუმის მუშათა თავშესაფარი“, რომელიც გაურკვეველი მიზეზების გამო დაკარგულა, ხოლო ჩვენამდე მოუღწევია ამ ნაწარმოების ნაწყვეტს, რომლის მიხედვითაც პროფ. სიმონ ხუნდაძემ პირობითად უწოდა დაკარგულ ნაწარმოებს ბათუმის მუშათა თავშესაფარი.

ჩვენი ვარაუდი ერთგვარად განამტკიცა, აგრეთვე, შალვა გოზალიშვილის წერილმა - „ეგნატე ნინოშვილის უცნობი პუბლიცისტური მემკვიდრეობიდან“, 1988 წლის „ცისკარში“, №5 დაიბეჭდა. ავტორი სათანადო არგუმენტით ამტკიცებს, რომ ე. ნინოშვილმა შემოქმედებითი მოღვაწეობა 1877-1878 წლებში დაიწყო. (იხ. შ. გოზალიშვილი, დასახ. სტატია ჟურნალი „ცისკარი“, 1988 წ. №5) და არა 1887 წელს, როგორც ეს მანამდე იყო მიღებული ქართული ლიტერატურის ისტორიაში.

ჩვენი მოსაზრების მთავარი არგუმენტი ის ენობრივი და სტილური მსგავსებაა, რაც „ბათუმის სურათებს“ ე. ნინოშვილის მხატვრულ მემკვიდრეობასთან აახლოებს. მოვითანთ ერთი ავტორის მსჯელობისათვის დამახასიათებელ ადგილებს ნინოშვილის მოთხრობებიდან და „ბათუმის სურათებიდან“.

„გამოჩნდა მატარებელიც, იმისი მოვარაყებული ვაგონები თვალის მომჭრელად ჭრიალებდა მთვარის შუქზე. აუარებელი სანთლების სინათლე უერთდებოდა ფანჯრებიდან მთვარის სინათლეს“ - („განკარგულება“).

„სიმონას თოფი ბრჭყიალებდა მთვარის შუქზე“ - („ჯანყი გურიაში“).

1. შ. გოზალიშვილი - „ეგ. ნინოშვილის უცნობი პუბლიცისტური მემკვიდრეობიდან“ ჟურნ. „ცისკარი“ 1988 წ. №5.

„ზღვა ისე ბრჭყიალებდა, თითქოს ოქროს ტახტიაო“ („ჯანყი გურიაში“), („იმით შორის ბრჭყიალებს ექსელბანტები“ - („ბათუმის სურათები“). „ვაგონების თვლები ასე უხმაუროდ მოსრიალებდა, თითქოს არ უნდოდა კაცის ძილი დაუფრთხოსო“ - მოთხრობა „განკარგულება“. „აქამდე ნელა მოსრიალე მატერებელმა ეხლა გაუჩქარა, თითქოს უნდა დაამტკიცოს, რომ ძალ-ღონე არ მოჰკლებია“ - („ბათუმის სურათები“).

განსაკუთრებით თვალში საცემია მსგავსება ეგ. ნინოშვილის მიერ დახატული პორტრეტებისა და „ბათუმის სურათებში“ წარმოდგენილი პორტრეტების აღწერილობაში.

მაგალითად: სპირიდონი მოთხრობიდან „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“ - „ხმელ-ხმელი

ჩია ტანის, ბეჭებში ცოტა მოხრილი“, „ავადმყოფი პირისახისა“.

ივანე, მოთხრობიდან „პალეოსტომის ტბა“ – „ბეჭებგანიერი, სწორი, სასიამოვნო შესახედავი პირისახისა“.

სიკო, მოთხრობიდან „არშინი“ – ოცი-ოცდარი წლის ბეჭებში კარგა მოსული, ლამაზი პირი სახისა“.

ჯერან ტევრიძე, მოთხრობაში „პარტახი“ – „ცოტათი მოშავგრიმანო ვაჟკაცური ლამაზი პირისახის“.

ქრისტინე მოთხრობაში „ქრისტინე“ – „სწორი, ცოტათი გამხდარი პირისახე“.

მანუჩარ არწივაძე, მოთხრობაში „სოფლის გმირები“ – „მედიდური მწყრომარე სახე“.

მანა, რომანში „ჯანყი გურიაში“ – „მის თეთრ-ყრმიზს, ცისფერი დიდრონი თვალებით გაბრწყინებულ პირისახეს“.

გულო იქვე – „შაქრისფერი სწორი პირისახე“.

ივანე, იქვე – „ხელებს ხშირად ისომდა პირისახეზე“.

ჰასან-ბეგი, იქვე – „გამჭირაბთვალეებიანი პირისახე“.

დესპინე, მოთხრობა „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“ – „... ცოტათი ფერნაკლული სწორი პირისახე“.

ტარიელი, მოთხრობაში „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“ – „ცოტათი ფერნაკლული, საესე ლამაზი პირისახე“.

გოგია, მოთხრობაში „გოგია უიშვილი“ – „ულამაზო პირისახე მეტად მოღუშული ჰქონდა“.

დარია, მოთხრობაში „სიმონა“ – „სწორი ლამაზი მოყვანილი, ცოტათი მოშავგრიმანო პირისახე“.

„შიგ ჩარევით ჩვენებური ქუდები და პოეზიით საესე ყაბალახები, რომლებიც ისე ამშვენებს გურულების ფერმკრთალს, მაგრამ სიცოცხლით საესე პირისახეს“ – „ბათუმის სურათები“.

„პირისახეზედ ეტყობა, რომ მის გულში ღრმად ჩაბეჭდა“... „ბათუმის სურათები“.

„მოჩანს საწყალი გაყვითლებული, დაღალული და დაღონებული მუშა კაცის სახე“ – „ბათუმის სურათები“.

„მოდის გედსავით, პირსახეზედ ღიმილი უთამაშებს“ – „ბათუმის სურათები“ (ამ ფრაზაშიც გამოსჭვივის ეგნატე ნინოშვილის სტილი).

კვლავ დავუბრუნდეთ „ბათუმის სურათებში“ გამოკვეთილ „საწყალი, გაყვითლებული, დაღლილი მუშა კაცის სახეს“, რომელიც ბათუმში მიდის, რათა მშრალის მჭადის ლუკმით სული მოიბრუნოს. (იგი დარწმუნებულია, მეტს მაინც ვერ იშოვის, მაგრამ „ზოგისთვის მჭადიც ღვთის წყალობაა!“ – (ავტორი). ეს ცხოვრებისაგან განაწამები, ლუკმა-პურის მძებნელი მუშა კაცი, ვფიქრობთ, ჩამოკ გაეს სპირიდონ მცირიშვილს. (სავსებით) შესაძლებელია, რომ ეს (აღნიშნული გარეგნობის) ახალგაზრდა ეგნატე ნინოშვილის ორეულიც იყოს, მან ხომ მთელი თავისი ენერგია, ახალგაზრდული ჯანი ბათუმში დაშრიტა, ლუკმა-პურის მოპოვებისათვის. ამასვე გვაფიქრებინებს „ბათუმის სურათებში“ შენიშნული უცნობი გამხდარი ყაწვილის სახე, რომელიც პროგრესიული ფრთის წარმომადგენლად მიგვაჩნია.

„ბათუმის სურათებში“ უცნობ პირთა შორის გამართული დიალოგი გამოყენებულია საზოგადოებრივი აზრის გამოკვეთისათვის, ასეთ ხერხს ხშირად მიმართავს ეგნატე ნინოშვილი თავის მოთხრობებში.

„ბათუმის სურათებში“ მკითხველს თვალში სცემს ლუკმა-პურის შოვნისათვის გაწამებული მშრომელი ხალხის ცხოვრება, რასაც ეგნატე ნინოშვილმა მთელი თავისი შემოქმედების დიდი ნაწილი მიუძღვნა.

ეგნატე ნინოშვილის შემოქმედებაში ხშირად ვხვდებით სიტყვა-გამოთქმებს: „ძლიერი ამა ქვეყნისა“, „ძალის მქონებელი“, „მედიდური მწყობრადე სახე“, „ბაჟ“, „საპერანგე“, და სხვ. რომლებიც გარკვეულად იდეურ შინაარს ატარებენ და ამა თუ იმ მოთხრობის მიზანდასახულობის ჩვენებას ემსახურებიან. აღნიშნული სიტყვა-გამოთქმები რამოდენიმეჯერ მეორდება „ბათუმის სურათებში“.

ეგნატე ნინოშვილის შემოქმედებაში ხშირად გამოიყენება ამა თუ იმ გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის ან პიროვნების სახელის აღსანიშნავად () ან №, ანალოგიურ შემთხვევებს ვხვდებით ბათუმის სურათებშიც.

აქვე გვინდა მოვიშველიოთ ეგნატე ნინოშვილის შემოქმედებითი თანატაზის ქალბატონ ლეილა სულხანიშვილისეული შეფასება:

„ცალკეული სურათების ხატვისას ეგნატე ნინოშვილი ზოგჯერ მოვლენათა უაღრესად საინტერესოდ აღქმის უნარს ავლენს და სრულიად მოულოდნელად ორიგინალურ პლასტიკურ ხატებს ქმნის“ („კლიაშვილი ნინოშვილი“ ვბ. 1988 წ. ლ. სულხანიშვილისეული წინასიტყვაობით. გვ. 7“). ამგვარი შეფასება შეეფერება „ბათუმის სურათების“ ავტორსაც...

ამრიგად, საკმაოდ მტკიცე საფუძველი არსებობს იმისათვის, რომ ვიფიქროთ: 1883 წლის „დროებაში“ გამოქვეყნებული, „ბათუმის სურათები“, რომელიც XIX საუკუნის 80-ანი წლების ჩვენი ქალაქის ცხოვრებას ასახავს, ეგნატე ნინოშვილს ეკუთვნის.

რეცენზია

მურმან ღავითაძე, ოთარ შაინიძე

ახალი სახელმძღვანელო თანამედროვე

ევოლუციურ თეორიაში

შოთა რუსთაველის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორის ანზორ დიასამიძის მიერ ახლახან გამოცემული სახელმძღვანელო „ევოლუციური მოძღვრების საფუძვლები“ უმაღლესი სასწავლებლებისათვის უკანასკნელ წლებში მშობლიურ ენაზე შექმნილი სახელმძღვანელოების მნიშვნელოვან შევსებად შეიძლება ჩაითვალოს.

სახელმძღვანელო შედგება შესავლის, ათი თავისა და ძირითადი ლიტერატურისაგან. ავტორი წიგნის პირველ თავიდანვე - „ევოლუციური მოძღვრების საგანი და ამოცანები“, ნათლად წარმოგვიდგენს ევოლუციური მოძღვრების მყარ ადგილს მრავალდარგოვან ბიოლოგიურ მეცნიერებაში. მკვეთრადაა ხაზგასმული ცოცხალი სამყაროს ისტორიული განვითარების იმ ზოგად კანონებსა და კანონზომიერებებზე, რომლებიც განაპირობებენ დედამიწაზე სიცოცხლის მრავალფეროვნებასა და ცოცხალისათვის დამახასიათებელ მიზანშეწონილ ორგანიზებულობას, რაც ევოლუციური მოძღვრების კვლევის ქვაკუთხედი.

ავტორი სიტყვა ევოლუციის მეცნიერებაში პირველად გამოჩენიდან მოყოლებული, მიმოიხილავს მისი მნიშვნელობის თანდათან ცვლას და აღნიშნავს, რომ ევოლუცია ცოცხალი სამყაროს ისტორიული ადაპტოგენეზის პროცესია. ასეთი განმარტების აღიარებამდე ავტორი მიიყვანა მისმა მრავალწლიანმა ექსპერიმენტმა ცოცხალ ორგანიზმთა (მცენარეების) ადაპტაციის რთული მექანიზმის შესწავლისათვის, რომელთა განზოგადება ბოლო წლებში მის მიერ გამოცემულ მონოგრაფიებშია გადმოცემული. ამავე თავში ასახულია ევოლუციის შესწავლის პრინციპები და მეთოდები, ევოლუციური მოძღვრების ადგილი ბიოლოგიურ მეცნიერებათა სისტემაში, მისი მნიშვნელობა, თანამედროვე პრობლემები და ამოცანები.

მეორე თავში „ევოლუციური შეხედულებების განვითარების ისტორია“, ვრცლადაა წარმოდგენილი საბუნებისმეტყველო აზროვნების თანდათანობითი განვითარება-ჩამოყალიბების ხანგრძლივი გზა, მოკლედ, მაგრამ ამომწურავადაა მოცემული ზოგადბიოლოგიური აზროვნების ფორმირება ანტიკურ პერიოდში. ცალკეა გამოყოფილი მეტაფიზიკური პერიოდის თავისებურებები ბიოლოგიის განვითარებაში და სისტემატიკის მდგომარეობა მე-16-18 საუკუნეებში. საინტერესოა აღწერილი პრეფორმიზმი და მისი კავშირი კრეაციონიზმთან. ამავე თავში ავტორი დაწვრილებით გადმოსცემს ტრანსფორმისტული იდეების წარმოშობასა და ბატონობას ბიოლოგიაში, რომლებმაც სათანადო განვითარება ჰპოვეს ცნობილი ფრანგი ბიოლოგის ლამარკის მეცნიერულ შემოქმედებაში; ლამარკის მეცნიერული მიღწევების არცთუ ისე მცირე მიმოხილვის შემდეგ მითითებულია, რომ ამ გამოკვლევებში პირველადაა მოცემული ევოლუციური განვითარება უმარტივესებიდან დაწყებული ადამიანის წარმოშობით დამთავრებული. მიუხედავად ლამარკის შეცდომებისა, მინიშნებულია წიგნში, რომ

მან ევოლუციური მოძღვრებით ზოგადბიოლოგიური აზროვნება ახალ საფეხურზე აიყვანა და ამით მას განსაკუთრებული ადგილი დაუმკვიდრა ბიოლოგიის ისტორიაში.

სახელმძღვანელოში დარვინის ევოლუციური მოძღვრების თეორიის მიმოხილვას კანონზომიერად ვრცელი ადგილი აქვს დათმობილი. საინტერესოდ იკითხება ქვეთავი „დარვინიზმის გავლენა სხვა ბიოლოგიურ მეცნიერებაზე“. ამ გავლენის საფუძველს ის წარმოადგენს, რომ ბუნების მოვლენების დარვინისეულმა ანალიზმა და ახალი დამასაბუთებელი ფაქტების ძიებამ სულ უფრო ნათელი გახადა ევოლუციის რეალობა. ყოველივე ამის შედეგად უკვე ყალიბდება ევოლუციური ბიოლოგია, რომელმაც ყველა მისი დარგი მოიცვა.

წიგნში განსაკუთრებული ყურადღებითაა გადმოცემული ევოლუციური ემბრიოლოგიისა და მორფოლოგიის განვითარება-ჩამოყალიბება. აღნიშნული დარგების განვითარება ბიოლოგიის ისტორიაში ფილოგენეტიური მიმართულების პერიოდად არის აღიარებული, რაც იმ დროისათვის ევოლუციის საუკეთესო დადასტურებას წარმოადგენდა.

დარვინიზმისა და თანამედროვე ევოლუციური მოძღვრების ქვაკუთხედი ცოცხალ ორგანიზმთა საარსებო გარემოსთან ადაპტაციის (შეგუების) მექანიზმის გარკვევაა; ამიტომაც სახელმძღვანელოში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ევოლოგიური კვლევების როლს ევოლუციური თეორიის ჩამოყალიბებაში. ავტორი, ზოგადი ბიოლოგიის დარგებიდან შედარებით ყველაზე ახალგაზრდა, მაგრამ მეტად საინტერესო დარგის – ეკოლოგიის განვითარების ისტორიისა და ევოლუციური თეორიის ჩამოყალიბებაში მისი როლის მიმოხილვის შემდეგ აღნიშნავს, რომ ევოლუციური ფაქტორების მოქმედებით მყარდება მიზანშეწონილი დამოკიდებულება ორგანიზმსა და საარსებო გარემოს (ჰაბიტატს) შორის.

ამავე თავში გადმოცემულია ძირითადი დარვინისტული მიმართულებანი – კლასიკური დარვინიზმი, ლამარკო-დარვინიზმი და ნეოდარვინიზმი, რომლებიც ევოლუციური მოძღვრების ცალკეული საკითხებისადმი კრიტიკულად გადახედვას წარმოადგენს. პირველი ევოლუციურ მოძღვრებაში წამყვან როლს ბუნებრივ გადარჩევას აკუთვნებს, მეორე კი თანაბარ როლს ანიჭებდა ბუნებრივ გადარჩევასა და პირდაპირ შეგუებას. ნეოდარვინიზმი გარემოსთან უშუალო ურთიერთობაში შექმნილი ნიშან-თვისებების მემკვიდრეობით გადაცემას უარყოფს, ამასთანავე, დაბეჭდვით იცავს ბუნებრივ გადარჩევის პრინციპს, როგორც ევოლუციური თეორიის მეცნიერულ ფუნდამენტს. ამით ნეოდარვინიზმი, აღნიშნავს ავტორი, საფუძველს უმაგრებს ევოლუციურ თეორიას. არანაკლები ინტერესით იკითხება ევოლუციური თეორიის კრიზისი და მისი ძირითადი მიზეზები. გასაგებად არის აღწერილი გენეტიკასა და დარვინის ევოლუციურ მოძღვრებას შორის დამოკიდებულება XX საუკუნის უდიდესი გენეტიკური აღმოჩენების და ევოლუციური მოძღვრების ფონზე, რაც ამ აღმოჩენათა განზოგადებისა და გამოყენების ხასიათს შორის დაპირისპირებით წარმოიშვა. აქვეა განხილული გენეტიკური ანტიდარვინიზმის მიმდინარეობა და ამის შედეგად ბიოლოგიაში შექმნილი კრიზისული სიტუაციით ნეოლამარკიზმის განვითარება.

ბიოლოგიურ მეცნიერებაში გაჩენილმა კრიზისმა ევოლუციური მოძღვრებაც მოიცვა. XX საუკუნის პირველი ათწლეულიდანვე იწყება კრიზისული სიტუაციების დაძლევის მცდელობა და მისწრაფება ევოლუციის სინთეზური თეორიის შექმნისათვის. ეს თავი ევოლუციის სინთეზური თეორიის შექმნისა და მისი ზოგადი დახასიათებით იწყება და ამ თეორიის ძირითადი მიმართულებების სრულყოფილი აღწერით მთავრდება.

მომდევნო თავში ევოლუციური მოძღვრების თანამედროვე პრობლემები განხილული. მიკრო-მაკროევოლუციის, როგორც ერთიანი ევოლუციური პროცესის ორი მხარე მკვლევარ-გენეტიკოსის თვალთაა დანახული და მკაფიო აზრებითა და გამართული ქართულითაა გადმოცემული. ამ თავში წარმოდგენილი საკითხები - პოპულაცია, როგორც ევოლუციური სტრუქტურა, მემკვიდრეობითი ცვალებადობა, როგორც ევოლუციის ფაქტორი, მუტაციური ცვალებადობა და მისი ევოლუციური როლი, კორელაციური და არამემკვიდრული ცვალებადობის როლი ევოლუციაში, ბუნებრივი გადარჩევა, როგორც ევოლუციის მთავარი მამოძრავებელი ფაქტორი და ა. შ. მკაფიოდაა გაანალიზებული. მათი თანმიმდევრული გაცნობა კი ნათელ წარმოდგენას უქმნის მკითხველს ბუნებაში მიმდინარე ევოლუციურ გარდაქმნებზე. ეს უკანასკნელი კი ხელს უწყობს ახალი ადაპტაციების ჩამოყალიბებას და ახალი სახეობების ჩამოყალიბებას, რომლებსაც ცოცხალი სამყაროს პროგრესული განვითარება მოსდევს.

შემდეგ თავში მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის ბალანსის ბიოლოგიური რეგულაცია ცოცხალ სამყაროში, განხილულია ცოცხალისათვის დამახასიათებელი ორი თვისების - მემკვიდრეობის და ცვალებადობის ურთიერდამოკიდებულების თანაფარდობის პრობლემა ევოლუციურ განვითარებაში. აქ ხაზგასმითაა მინიშნებული, რომ ევოლუციის განვითარების შედეგად ცოცხალ სამყაროში მყარდება მაქსიმალური მიზანშეწონილება (მოწესრიგებულობა); მემკვიდრეობის გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა სასიცოცხლო პროცესისა და თაობათა მდგრადობა დროში. ცვალებადობა იწვევს ცოცხალში მემკვიდრეობის მიერ დაპროგრამებული ორგანიზებულობის დარღვევას, ე. ი. ევოლუციურად ჩამოყალიბებული მემკვიდრული მდგრადობის ანუ ორგანიზებულობის დეზორგანიზაციას. ბოლოს კი ცვალებადობა ახალი ორგანიზებულობის ჩამოყალიბების პირობად ხდება, რაც აუცილებელია ცოცხალის არსებობისათვის. ცოცხალის არსებობა დროში შეუძლებელია მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის გარეშე, რადგან აუცილებლად მოითხოვს მის ორგანიზებულობის გარდაქმნას გარემოს ცვლილებების შესაბამისად. ასეთი გარდაქმნა (ადაპტოგენეზი) ცოცხალში შეუძლებელია მემკვიდრეობითი ცვალებადობის გარეშე. ამგვარი განხილვის შემდეგ ავტორი გასაგები ენით ასკვნის, რომ ორი თითქოსდა ურთიერთგამომრიცხავი მოვლენა (ცვალებადობა და მემკვიდრეობა) განაპირობებს და სრულყოფს ერთმანეთს. საბოლოოდ კი უზრუნველყოფს ერთ ფენომენს - სიცოცხლის არსებობას დროში. მოცემულ თავში სხვა საკითხებთან ერთად მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის ბალანსის ბიოლოგიური რეგულაციის თვისებურებებია გადმოცემული. ავტორი თავის და სხვა მეცნიერთა გამოკვლევებზე დაყრდნობით აღნიშნავს მცენარეებში (ციტრუსებში) ავტომუტაგენური მოქმედების ფაქტს და საერთოდ მიუთითებს მუტაციური ცვალებადობის ბიოლოგიური რეგულირების თვისებურ გამოვლენაზე. აღნიშნულ მოვლენას კი განიხილავს იმ მექანიზმად, რომლითაც ბალანსირდება ცოცხალ სამყაროში მემკვიდრეობისა და ცვალებადობის ბიოლოგიური სასარგებლო თანაფარდობა. ცოცხალ სამყაროში მიმდინარე ასეთი რთული მექანიზმის ახსნა და მკითხველამდე ადვილი გზით მიტანა ალბათ შესაძლებელი ხდება საკუთარი კვლევა-ძიების შედეგების განზოგადოებით. სახელმძღვანელოს ავტორი ამას ადვილად აღწევს თავისი გამოკვლევების განზოგადოების საფუძველზე. მისეული გაგებითაა წარმოდგენილი გენოტიპის ადაპტური ღირებულების და ორგანიზმებში ადაპტური ნორმა, და შესაბამისად მემკვიდრული მდგრადობის სტაბილურობაც. აქვეა განხილული

სპონტანული მუტაგენეზის ავტომუტაგენური მექანიზმის სქემა, რაც ნათლად ხსნის იმ სისტემას, რაც უზრუნველყოფს მცენარეებში (ციტრუსებში) ბუნებრივი მუტაციების წარმოქმნის ძლიერ დონეს. ბოლოს დასკვნის სახითაა მოცემული, რომ დედამიწაზე სიცოცხლის არსებობის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა მემკვიდრეობასა და ცვალებადობას შორის მუდმივი ბიოლოგიური სასარგებლო ბალანსის შენარჩუნება.

მკითხველისათვის ამ საკითხების გაშლისთანავე გასაგები ხდება, რომ ცოცხლის ადაპტურობის ხარისხის მდგრადობის შენარჩუნება, ტიპურ გარემოში მისი ზრდა-განვითარების თავისებურებათა უნარით განისაზღვრება. ასეთ შემთხვევაში ორგანიზმის ადაპტური ნორმა სტაბილურ თანაფარდობაშია საარსებო პირობებთან და მკაცრად რეაგირებს მუტაციების მადეზორგანიზებულ მოქმედებაზე. კონკურენტუნარიანია ორგანიზმი, რომელიც საარსებო პირობებში მოიპოვებს უპირატესობას არსებობისათვის ბრძოლაში. ფერტილობა გამრავლების სტაბილობასა და შთამომავლობის დატოვების უნარში გამოიხატება. ადაპტაციის სამივე მაჩვენებელი, ხაზგასმულია სახელმძღვანელოში, განსაზღვრავს გადარჩენისა და თაობის დატოვების ხარისხს, რაც ისტორიულად ყალიბდება ბუნებრივი გადარჩევის შედეგად. წიგნში ამ საკითხზე გამართულ დიალოგს ლოგიკურ დასკვნამდე მივყავართ, რომ კონკრეტულად საარსებო გარემოში ჩამოყალიბებული ადაპტური ნორმა ევოლუციური განვითარების ერთ-ერთ მთავარ შედეგს წარმოადგენს.

ბუნებაში მიმდინარე ადაპტოგენეზის საბოლოო შედეგი სახეობისა და სახეობათა წარმოშობაა. მომდევნო თავში აღნიშნული პრობლემებია განხილული. ყოველთვის და დღესაც ბიოლოგიაში სახეობის გაგების პრობლემა პრობლემად რჩება, მიუხედავად იმისა, რომ ორგანიზმთა მსგავსი და განსხვავებული ნიშან-თვისების საფუძველზე დაჯგუფება უძველესი დროიდან მომდინარეობს. სახელმძღვანელოში ეს საკითხები ისტორიული თანმიმდევრობით და გასაგებადაა აღწერილი. ამავე თავში თავისებური გააზრებითაა გადმოცემული სახეობის კრიტერიუმები, სტრუქტურა და ტიპოლოგია, ბოლოს კი სახეობის წარმოშობის გზები. მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ კიდევ ბიოლოგიაში სახეობის წარმოშობის შესახებ ერთიანი აზრი არ არსებობს, ავტორს ეს პრობლემა ნათლად და საკმაოდ დამაჯერებლად აქვს გადმოცემული, მატერიალური სამყაროს ისტორიული განვითარების თვალსაზრისის გათვალისწინებით. წიგნის მომდევნო თავში, ახალი სახეობის ფორმირების (მიკროევოლუციური) კანონზომიერებები განხილულია გენეტიკურ-ევოლუციური თვალსაზრისით.

თავი „ევოლუციის ძირითადი მიმართულებები და ტემპები“ იწყება ევოლუციონისტებს შორის საკამათო საკითხებით, როგორიცაა: პროგრესი და რეგრესი, მკითხველი ადვილად წვდება ევოლუციის პროცესის არსში, რომ იგი ცოცხალი სამყაროს ორგანიზაციული დონის ამალგებაა. ევოლუციური რეგრესი კი ორგანიზაციული დონის გამარტივება, სტრუქტურული და ფუნქციური დონის დაქვეითებაა. სახელმძღვანელოში დასკვნის სახითაა მოცემული, რომ პროგრესი და რეგრესი ორგანული სამყაროს განვითარებაში შეფარდებითი მნიშვნელობით უნდა იყოს გაგებული. ამავე თავშია ევოლუციის მიმართულებანი და გზები, სადაც სახეობათა გეოლოგიურ წარსულში ამოწყვეტის ბუნებრივი მიზეზების გვერდით, შედარებით ახალგაზრდა, მაგრამ მეტად ძლიერი ანთროპოგენური ფაქტორებია განხილული. მოყვანილი ფაქტორები და არგუმენტები ამის ნათელ და სრულ დადასტურებას წარმოადგენს. კარგი იქნებოდა აქვე სახეობის გეოლოგიური ასაკის შემცირების მიზეზებიც რომ იყოს გადმოცემული, მასზე ადამიანის უარყოფითი ზემოქმედების

აღწერით, რაც უთუოდ ჩააფიქრებდა თანამედროვე Homo sapien-ს. ეს თავი მთავრდება ონტოგენეზის და ფილოგენეზის განხილვით. ევოლუციური თეორიის საფუძვლებში წარმოდგენილი ონტოგენეზისა და ფილოგენეზის ამდაგვარი გაგებით წარმოიჩენა და ახსნა დაეხმარება ბიოლოგიის სხვა მეცნიერულ დისციპლინებში ამ საკითხების სწავლებას.

შემდეგი თავი ბიოლოგიური მეცნიერების მთავარი პრობლემების - სიცოცხლის წარმოშობისა და მისი არსის გაგებას ეძღვნება. განხილულია სხვადასხვა შეხედულებები სიცოცხლის წარმოშობაზე. სიცოცხლის წარმოშობის თანამედროვე თეორიების განხილვის შემდეგ ცალკე მოცემულია უჩრდელული სტრუქტურის ჩამოყალიბება და მოსაზრებები სხვა პლანეტებზე სიცოცხლის არსებობის შესახებ.

საინტერესოდ იკითხება თავი „სიცოცხლის განვითარება დედამიწაზე“. ტექსტი მდიდარია (სხვა თავებთან შედარებით) ილუსტრაციებით და სქემებით. თავი იწყება მრავალუჯრედოვანი წარმოშობის ახსნით. გასაგებადაა გადმოცემული მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროს განვითარების ეტაპები და თავისებურებანი. მიუხედავად იმისა, რომ ბუნების ქმნილებათა გვირგვინის - ადამიანის წარმოშობის საკითხი ბიოლოგიურ და მსოფლმხედველობითი მნიშვნელობით თანამედროვეობის მწვავე პრობლემად რჩება. ასევე გასაგებადაა გაანალიზებული საკითხები: ადამიანის სისტემატიკური ადგილი ცხოველთა სამყაროში, ცხოველთა სამყაროსთან ადამიანის ნათესაობის დამამტკიცებელი საბუთები, ანთროპოგენეზის საკითხები.

სიცოცხლის ორგანიზაციულ დონეთა მაღალ გამოვლინებას - ეკოსისტემასა და ბიოსფეროს ეძღვნება თავი - ეკოსისტემათა ევოლუცია და ბიოსფერო. აღწერილია ეკოსისტემათა ევოლუციური ჩამოყალიბება, მასში მიმდინარე რთულ პროცესთა არსი და ბიოსფერო, როგორც დედამიწის სპეციფიკური სფეროს მოკლე მიმოხილვა.

ჩვენ ექვსსაგვერდიან წიგნში მოცემული ათივე თავის ირგვლივ ამომწურავი რეცენზიის პრეტენზია არ გვაქვს, აზრი მოგახსენეთ მხოლოდ ნაწილზე. წიგნში საუნივერსიტეტო პროგრამების შესაბამისად ყველა საკითხია გაშუქებული. თუმცა მკითხველს აქა-იქ ალბათ გაუჩნდება უფრო მეტი მოთხოვნილება. სწორედ ამის გათვალისწინებით გვინდა შევნიშნოთ შემდეგი:

1. სახეობის წარმოშობის განხილვას, იქვე რომ მოსდევდეს საპირისპირო თეორიები და მოსაზრებები;

2. ამა თუ იმ პრობლემებისა და თეორიის დამადასტურებელი ფაქტების, თეორიების, არგუმენტების, მტკიცებების და სხვათა სიმრავლე სახელმძღვანელოსათვის დატვირთვად მიგვაჩნია;

3. წიგნში პირველი თავის განხილვის შემდეგ რომ იწყებოდეს, დედამიწაზე სიცოცხლის წარმოშობით, ლოგიკური გაგრძელება იქნებოდა მისი ევოლუციის შესახებ მოსაზრებების, არგუმენტების, თეორიებისა და სხვადასხვა პრობლემების განსახილველად, რაც შემდგომ თავში ესოდენ ფართოდაა გადმოცემული.

მაღალ ესთეტიკურ-პოლიგრაფიულ დონეზე შესრულებულ ამ სახელმძღვანელოს შექმნაში დიდი წვლილი მიუძღვის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორს, პროფესორ ნური ვერძაძეს. რექტორის ამ თანადგომაზე წიგნის ავტორი მადლიერებას მოკრძალებული წარწერით აღნიშნავს თავფურცელზე. წიგნის „ევოლუციური თეორიის საფუძვლები“, როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, უაღრესად საჭირო და აუცილებელია უმაღლესი სასწავლებლებისათვის.

შინაარსი

„ლიტერატურული აჭარა“, №11
2000 წელი

პროზა. პოეზია

1. ჯემალ ჯაყელი — კაეშნის ღამის სანთელი
(რომანი, გაგრძელება) 3
2. ამირან საბაზი — ღექსები 29
3. ლადო სეიდიშვილი — ღექსები 35
4. გონერ ჭეიშვილი — ეელეგზიანი თერაპეუტი 39
5. გივი ბერაია — ღექსები 45
6. ია სულაბერიძე — ღექსები 50

პრიტიკა. პუბლიცისტიკა

7. გრიგოლ რობაქიძე — ვახილ როზანოვი 56
8. გრეტა ჩანტლაძე-ბაქრაძე — საინტერესო და არაორდინარული
წიგნი ადამიანის თვითშეფასების „საიდუმლოს გასაღების“ შესახებ ... 61
9. რამაზ სურმანიძე — იუნესკო-ს ზეირექს ჰასუნს ჰირველ
რიგში თურქი ხალხი მოსთხოვს 71
10. ზურაბ ზოიძე — მზიანი იეროგლიფები 82

განათლება

11. ნანი გუგუნავა — ასალი სასწავლო წელი სიასლეოთა მიჯნაზე ... 88

განათლება

12. ემენ დავითაძე — კიდევ ცოტა რამ ელიას ციხე-ბასტიონზე 97
13. ალექსანდრე ჩხაიძე — კიდევ ერთხელ მუჰაჯირობის შესახებ ... 102

დამოკრათია

14. თეიმურაზ კომახიძე — ქალაქ ბათუმის დემოგრაფია 106

წერილები

15. ნუგზარ ზოსიძე — სისხლის ადების წესი აჭარაში
და მისი ასახვა ლიტერატურაში 118
16. გურამ ბახტაძე — ვინ არის „ბათუმის სურათების“ ავტორი? 125

რესანია

17. მურმან დავითაძე, ოთარ შაინიძე — ასალი სასელმძღვანელო
თანამედროვე ევოლუციურ თეორიაში 130

კომპიუტერული უზრუნველყოფა – გენადი კომახიძე

ოპერატორი – ლიანა გოგაძე

კორექტორები – მარინე ბერიძე, ირმა ბერიძე

გადაცა წარმოებას 03. 11. 2000.

სელმოწერილია დასაბეჭდად 25, 11. 2000.

ქაღალდის ზომა 70X108 1/16.

ჰირობითი ნაბეჭდი თაბასი 8,25.

სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბასი 8,75.

ჰირობითი საღებავგატარება 9.

შეკვეთის № 173.

ტირაჟი 300.

ჟურნალი აიწყო, დაკაბდონდა და დაიბეჭდა სააქციო საზოგადოება "სტამბა"-ში
 დ. თავდადებულის ქ. №16

49/3

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ინდექსი 78118

